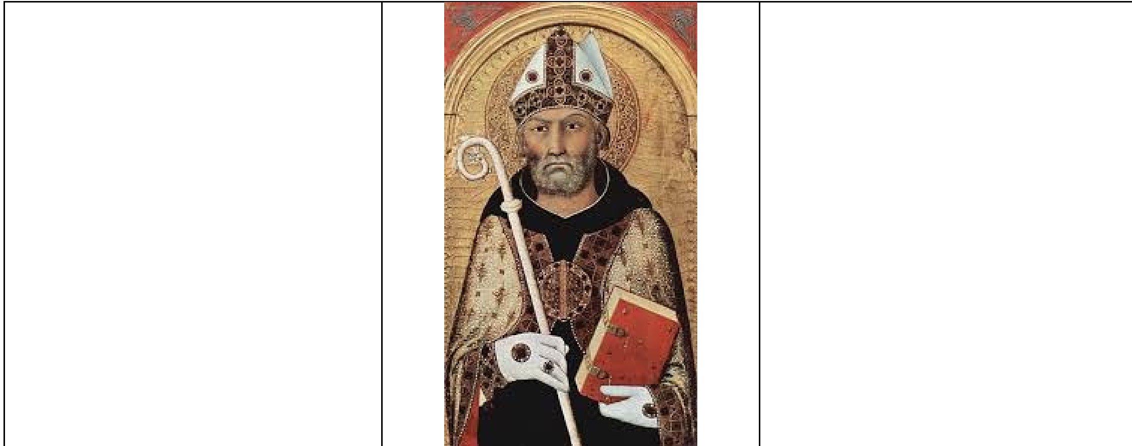

AUGUSTINI HIPPONIENSIS EPISCOPI RESQUE AB EO GESTAE. PROF. DR. DARCY CARVALHO. FEA-USP. SÃO PAULO. BRAZIL. ANNO MMXIX. STUDIES IN MEDIEVAL AND MODERN LATIN.

Aurelius Augustinus, Affer, linguae Latinae magister, Episcopus Hipponae, urbis circa Cartagum, Tunisia, inter magnos Romanos scriptores saeculo V eminet, propter simplicitatem modo scribendi, didacticam et vastitatem operum in quibus omnia neolatini studentes inveniri possunt.

CAPITA OPUSCULI

CAPUT PRIMUM

VITA AUGUSTINI, HIPPONIENSIS EPISCOPI, RESQUE AB EO GESTAE TEMPORUM ORDINE AUCTORE POSSIDIO CALAMENSI

PRAEFATIO.

Operis ratio declaratur.

1. Inspirante rerum omnium factore et gubernatore Deo, mei memor propositi, quo per gratiam Salvatoris omnipotenti ac divinae per fidem Trinitati servire decrevi, et antea in vita laicorum, et nunc in officio episcoporum, studens ex qualicumque accepto ingenio et sermone aedificationi prodesse sanctae ac verae Christi Domini catholicae Ecclesiae, de vita et moribus praedestinati, et suo tempore praesentati sacerdotis optimi Augustini, quae in eodem vidi, ab eoque audivi, minime reticere.

2. Id enim etiam ante nos factitatum fuisse a religiosissimis sanctae matris Ecclesiae catholicae viris legimus et comperimus, qui divino afflati Spiritu, sermone proprio atque stilo, et auribus et oculis scire volentium, dicendo et scribendo similia studiosorum notitiae intulerunt, quales quantique viri ex communi dominica gratia in rebus humanis, et vivere, et usque in finem obitus perseverare meruerint.

3. Idcirco ipse quoque dispensatorum omnium minimus (*1 Cor* 15, 9; *Eph* 3, 8), fide non ficta (*1 Tim* 1, 5), qua Domino dominantium (*Deut* 10, 17; *1 Tim* 6, 15, *Apoc* 19, 16) omnibusque bonis serviendum et placendum est fidelibus, de praedicti venerabilis viri et exortu, et procursu, et debito fine, quae per eum didici, et expertus sum, quam plurimis annis eius inhaerens caritati, ut Dominus donaverit, explicandum suscepi.

4. Verum summam quaeso maiestatem, quo munus huiusmodi a me arreptum ita geram et peragam, ut nec Patris luminum (*Iac* 1, 17) offendam veritatem, nec bonorum Ecclesiae filiorum ulla ex parte fraudare videar caritatem.

5. Nec attingam ea omnia insinuare, quae idem beatissimus Augustinus in suis *Confessionum* libris de semetipso, qualis ante perceptam gratiam fuerit, qualisque iam sumpta viveret, designavit.

6. Hoc enim facere voluit, ut ait Apostolus, ne de se quisquam hominum supra quam se esse noverat, aut de se auditum fuisset, crederet vel putaret (*2 Cor*. 12, 6), humilitatis sanctae more utique nihilo fallens, sed laudem non suam, sed sui Domini, de propria liberatione ac munere quaerens, ex iis videlicet quae iam perceperat; et fraternas preces poscens, de iis quae accipere cupiebat.

7. *Sacramentum* igitur *regis*, ut angelica auctoritate prolatum est, *bonum est abscondere: opera autem Domini revelare et confiteri, honorificum est* (*Tob* 12, 7).

Augustini ortus, conversio et baptismus. Ambrosii doctrina revocatur ab errore Manichaeorum. Baptizatur ab eodem.

1. 1. Ex provincia ergo Africana, civitate Tagastensi, de numero curialium parentibus honestis et christianis progenitus erat; alitusque ac nutritus eorum cura, et diligentia impensisque, secularibus litteris eruditus apprime, omnibus videlicet disciplinis imbutus, quas liberales vocant.

1. 2. Nam et grammaticam prius in sua civitate, et rhetoricam in Africae capite Carthagine postea docuit. Consequenti etiam tempore trans mare in urbe Roma, et apud Mediolanum, ubi tunc imperatoris Valentiniani minoris comitatus fuerat constitutus.

1. 3. In qua urbe tunc episcopatum administrabat acceptissimus Deo, et in optimis viris praeclarissimus sacerdos Ambrosius. Huius interea verbi Dei praedicatoris frequentissimis in ecclesia disputationibus astans in populo, intendebat suspensus atque affixus.

1. 4. Verum aliquando Manichaeorum apud Carthaginem adolescens fuerat errore seductus: et ideo ceteris suspensior aderat, ne quid vel pro ipsa, vel contra ipsam haeresim diceretur.

1. 5. Et provenit Dei liberatoris clementia sui sacerdotis cor pertractantis, ut contra illum errorem incidentes legis solverentur quaestiones: atque ita edoctus, sensim atque paulatim haeresis illa miseratione divina eius ex animo pulsa est; protinusque ipse in fide catholica confirmatus, proficiendi in religione eidem amoris ardor innatus est, quo propinquantibus diebus sanctis Paschae salutis aquam perciperet.

1. 6. Et factum est divina praestante opitulatione, ut per illum talem ac tantum antistitem Ambrosium, et doctrinam salutarem Ecclesiae catholicae, et divina perciperet Sacramenta.

Relictis omnibus suscipit propositum serviendi Deo, iam annis maior triginta.

2. 1. Moxque ex intimis cordis medullis spem omnem quam habebat in saeculo, dereliquit; iam non uxorem, non filios carnis (*Rom* 9, 8), non divitias, non honores saeculi quaerens; sed Deo cum suis servire statuit, et in illo, et ex illo pusillo grege esse studens, quem Dominus alloquitur, dicens: *Nolite timere, pusillus grex, quoniam complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Vendite quae possidetis, et date eleemosynam: facite vobis sacculos non veterascentes, thesaurum non deficientem in coelis* (*Lc* 12, 32), et cetera.

2. 2. Et illud quod dicit iterum Dominus, idem vir sanctus facere cupiens: *Si vis esse perfectus, vende omnia quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in coelis; et veni, sequere me* (*Mt* 19, 21). Et super fidei fundamentum aedificare desiderans, non ligna, fenum, et stipulam; sed aurum, argentum, et lapides pretiosos (*1 Cor* 3, 12).

2. 3. Et erat tunc annis maior triginta, sola superstite matre, sibique adhaerente, et de suscepto eius proposito serviendi Deo amplius quam de carnis nepotibus exsultante. Nam eius pater antea defunctus erat.

2. 4. Renuntiavit etiam scholasticis, quos rhetor docebat, ut sibi magistrum alium providerent, eo quod servire Deo ipse decrevisset.

Secessus Augustini. Quidam ab Augustino conversus.

3. 1. Ac placuit ei percepta gratia cum aliis civibus et amicis suis Deo pariter servientibus ad Africam et propriam domum agrosque remeare.

3. 2. Ad quos veniens, et in quibus constitutus, ferme triennio, et a se iam alienatis, cum iis qui eidem adhaerebant, Deo vivebat (*Rom* 6, 11), ieiuniis, orationibus (*Lc* 2, 37), bonis operibus, in lege Domini meditans die ac nocte (*Ps* 1, 2). Et de iis quae sibi Deus cogitanti atque oranti intellecta revelabat; et praesentes et absentes sermonibus ac libris docebat.

3. 3. Contigit forte eodem tempore, ut quidam ex iis quos dicunt Agentes in rebus, apud Hipponem-Regium constitutus, bene christianus, Deumque timens (*Ex*. 18, 21, *Tob* 2, 2; *Iob* 1, 1; *Act* 10, 2; etc.), comperta eius bona fama atque doctrina, desideraret atque optaret eum videre, promittens se posse mundi huius omnes contemnere cupiditates (*1 Io* 2, 17) atque illecebras, si aliquando ex eius ore Dei verbum audire (*Lc* 5, 1; *Act* 13, 7; etc.) meruisset.

3. 4. Quod cum ad se fideli fuisset relatione delatum, liberare animam cupiens ab huius vitae periculis morteque aeterna (*Ps* 119, 2), ad memoratam ultro atque confestim venit civitatem, et hominem visum allocutus frequentius atque exhortatus est, quantum Deus donabat, ut quod Deo voverat reddidisset (*Eccl* 5, 3).

3. 5 Ac se ille de die in diem facturum pollicebatur, nec tamen in eius tunc hoc implevit praesentia: sed vacare utique et inane esse non potuit, quod per tale vas mundum in honore, utile Domino ad omne opus bonum paratum (*2 Tim* 2, 21), in omni loco divina gerebat providentia.

Capitur ad presbyterii gradum.

4. 1. Eodem itaque tempore in Ecclesia Hipponiensi catholica Valerius sanctus episcopatum gerebat. Qui cum, flagitante ecclesiastica necessitate, de providendo et ordinando presbytero

civitati, plebem Dei alloqueretur, et exhortaretur; iam scientes catholici sancti Augustini propositum et doctrinam, manu iniecta (quoniam et idem in populo securus et ignarus quid futurum esset astabat: solebat autem laicus, ut nobis dicebat, ab eis tantum ecclesiis quae non haberent episcopos, suam abstinere praesentiam);

4. 2. eum ergo tenuerunt, et, ut in talibus consuetum est, episcopo ordinandum intulerunt, omnibus id uno consensu et desiderio fieri perficique petentibus, magnoque studio et clamore flagitantibus, ubertim eo flente: nonnullis quidem lacrymas eius, ut nobis ipse retulit, tunc superbe interpretantibus, et tamquam eum consolantibus ac dicentibus, quia et locus presbyterii, licet ipse maiore dignus esset, appropinquaret tamen episcopatui;

4. 3. cum ille homo Dei, ut nobis retulit, et maiori consideratione intellegeret et gemeret, quam multa et magna suae vitae pericula de regimine et gubernatione Ecclesiae impendere iam ac provenire speraret, atque ideo fleret. Et eorum, ut voluerunt, completum est desiderium.

Monasterium instituit. Valerius episcopus Augustino presbytero dat potestatem coram se praedicandi verbum Dei.

5. 1. Factusque presbyter monasterium intra ecclesiam mox instituit; et cum Dei servis vivere coepit secundum modum et regulam sub sanctis Apostolis constitutam (*Act* 4, 32): maxime ut nemo quidquam proprium in illa societate haberet, sed eis essent omnia communia, et distribueretur unicuique sicut opus erat (*Act* 4, 35); quod iam ipse prior fecerat, dum de transmarinis ad sua remeasset.

5. 2. Sanctus vero Valerius ordinator eius, ut erat vir pius et Deum timens, exsultabat (*Ps* 9, 3; *Lc* 1, 47), et Deo gratias agebat, suas exauditas a Domino fuisse preces (*Gen* 30, 17; *Tob* 3, 24; etc..), quas se frequentissime fudisse narrabat, ut sibi divinitus homo concederetur talis, qui posset verbo Dei (*Lc* 11, 28; *Act* 18, 11) et doctrina salubri Ecclesiam Domini aedificare (*Mt* 16, 18): cui rei se homo natura Graecus, minusque latina lingua et litteris instructus, minus utilem pervidebat.

5. 3. Eidem presbytero potestatem dedit coram se in ecclesia Evangelium praedicandi (*Mt* 4, 23), ac frequentissime tractandi; contra usum quidem et consuetudinem Africanarum Ecclesiarum: unde etiam eum nonnulli episcopi detrahebant.

5. 4. Sed ille vir venerabilis ac providus in Orientalibus Ecclesiis id ex more fieri sciens et certus, et utilitati Ecclesiae consulens, obtrectantium non curabat linguas, dummodo factitaretur a presbytero, quod a se episcopo impleri minime posse cernebat.

5. 5. Unde accensa et ardens elevata super candelabrum lucerna, omnibus qui in domo erant lucebat (*Mt* 5, 15). Et postea currente et volante huiusmodi fama, bono praecedente exemplo, accepta ab episcopis potestate, presbyteri nonnulli coram episcopis populis tractare coeperunt.

Conflictus Augustini cum Fortunato Manichaeo.

6. 1. Sane in illa tunc Hipponiensi urbe Manichaeorum pestilentia quam plurimos vel cives vel peregrinos et infecerat et penetraverat, seducente et decipiente eiusdem haeresis quodam presbytero nomine Fortunato, ibidem conversante atque manente.

6. 2. Interea Hipponienses cives et peregrini Christiani tam catholici quam etiam Donatistae adeunt presbyterum, ac deposcunt, ut illum hominem Manichaeorum presbyterum, quem doctum credebant, videret, et cum eodem de Lege tractaret.

6. 3. Quod idem, ut scriptum est, paratus ad responsionem omni poscenti se rationem de fide et spe quae in Deum est (*1 Pt* 3, 15), potensque exhortari in doctrina sana, et contradicentes redarguere (*Tit*. 1, 9), minime renuit. Sed utrum etiam ille hoc fieri vellet, sciscitatus est..

6. 4. At illi confestim ad ipsum Fortunatum id detulerunt, petentes et exhortantes ac flagitantes, quod id minime recusaret. Sane quoniam idem Fortunatus iam apud Carthaginem sanctum noverat Augustinum adhuc in eodem secum errore constitutum; cum eodem congredi pavitabat.

6. 5. Verumtamen suorum maxime instantia coactus ac verecundatus, promisit in cominus se esse venturum, certamenque disputandi subiturum.

6. 6. Unde condicto die et loco convenerunt in unum, concurrentibus quam plurimis studiosis turbisque curiosis, et apertis notariis tabulis, disputatio et coepta est primo, et secundo finita est die.

6. 7. In qua ille Manichaeus praeceptor, ut gestorum continet fides, nec catholicam assertionem potuit vacuare, nec Manichaeorum sectam veritate subnixam valuit comprobare: sed responsione deficiens ultima, collaturum se cum suis maioribus ea, quae refellere non potuit, prosecutus est; et si sibi forte de his satis minime fecissent, suae animae consulturum: atque ita ab omnibus apud quos magnus et doctus videbatur, nihil valuisse in suae sectae assertione iudicatus est.

6. 8. Qua ille confusione affectus, et sequenti tempore de Hipponiensi civitate profectus, ad eam amplius non remeavit: ac sic per memoratum Dei hominem omnium cordibus, vel qui aderant, vel qui absentes illa quae gesta sunt cognoverant, error ille ablatus, catholica est intimata ac retenta sincera religio.

Libri et tractatus Augustini contra fidei hostes ab ipsis etiam haereticis ingenti ardore excepti.

7. 1. Et docebat ac praedicabat ille privatim et publice, in domo et in ecclesia, salutis verbum cum omni fiducia (*Act* 4, 29) adversus Africanas haereses, maximeque contra Donatistas, Manichaeos et Paganos, libris confectis, et repentinis sermonibus, ineffabiliter admirantibus Christianis et collaudantibus, et hoc ipsum ubi poterant non tacentibus, sed diffamantibus.

7. 2. Atque Dei dono levare in Africa Ecclesia catholica exorsa est caput, quae multo tempore illis convalescentibus haereticis, praecipueque rebaptizante Donati parte maiore multitudine Afrorum, seducta et pressa et oppressa iacebat.

7. 3. Et hos eius libros atque tractatus mirabili Dei gratia procedentes ac profluentes, instructos rationis copia, atque auctoritate sanctarum Scripturarum, ipsi quoque haeretici concurrentes cum Catholicis ingenti ardore audiebant: et quisquis, ut voluit, et potuit, notarios adhibentes, ea quae dicebantur excepta describentes.

7. 4. Et inde iam per totum Africae corpus praeclara doctrina odorque suavissimus Christi diffusa et manifestata est, congaudente quoque id comperto Ecclesia Dei transmarina. Quoniam sicut dum patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra; ita cum glorificatur unum membrum, congaudent omnia membra (*1 Cor* 12, 26).

Designatur episcopus, vivo Valerio, et a Megalio primate ordinatur.

8. 1. Ille vero beatus senex Valerius ceteris ex hoc amplius exsultans, et Deo gratias agens de concesso sibi speciali beneficio, metuere coepit, ut est humanus animus, ne ab alia Ecclesia sacerdote privata, ad episcopatum quaereretur, et sibi auferretur: nam et id provenisset, nisi et

hoc idem episcopus cognito, ad locum secretum eum transire curasset, atque occultatum a quaerentibus minime inveniri fecisset.

8. 2. Unde amplius formidans idem venerabilis senex, et sciens se corpore et aetate infirmissimum, egit secretis litteris apud primatem episcoporum Carthagineensem, allegans imbecillitatem corporis sui aetatisque gravitatem, et obsecrans ut Hipponiensi Ecclesiae ordinaretur episcopus, quo suae cathedrae non tam succederet, sed consacerdos accederet Augustinus. Et quae optavit et rogavit satagens, rescripto impetravit.

8. 3. Et postea petito ad visitandum et adveniente ad Ecclesiam Hipponiensem tunc primate Numidiae Megalio Calamensi episcopo, et Valerius antistes episcopis qui forte tunc aderant, et clericis omnibus Hipponiensibus, et universae plebi inopinatam cunctis suam insinuat voluntatem: omnibusque audientibus gratulantibus, atque id fieri perficique ingenti desiderio clamantibus, episcopatum suscipere contra morem Ecclesiae suo vivente episcopo presbyter recusabat.

8. 4. Dumque illi fieri solere, ab omnibus suaderetur, atque id ignaro transmarinis et Africanis Ecclesiae exemplis provocaretur, compulsus atque coactus succubuit, et maioris loci ordinationem suscepit.

8. 5. Quod in se postea fieri non debuisse, ut vivo suo episcopo ordinaretur, et dixit, et scripsit (Epist. 213, n. 4), propter concilii universalis vetitum, quod iam ordinatus edidicit: nec quod sibi factum esse doluit, aliis fieri voluit.

8. 6. Unde etiam sategit, ut conciliis constitueretur episcoporum, ab ordinatoribus deberi ordinandis vel ordinatis omnium statuta sacerdotum in notitiam esse deferenda; atque ita factum est

Pugnat cum haereticis, primumque cum Donatistis.

9. 1. Et episcopus multo instantius ac ferventius, maiore auctoritate, non adhuc in una tantum regione, sed ubicumque rogatus venisset, verbum salutis (*Act* 13, 26) aeternae alacriter ac gnaviter pullulante atque crescente Domini Ecclesia (*Act* 6, 7) praedicabat, paratus semper poscentibus reddere rationem de fide et spe, quae in Deum est. Et eius dicta atque excepta, maxime Donatistae in eadem Hipponiensi vel vicina manentes civitate, ad suos episcopos deferebant.

9. 2. Quae cum audissent, et contra forte aliquid dicerent, aut a suis refellebantur, aut eadem responsa ad sanctum Augustinum deferebantur, eaque comperta, patienter ac leniter, et, ut scriptum est, cum timore et tremore salutem hominum operabatur (*Phil* 2, 12): ostendens, quam nihil illi refellere voluerint ac valuerint, quamque verum manifestumque sit quod Ecclesiae Dei fides tenet ac didicit. Et haec diebus ac noctibus ab eodem iugiter agebantur.

9. 3. Nam et epistolas privatas ad quosque eiusdem erroris episcopos eminentes scilicet et laicos dedit, ratione reddita admonens atque exhortans, ut vel ab illa se pravitate corrigerent, vel certe ad disputationem venirent.

9. 4. At illi causae diffidentia ne quidem umquam rescribere voluerunt: sed irati furiosa loquebantur, atque seductorem et deceptorem animarum Augustinum esse, et privatim et publice conclamabant; et ut lupum occidendum esse in defensionem gregis sui (*Mt* 7, 15), dicebant et tractabant; omniaque peccata a Deo indubitanter esse credendum posse dimitti iis qui hoc facere ac perficere potuissent, nec Deum timentes, nec hominibus erubescentes (*Lc* 18,

4). Et ut eorum causae diffidentia cunctis innotesceret elaboravit, et publicis gestis conventi, non sunt ausi conferre.

Circumcellionum furor.

10. 1. Habebant etiam iidem Donatistae per suas pene omnes Ecclesias inauditum hominum genus perversum ac violentum, velut sub professione continentium ambulantes, qui Circumcelliones dicebantur. Et erant in ingenti numero et turbis per omnes pene Africanas regiones constituti.

10. 2. Qui malis imbuti doctoribus, audacia superba et temeritate illicita, nec suis, nec alienis aliquando parcebant, contra ius fasque incautis intercedentes hominibus; et nisi obedissent, damnis gravissimis et caedibus afficiebantur, armati diversis telis, bacchantes per agros villasque, usque ad sanguinis effusionem accedere non metuentes.

10. 3. Sed dum verbum Dei sedulo praedicaretur, et cum his qui oderant pacem, pacis ratio haberetur, illi loquentes debellabant gratis (*Ps* 119, 7).

10. 4. Et cum adversus eorum dogma veritas innotesceret, qui volebant et poterant, sese inde vel eripiebant vel subducebant, et paci atque unitati Ecclesiae cum suis quibus poterant cohaerebant.

10. 5. Unde illi sui erroris congregationes minui videntes, atque augmentis Ecclesiae invidentes, accensi exardescebant ira gravissima, et intolerabiles persecutiones unitati Ecclesiae compacti faciebant; ipsisque sacerdotibus catholicis et ministris aggressiones diurnas atque nocturnas, direptionesque rerum omnium inferebant.

10. 6. Nam et multos Dei servos caedibus debilitaverunt. Aliquibus etiam calcem cum aceto in oculos miserunt, aliosque occiderunt. Unde etiam suis iidem Donatistae rebaptizatores in odium veniebant.

Profectus Ecclesiae per Augustinum. Monasteria per eius alumnos instituta.

11. 1. Proficiente porro doctrina divina, sub sancto et cum sancto Augustino in monasterio Deo servientes, Ecclesiae Hipponiensi clerici ordinari coeperunt.

11. 2. Ac deinde innotescente et clarescente de die in diem Ecclesiae catholicae praedicationis veritate, sanctorumque servorum Dei proposito, continentia, et paupertate profunda, ex monasterio quod per illum memorabilem virum et esse et crescere coeperat, magno desiderio poscere atque accipere episcopos et clericos pax Ecclesiae atque unitas et coepit primo, et postea consecuta est.

11. 3. Nam ferme decem, quos ipse novi, sanctos ac venerabiles viros continentes et doctos, beatissimus Augustinus diversis Ecclesiis, nonnullis quoque eminentioribus, rogatus dedit.

11. 4. Similiterque et ipsi ex illorum sanctorum proposito venientes, Domini Ecclesiis propagatis, et monasteria instituerunt; et studio crescente aedificationis verbi Dei, ceteris Ecclesiis promotos fratres ad suscipiendum sacerdotium praestiterunt.

11. 5. Unde per multos et in multis salubris fidei, spei, et caritatis Ecclesiae innotescente doctrina, non solum per omnes Africae partes, verum etiam in transmarinis, et per libros editos atque in graecum sermonem translatos, ab illo uno homine, et illum a multis, favente Deo, cuncta innotescere meruerunt.

11. 6. Atque hinc, ut scriptum est, peccator videns irascebatur, dentibus suis frendebat, et tabescebat (*Ps* 111, 10): servi autem tui, ut dictum est, cum his qui oderant pacem, erant pacifici; et cum loquerentur, debellabantur gratis ab eis (*Ps* 119, 7).

Augustinus paratas sibi insidias errore ductoris devitat. Multa auraria haereticis indicta.

12. 1. Aliquoties vero etiam vias armati iidem Circumcelliones famulo Dei Augustino obsederunt, dum forte iret rogatus ad visitandas, instruendas et exhortandas catholicas plebes; quod ipse frequentissime faciebat.

12. 2. Et aliquando contigit, ut illi succenturiati hactenus perderent captionem: evenit enim Dei quidem providentia, sed ducatoris hominis errore, ut per aliam viam cum suis comitibus, sacerdos quo tendebat venisset, atque per hunc quem postea cognovit errorem, manus impias evasisset. Et cum omnibus liberatori Deo gratias egisset, et omnino suo more illi nec laicis nec clericis pepercerunt, sicut publica contestantur gesta.

12. 3. Interea silendum non est, quod ad laudem Dei per illius tam egregii in Ecclesia viri studium domusque Dei zelum (*Ps* 68, 10) adversus praedictos rebaptizatores Donatistas gestum et perfectum est.

12. 4. Cum forte unus ex iis quos de suo monasterio et clero episcopos Ecclesiae propagaverat, ad suam curam pertinentem Calamensis Ecclesiae dioecesim visitaret, et quae didicerat pro pace Ecclesiae contra illam haeresim praedicaret, factum est ut medio itinere eorum insidias incurrisset, et pervasum cum omnibus illi comitantibus, sublatis illis animalibus et rebus, iniuriis et caede eum gravissima affecissent.

12. 5. De qua re, ne pacis Ecclesiae amplius impediretur profectus, defensor Ecclesiae inter leges non siluit. Et praeceptus est Crispinus, qui eisdem Donatistis in Calamensi civitate et regione episcopus fuit, praedicatus scilicet et multi temporis, et doctus ad mulctam teneri aurariam publicis legibus contra haereticos constitutam.

12. 6. Qui resultans legibus praesentatus cum apud Proconsulem se negaret haereticum, oborta est necessitas, ut illi recedente Ecclesiae defensore, a catholico episcopo resisteretur, et convinceretur eum esse, quod se fuisse negaverat: quoniam si ab eodem dissimularetur, forte catholicus episcopus ab ignorantibus haereticus crederetur, illo se quod erat negante, atque ita ex hac desidia infirmis scandalum nasceretur (*1 Cor* 8, 9).

12. 7. Et memorabili Augustino antistite omnimodis instante, ad controversiam ambo illi Calamenses episcopi venerunt, et de ipsa diversa communione tertio conflictum secum egerunt, magna populorum christianorum multitudine causae exitum, et apud Carthaginem, et per totam Africam exspectante: atque ille Crispinus proconsulari et libellari sententia est pronuntiatus haereticus.

12. 8. Pro quo ille apud Cognitorem catholicus episcopus intercessit, ne auraria mulcta exigeretur; et ei est beneficium impetratum. Unde cum ingratus ad piissimum Principem provocasset, et ab Imperatore relationi debitum est responsum solutum, et consequenter praeceptum, nullo prorsus loco haereticos Donatistas esse debere, et eos ad vim legum omnium contra haereticos latarum ubique teneri debere.

12. 9. Ex quo et Iudex, et Officium, et idem Crispinus, quod minime fuerit exactus, praecepti sunt denas auri libras fisci iuribus inferre. Sed protinus opera data est per catholicos episcopos, praecipue per sanctae memoriae Augustinum, ut illa omnium condemnatio principis

dimitteretur indulgentia: et Domino adiuvante perfectum est. Qua diligentia et sancto studio multum crevit Ecclesia.

Pax Ecclesiae per Augustinum.

13. 1. Et de his omnibus pro pace Ecclesiae gestis, Augustino Dominus et hic palmam dedit, et apud se iustitiae coronam servavit (*1 Cor* 9, 25): ac magis magisque, iuvante Christo, de die in diem augebatur et multiplicabatur pacis unitas, et Ecclesiae Dei fraternitas (*Act* 5, 14).

13. 2. Et id maxime factum est post collationem, quae ab universis episcopis catholicis apud Carthaginem cum eisdem Donatistarum episcopis postmodum facta est, id iubente gloriosissimo et religiosissimo imperatore Honorio; propter quod perficiendum etiam a suo latere tribunum et notarium Marcellinum ad Africam iudicem miserat.

13. 3. In qua controversia illi omnimodis confutati, atque de errore a Catholicis convicti, sententia Cognitoris notati sunt; et post eorum appellationem, piissimi Regis responso iniusti inter haereticos condemnati sunt.

13. 4. Ex qua ratione solito amplius eorum episcopi cum suis clericis et plebibus communicaverunt, et pacem tenentes catholicam, multas eorum persecutiones usque ad membrorum amputationem et internecionem pertulerunt.

13. 5. Et totum illud bonum, ut dixi, per sanctum illum hominem, consentientibus nostris episcopis et pariter satagentibus, et coeptum et perfectum est.

Emeritus episcopus Donatista superatus.

14. 1. Porro autem quoniam post illam, quae cum Donatistis facta est, collationem, non defuerunt qui dicerent, permissos non fuisse eosdem episcopos apud potestatem, quae causam audivit, dicere omnia pro suis partibus, quoniam catholicae communionis Cognitor suae favebat Ecclesiae:

14. 2. licet hoc deficientes et victi ad excusationem iactarent, quandoquidem et ante controversiam iidem haeretici catholicae communionis eumdem esse noverant, et dum ab eodem convenirentur publicis gestis, quod ad collationem occurrerent, et se facturos prosecuti sunt. Poterant utique suspectum eum habentes, recusare congressum.

14. 3. Tamen omnipotentis Dei praestitit auxilium, ut postea in Caesariensi Mauritaniae civitate constitutus venerabilis memoriae Augustinus, quo eum venire cum aliis eius coepiscopis Sedis apostolicae litterae compulerant, ob terminandas videlicet alias Ecclesiae necessitates:

14. 4. hac ergo occasione provenit, ut Emeritum eiusdem loci Donatistarum episcopum, quem suae sectae praecipuum in illa collatione habuerunt defensorem, videret, et cum eodem publice in ecclesia populo astante diversae communionis, ex hoc ipso disputaret, et provocaret gestis ecclesiasticis, ut quod forte, sicut dicebant, prosequi potuit in collatione, et permissus non erat, in praesenti sine alicuius potestatis prohibitione aut potentia securus dicere minime dubitaret, et in sua civitate suis omnibus praesentibus civibus fiducialiter propriam defendere communionem non denegasset.

14. 5. Ille neque hac hortatione, nec suorum parentum et civium instanti petitione id facere voluit, qui ei pollicebantur, se ad eius redituros communionem, etiam cum discrimine patrimoniorum salutisque suae temporalis, si modo catholicam superaret assertionem.

14. 6. At ille amplius dicere illis gestis nihil voluit, nec valuit, nisi tantum: "Iam illa gesta continent apud Carthaginem inter episcopos confecta, utrum vicerimus, an victi fuerimus".

14. 7. Et alio loco, dum a notario, ut responderet, admoneretur, ait: "Fac"; et cum reticeret, facta eius cunctis manifestata diffidentia, Ecclesiae Dei augmenta ac firmamenta provenerunt. Quisquis ergo diligentiam et operam beatissimae memoriae Augustini pro Ecclesiae Dei statu cognoscere plenius voluerit, etiam illa percurrat gesta: et inveniet quae vel qualia protulerit, quibus illum doctum, eloquentem, et praedicatum hominem provocarit, hortatusque fuerit ut pro suae defensione partis quod vellet ediceret; illumque victum cognoscet.

Digressione concionantis conversus negotiator, nomine Firmus.

15. 1. Scio item non solus ipse, verum etiam alii fratres et conservi, qui nobiscum tunc intra Hipponiensem Ecclesiam cum eodem sancto viro vivebant, nobis pariter ad mensam constitutis eum dixisse:

15. 2. "Advertistis hodie in ecclesia meum sermonem, eiusque initium et finem contra meam consuetudinem processisse, quoniam non eam rem terminatam explicuerim quam proposueram, sed pendentem reliquerim".

15. 3. Cui respondimus: "Ita nos in tempore miratos fuisse scimus et recognoscimus". At ille: "Credo, ait, forte aliquem errantem in populo Dominus per nostram oblivionem et errorem doceri et curari voluerit, in cuius manu sunt et nos et sermones nostri (*Sap* 7, 16).

15. 4. Nam cum propositae quaestionis latebras pertractarem, in aliud sermonis excursu perrexi, atque ita non conclusa vel explicata quaestione, disputationem terminavi, magis adversum Manichaeorum errorem, unde nihil dicere decreveram, disputans, quam de iis quae asserere proposueram".

15. 5. Et post haec, nisi fallor, ecce alia die vel post biduum venit quidam Firmus nomine, negotiator, et intra monasterium sedente sancto Augustino, nobis coram, ad pedes genibus provolutus sese iactavit, lacrymas fundens, et rogans ut pro suis delictis sacerdos cum sanctis Dominum precaretur (*Eccle* 39, 7), confitens quod Manichaeorum sectam secutus fuisset, et in ea quam plurimis annis vixisset, et propterea pecuniam multam ipsis Manichaeis, vel eis quos dicunt electos, incassum erogasset: ac se in ecclesia, Dei misericordia, fuisse eius tractatibus nuper correctum atque catholicum factum.

15. 6. Quod et ipse venerabilis Augustinus, et nos qui tunc aderamus, ab eodem diligenter inquirentes, ex qua re potissimum illo tractatu sibi fuerit satisfactum, et referente nobisque omnibus sermonis seriem recognoscentibus, profundum consilium Dei pro salute animarum admirantes et stupentes, glorificavimus sanctum eius nomen, et benediximus (*Ps* 85, 9); qui cum voluerit, et unde voluerit, et quomodo voluerit, et per scientes et per nescientes salutem operatur animarum.

15. 7. Et ex eo ille homo proposito servorum Dei adhaerens, negotiatoris dimisit actionem, et proficiens in Ecclesiae membris, in alia regione ad presbyterii quoque Dei voluntate petitus et coactus accessit officium, tenens atque custodiens propositi sanctitatem: et forte adhuc usque in rebus humanis vivit trans mare constitutus.

Manichaeorum exsecrandae turpitudines detectae. Felix Manichaeus conversus.

16. 1. Apud Carthaginem quoque, dum per quemdam domus regiae procuratorem, nomine Ursum, fidei catholicae hominem, ad quosdam Manichaeorum, quos electos vel electas dicunt,

praesentes perveniretur, atque ad ecclesiam ab eodem deducerentur et perducerentur, ab episcopis ad tabulas auditi sunt.

16. 2. Inter quos etiam sanctae memoriae Augustinus fuit, qui prae ceteris illam exsecrabilem sectam noverat, et eorum prodens eiusmodi damnabiles blasphemias ex locis librorum, quos illi accipiunt Manichaei, usque ad confessionem earumdem blasphemiarum eos perduxit: et quae inter se illi suo more malo indigna et turpia facere consueverant, feminarum illarum velut electarum proditione, illis ecclesiasticis gestis declaratum est.

16. 3. Atque ita pastorum diligentia, dominico gregi et augmentum accessit, et adversus fures atque latrones (*Io* 10, 1. 8) defensio competens procurata est.

16. 4. Cum quodam etiam Felice, de numero eorum quos electos dicunt Manichaei, publice in Hipponiensi ecclesia notariis excipientibus disputavit populo astante: et post secundam vel tertiam collationem ille Manichaeus frustrata vanitate et errore ipsius sectae, ad nostram conversus est fidem atque Ecclesiam, sicut eadem relecta docere poterit scriptura.

Pascentius comes Arianus in collatione revincitur. Collatio cum Maximino episcopo Ariano.

17. 1. Praeterea cum quodam etiam Pascentio comite domus regiae Ariano, qui per auctoritatem suae personae fisci vehementissimus exactor, fidem catholicam atrociter ac iugiter oppugnabat, et quam plurimos sacerdotes Dei simpliciori fide viventes, dicacitate et potestate exagitabat, et perturbabat, interpositis honoratis et nobilibus viris, apud Carthaginem ab illo provocatus, coram contulit.

17. 2. Sed idem haereticus tabulas atque stilum, quod magister noster et ante congressum et in congressu instantissime fieri volebat, ne adessent omni modo recusabat. Et dum id pernegasset, dicens quod metu legum publicarum periclitari tabulis scriptis nollet; atque interpositis id placere Augustinus episcopus cum suis qui aderant consacerdotibus videret, ut absque ulla scriptura privatim disputarent, collationem suscepit: praedicens, ut postmodum contigit, quod post solutum conventum esse cuiquam posset liberum forte dicere, nullo scripturae documento, se dixisse quod forte non dixerit, vel non dixisse quod dixerit.

17. 3. Et miscuit cum eodem sermonem, atque asseruit quid crederet, et ab illo quid teneret audivit, et vera ratione atque auctoritate Scripturarum probata docuit, et ostendit nostrae fidei firmamenta: illius autem asserta nulla veritate, nulla Scripturarum sanctarum auctoritate suffulta docuit, et frustravit.

17. 4. Et ut a se invicem partes digressae sunt, ille magis magisque iratus et furens, mendacia multa pro fide sua falsa iactabat, victum esse a se ipso proclamans, multorum ore laudatum Augustinum.

17. 5. Quae cum minime laterent, coactus est ad ipsum scribere Pascentium, propter illius metum omissis nominibus conferentium; et in eis litteris quidquid inter partes dictum vel gestum fuerat, fideliter intimavit: ad ea, si negarentur, probanda magnam testium habens copiam, clarissimos scilicet atque honorabiles, qui tunc aderant, viros.

17. 6. Atque ille ad duo sibi directa scripta, unum vix reddidit rescriptum, in quo magis iniuriam facere, quam suae sectae rationem valuit declarare. Quod volentibus et valentibus legere comprobatur.

17. 7. Cum ipsorum quoque Arianorum episcopo quodam Maximino cum Gothis ad Africam veniente, apud Hipponem quam plurimis volentibus et petentibus, et praeclaris interpositis viris contulit: et quid singulae asseruerint partes, scriptum est.

17. 8. Quae si studiosi diligenter legere curaverint, procul dubio indagabunt, vel quid callida et irrationabilis haeresis ad seducendum et decipiendum profiteatur, vel quid Ecclesia catholica de divina teneat et praedicet Trinitate.

17. 9. Sed quoniam ille haereticus de Hippone rediens ad Carthaginem, de sua multa in collatione loquacitate victorem se de ipsa collatione recessisse iactavit, et mentitus est; quae utique non facile a divinae legis ignaris examinari et diiudicari possent: a venerabili Augustino sequentis temporis stilo, et illius totius collationis de singulis obiectis et responsis facta est recapitulatio, et quam nihil ille obiectis referre potuerit, nihilominus demonstratum est, additis supplementis, quae in tempore collationis angusto cuncta inferri et scribi minime potuerunt. Id enim egerat nequitia hominis, ut sua novissima prosecutione multo longissima, totum quod remanserat diei spatium occuparet.

Pelagianistae novi haeretici, expugnati et condemnati. Ecclesiae catholicae quantum profuerint labores Augustini. Haeretici et Pagani deficiunt. Augustini operum quam ingens copia.

18. 1. Adversus Pelagianistas quoque novos nostrorum temporum haereticos et disputatores callidos, arte magis subtili et noxia scribentes, et ubicumque poterant publice et per domos (*Act* 20, 20) loquentes, per annos ferme decem laboravit, librorum multa condens et edens, et in ecclesia populis ex eodem errore frequentissime disputans.

18. 2. Et quoniam iidem perversi Sedi apostolicae per suam ambitionem eamdem perfidiam persuadere conabantur, instantissime etiam conciliis Africanis sanctorum episcoporum gestum est, ut sancto papae Urbis, et prius venerabili Innocentio, et postea sancto Zosimo eius successori persuaderetur, quam illa secta a fide catholica et abominanda et damnanda fuisset.

18. 3. At illi tantae sedis antistites, suis diversis temporibus eosdem notantes, atque a membris Ecclesiae praecidentes, datis litteris et ad Africanas et ad occidentis et orientis partis Ecclesias, eos anathemandos et devitandos ab omnibus Catholicis censuerunt.

18. 4. Et tale de illis Ecclesiae Dei catholicae prolatum iudicium, etiam piissimus imperator Honorius audiens ac sequens, suis eos legibus damnatos, inter haereticos haberi debere constituit.

18. 5. Unde nonnulli ex eis ad sanctae matris Ecclesiae gremium, unde resilierant, redierunt, et adhuc alii redeunt, innotescente et praevalescente adversus illum detestabilem errorem rectae fidei veritate.

18. 6. Et erat ille memorabilis vir, praecipuum dominici corporis membrum, circa universalis Ecclesiae utilitatem sollicitus semper ac pervigil.

18. 7. Et illi divinitus donatum est, ut de suorum laborum fructu, etiam in hac vita gaudere provenisset, prius quidem in Hipponiensis Ecclesiae regione, cui maxime praesidebat, unitate ac pace perfecta; deinde in aliis Africae partibus, sive per se ipsum, sive per alios, et quos ipse dederat sacerdotes, pullulasse, et multiplicatam fuisse Domini Ecclesiam pervidens, illosque Manichaeos, Donatistas, Pelagianistas, et Paganos ex magna parte defecisse, et Ecclesiae Dei sociatos esse congaudens.

18. 8. Provectibus quoque et studiis favens erat et exsultans bonorum omnium; indisciplinationes pie ac sancte tolerans fratrum, ingemiscensque de iniquitatibus malorum, sive eorum qui intra Ecclesiam, sive eorum qui extra Ecclesiam sunt constituti, dominicis, ut dixi, lucris semper gaudens, et damnis moerens.

18. 9. Tanta autem ab eodem dictata et edita sunt, tantaque in Ecclesia disputata, excepta atque emendata, vel adversus diversos haereticos, vel ex canonicis Libris exposita ad aedificationem sanctorum Ecclesiae filiorum, ut ea omnia vix quisquam studiosorum perlegere et nosse sufficiat.

18. 10. Verumtamen ne veritatis verbi (*2 Cor* 6, 7) avidissimos in aliquo fraudare videamur, statui, Deo praestante, in huius opusculi fine etiam eorumdem librorum, tractatuum, et epistolarum indiculum adiungere: quo lecto qui magis Dei veritatem quam temporales amant divitias, sibi quisque quod voluerit ad legendum et cognoscendum eligat, et id ad describendum, vel de bibliotheca Hipponiensis Ecclesiae petat, ubi emendatiora exemplaria forte poterunt inveniri, vel unde voluerit inquirat, et inventa describat et habeat, et petenti ad describendum, sine invidia etiam ipse tribuat.

PARS SECUNDA

MORES SANCTI AUGUSTINI DESCRIBUNTUR

(cc. 19-27)

In causis audiendis quomodo se gesserit Augustinus. Partes, facta opportunitate, docet quae ad aeternam vitam spectant. Merces operae iudiciariae.

19. 1. Secundum Apostoli quoque sententiam, dicentis: *Audet quisquam vestrum adversus alterum negotium habens iudicari ab iniquis, et non apud sanctos? An nescitis quia sancti mundum iudicabunt? Et si in vobis iudicatur mundus, indigni subt iudiciorum minimorum? Nescitis quia angelos iudicabimus, nedum saecularia? Saecularia igitur iudicia si habueritis inter vos, eos qui contemptibiles sunt in Ecclesia, hos collocate ad iudicandum. Ad reverentiam vobis loquor: sic non est inter vos quisquam sapiens, qui possit inter fratrem suum diiudicare? Sed frater cum fratre diiudicatur, et hoc apud infideles* (*1 Cor* 6, 1-6).

19. 2. Interpellatus ergo a Christianis, vel a cuiusque sectae hominibus, causas audiebat diligenter ac pie cuiusdam sententiam ante oculos habens, dicentis se malle inter incognitos, quam inter amicos causas audire: eo quod de incognitis, pro quo arbitra aequitate iudicaretur, amicum posset acquirere; de amicis vero unum esset, contra quem sententia proferretur, perditurus.

19. 3. Et eas aliquando usque ad horam refectionis, aliquando autem tota die ieiunans, semper tamen noscebat et dirimebat: intendens in eis christianorum momenta animorum, quantum quisque vel in fide bonisque moribus proficeret, vel ab iis deficeret.

19. 4. Atque compertis rerum opportunitatibus, divinae legis veritatem partes docebat, eamque illis inculcabat, et eas quo adipiscerentur vitam aeternam (*Mc* 10, 17) edocebat et admonebat: nihil aliud quaerens ab iis quibus ad hoc vacabat, nisi tantum obedientiam et devotionem christianam, quae et Deo debetur et hominibus: peccantes coram omnibus arguens, ut ceteri timorem haberent (*1 Tim* 5, 20).

19. 5. Et faciebat hoc tamquam speculator a Domino constitutus domui Israel (*Ez* 33, 7), praedicans verbum atque instans opportune, importune, arguens, hortans, increpans, in omni

longanimitate et doctrina (*2 Tim* 4, 2); praecipueque operam dabat instruere eos qui essent idonei et alios docere (*2 Tim* 2, 2).

19. 6. Rogatus quoque a nonnullis in eorum temporalibus causis, epistolas ad diversos dabat. Sed hanc suam a melioribus rebus occupationem tamquam angariam deputabat, suavem semper habens de iis quae Dei sunt vel allocutionem vel collocutionem fraternae ac domesticae familiaritatis.

Pro reis quomodo intercesserit.

20. 1. Novimus quoque eum a suis carissimis litterarum intercessum apud saeculi potestates postulatum non dedisse, dicentem cuiusdam sapientis servandam esse sententiam, de quo scriptum esset, quod multa suae famae contemplatione amicis non praestitisset: et illud nihilominus suum addens, quoniam plerumque potestas quae petitur, premit.

20. 2. Cum vero intercedendum esse rogatus videbat, tam id honeste ac temperate agebat, ut non solum onerosus ac molestus non videretur, verum etiam mirabilis existeret. Nam dum exorta necessitate suo more apud quemdam Africae vicarium, Macedonium nomine, pro supplici litteris interveniret, atque ille paruisset, hoc modo rescriptum misit:

20. 3. "Miro modo afficior sapientia tua, et in illis quae edidisti, et in iis quae interveniens pro sollicitis mittere non gravaris.

20. 4. Nam et illa tantum habent acuminis, scientiae, sanctitatis, ut nihil supra sit; et haec tantum verecundiae, ut nisi faciam quod mandas, culpam penes me remanere, non in negotio esse, diiudicem, domine merito venerabilis, et suscipiende pater.

20. 5. Non enim instas (quod plerique homines istius loci faciunt), ut quodcumque sollicitus voluerit, extorqueas; sed quod tibi a iudice tot curis obstricto petibile visum fuerit, admones subserviente verecundia, quae maxima difficilium inter bonos efficacia est. Proinde statim commendatis effectum desiderii tribui: nam sperandi viam ante patefeceram" (Maced., in Epist. inter Augustinianas, 152, 3).

Conciliis quo animo interesse soleret. In ordinandis sacerdotibus maior consensus et Ecclesiae consuetudo inquirenda.

21. 1. Sanctorum concilia sacerdotum per diversas provincias celebrata, cum potuit, frequentavit; non in eis quae sua sunt, sed quae Iesu Christi quaerens (*Phil* 2, 21); ut vel fides sanctae Ecclesiae catholicae inviolata maneret, vel nonnulli sacerdotes et clerici, sive per fas sive per nefas excommunicati, vel absolverentur vel abiicerentur.

21. 2. In ordinandis vero sacerdotibus et clericis consensum maiorem Christianorum, et consuetudinem Ecclesiae sequendam arbitrabatur.

In vestitu et victu qualis fuerit Augustinus.

22. 1. Vestes eius et calceamenta vel lectualia ex moderato et competenti habitu erant, nec nitida nimium, nec abiecta plurimum: quia his plerumque vel iactare se insolenter homines solent, vel abiicere; ex utroque non quae Iesu Christi, sed quae sua sunt iidem quaerentes (*Phil* 2, 21): at iste, ut dixi, medium tenebat, neque in dexteram, neque in sinistram declinans (*Num* 20, 17; *Deut* 2, 27).

22. 2. Mensa usus est frugali et parca, quae quidem inter olera et legumina, etiam carnes aliquando propter hospites, vel quosque infirmiores, semper autem vinum habebat. Quia

noverat, et docebat, ut Apostolus dicit, quod *omnis creatura Dei bona sit, et nihil abiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; sanctificatur enim per verbum Dei et orationem* (*1 Tim* 4, 4-5).

22. 3. Et, ut idem Augustinus sanctus in suis *Confessionum* libris posuit, dicens: "Non ego immunditiam obsonii timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio Noe omne genus carnis quod cibo esset usui, manducare permissum (*Gen* 9, 2 s.); Eliam cibo carnis refectum (*3 Reg* 17, 6); Ioannem mirabili abstinentia praeditum, animalibus, hoc est locustis, in escam cedentibus non fuisse pollutum (*Mt* 3, 4). Scio et Esau lenticulae concupiscentia deceptum (*Gen* 25, 29 ss.); et David propter aquae desiderium a se ipso reprehensum (*2 Reg* 23, 15 s.); et Regem nostrum, non de carne, sed de pane tentatum (*Lc* 4, 3). Ideoque et populus in eremo, non quia carnes desideravit, sed quia escae desiderio adversus Dominum murmuravit, meruit improbari (*Num* 11, 4 ss.)" (*Confessionum* 10, 31, 46).

22. 4. De vino autem sumendo Apostoli exstat sententia ad Timotheum scribentis, ac dicentis: *Noli usque adhuc aquam bibere, sed vino modico utere propter stomachum et frequentes tuas infirmitates* (*1 Tim* 5, 23).

22. 5. Cochlearibus tantum argenteis utens, cetera vasa quibus mensae inferebantur cibi, vel testea, vel lignea, vel marmorea fuerunt: non tamen necessitatis inopia, sed proposito voluntatis.

22. 6. Sed et hospitalitatem semper exhibuit. Et in ipsa mensa magis lectionem vel disputationem, quam epulationem potationemque diligebat. Et contra pestilentiam humanae consuetudinis in ea scriptum ita habebat:

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
Hanc mensam indignam noverit esse suam.

Et ideo omnem convivam a superfluis et noxiis fabulis sese abstinere debere admonebat.

22. 7. Nam et quosdam suos familiarissimos coepiscopos illius scripturae oblitos, et contra eam loquentes, tam aspere aliquando reprehendit, commotus ut diceret, aut delendos esse illos de mensa versus, aut se de media refectione ad suum cubiculum surrecturum. Quod ego et alii, qui illi mensae interfuimus, experti sumus.

In usu redituum ecclesiasticorum qualis.

23. 1. Compauperum vero semper memor erat, eisque inde erogabat, unde et sibi suisque omnibus secum habitantibus; hoc est, vel ex reditibus possessionum Ecclesiae, vel etiam ex oblationibus fidelium.

23. 2. Et dum forte (ut assolet) de possessionibus ipsis invidia clericis fieret, alloquebatur plebem Dei, malle se ex collationibus magis plebis Dei vivere, quam illarum possessionum curam vel gubernationem pati; et paratum se esse illis cedere, ut eo modo omnes Dei servi et ministri viverent, quo in Vetere Testamento leguntur (*Deut* 18, 1 ss.), altari deservientes de eodem compartiri. Sed numquam id laici suscipere voluerunt.

In re domestica qualis. Donata et legata Ecclesiae quaenam suscipiebat aut recusabat. A rerum temporalium curis liberum semper animum habere volebat.

24. 1. Domus Ecclesiae curam omnemque substantiam ad vices valentioribus clericis delegabat et credebat. Numquam clavem, numquam annulum in manu habens: sed ab eisdem domus praepositis cuncta et accepta et erogata notabantur: quae anno completo eidem recitabantur,

quo sciretur quantum acceptum, quantumque dispensatum fuisset, vel quid dispensandum remansisset; et in multis titulis magis illius praepositi domus fidem sequens, quam probatum manifestatumque cognoscens.

24. 2. Domum, agrum, seu villam numquam emere voluit. Verum si forte Ecclesiae a quoquam sponte tale aliquid vel donaretur, vel titulo legati dimitteretur, non respuebat, sed suscipi iubebat.

24. 3. Nam et aliquas eum haereditates recusasse novimus, non quia pauperibus inutiles esse possent, sed quoniam iustum et aequum esse videbat, ut a mortuorum vel filiis vel parentibus vel affinibus magis possiderentur, quibus ea deficientes dimittere noluerunt.

24. 4. Quidam etiam ex honoratis Hipponiensium apud Carthaginem vivens Ecclesiae Hipponiensi possessionem donare voluit, et confectas tabulas, sibi usu fructu retento, ultro eidem sanctae memoriae Augustino misit: cuius ille oblationem libenter accepit, congratulans ei quod aeternae suae memor esset salutis.

24. 5. Verum post aliquot annos nobis forte cum eodem cominus constitutis, ecce ille donator litteras per suum filium mittens, rogavit ut illae donationum tabulae suo redderentur filio; pauperibus vero erogandos direxit solidos centum.

24. 6. Quo ille sanctus cognito, ingemuit, hominem vel finxisse donationem, vel eum de bono opere poenituisse, et quanta potuit Deo suggerente cordi eius cum dolore animi ex eadem refragatione dixit, in illius scilicet increpationem et correctionem.

24. 7. Et tabulas quas ille sponte miserat, nec desideratas, nec exactas, confestim reddidit, pecuniamque illam respuit; atque rescriptis eumdem, sicut oportuit, et arguit et corripuit, admonens ut de sua simulatione vel iniquitate poenitentiae humilitate Deo satisfaceret, ne cum tam gravi delicto de saeculo exiret.

24. 8. Frequentius quoque dicebat, magis securius et tutius Ecclesiam legata a defunctis dimissa debere suscipere, quam haereditates forte sollicitas et damnosas; ipsaque legata magis offerenda esse, quam exigenda.

24. 9. Commendata vero quaeque ipse non suscipiebat, sed volentes suscipere clericos non prohibebat.

24. 10. In iis quoque quae Ecclesia habebat et possidebat, intentus amore vel implicatus non erat: sed maioribus magis et spiritalibus suspensus et inhaerens rebus, aliquando se ipsum ad illa temporalia ab aeternorum cogitatione (*2 Cor* 4, 18) relaxabat et deponebat.

24. 11. Quibus ille dispositis et ordinatis, tamquam a rebus mordacibus ac molestis, animi recursum ad interiora mentis et superiora faciebat; quo vel de inveniendis divinis rebus cogitaret, vel de iam inventis aliquid dictaret, aut certe ex iam dictatis atque transcriptis aliquid emendaret. Et id agebat in die laborans, et in nocte lucubrans.

24. 12. Et erat tamquam illa religiosissima Maria typum gestans supernae Ecclesiae, de qua scriptum est, quod sederet ad pedes Domini atque intenta eius verbum audiret: de qua soror conquesta, quod ab eadem circa multum ministerium occupata non adiuvaretur, audivit: *Martha, Martha, meliorem partem elegit Maria, quae non auferetur ab ea* (*Lc* 10, 38-41).

24. 13. Nam fabricarum novarum numquam studium habuit, devitans in eis implicationem sui animi, quem semper liberum habere volebat ab omni molestia temporali: non tamen illa volentes et aedificantes prohibebat, nisi tantum immoderatos.

24. 14. Interea dum Ecclesiae pecunia deficeret, hoc ipsum populo christiano denuntiabat, non se habere quod indigentibus erogaret.

24. 15. Nam et de vasis dominicis, propter captivos et quam plurimos indigentes, frangi et conflari iubebat, et indigentibus dispensari.

24. 16. Quod non commemorassem, nisi contra carnalem sensum quorumdam fieri perviderem. Et hoc ipsum etiam venerabilis memoriae Ambrosius in talibus necessitatibus indubitanter esse faciendum, et dixit, et scripsit (Ambr. *De offic*.. 28, 136 ss.).

24. 17. Sed et de neglecto a fidelibus gazophylacio et secretario, unde altari necessaria inferrentur, aliquando in ecclesia loquens admonebat: quod etiam beatissimum Ambrosium se praesente in ecclesia tractavisse, nobis aliquando retulerat.

Disciplina domestica. Poena iurantis.

25. 1. Cum ipso semper clerici, una etiam domo ac mensa sumptibusque communibus alebantur et vestiebantur.

25. 2. Et ne quisquam facili iuratione etiam ad periurium decidisset, et in ecclesia populo praedicabat, et suos instituerat, ne quis iuraret, ne ad mensam quidem. Quod si prolapsus fecisset, unam de statutis perdebat potionem: numerus enim erat suis secum commorantibus et convivantibus poculorum praefixus.

25. 3.. Indisciplinationes quoque et transgressiones suorum a regula recta et honesta et arguebat, et tolerabat quantum decebat et oportebat: in talibus praecipue docens, ne cuiusquam cor declinaretur in verba maligna ad excusandas excusationes in peccatis (*Ps* 140, 4).

25. 4.. Et ut dum quisque offerret munus suum ad altare, et illic recordatus fuerit quod frater suus haberet aliquid adversus illum, relinquendum esse munus ad altare, atque eundum quo fratri reconcilietur, et tunc veniendum, et munus ad altare offerendum (*Mt* 5, 23-24). Si vero ipse adversus fratrem suum aliquid haberet, corripere eum debere in parte; et si eum audisset, lucratus esset suum fratrem: sin minus, adhibendum esse unum aut duos: quod si et ipsos contemneret, Ecclesiam adhibendam: sin vero et huic non obediret, esset illi ut ethnicus et publicanus.

25. 5. Et illud addens, ut fratri peccanti et veniam petenti, non septies, sed septuagies septies delictum relaxetur (*Mt* 18, 15-17, 21, 22), sicut quisque a Domino quotidie sibi postulat relaxari (*Mt* 6, 12).

De convictu feminarum.

26. 1. Feminarum intra domum eius nulla umquam conversata est, nulla mansit, ne quidem germana soror, quae vidua Deo serviens multo tempore usque in diem obitus sui praeposita ancillarum Dei vixit. Sed nec fratris sui filiae, quae pariter Deo serviebant: quas personas sanctorum episcoporum concilia in exceptis posuerunt.

26. 2. Dicebat vero, quia etsi de sorore et neptibus secum commorantibus nulla nasci posset mala suspicio; tamen quoniam illae personae sine aliis necessariis secumque manentibus feminis esse non possent, et quod ad eas aliae etiam a foris intrarent, de his posse offendiculum

aut scandalum infirmioribus (*1 Cor* 8, 9) nasci; et illos qui cum episcopo vel quolibet clerico forte manerent, ex illis omnibus feminarum personis posse una commorantibus aut adventantibus, aut tentationibus humanis perire, aut certe malis hominum suspicionibus pessime diffamari.

26. 3. Ob hoc ergo dicebat, numquam debere feminas cum servis Dei, etiam castissimis, una manere domo, ne, ut dictum est, aliquod scandalum aut offendiculum tali exemplo poneretur infirmioribus: et si forte ab aliquibus feminis ut videretur vel salutaretur, rogabatur; numquam sine clericis testibus ad eum intrabant, vel solus cum solis umquam est locutus, nisi secretorum aliquid interesset.

Officium erga destitutos et aegrotantes. Ambrosii in extremis praeclarum dictum. Altera episcopi morti propinquantis eximia sententia contra vitae hic prolixioris cupiditatem.

27. 1. In visitationibus vero modum tenebat ab apostolo definitum, ut nonnisi pupillos et viduas in tribulationibus constitutas visitaret (*Iac* 1, 27).

27. 2. Et si forte ab aegrotantibus ob hoc peteretur, ut pro eis in praesenti Dominum rogaret, eisque manus imponeret; sine mora pergebat.

27. 3. Feminarum autem monasteria nonnisi urgentibus necessitatibus visitabat..

27. 4. Servandum quoque in vita et moribus hominis Dei referebat, quod in instituto sanctae memoriae Ambrosii compererat, ut uxorem cuiquam numquam posceret, neque militare volentem ad hoc commendaret, neque in sua patria petitus iret ad convivium.

27. 5. De singulis rebus praestans causas, scilicet ne dum inter se coniugati iurgarent, ei maledicerent per quem coniuncti essent: sed plane ad hoc sibi iam consentientibus petitum interesse debere sacerdotem, ut vel eorum iam pacta vel placita firmarentur, vel benedicerentur. Et ne militiae commendatus ac male agens, eius culpa suffragatori tribueretur. Et ne per frequentiam in patriae conviviis institutus temperantiae amitteretur modus.

PARS TERTIA

QUIDAM FUERIT AUGUSTINI DEBITUS FINIS

(cc. XXVII, 6 - XXXI)

De se humiliter sentiens, de bono Domino magis confidit.

27. 6. Indicaverat quoque nobis se praedicti beatae memoriae viri in ultimo vitae constituti audisse sapientissimum et piissimum responsum, et multum laudabat ac praedicabat.

27. 7. Nam cum ille venerabilis ultima iaceret aegritudine, et a fidelibus honoratis lecto eius astantibus, et videntibus eum de saeculo ad Deum migraturum, et ob hoc moerentibus tanti ac talis antistitis Ecclesiam posse privari verbi et sacramenti Dei dispensatione, et rogaretur cum lacrymis, ut sibi a Domino vitae posceret commeatum, eum illis dixisse: "Non sic vixi, ut me pudeat inter vos vivere; sed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus".

27. 8. Et in his noster Augustinus senex elimata ac librata admirabatur et laudabat verba. Ideo enim eum dixisse intellegendum esse: "Nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus"; ne crederetur praefidens de suis purgatissimis moribus praemisisse: "Non sic vixi, ut me pudeat inter vos vivere". Hoc enim dixerat ad illud quod homines de homine nosse poterant. Nam ad

examen aequitatis divinae, de bono se Domino magis confidere: cui etiam in oratione quotidiana dominica dicebat: *Dimitte nobis debita nostra* (*Mt* 6, 12).

27. 9. Cuiusdam quoque coepiscopi, et familiarissimi sui amici, in extremis vitae de talibus frequentissime referebat dictum: ad quem cum visitandum iam morti propinquantem ventitasset, et ille manus gestu se de saeculo exiturum significaret, atque a se illi esset responsum, adhuc eum Ecclesiae necessarium vivere posse; illum, ne putaretur huius vitae teneri cupiditate, respondisse: "Si numquam, bene; si aliquando, quare non modo?".

27. 10. Et talem sententiam mirabatur et laudabat hominem protulisse, Deum quidem timentem, verumtamen in villa natum et nutritum, sed non multa lectionis eruditum scientia.

27. 11. Contra illum scilicet sensum aegrotantis episcopi, de quo sanctus in epistola sua quam de *mortalitate* scripsit martyr Cyprianus, ita rettulit, dicens: "Cum quidam de collegis et consacerdotibus nostris infirmitate defessus, et de appropinquante morte sollicitus, commeatum sibi precaretur, astitit deprecanti et iam pene morienti iuvenis honore et maiestate venerabilis, statu celsus, et clarus aspectu, et quem adsistentem sibi vix posset humanus aspectus oculis carnalibus intueri, nisi quod talem videre iam poterat de saeculo recessurus: atque ille non sine quadam animi et vocis indignatione infremuit, et dixit: Pati timetis, exire non vultis; quid faciam vobis?".

Quae proxime ante mortem ab Augustino edita. Retractationum libri. Barbarorum irruptio. Hipponis obsidio.

28. 1. Ante proximum vero diem obitus sui a se dictatos et editos recensuit libros, sive eos quos primo tempore conversionis suae adhuc laicus, sive quos presbyter, sive quos episcopus dictaverat: et quaecumque in his recognovit aliter quam sese habet ecclesiastica regula a se fuisse dictata et scripta, cum adhuc ecclesiasticum usum minus sciret, minusque sapuisset, a semetipso et reprehensa et correcta sunt. Unde etiam duo conscripsit volumina, quorum est titulus: "De recensione librorum".

28. 2. Praereptos etiam sibi quosdam libros ante diligentiorem emendationem a nonnullis fratribus conquerebatur, licet eos postmodum emendasset. Imperfecta etiam quaedam suorum librorum praeventus morte dereliquit.

28. 3.. Quique prodesse omnibus volens, et valentibus multa librorum legere, et non valentibus, ex utroque divino Testamento, Vetere et Novo, praemissa praefatione praecepta divina seu vetita ad vitae regulam pertinentia excerpsit, atque ex his unum codicem fecit; ut qui vellet legeret, atque in eo vel quam obediens Deo inobediensque esset, agnosceret: et hoc opus voluit *Speculum* appellari.

28. 4. Verum brevi consequenti tempore divina voluntate et potestate provenit, ut manus ingens diversis telis armata et bellis exercitata, immanium hostium Vandalorum et Alanorum commixtam secum habens Gothorum gentem, aliarumque diversarum personas, ex Hispaniae partibus transmarinis, navibus Africae influxisset et irruisset;

28. 5. universaque per loca Mauritaniarum etiam ad alias nostras transiens provincias et regiones, omni saeviens crudelitate et atrocitate, cuncta quae potuit, exspoliatione, caedibus, diversisque tormentis, incendiis, aliisque innumerabilibus et infandis malis depopulata est; nulli sexui, nulli parcens aetati, nec ipsis Dei sacerdotibus vel ministris, nec ipsis ecclesiarum ornamentis seu instrumentis vel aedificiis.

28. 6.. Et hanc ferocissimam hostium grassationem et vastationem, ille Dei homo, et factam fuisse et fieri, non ut ceteri hominum sentiebat et cogitabat: sed altius et profundius ea considerans, et in his animarum praecipue vel pericula vel mortes praevidens, solito amplius - quoniam, ut scriptum est: *Qui apponit scientiam, apponit dolorem* (*Eccle* 1, 18); et: *Cor intellegens, tinea ossibus* (*Prov* 14, 30) - fuerunt ei lacrymae panes die ac nocte (*Ps* 41, 4), amarissimamque et lugubrem prae ceteris suae senectutis iam pene extremam ducebat ac tolerabat vitam.

28. 7. Videbat enim ille homo Dei civitates excidio perditas, pariterque cum aedificiis villarum habitatores, alios hostili nece exstinctos, alios effugatos atque dispersos; Ecclesias sacerdotibus ac ministris destitutas, virginesque sacras et quosque continentes ubique dissipatos; et in his alios tormentis defecisse, alios gladio interemptos esse, alios in captivitate, perdita animi et corporis integritate ac fidei, malo more et duro hostibus deservire;

28. 8. hymnos Dei et laudes de ecclesiis deperisse, aedificia ecclesiarum quam plurimis locis ignibus concremata, solemnia quae Deo debentur de propriis locis desisse sacrificia (*Ioel* 1, 9), sacramenta divina vel non quaeri, vel quaerenti qui tradat non facile reperiri;

28. 9. in ipsis montium silvis, cavernis petrarum et speluncis (*Hebr* 11, 38) confugientes, vel ad quasque munitiones, alios fuisse expugnatos et interfectos, alios ita necessariis sustentaculis evolutos atque privatos, ut fame contabescerent; ipsosque Ecclesiarum praepositos et clericos, qui forte Dei beneficio vel eos non incurrerant, vel incurrentes evaserunt, rebus omnibus exspoliatos atque nudatos egentissimos mendicare, nec eis omnibus ad omnia quibus fulciendi essent subveniri posse;

28. 10. vix tres superstites ex innumerabilibus Ecclesias, hoc est, Carthaginiensem, Hipponiensem, et Cirtensem, quae Dei beneficio excisae non sunt, et earum permanent civitates, et divino et humano fultae praesidio; licet post eius obitum urbs Hipponiensis incolis destituta ab hostibus fuerit concremata.

28. 11. Et se inter haec mala cuiusdam sapientis sententia consolabatur, dicentis: "Non erit magnus magnum putans, quod cadunt ligna et lapides, et moriuntur mortales".

28. 12. Haec ergo omnia ille, ut erat alte sapiens, quotidie ubertim plangebat. Accrevitque moeroribus et lamentationibus eius, ut etiam adhuc in suo statu consistentem ad eamdem Hipponiensium-Regiorum civitatem ab iisdem hostibus veniretur obsidendam: quoniam in eius tunc fuerat defensione constitutus comes quondam Bonifacius cum Gothorum foederatorum exercitu, quam urbem ferme quatuordecim mensibus conclusam obsederunt: nam et littus illi marinum interclusione abstulerunt.

28. 13. Quo etiam ipsi nos de vicino cum aliis nostris coepiscopis confugeramus, in eademque omni eius obsidionis tempore fuimus. Unde nobiscum saepissime colloquebamur, et Dei tremenda iudicia prae oculis nostris posita considerabamus, dicentes: *Iustus es, Domine, et rectum iudicium tuum* (*Ps* 118, 137). Pariterque dolentes, gementes et flentes orabamus miserationum Patrem et Deum omnis consolationis (*2 Cor* 1, 3 s..), ut in eadem nos tribulatione sublevare dignaretur.

Morbus extremus Augustini.

29. 1. Et forte provenit, ut una cum eodem ad mensam constituti et inde fabulantes, nobis diceret: "Noveritis me hoc tempore nostrae calamitatis id Deum rogare, ut aut hanc civitatem

ab hostibus circumdatam liberare dignetur, aut si aliud ei videtur, suos servos ad perferendam suam voluntatem fortes faciat, aut certe ut sese de hoc saeculo ad se accipiat".

29. 2. Quae ille dicens, nosque instruens, deinceps cum eodem et nobis et nostris omnibus et ipsis qui in eadem fuerant civitate, a summo Deo similiter petebamus.

29. 3. Et ecce tertio illius obsidionis mense decubuit febribus, et illa ultima exercebatur aegritudine. Nec suum sane Dominus famulum fructu suae precis fraudavit. Nam et sibi ipsi et eidem civitati, quod lacrymosis depoposcit precibus, in tempore impetravit.

29. 4.. Novi quoque eumdem et presbyterum, et episcopum, pro quibusdam energumenis patientibus ut oraret rogatum, eumque in oratione lacrymas fundentem Deum rogasse, et daemones ab hominibus recessisse.

29. 5. Itemque ad aegrotantem et lecto vacantem quemdam cum suo aegroto venisse, et rogavisse ut eidem manum imponeret, quo sanus esse posset, eumque respondisse, si aliquid in his posset, sibi hoc utique primitus praestitisset: et illum dixisse visitatum se fuisse, sibique per somnium dictum esse: "Vade ad Augustinum episcopum, ut eidem manum imponat, et salvus erit". Quod dum comperisset, facere non distulit, et illum infirmum continuo Dominus sanum ab eodem discedere fecit.

Consilium an hostibus adventantibus ex Ecclesiis episcopis recendum sit.

30. 1. Interea reticendum minime est, cum memorati impenderent hostes, a sancto viro nostro coepiscopo Thiabensis Ecclesiae Honorato, litteris fuisse consultum, utrumnam illis adventantibus, ex Ecclesiis episcopis vel clericis recedendum esset, necne: eique rescriptis insinuasse quid magis ab illis Romaniae eversoribus esset metuendum.

30. 2. Quam eius epistolam huic scripturae inserere volui: est enim sacerdotum Dei et ministrorum moribus valde utilis et necessaria.

30. 3. "Sancto fratri et coepiscopo Honorato, Augustinus, in Domino salutem.

Caritati tuae misso exemplo epistolae, quam fratri Quodvultdeo nostro coepiscopo scripsi, putabam me hoc onere caruisse quod mihi imposuisti, quaerendo consilium quid in his periculis quae tempora nostra invenerunt, facere debeatis.

30. 4. Quamvis enim epistolam illam breviter scripserim, nihil me tamen praetermisisse arbitror, quod et respondenti dicere, et quaerenti audire sufficeret: quandoquidem dixi nec eos esse prohibendos qui ad loca, si possunt, munita migrare desiderant; et ministerii nostri vincula, quibus nos Christi caritas alligavit, ne deseramus Ecclesias quibus servire debemus, non esse rumpenda.

30. 5. Ista quippe verba sunt quae in illa epistola posui: Restat ergo, inquam, ut nos quorum ministerium quantulaecumque plebi Dei ubi sumus manenti, ita necessarium est, ut sine hoc eam non oporteat remanere, dicamus Domino: *Esto nobis in Deum protectorem, et in locum munitum*

(*Ps* 30, 3).

30. 6. Sed hoc consilium tibi propterea non sufficit, ut scribis, ne contra Domini praeceptum vel exemplum facere nitamur, ubi fugiendum esse de civitate in civitatem monet. Recolimus enim verba dicentis: *Cum autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam* (*Mt* 10, 23).

30. 7. Quis autem credat ita hoc Dominum fieri voluisse, ut necessario ministerio, sine quo vivere nequeunt, desererentur greges, quos suo sanguine comparavit?

30. 8. Numquid hoc fecit ipse, quando portantibus parentibus in Aegyptum parvulus fugit (*Mt* 2, 13-14), qui nondum Ecclesias congregaverat, quas ab eo desertas fuisse dicamus?

30. 9. Numquid quando apostolus Paulus, ne illum comprehenderet inimicus, per fenestram in sporta submissus est, et effugit manus eius (*2 Cor* 11, 33), deserta est quae ibi erat Ecclesia necessario ministerio, et non ab aliis fratribus ibidem constitutis quod oportebat impletum est? Eis quippe volentibus hoc Apostolus fecerat, ut se ipsum servaret Ecclesiae, quem proprie persecutor ille quaerebat.

30. 10. Faciant ergo servi Christi, ministri verbi et Sacramenti eius, quod praecepit sive permisit. Fugiant omnino de civitate in civitatem, quando eorum quisquam specialiter a persecutoribus quaeritur, ut ab aliis qui non ita requiruntur, non deseratur Ecclesia, sed praebeant cibaria conservis suis, quos aliter vivere non posse noverunt.

30. 11. Cum autem omnium, id est episcoporum et clericorum et laicorum est commune periculum, hi qui aliis indigent, non deserantur ab his quibus indigent. Aut igitur ad loca munita omnes transeant; aut qui habent remanendi necessitatem, non relinquantur ab eis per quos illorum est ecclesiastica supplenda necessitas, ut aut pariter vivant, aut pariter sufferant quod eos Paterfamilias volet perpeti.

30. 12. Quod si contigerit ut sive alii minus, alii maius, sive omnes aequaliter patiantur, qui eorum sint qui pro aliis patiuntur, apparet; illi scilicet qui cum se possent talibus malis eripere fugiendo, ne aliorum necessitatem desererent, manere maluerunt. Hinc maxime probatur illa caritas quam Ioannes apostolus commendat, dicens: *Sicut Christus animam suam pro nobis posuit, sic et nos debemus animas pro fratribus ponere* (*1 Io* 3, 16).

30. 13. Nam qui fugiunt vel suis devincti necessitatibus fugere non possunt; si comprehensi patiuntur, pro se ipsis, non pro fratribus, utique patiuntur: qui vero propterea patiuntur, quia fratres, qui eis ad christianam salutem indigebant, deserere noluerunt, sine dubio suas animas pro fratribus ponunt.

30. 14. Unde illud quod episcopum quemdam dixisse audivimus: "Si Dominus nobis imperavit fugam in eis persecutionibus, ubi potest fructus esse martyrii; quanto magis debemus fugere steriles passiones, quando est barbaricus et hostilis incursus?". Verum est quidem et acceptabile, sed his quos ecclesiastici officii non tenent vincula.

30. 15. Nam qui clades hostiles ideo non fugit, cum possit effugere, ne deserat ministerium Christi, sine quo non possunt homines vel fieri vel vivere christiani, maiorem caritatis invenit fructum, quam qui non propter fratres, sed propter se ipsum fugiens, atque comprehensus non negat Christum, suscipitque martyrium.

30. 16. Quid est ergo quod in epistola tua priore posuisti? dicis enim: "Si in Ecclesiis persistendum est, quid simus nobis vel populo profuturi non video, nisi ut ante oculos nostros viri cadant, feminae constuprentur, incendantur ecclesiae, nos ipsi in tormentis deficiamus, cum de nobis quaeritur quod non habemus".

30. 17. Potens est quidem Deus audire preces familiae suae, et haec, quae formidantur, avertere; nec ideo tamen propter ista, quae incerta sunt, debet nostri officii esse certa desertio,

sine quo est plebi certa pernicies, non in rebus vitae huius, sed alterius, quae incomparabiliter diligentius sollicitiusque curandae est.

30. 18. Nam si certa essent ista mala, quae timentur ne in locis in quibus sumus, forte contingant, prius inde fugerent omnes propter quos ibi manendum est, et nos a manendi necessitate liberos redderent: non enim quisquam est qui dicat ministros manere oportere, ubi iam non fuerint, quibus necesse sit ministrare.

30. 19. Ita quidam sancti episcopi de Hispania profugerunt, prius plebibus partim fuga lapsis, partim peremptis, partim obsidione consumptis, partim captivitate dispersis: sed multo plures, illic manentibus propter quos manerent, sub eorumdem periculorum densitate manserunt. Et si aliqui deseruerunt plebes suas, hoc est quod dicimus fieri non debere: neque enim tales docti auctoritate divina, sed humano vel errore decepti, vel timore sunt victi.

30. 20. Cur enim sibi putant indifferenter obtemperandum esse praecepto, ubi legunt de civitate in civitatem esse fugiendum; et mercenarium non exhorrent, qui videt lupum venientem et fugit, quoniam non est ei cura de ovibus (*Io* 10, 12, 13)? Cur non istas duas dominicas verasque sententias, unam scilicet ubi fuga sinitur aut iubetur, alteram ubi arguitur atque culpatur, sic intellegere student, ut inter se reperiantur non esse contrariae, sicut non sunt?

30. 21. Et hoc quomodo reperitur, nisi attendatur quod iam superius disputavi, tunc de locis in quibus sumus, premente persecutione fugiendum esse Christi ministris, quando ibi aut plebs Christi non fuerit cui ministretur; aut potest impleri per alios necessarium ministerium, quibus eadem non est causa fugiendi;

30. 22. sicut in sporta submissus, quod supra memoravi, fugit Apostolus (*Act* 9, 25), cum a persecutore proprie ipse quaereretur, aliis utique necessitatem similem non habentibus, a quibus illic ministerium absit ut desereretur Ecclesiae; sicut fugit sanctus Athanasius Alexandrinus episcopus, cum eum specialiter apprehendere Constantius cuperet imperator, nequaquam a ceteris ministris deserta plebe catholica quae in Alexandria commanebat.

30. 23. Cum autem plebs manet, et ministri fugiunt, ministeriumque subtrahitur; quid erit nisi mercenariorum illa fuga damnabilis, quibus non est cura de ovibus? Veniet enim lupus, non homo, sed diabolus, qui plerumque fideles apostatas esse persuasit, quibus quotidianum ministerium dominici corporis defuit; et peribit infirmus in tua non scientia, sed ignorantia frater, propter quem Christus mortuus est (*1 Cor* 8, 11).

30. 24. Quod autem ad eos attinet, qui in hac re non falluntur errore, sed formidine superantur; quare non potius contra suum timorem Domino miserante atque adiuvante fortiter dimicant, ne mala sine comparatione graviora, quae multo amplius sunt tremenda, contingant?

30. 25. Fit hoc ubi Dei caritas flagrat, non mundi cupiditas fumat. Caritas enim dicit: *Quis infirmatur, et non ego infirmor? quis scandalizatur, et non ego uror?* (*2 Cor* 11, 29). Sed caritas ex Deo est. Oremus ergo ut ab illo detur, a quo iubetur: et per hanc magis timeamus ne oves Christi spiritalis nequitiae gladio in corde, quam ne ferro in corpore trucidentur, ubi quandocumque, quocumque mortis genere, morituri sunt.

30. 26. Magis timeamus ne sensu interiori corrupto, pereat castitas fidei, quam ne feminae violenter constuprentur in carne: qua violentia non violatur pudicitia, si mente servatur; quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis sua turpiter carne non utitur, sed sine consensione tolerat quod alius operatur.

30. 27. Magis timeamus ne lapides vivi exstinguantur deserentibus nobis, quam ne lapides et ligna terrenorum aedificiorum incendantur praesentibus nobis. Magis timeamus ne membra corporis Christi destituta spiritali victu necentur, quam ne membra corporis nostri oppressa hostili impetu torqueantur.

30. 28. Non quia ista non sunt vitanda cum possunt; sed quia potius ferenda sunt, quando vitari sine impietate non possunt: nisi forte quisquam contenderit non esse ministrum impium, qui tunc subtrahit ministerium pietati necessarium, quando magis est necessarium.

30. 29. An non cogitamus, cum ad istorum periculorum pervenitur extrema, nec est potestas ulla fugiendi, quantus in Ecclesia fieri soleat ab utroque sexu, atque ab omni aetate concursus; aliis Baptismum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam poenitentiae ipsius actionem, omnibus consolationem et Sacramentorum confectionem et erogationem?

30. 30. Ubi si ministri desint, quantum exitium sequitur eos, qui de isto saeculo vel non regenerati exeunt vel ligati! quantus est etiam luctus fidelium suorum, qui eos secum in vitae aeternae requie non habebunt! quantus denique gemitus omnium, et quorumdam quanta blasphemia de absentia ministeriorum et ministrorum!

30. 31. Vide quid faciat malorum temporalium timor, et quanta in eo sit acquisitio malorum aeternorum. Si autem ministri adsint, pro viribus quas eis Dominus subministrat, omnibus subvenitur: alii baptizantur, alii reconciliantur, nulli dominici corporis communione fraudantur, omnes consolantur, aedificantur, exhortantur, ut Deum rogent, qui potens est omnia quae timentur, avertere; parati ad utrumque, ut si non potest ab eis calix iste transire, fiat voluntas eius (*Mt* 26, 39-42) qui mali aliquid non potest velle.

30. 32. Certe iam vides quod te scripseras non videre, quantum boni consequantur populi Christiani, si in praesentibus malis non eis desit praesentia ministrorum Christi: quorum vides etiam quantum obsit absentia, dum sua quaerunt non quae Iesu Christi (*Phil* 2, 21); nec habent illam de qua dictum est: *Non quaerit quae sua sunt* (*1 Cor* 13, 5); nec imitantur eum qui dixit: *Non quaerens quod mihi utile, sed quod multis ut salvi fiant* (*1 Cor* 10, 33).

30. 33. Qui etiam persecutoris principis illius insidias non fugisset, nisi se aliis quibus necessarius erat, servare voluisset: propter quod ait: *Compellor autem ex duobus: concupiscentiam habens dissolvi et esse cum Christo, multo enim magis optimum; manere autem in carne, necessarium propter vos* (*Phil* 1, 23).

30. 34. Hic fortasse quis dicat ideo debere Dei ministros fugere talibus imminentibus malis, ut se pro utilitate Ecclesiae temporibus tranquillioribus servent. Recte hoc fit a quibusdam, quando non desunt alii per quos suppleatur ecclesiasticum ministerium, ne ab omnibus deseratur; quod fecisse Athanasium supra diximus: nam quantum necessarium fuerit Ecclesiae, quantumque profuerit, quod vir ille mansit in carne, catholica fides novit, quae adversus Arianos haereticos ore illius et amore defensa est.

30. 35. Sed quando est commune periculum, magisque timendum est ne quisquam id facere credatur, non consulendi voluntate, sed timore moriendi, magisque fugiendi obsit exemplo, quam vivendi prosit officio, nulla ratione faciendum est.

30. 36. Denique sanctus David, ne se committeret periculis praeliorum, et fortassis *exstingueretur,* sicut ibi dictum est, *lucerna Israel*, a suis hoc petentibus sumpsit (*2 Reg* 21, 17), non ipse praesumpsit; alioquin multos imitatores fecisset ignaviae, qui eum crederent hoc fecisse non consideratione utilitatis aliorum, sed suae perturbatione formidinis.

30. 37. Occurrit autem alia quaestio quam contemnere non debemus. Si enim haec utilitas neglegenda non est, ut aliqui ministri propterea fugiant imminente aliqua vastitate, ut serventur qui ministrent eis quos post illam cladem residuos potuerint invenire; quid fiet ubi omnes videntur interituri, nisi aliqui fugiant?

30. 38. Quid si enim hactenus saeviat illa pernicies, ut solos ministros Ecclesiae persequatur? Quid dicemus? an relinquenda est a ministris fugientibus Ecclesia, ne a morientibus miserabilius relinquatur? Sed si laici non quaeruntur ad mortem, possunt occultare quoquo modo episcopos et clericos suos, sicut ille adiuverit in cuius potestate sunt omnia, qui potest et non fugientem per mirabilem conservare potentiam.

30. 39. Sed ideo quaerimus quid nos facere debeamus, ne in omnibus exspectando divina miracula tentare Dominum iudicemur. Non quidem talis est ista tempestas, quando laicorum et clericorum est commune periculum, sicut in navi una commune periculum est mercatorum atque nautarum. Verum absit ut tanti pendenda sit haec navis nostra, ut debeant eam nautae, et maxime gubernator, periclitantem deserere, etiamsi in scapham transiliendo vel etiam natando possint effugere.

30. 40. Quibus enim metuimus ne nostra desertione pereant, non temporalem mortem, quae quandoque ventura est, sed aeternam, quae potest, si non caveatur, venire, et potest, si caveatur, etiam non venire, metuimus.

30. 41. In communi autem periculo vitae huius cur existimamus, ubicumque fuerit hostilis incursus, omnes clericos et non etiam omnes laicos esse morituros, ut simul finiant hanc vitam, cui sunt clerici necessarii? aut cur non speremus sicut laicos aliquos, sic etiam clericos remansuros, a quibus eis necessarium ministerium valeat exhiberi?

30. 42. Quamquam, o si inter Dei ministros inde sit disceptatio, qui eorum maneant, ne fuga omnium, et qui eorum fugiant, ne morte omnium deseratur Ecclesia! Tale quippe certamen erit inter eos, ubi utrique ferveant caritate, et utrique placeant caritati.

30. 43. Quae disceptatio si aliter non potuerit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant et qui fugiant, sorte legendi sunt. Qui enim dixerint se potius fugere debere, aut timidi videbuntur, quia imminens malum sustinere noluerunt; aut arrogantes, quia se magis qui servandi essent, necessarios Ecclesiae iudicarunt.

30. 44. Deinde, fortassis ii qui meliores sunt, eligent pro fratribus animas ponere (*1 Io* 3, 16); et hi servabuntur fugiendo, quorum est minus utilis vita, quia minor consulendi et gubernandi peritia: qui tamen si pie sapiunt, contradicent eis quos vident et vivere potius oportere, et magis mori malle quam fugere.

30. 45. Ideo, sicut scriptum est: *Contradictiones sedat sortitio, et inter potentes definit* (*Prov* 18, 18): melius enim Deus in huiuscemodi ambagibus, quam homines, iudicat; sive dignetur ad passionis fructum vocare meliores et parcere infirmis, sive istos facere ad mala perferenda fortiores, et huic vitae subtrahere, quorum non potest Dei Ecclesiae tantum quantum illorum vita prodesse. Res quidem fiet minus usitata, si fiat ista sortitio: sed si facta fuerit, quis eam reprehendere audebit? Quis non eam, nisi imperitus, aut invidus, congrua praedicatione laudabit?

30. 46. Quod si non placet facere, cuius facti non occurrit exemplum, nullius fuga faciat ut Ecclesiae ministerium, maxime in tantis periculis necessarium ac debitum, desit. Nemo accipiat personam suam, ut si aliqua gratia videtur excellere, ideo se dicat vita, et ob hoc fuga, esse

digniorem. Quisquis enim hoc putat, nimium sibi placet: quisquis autem etiam hoc dicit, omnibus displicet.

30. 47. Sunt sane qui arbitrantur episcopos et clericos non fugientes in talibus periculis, sed manentes, facere ut plebes decipiantur, cum ideo non fugiunt, quia manere suos praepositos cernunt.

30. 48. Sed facile est hanc reprehensionem vel invidiam devitare, alloquendo easdem plebes, atque dicendo: "Non vos decipiat, quod de loco isto non fugimus: non enim propter nos, sed propter vos potius hic manemus, ne vobis non ministremus quidquid saluti vestrae, quae in Christo est, novimus necessarium. Si ergo fugere volueritis, et nos ab istis, quibus tenemur, vinculis solvitis".

30. 49. Quod tunc puto esse dicendum, quando vere videtur utile esse ad loca tutiora migrare. Quo audito, si vel omnes vel aliqui dixerint: "In illius potestate sumus, cuius iram nullus, quocumque vadit, evadit, et cuius misericordiam, ubicumque sit, potest invenire qui nusquam vult ire, sive certis necessitatibus impeditus, sive laborare nolens ad incerta suffugia, et non ad finienda, sed ad mutanda pericula": procul dubio isti deserendi non sunt ministerio christiano. Si autem, hoc audito, abire maluerint, nec illis manendum est, qui propter illos manebant; quia ibi iam non sunt propter quos manere adhuc debeant.

30. 50. Quicumque igitur isto modo fugit, ut Ecclesiae necessarium ministerium illo fugiente non desit, facit quod Dominus praecepit, sive permisit. Qui autem sic fugit, ut gregi Christi ea quibus spiritaliter vivit, alimenta subtrahantur, mercenarius ille est, qui *videt lupum venientem, et fugit, quoniam non est ei cura de ovibus* (*Io* 10, 12).

30. 51. Haec tibi, quia me consuluisti, frater dilectissime, qua existimavi veritate et certa caritate rescripsi; sed ne meliorem, si inveneris, sequaris sententiam, non praescripsi. Melius tamen quod in his periculis faciamus, invenire non possumus, quam orationes ad Dominum Deum nostrum, ut misereatur nostri. Quod ipsum, ut scilicet Dei Ecclesias non desererent, Dei dono nonnulli prudentes et sancti viri et velle et facere meruerunt, et inter dentes obtrectantium a sui propositi intentione minime defecerunt".

Mors et sepultura Augustini. Psalmi poenitentiales. Sacrificium pro mortuo oblatum. Bibliotheca. Monasteria. Epitaphium poetae cuiusdam.

31. 1. Sane ille sanctus in vita sua prolixa pro utilitate ac felicitate sanctae Ecclesiae divinitus condonata - nam vixit annis septuaginta sex, in clericatu autem vel episcopatu annis ferme quadraginta) - dicere autem nobis inter familiaria colloquia consueverat, post perceptum Baptismum, etiam laudatos Christianos et sacerdotes absque digna et competenti poenitentia exire de corpore non debere.

31. 2. Quod et ipse fecit, ultima qua defunctus est aegritudine: nam sibi iusserat Psalmos Davidicos, qui sunt paucissimi de poenitentia, scribi, ipsosque quaterniones iacens in lecto contra parietem positos diebus suae infirmitatis intuebatur, et legebat, et iugiter ac ubertim flebat.

31. 3. Et ne intentio eius a quoquam impediretur, ante dies ferme decem quam exiret de corpore, a nobis postulavit praesentibus, ne quis ad eum ingrederetur, nisi iis tantum horis, quibus medici ad inspiciendum intrarent, vel cum ei refectio inferretur. Et ita observatum et factum est: et omni illo tempore orationi vacabat.

31. 4. Verbum Dei usque ad ipsam suam extremam aegritudinem impraetermisse, alacriter et fortiter, sana mente, sanoque consilio in ecclesia praedicavit.

31. 5. Membris omnibus sui corporis incolumis, integro aspectu atque auditu, et, ut scriptum est, nobis astantibus, et videntibus, et orantibus obdormivit cum patribus suis (*3 Reg* 2, 10; *1 Par* 29, 28, enutritus in bona senectute; et nobis coram pro eius commendanda corporis depositione sacrificium Deo oblatum est, et sepultus est.

31. 6. Testamentum nullum fecit, quia unde faceret pauper Dei non habuit. Ecclesiae bibliothecam, omnesque codices diligenter posteris custodiendos semper iubebat. Si quid vero Ecclesia, vel in sumptibus, vel in ornamentis habuit, fidei presbyteri, qui sub eodem domus Ecclesiae curam gerebat, dimisit.

31. 7. Nec suos consanguineos, vel in proposito vel extra constitutos, in sua vita et morte vulgi more tractavit: quibus, dum adhuc superesset, id si opus fuit, quod et ceteris, erogavit, non ut divitias haberent, sed ut aut non, aut minus egerent.

31. 8. Clerum sufficientissimum, et monasteria virorum ac feminarum, continentibus cum suis praepositis plena, Ecclesiae dimisit, una cum bibliothecis, libros et tractatus vel suos vel aliorum sanctorum habentibus, in quibus dono Dei qualis quantusque in Ecclesia fuerit noscitur, et in his semper vivere a fidelibus invenitur. Iuxta quod etiam saecularium quidam poeta, suis iubens quo sibi tumulum mortuo in aggere publico collocarent, programmate finxit, dicens:

Vivere post obitum vatem vis nosse viator?

Quod legis ecce loquor: vox tua nempe mea est.

31. 9. Et in suis quidem scriptis ille Deo acceptus et carus sacerdos, quantum lucente veritate videre conceditur, recte ac sane, fidei, spei, et caritatis catholicae Ecclesiae vixisse manifestatur: quod agnoscunt qui eum de divinis scribentem legentes proficiunt. Sed ego arbitror plus ex eo proficere potuisse, qui eum et loquentem in ecclesia praesentem audire et videre potuerunt, et eius praesertim inter homines conversationem non ignoraverunt.

31. 10. Erat enim non solum eruditus scriba in regno coelorum, de thesauro suo proferens nova et vetera, et unus negotiatorum, qui inventam pretiosam margaritam, quae habebat venditis, comparavit (*Mt* 13, 52, 45, 46): verum etiam ex iis ad quos scriptum est: *Sic loquimini, et sic facite* (*Iac* 2, 12); et de quibus Salvator dicit: *Qui fecerit et docuerit sic homines, hic magnus vocabitur in regno coelorum* (*Mt* 5, 19).

31. 11. Peto autem impendio vestram caritatem, qui haec scripta legitis, ut mecum omnipotenti Deo gratias agatis, Dominumque benedicatis, qui tribuit mihi intellectum, ut haec in notitiam et praesentium et absentium praesentis temporis et futuri hominum, et vellem deferre, et valuissem; et mecum ac pro me oretis, ut illius quondam viri, cum quo ferme annis quadraginta Dei dono absque amara ulla dissensione familiariter ac dulciter vixi, et in hoc saeculo aemulator et imitator existam, et in futuro omnipotentis Dei promissis cum eodem perfruar. Amen.

CAPUT SECUNDUM

DE SERMONE DOMINI MONTE

http://www.augustinus.it/latino/montagna/index2.htm

LIBER PRIMUS

PRAECEPTA QUAE AD INFORMANDAM VITAM PERTINENT

Explicatur prior pars sermonis a Domino in monte habiti (1, 1 - 5, 15)

Perfectum vitae christianae modum describitur in sermone Domini.

1. 1. Sermonem quem locutus est Dominus noster Iesus Christus in monte, sicut in Evangelio secundum Matthaeum legimus, si quis pie sobrieque consideraverit, puto quod inveniet in eo, quantum ad mores optimos pertinet, perfectum vitaechristianae modum. Quod polliceri non temere audemus sed ex ipsis eiusdem Domini verbis conicientes; nam sic ipse sermo concluditur, ut appareat in eo praecepta esse omnia quae ad informandam vitam pertinent. Sic enim dicit: *Omnis ergo qui audit verba mea haec et facit ea, similabo eum viro sapienti, qui aedificavit domum suam super petram. Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti et offenderunt in domum illam et non cecidit; fundata enim erat super petram. Et omnis qui audit verba mea haec et non facit ea, similabo eum viro stulto, qui aedificavit domum suam superarenam. Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti et offenderunt in domum illam et cecidit; et facta est ruina eius magna* [1]*.* Cum ergo non dixit: *Qui audit verba mea* tantum, sed addidit dicens: *Qui audit verba mea haec*, satis, ut arbitror, significavit haec verba quae in monte locutus est tam perfecte instruere vitam eorum qui voluerint secundum ea vivere, ut merito comparentur aedificanti super petram. Hoc dixi, ut appareat istum sermonem omnibus praeceptis quibus christiana vita informatur esse perfectum. Nam de hoc capitulo diligentius suo loco tractabitur.

Quid significet mons.

1. 2. Huius igitur sermonis initium sic adsumitur: *Cum vidisset autem turbas multas, ascendit in montem; et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius. Et aperiens os suum docebat eos dicens* [2]. Si quaeritur, quid significet mons, bene intellegitur significare maiora praecepta iustitiae, quia minora erant quae Iudaeis data sunt. Unus tamen Deus per sanctos prophetas et famulos suos secundum ordinatissimam distributionem temporum dedit minora praecepta populo quem timore adhuc alligari oportebat, et per Filium suum maiora populo quem caritate iam liberari convenerat. Cum autem minora minoribus maiora maioribus dantur, ab eo dantur qui solus novit congruentem suis temporibus generi humano exhibere medicinam. Nec mirum est quod dantur praecepta maiora propter regnum caelorum, et minora data sunt propter regnum terrenum ab eodem uno Deo, qui fecit caelum et terram. De hac ergo iustitia quae maior est dicitur per prophetam: *Iustitia tua sicut montes Dei* [3], et hoc bene significat quod ab uno magistro [4] solo docendis tantis rebus idoneo docetur in monte. Sedens autem docet, quod pertinet ad dignitatem magistri. Et accedunt ad eum discipuli eius, ut audiendis illius verbis hi essent etiam corpore viciniores, qui praeceptis adimplendis animo propinquabant. *Aperuit os suum et docebat eos dicens* [5]. Ista circumlocutio qua scribitur: et aperiens os suum, fortasse ipsa mora commendat aliquanto longiorem futurum esse sermonem, nisi forte non vacet quod nunc eum dictum est aperuisse os suum, quod ipse in lege veteri aperire soleret ora prophetarum.

Beati pauperes spiritu.

1. 3. Quid ergo dicit? *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum* [6]. Legimus scriptum de appetitione rerum temporalium: *Omnia vanitas et praesumptio spiritus* [7]; praesumptio autem spiritus audaciam et superbiam significat. Vulgo etiam magnos spiritus superbi habere dicuntur, et recte, quando quidem spiritus etiam ventus vocatur, unde scriptum est: *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus tempestatis* [8]. Quis veronesciat superbos inflatos dici tamquam vento distentos? Unde est etiam illud Apostoli: *Scientia inflat, caritas aedificat* [9].

Quapropter recte hic intelleguntur pauperes spiritu humiles et timentes Deum, id est non habentes inflantem spiritum. Nec aliunde omnino incipere oportuit beatitudinem, siquidem perventura est ad summam sapientiam. *Initium autem sapientiae timor Domini* [10], quoniam et e contrario: *Initium omnis peccati superbia scribitur* [11]. Superbi ergo appetant et diligant regna terrarum: *Beati* autem *pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum* [12].

Beati mites.

2. 4. *Beati mites, quoniam ipsi haereditate possidebunt terram* [13], illam credo terram de qua in Psalmis dicitur: *Spes mea es tu, portio mea in terra viventium* [14]. Significat enim quandam soliditatem et stabilitatem haereditatis perpetuae, ubi anima per bonum affectum tamquam loco suo requiescit sicut corpus in terra, et inde cibo suo alitur sicut corpus ex terra. Ipsa est requies et vita sanctorum. Mites autem sunt qui cedunt improbitatibus et non resistunt malo, sed vincunt in bono malum [15]. Rixentur ergo immites et dimicent pro terrenis et temporalibus rebus: *Beati* autem *mites, quoniam ipsi haereditate possidebunt terram* [16], de qua pelli non possunt.

Beati lugentes.

2. 5. *Beati lugentes, quoniam ipsi consolabuntur* [17]. Luctus est tristitia de amissione carorum. Conversi autem ad Deum ea quae in hoc mundo cara amplectebantur, amittunt; non enim gaudent his rebus, quibus ante gaudebant et donec fiat in illis amor aeternorum, nonnulla maestitia sauciantur. Consolabuntur ergo Spiritu Sancto, qui maxime propterea paraclytus nominatur, id est consolator, ut temporalem amittentes aeterna laetitia perfruantur.

Beati qui esuriunt iustitiam.

2. 6. *Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur* [18]. Iam istos amatores dicit veri et inconcussi boni. Illo ergo cibo saturabuntur de quo ipse Dominus dicit: *Meus cibus est ut faciam voluntatem Patris mei* [19], quod est iustitia, et illa aqua de qua quisquis biberit, ut idem dicit: *Fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam* [20].

Beati misericordes.

2. 7. *Beati misericordes, quia ipsorum miserebitur* [21]. Beatos esse dicit qui subveniunt miseris, quoniam eis ita rependitur, ut de miseria liberentur.

Beati mundo corde.

2. 8. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* [22]. Quam ergo stulti sunt qui Deum istis exterioribus oculis quaerunt, cum corde videatur, sicut alibi scriptum est: *Et in simplicitate cordis quaerite illum!* [23] Hoc est enim mundum cor quod est simplex cor. Et quemadmodum lumen hoc videri non potest nisi oculis mundis, ita nec Deus videtur, nisi mundum sit illud quo videri potest.

Beati pacifici.

2. 9. *Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur* [24]. In pace perfectio est, ubi nihil repugnat; et ideo filii Dei pacifici, quoniam nihil resistit Deo, et utique filii similitudinem patris habere debent. Pacifici autem in semet ipsis sunt, qui omnes animi sui motus componentes et subicientes rationi, id est menti et spiritui, carnalesque concupiscentias habentes edomitas fiunt regnum Dei, in quo ita sunt ordinata omnia, ut id quod est in homine praecipuum et excellens, hoc imperet ceteris non reluctantibus, quae sunt nobis bestiisque communia, atque id ipsum quod excellit in homine, id est mens et ratio subiciatur potiori, quod est ipsa veritas unigenitus

Dei Filius. Neque enim imperare inferioribus potest, nisi superiori se ipse subiciat. Et haec est pax quae datur in terra hominibus bonae voluntatis [25], haec vita consummati perfectique sapientis. De huiusmodi regno pacatissimo et ordinatissimo missus est foras princeps huius saeculi [26], qui perversis inordinatisque dominatur. Hac pace intrinsecus constituta atque firmata, quascumque persecutiones ille qui foras missus est forinsecus concitaverit, auget gloriam quae secundum Deum est, non aliquid in illo aedificio labefactans, sed deficientibus machinis suis innotescere faciens, quanta firmitas intus extructa sit. Ideo sequitur: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quia ipsorum est regnum caelorum* [27].

Omnes istae octo sententiae.

3. 10. Sunt autem omnes istae octo sententiae. Iam enim cetera compellans loquitur ad illos qui aderant dicens: *Beati eritis, cum vobis maledicent et persequentur vos* [28]. Superiores autem sententias generaliter digerebat; non enim dixit: *Beati pauperes spiritu*, quoniam vestrum est regnum caelorum, sed: *Quoniam ipsorum est*, inquit, *regnum caelorum* [29]; neque: *Beati mites*, quoniam vos possidebitis terram, sed: *Quoniam ipsi possidebunt terram* [30]; et ita ceteras usque ad octavam sententiam, ubi ait: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum* [31]. Inde iam incipit loqui praesentes compellans, cum et illa, quae supra dicta sunt, ad eos etiam pertinerent qui praesentes audiebant, et haec postea, quae videntur praesentibus specialiter dici, pertineant etiam ad illos qui absentes vel post futuri erant. Quapropter iste sententiarum numerus diligenter considerandus est. Incipit enim beatitudo ab humilitate: *Beati pauperes spiritu*, id est non inflati, dum se divinae auctoritati subditanima timens post hanc vitam ne pergat ad poenas, etiamsi forte in hac vita sibi beata esse videatur. Inde venit ad divinarum Scripturarum cognitionem, ubi oportet eam se mitem praebere pietate, ne id quod imperitis videtur absurdum vituperare audeat, et pervicacibus concertationibus efficiatur indocilis. Inde iam incipit scire, quibus nodis saeculi huius per carnalem consuetudinem ac peccata teneatur. Itaque in hoc tertio gradu, in quo scientia est, lugetur amissio summi boni, quia inhaeretur extremis. In quarto autem gradu labor est, ubi vehementer incumbitur ut sese animus avellat ab eis quibus pestifera dulcedine innexus est. Hic ergo esuritur et sititur iustitia, et multum necessaria fortitudo, quia non relinquitur sine dolore quod cum delectatione retinetur. Quinto autem gradu perseverantibus in labore datur evadendi consilium, quia nisi quisque adiuvetur a superiore, nullo modo sibi est idoneus, ut sese tantis miseriarum implicamentis expediat. Est autem iustum consilium, ut qui se a potentiore adiuvari vult, adiuvet infirmiorem in quo est ipse potentior. Itaque: *Beati misericordes, quia ipsorum miserebitur*. Sexto gradu est cordis munditia de bona conscientia bonorum operum valens ad contemplandum illud summum bonum, quod solo puro et sereno intellectu cerni potest. Postremo est septima ipsa sapientia, id est contemplatio veritatis, pacificans totum hominem et suscipiens similitudinem Dei, quae ita concluditur: *Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur*. Octava tamquam ad caput redit, quia consummatum perfectumque ostendit et probat. Itaque in prima et in octava nominatum est regnum caelorum: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum*, et: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum*, cum iam dicitur: *Quis nos separabit a caritate Christi: tribulatio an angustia an persecutio an fames an nuditas an periculum an gladius?* [32] Septem sunt ergo quae perficiunt; nam octava clarificat et quod perfectum est demonstrat, ut per hos gradus perficiantur et ceteri, tamquam a capite rursus exordiens.

Septiformis operatio Spiritus Sancti his gradibus sententiisque congruere videtur.

4. 11. Videtur ergo mihi etiam septiformis operatio Spiritus Sancti, de qua Isaias loquitur [33], his gradibus sententiisque congruere. Sed interest ordinis: nam ibi enumeratio ab excellentioribus

coepit, hic vero ab inferioribus; ibi namque incipit a sapientia et desinit ad timorem Dei, sed *initium sapientiae timor Dei*[34] est. Quapropter si gradatim tamquam ascendentes numeremus, primus ibi est timor Dei, secunda pietas, tertia scientia, quarta fortitudo, quintum consilium, sextus intellectus, septima sapientia. Timor Dei congruit humilibus, de quibus hic dicitur: *Beati pauperes spiritu*, id est non inflati, non superbi, quibus Apostolus dicit: *Noli altum sapere, sed time*[35], id est noli extolli. Pietas congruit mitibus. Qui enim pie quaerit, honorat sanctam Scripturam et non reprehendit quod nondum intellegit, et propterea non resistit, quod est mitem esse; unde hic dicitur: *Beati mites*. Scientia congruit lugentibus, qui iam cognoverunt in Scripturis, quibus malis vincti teneantur, quae tamquam bona et utilia ignorantes appetiverunt, de quibus hic dicitur: *Beati qui lugent*. Fortitudo congruit esurientibus et sitientibus. Laborant enim desiderantes gaudium de veris bonis et amorem a terrenis et corporalibus avertere cupientes, de quibus hic dicitur: *Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam.* Consilium congruit misericordibus. Hoc enim unum remedium est de tantismalis evadendi, ut dimittamus sicut nobis dimitti volumus, et adiuvemus in quo possumus alios, sicut nos in quo non possumus cupimus adiuvari, de quibus hic dicitur: *Beati misericordes*. Intellectus congruit mundis corde tamquam purgato oculo, quo cerni possit *quod* corporeus *oculus non vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascendit*[36], de quibus hic dicitur: *Beati mundicordes*. Sapientia congruit pacificis, in quibus iam ordinata sunt omnia nullusque motus adversus rationem rebellis est, sed cuncta obtemperant spiritui hominis, cum et ipse obtemperat Deo, de quibus hic dicitur: *Beati pacifici*.

Unum praemium pro ipsis gradibus varie nominatum est.

4. 12. Unum autem praemium, quod est regnum caelorum pro ipsis gradibus varie nominatum est. In primo, sicut oportebat, positum est regnum caelorum, quod est perfecta summaque sapientia animae rationalis. Sic itaque dictum est: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum*, tamquam diceretur: *Initium sapientiae timor Domini*. Mitibus haereditas data est tamquam testamentum patris cum pietate quaerentibus: *Beati mites, quoniam ipsi haereditate possidebunt terram*. Lugentibus consolatio, tamquam scientibus quid amiserint, et quibus mersi sint: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*; esurientibus et sitientibus saturitas tamquam refectio laborantibus fortiterque certantibus ad salutem: *Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur*; misericordibus misericordia tamquam vero et optimo consilio utentibus, ut hoc eis exhibeatur a potentiore, quod invalidioribus exhibent: *Beati misericordes, quoniam ipsorum miserebitur*; mundis corde facultas videndi Deum tamquam purum oculum ad intellegenda aeterna gerentibus: *Beati mundicordes, quoniam ipsi Deum videbunt*; pacificis Dei similitudo tamquam perfecte sapientibus formatisque ad imaginem Dei per regenerationem renovati hominis: *Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur*. Et ista quidem in hac vita compleri possunt, sicut completa esse in Apostolis credimus; nam illa omnimoda in angelicam formam mutatio, quae post hanc vitam promittitur, nullis verbis exponi potest. *Beati* ergo *qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quia ipsorum est regnum caelorum.* Haec octava sententia, quae ad caput redit perfectumque hominem declarat, significatur fortasse et circumcisione octavo die in Veteri Testamento, et Domini resurrectione post sabbatum, qui est utique octavus idemque primus dies, et celebratione octavarum feriarum quas in regeneratione novi hominis celebramus et numero ipso Pentecostes. Nam septenario septies multiplicato, quo fiunt quadraginta novem, quasi octavus additur, ut quinquaginta compleantur et tamquam redeatur ad caput. Quo die missus est Spiritus Sanctus, quo in regnum caelorum ducimur et haereditatem accipimus et consolamur et pascimur et misericordiam consequimur et mundamur et pacificamur. Atque ita perfecti omnesextrinsecus illatas molestias pro veritate et iustitia sustinemus.

Intrinsecus est nostra beatitudo.

5. 13. *Beati eritis*, inquit, *cum vobis maledicent et vos persequentur et dicent omne malum adversus vos mentientes propter me. Gaudete et exultate, quoniam merces vestra multa est in caelis* [37]. Animadvertat, quisquis delicias huius saeculi et facultates rerum temporalium quaerit in nomine christiano, intrinsecus esse beatitudinem nostram, sicut de anima ecclesiastica ore prophetico dicitur: *Omnis pulchritudo filiae regis intrinsecus* [38]. Nam extrinsecus maledicta et persecutiones et detractiones promittuntur de quibus tamen magna merces in caelis est, quae sentitur in corde patientium, eorum qui iam possunt dicere: *Gloriamur in tribulationibus scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem; spes autem non confundit, quoniam caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis* [39]. Non enim ista perpeti fructuosum est, sed ista pro Christi nomine non solum aequo animo sed etiam cum exultatione tolerare. Nam multi haeretici nomine christiano animas decipientes multa talia patiuntur; sed ideo excluduntur ab ista mercede, quia non dictum est tantum: *Beati qui persecutionem patiuntur*, sed additum est: *propter iustitiam*. Ubi autem sana fides non est, non potest esse iustitia, quia *iustus ex fide vivit* [40]. Neque scismatici aliquid sibi ex ista mercede promittant, quia similiter ubi caritas non est, non potest esse iustitia; *dilectio* enim *proximi malum non operatur* [41], quam si haberent, non dilaniarent corpus Christi, quod est Ecclesia [42].

Quid intersit inter maledicere et malum dicere.

5. 14. Quaeri autem potest, quid intersit quod ait: *Cum vobis maledicent*, et: *Dicent omne malum adversus vos*, cum maledicere hoc sit malum dicere. Sed aliter maledictum iactatur cum contumelia coram illo cui maledicitur, sicut Domino nostro dictum est: *Nonne verum dicimus, quod Samaritanus es et daemonium habes?* [43], aliter cum absentis fama laeditur, sicut de illo item scribitur: *Alii dicebant: Quod propheta est*; *alii dicebant: Non, sed seducit populum* [44]. Persequi autem est vim inferre vel insidiis appetere. Quod fecit qui eum tradidit et qui eum crucifixerunt. Sane quod etiam hoc non est nude positum, ut diceretur: *Et dicent omne malum adversus vos*, sed additum est: *Mentientes*, additum etiam: *Propter me*, propter eos additum puto qui volunt de persecutionibus et de famae suae turpitudine gloriari; et ideo dicere ad se pertinere Christum, quod multa de illis dicuntur mala, cum et vera dicantur, quando de illorum errore dicuntur. Et si aliquando etiam nonnulla falsa iactantur, quod temeritate hominum plerumque accidit, non tamen propter Christum ista patiuntur. Non enim Christum sequitur qui non secundum veram fidem et catholicam disciplinam christianus vocatur.

Merces nostra futura est in caelis.

5. 15. *Gaudete*, inquit, *et exultate, quoniam merces vestra multa est in caelis* [45]. Non hic caelos dici puto superiores partes huius visibilis mundi - non enim merces nostra, quae inconcussa et aeterna esse debet, in rebus volubilibus et temporalibus collocanda est -, sed in caelis dictum puto in spiritalibus firmamentis, ubi habitat sempiterna iustitia [46]. In quorum comparatione terra dicitur anima iniqua, cui peccanti dictum est: *Terra es et in terram ibis* [47]. De his caelis dicit Apostolus: *Quoniam conversatio nostra in caelis est* [48]. Sentiunt ergo iam istam mercedem qui gaudent spiritalibus bonis; sed tunc omni ex parte perficietur, cum etiam mortale hoc induerit immortalitatem [49]. *Ita enim persecuti sunt*, inquit, *et prophetas, qui ante vos fuerunt* [50]. Nunc persecutionem generaliter posuit et in maledictis et in dilaceratione famae. Et bene exemplo adhortatus est, quia vera dicentes solent persecutionem pati. Nec tamen ideo prophetae antiqui timore persecutionis a veritatis praedicatione defecerunt.

Beati pauperes spiritu, beati humiles quia concordes cum fratribus (6, 16 - 10, 28)

Vos estis sal terrae.

6. 16. Rectissime itaque sequitur: *Vos estis sal terrae* [51], ostendens fatuos esse iudicandos, qui temporalium bonorum vel copiam sectantes vel inopiam metuentes amittunt aeterna, quae nec dari possunt ab hominibus nec auferri. Itaque: *Si sal infatuatum fuerit, in quo salietur?*, id est si vos per quos condiendi sunt quodammodo populi, metu persecutionum temporalium amiseritis regna caelorum, qui erunt homines per quos vobis error auferatur, cum vos elegerit Deus, per quos errorem auferat ceterorum? Ergo: *Ad nihilum valet sal infatuatum, nisi ut mittatur foras et calcetur ab hominibus*. Non itaque calcatur ab hominibus qui patitur persecutionem, sed qui persecutionem timendo infatuatur. Calcari enim non potest nisi inferior; sed inferior non est qui, quamvis corpore multa in terra sustineat, corde tamen fixus in caelo est.

Vos estis lumen mundi.

6. 17. *Vos estis lumen mundi* [52]. Quomodo superius dixit: *Sal terrae*, sic nunc dicit: *Lumen mundi*. Nam neque superius ista terra accipienda est, quam pedibus corporeis calcamus, sed homines, qui in terra habitant, vel etiam peccatores, quorum condiendis et extinguendis putoribus apostolicum salem Dominus misit. Et hic mundum non caelum et terram sed homines, qui sunt in mundo vel diligunt mundum, oportet intellegi, quibus illuminandis Apostoli missi sunt. *Non potest civitas abscondi super montem constituta*, id est fundata super insignem magnamque iustitiam, quam significat etiam ipse mons in quo disputat Dominus.*Neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio sed super candelabrum* [53]. Quid putamus? Ita esse dictum: *Sub modio*, ut occultatio tantum lucernae accipienda sit, tamquam diceret: Nemo accendit lucernam et occultat illam? An aliquid etiam modius significat, ut hoc sit ponere lucernam sub modio: superiora facere corporis commoda quam praedicationem veritatis, ut ideo quisque veritatem non praedicet, dum timet ne aliquid in rebus corporalibus et temporalibus molestiae patiatur? Et bene modius dicitur: sive propter retributionem mensurae, quia ea quisque recipit quae gessit in corpore - *ut illic*, inquit Apostolus, *recipiatunusquisque quae gessit in corpore* [54], et tamquam de hoc modio corporis alio loco dicitur: *In qua enim mensura mensi fueritis, in ea remetietur vobis* [55] -; sive quoniam temporalia bona, quae corpore peraguntur, certa dierum mensura et inchoantur et transeunt, quam fortasse significat modius. Aeterna vero et spiritalia nullo tali fine coercentur; *non enim ad mensuram dat Deus Spiritum* [56]. Sub modio ergo lucernam ponit quisquis lucem doctrinae bonae commodis temporalibus obscurat et tegit, super candelabrum autem qui corpus suum ministerio Dei subicit, ut superior sit praedicatio veritatis et inferior servitus corporis. Per ipsam tamen corporis servitutem excelsior luceat doctrina, quae per officia corporalia, id est per vocem et linguam et ceteros corporis motus, in bonis operibus insinuatur discentibus. Super candelabrum ergo ponit lucernam, cum dicit Apostolus: *Non sic pugno tamquam aerem caedens, sed castigo corpus meum et servituti subicio, ne forte aliis praedicans ipse reprobus inveniar* [57]. Quod vero ait: *Ut luceat omnibus qui in domo sunt* [58], domum puto dictam habitationem hominum, id est ipsum mundum, propter id quod superius ait: *Vos estis lumen mundi* [59]. Aut si domum quisque vult accipere Ecclesiam, neque hoc absurdum est.

Homo per bona opera finem constituat ut placeat Deo.

7. 18. *Sic luceat*, inquit, *lumen vestrum coram hominibus, ut videant bona facta vestra et glorificent Patrem vestrum qui in caelis est* [60]. Si tantummodo diceret: *Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant bona facta vestra*, finem constituisse videretur in laudibus hominum, quas quaerunt hypocritae et qui ambiunt ad honores et captant inanissimam gloriam. Contra quos dicitur: *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem* [61], et per

prophetam: *Qui hominibus placent confusi sunt, quoniam Deus nihil fecit illos*, et iterum: *Deus confringit ossa hominibus placentium* [62]; et rursus Apostolus: *Non efficiamur inanis gloriae cupidi* [63]; et ipse iterum: *Probet autem se homo, et tunc in semet ipso habebit gloriam et non in altero* [64]. Non ergo tantum dixit: *Ut videant bona facta vestra*, sed addidit: *Et glorificent Patrem vestrum qui in caelis est*, ut hoc ipsum, quod homo per bona opera placet hominibus, non ibi finem constituat, ut hominibus placeat, sed referat hoc ad laudem Dei, et propterea placeat hominibus, ut in illo glorificetur Deus. Hoc enim laudantibus expedit, ut non hominem sed Deum honorent, sicut in ipso homine qui portabatur Dominus ostendit, ubi admiratae sunt turbae de paralitico sanato virtutes eius, sicut in Evangelio scriptum est: *Timuerunt et glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus* [65]. Cuius imitator apostolus Paulus dicit: *Tantum autem audientes erant, quia qui aliquando nos persequebatur nunc evangelizat fidem, quam aliquando vastabat, et in me magnificabant Deum* [66].

Legem non veni solvere sed implere.

7. 19. Posteaquam ergo cohortatus est audientes ut se praepararent ad omnia sustinenda pro veritate atque iustitia, et ut non absconderent bonum quod accepturi erant, sed ea benivolentia discerent, ut ceteros docerent, non ad laudem suam sed ad gloriam Dei bona sua opera referentes, incipiteos iam informare et docere quod doceant, tamquam si quaererent dicentes: Ecce volumus et omnia sustinere pro tuo nomine et doctrinam tuam non abscondere. Sed quid est hoc ipsum quod vetas abscondi? Et pro quo iubes omnia tolerari? Numquid alia dicturus es contra ea quae in lege scripta sunt? Non, inquit. *Nolite enim putare quoniam veni solvere Legem aut Prophetas; non veni solvere sed implere* [67].

In lege ad effectum etiam minima quaeque perduci iubemur.

8. 20. In hac sententia duplex sensus est; secundum utrumque tractandum est. Nam qui dicit: *Non veni solvere legem sed implere*, aut addendo dicit quod minus habet aut faciendo quod habet. Illud ergo prius consideremus quod primo posui. Nam qui addit quod minus habet, non utique solvit quod invenit sed magis perficiendo confirmat. Et ideo sequitur et dicit: *Amen dico vobis, donec transeat caelum et terra, iota unum vel unus apex non transiet a lege, donec omnia fiant* [68]. Dum enim fiunt etiam illa quae adduntur ad perfectionem, multo magis fiunt illa quae praemissa sunt ad inchoationem. Quod autem ait: *Iota unum vel unus apex non transiet a lege*, nihil potest aliud intellegi nisi vehemens expressio perfectionis, quando per litteras singulas demonstrata est, inter quas litteras iota minor est ceteris, quia uno ductu fit, apex autem etiam ipsius aliqua in summo particula. Quibus verbis ostendit in lege ad effectum etiam minima quaeque perduci. Deinde subicit: *Qui enim solverit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum* [69]. Mandata ergo minima significantur per unum iota et unum apicem. *Qui* ergo *solverit et docuerit sic*, id est secundum id quod solvit non secundum id quod invenit et legit, *minimus vocabitur in regno caelorum*; et fortasse ideo non erit in regno caelorum, ubi nisi magni esse non possunt. *Qui autem fecerit et docuerit sic, hic magnus vocabitur in regno caelorum*. *Qui autem fecerit* hoc est: qui autem non solverit et docuerit sic, secundum id quod non solvit. Quod vero *magnus vocabitur in regno caelorum*, sequitur ut etiam sit in regno caelorum, quo magni admittuntur. Ad hoc enim pertinet quod sequitur.

Abundet iustitia nostra super scribarum et pharisaeorum.

9. 21. *Dico enim vobis quia, nisi abundaverit iustitia vestra plus quam scribarum et phariseorum, non intrabitis in regnum caelorum* [70]; id est nisi non solum illa minima legis praecepta impleveritis quae inchoant hominem, sed etiam ista quae a me adduntur, qui non veni solvere

legem sed implere,*non intrabitis in regnum caelorum*. Sed dicis mihi: Si de illis mandatis minimis, cum superius loqueretur dixit minimum vocari in regno caelorum, quisquis unum eorum solverit et secundum suam solutionem docuerit; magnum autem vocari, quisquis ea fecerit et sic docuerit, et ex eo iam in regno caelorum futurum esse quia magnus est, quid opus est addi praeceptis legis minimis, si iam in regno caelorum potest esse, quia magnus est quisquis ea fecerit et sic docuerit? Quapropter sic est accipienda illa sententia: *Qui autem fecerit et docuerit sic, magnus vocabitur in regno caelorum*, id est non secundum illa minima, sed secundum ea quae ego dicturus sum. Quae sunt autem ista? Ut abundet iustitia, inquit, vestra super scribarum et phariseorum, quia *nisi abundaverit, non intrabitis in regnum caelorum*. Ergo qui solverit illa minima et sic docuerit, minimus vocabitur; qui autem fecerit illa minima et sic docuerit,non iam magnus habendus est et idoneus regno caelorum, sed tamen non tam minimus quam ille qui solvit. Ut autem sit magnus atque illi regno aptus, facere debet et docere sicut Christus nunc docet, id est ut abundet iustitia eius super scribarum et phariseorum. Iustitia phariseorum est, ut non occidant; iustitia eorum qui intraturi sunt in regnum Dei, ut non irascantur sine causa. Minimum est ergo non occidere; et qui illud solverit, minimus vocabitur in regno caelorum. Qui autem illud impleverit ut non occidat, non continuo magnus erit et idoneus regno caelorum, sed tamen ascendit aliquem gradum. Perficietur autem, si nec irascatur sine causa; quod si perfecerit, multo remotior erit ab homicidio. Quapropter qui docet ut non irascamur, non solvit legem ne occidamus sed implet potius, ut et foris, dum non occidimus, et in corde, dum non irascimur, innocentiam custodiamus.

Quid interest inter reum iudicio et reum concilio et reum gehennae ignis.

9. 22. *Audistis* ergo, inquit, *quia dictum est antiquis: non occides; qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio; qui autem dixerit fratri suo: Racha, reus erit concilio; qui autem dixerit: Fatue, reus erit gehennae ignis* [71]. Quid interest inter reum iudicio et reum concilio et reum gehennae ignis? Nam hoc postremum gravissimum sonat et admonet gradus quosdam factos a levioribus ad graviora, donec ad gehennam ignis veniretur. Et ideo si levius est esse reum iudicio quam esse reum concilio, item levius esse reum concilio quam esse reum gehennae ignis, oportet levius esse intellegatur irasci sine causa fratri quam dicere: *Racha*, et rursus levius esse dicere: *Racha* quam dicere: *Fatue*. Non enim reatus ipse haberet gradus, nisi gradatim etiam peccata commemorarentur.

Racha verbum obscurum significans commoti animi affectum.

9. 23. Unum autem hic verbum obscurum positum est, quia nec graecum est nec latinum: Racha; cetera vero in sermone nostro usitata sunt. Nonnulli autem de greco trahere voluerunt interpretationem huius vocis putantes pannosum dici Racha, quoniam grece pannus dicitur. A quibus tamen cum quaeriturquid dicatur grece pannosus, non respondent Racha. Deinde posset latinus interpres, ubi posuit Racha, pannosum ponere, nec uti verbo quod et in latina lingua nullum sit et in greca inusitatum. Probabilius ergo est quod audivi a quodam hebreo, cum id interrogassem. Dixit enim esse vocem non significantem aliquid, sed indignantis animi motum exprimentem. Has interiectiones grammatici vocant particulas orationis significantes commoti animi affectum, velut cum dicitur a dolente Heu vel ab irascente Hem. Quae voces quarumque linguarum sunt propriae, nec in aliam linguam facile transferuntur. Quae causa utique coegit tam grecum interpretem quam latinum vocem ipsam ponere, cum quomodo eam interpretaretur non inveniret.Tres reatus iudicii, concilii, gehennae ignis.

9. 24. Gradus itaque sunt in istis peccatis, ut primo quisque irascatur et eum motum retineat corde conceptum. Iam si extorserit vocem indignanti ipsa commotio non significantem aliquid, sed illum animi motum ipsa eruptione testantem qua feriatur ille cui irascitur, plus est utique, quam si surgens ira silentio premeretur. Si vero non solum vox indignantis audiatur, sed etiam verbum quod iam certam vituperationem eius in quem profertur designet et notet, quis dubitet amplius hoc esse, quam si solus indignationis sonus ederetur? Itaque in primo unum est, id est ira sola; in secundo duo, et ira et vox quae iram significat; in tertio tria, et ira et vox quae iram significat et in voce ipsa certae vituperationis expressio. Vide nunc etiam tres reatus: iudicii, concilii, gehennae ignis! Nam in iudicio adhuc defensioni datur locus. In concilio autem, quamquam et iudicium esse soleat, tamen quia interesse aliquid hoc loco fateri cogit ipsa distinctio, videtur ad concilium pertinere sententiae prolatio, quando non iam cum ipso reo agitur, utrum damnandus sit, sed inter se qui iudicant conferunt, quo supplicio damnari oporteat quem constat esse damnandum. Gehenna vero ignis nec damnationem habet dubiam sicut iudicium nec damnati poenam sicut concilium; in gehenna quippe certa est et damnatio et poena damnati. Videntur ergo aliqui gradus in peccatis et in reatu. Sed quibus modis invisibiliter exhibeantur meritis animarum, quis potest dicere? Audiendum est itaque, quantum intersit inter iustitiam pharisaeorum et iustitiam maiorem quae in regnum caelorum introducit, quod, cum sit gravius occidere quam verbo irrogare convicium, ibi occisio facit reum iudicio, hic autem ira facit reum iudicio, quod trium illorum peccatorum levissimum est; quia illic quaestionem homicidii inter homines agitabant, hic autem omnia divino iudicio dimittuntur, ubi finis damnatorum est gehenna ignis. Quisquis autem dixerit quod graviore supplicio in maiore iustitia punitur homicidium, si gehenna ignis punitur convicium, cogit intellegi esse differentias gehennarum.

In tribus sententiis subauditio verborum intuenda est.

9. 25. Sane in tribus istis sententiis subauditio verborum intuenda est. Habet enim prima sententiaomnia verba necessaria, ut nihil subaudiatur: *Qui irascitur*, inquit, *fratri suo sine causa, reus erit iudicio*. In secunda vero, cum ait: *Qui autem dixerit fratri suo: Racha*, subauditur: sine causa, et ita iungitur: *Reus erit concilio*. Iam in tertia, ubi ait: *Qui autem dixerit: Fatue* [72], duo subaudiuntur: et fratri suo et sine causa. Hoc est unde defenditur quod Apostolus Galatas vocat stultos, quos etiam fratres nominat; non enim id facit sine causa. Ideo autem hic frater subaudiendus est, quia de inimico postea dicitur quomodo etiam ipse tractandus sit maiore iustitia.

Iubemur munus ante altare relinquere et pergere ac reconciliari fratri.

10. 26. Deinde hic sequitur: *Si ergo obtuleris munus tuum in altare et illic recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo; et tunc veniens offer munus tuum* [73]. Hinc utique apparet de fratre dictum esse superius, quoniam sententia quae sequitur ea coniunctione connectitur, ut superiori attestetur. Non enim ait: Si autem obtuleris munus tuum in altare, sed ait: *Si ergo obtuleris munus tuum in altare*. Nam si irasci non fas est fratri sine causa, aut dicere: *Racha* aut dicere: *Fatue*, multo minus fas est animo tenere aliquid, ut in odium indignatio convertatur. Quo pertinet etiam quod alio loco dicitur: *Non occidat sol super iracundiam vestram* [74]. Iubemur ergo illaturi munus in altare, si recordati fuerimus aliquid adversum nos habere fratrem, munus ante altare relinquere et pergere ac reconciliari fratri, deinde venire et munus offerre. Quod si accipiatur ad litteram, fortassis aliquis credat ita fieri oportere, si praesens sit frater; non enim diutius differri potest, cum munus tuum relinquere ante altare iubearis. Si ergo de absente et, quod fieri potest, etiam trans mare constituto aliquid tale veniat in mentem, absurdum est

credere ante altare munus relinquendum, quod post terras et maria pererrata offeras Deo. Et ideo prorsus intro ad spiritalia refugere cogimur, ut hoc quod dictum est sine absurditate possit intellegi.

Altare spiritaliter in interiore Dei templo ipsam fidem accipere possumus.

10. 27. Altare itaque spiritaliter in interiore Dei templo ipsam fidem accipere possumus, cuius signum est altare visibile. Quodlibet enim munus offerimus Deo - sive prophetiam sive doctrinam sive orationem sive hymnum sive psalmum, et si quid tale aliud spiritalium donorum animo occurrit -, acceptum esse non potest Deo, nisi fidei sinceritate fulciatur et ei fixe atque immobiliter tamquam imponatur, ut possit integrum atque illibatum esse quod loquimur. Nam multi haeretici non habentes altare, id est veram fidem, blasphemias pro laude dixerunt, terrenis videlicet opinionibus adgravati votum suum tamquam in terram proicientes. Sed debet esse sana etiam offerentis intentio. Et propterea cum tale aliquid oblaturi sumus in corde nostro, id est in interiore Dei templo - *Templum enim Dei sanctum est* [75], inquit Apostolus, *quod estis vos*; et:*In interiore homine habitare Christum per fidem in cordibus vestris* [76] -, si in mentem venerit quod aliquid habeat adversum nos frater, id est si nos eum in aliquo laesimus, tunc enim ipse habet adversum nos; nam nos habemus adversus illum, si ille nos laesit, ubi non opus est pergere ad reconciliationem; non enim veniam postulabis ab eo qui tibi fecit iniuriam, sed tantum dimittes sicut tibi dimitti a Domino cupis quod ipse commiseris. Pergendum est ergo ad reconciliationem, cum in mentem venerit quod nos forte fratrem in aliquo laesimus, pergendum autem non pedibus corporis sed motibus animi, ut te humili affectu prosternas fratri, ad quem cara cogitatione cucurreris in conspectu eius cui munus oblaturus es. Ita enim, etiam si praesens sit, poteris eum non simulato animo lenire atque in gratiam revocare veniam postulando, si hoc prius coram Deo feceris, pergens ad eum non pigro motu corporis sed celerrimo dilectionis affectu. Atque inde veniens, id est, intentionem revocans ad id quod agere coeperas, offeres munus tuum.

Pergendum est ad reconciliationem, si forte fratrem laesimus.

10. 28. Quis autem hoc facit, ut fratri suo vel non irascatur sine causa, vel *Racha* non dicat sine causa, vel eum *fatuum* non appellet sine causa, quod totum superbissime admittitur, vel si forte in horum aliquo lapsus fuerit, quod unum est remedium, supplici animo veniam deprecetur, nisi quisquis inanis iactantiae spiritu non inflatur? *Beati* ergo *pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum* [77]. Nunc iam videamus quod sequitur!

Gaudium divinorum praemiorum servo bene merito (11, 29-32)

Esto benivolus adversario tuo.

11. 29. *Esto*, inquit, *benivolus adversario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte te tradat adversarius iudici, et iudex tradat te ministro, et in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem* [78]. Iudicem intellego: *Pater enim non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio* [79]. Ministrum intellego: *Et angeli*, inquit, *ministrabant ei* [80]; et cum angelis suis venturum credimus ad iudicandos vivos et mortuos [81]. Carcerem intellego: poenas videlicet tenebrarum, quas alio loco exteriores vocat [82], credo propterea quod intrinsecus sit in ipsa mente, vel etiam si quid secretius cogitari potest, gaudium divinorum praemiorum, de quo dicitur servo bene merito: *Intra in gaudium Domini tui* [83]; quemadmodum

etiam in hac ordinatione rei publicae vel a secretario vel a praetorio iudicis extra mittitur qui in carcerem truditur.

De solvendo autem novissimo quadrante.

11. 30. De solvendo autem novissimo quadrante potest non absurde intellegi aut pro eo positum quod nihil relinquitur impunitum, sicut loquentes etiam dicimus: usque ad fecem, cum volumus exprimere aliquid ita exactum, ut nihil relinqueretur, vel ut significarentur nomine quadrantis novissimi terrena peccata. Quarta enim pars distinctorum membrorum huius mundi, et ea novissima, terra invenitur, ut incipias a caelo, secundum aerem numeres, aquam tertiam, quartam terram. Potest ergo convenienter videri dictum: *Donec solvas novissimum quadrantem* [84], donec luas terrena peccata; hoc enim et peccator audivit: *Terra es et in terram ibis* [85]. Donec solvas autem quod dictum est, miror si non eam poenam significat quae vocatur aeterna. Unde enim solvetur illud debitum, ubi iam non datur paenitendi et correctius vivendi locus? Ita enim fortasse hic positum est donec solvas, quomodo in illo ubi dictum est: *Sede ad dexteram meam, donec ponam omnes inimicos tuos sub pedibus tuis* [86]; non enim, cum fuerint inimici sub pedibus positi, desinet ille sedere ad dexteram; aut illud Apostoli: *Oportet enim illum regnare, donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus tuis* [87]; non enim, cum positi fuerint, desinet regnare. Quemadmodum ergo ibi intellegitur, de quo dictum est: *Oportet eum regnare, donec ponat inimicos sub pedibus*, semper regnaturum, quoniam semper illi erunt sub pedibus, ita hic accipi potest, de quo dictum est: *Non exies inde, donec solvas novissimum quadrantem*, semper non esse exiturum, quia semper solvet novissimum quadrantem, dum sempiternas poenas terrenorum peccatorum luit. Neque hoc ita dixerim, ut diligentiorem tractationem videar ademisse de poenis peccatorum, quomodo in Scripturis dicantur aeternae, quamquam quolibet modo sint, vitandae sunt potius quam sciendae.

Videamus quis sit adversarius.

11. 31. Sed videamus iam, qui sit ipse adversarius, cui iubemur esse benivoli cito, cum sumus cum illo in via! Aut enim diabolus est aut homo aut caro aut Deus aut praeceptum eius. Sed diabolo non video quomodo iubeamur esse benivoli, id est concordes aut consentientes; namque alii quod graece positum est   interpretati sunt concors alii consentiens. Sed neque benivolentiam diabolo iubemur exhibere - ubi enim benivolentia, ibi amicitia -, neque quisquam dixerit amicitiam cum diabolo esse faciendam, neque concordare cum illo expedit, cui semel renuntiando bellum indiximus et quo victo coronabimur, neque consentire illi iam oportet, cui si numquam consensissemus, numquam in istas incidissemus miserias.De homine autem, quamquam iubeamur cum omnibus quantum in nobis est, pacem habere 88, ubi utique et benivolentia et concordia et consensio potest intellegi, non video tamen, quomodo accipiam ab homine nos iudici tradi, ubi Christum iudicem intellego, ante cuius tribunal omnes oportet exhiberi, sicut dicit Apostolus 89. Quomodo ergo iudici traditurus est qui ante iudicem pariter exhibebitur? Aut si propterea traditur quisque iudici, quia hominem laesit, quamvis illo non tradente qui laesus est, multo commodius accipitur a lege ipsa reum tradi iudici, contra quam fecit, cum hominem laederet. Quia et si occidendo quis nocuerit homini, non erit iam tempus quo concordet cum eo, quia iam non est cum illo in via, id est in hac vita. Nec tamen ideo non sanabitur paenitendo, et ad illius misericordiam cum sacrificio contribulati cordis refugiendo qui donat peccata conversis ad se, et qui plus gaudet de uno paenitente quam de nonaginta novem iustis 90. Carni vero multo minus video quomodo benivoli vel concordes vel consentientes esse iubeamur. Magis enim peccatores amant carnem suam et concordant cum illa et consentiunt ei; qui vero eam servituti subiciunt, non ipsi ei consentiunt, sed eam sibi consentire cogunt.Consentit Scripturae divinae, qui legit vel audit pie, deferens ei culmen auctoritatis.

11. 32. Fortassis ergo Deo iubemur consentire et illi esse benivoli, ut ei reconciliemur a quo peccando aversi sumus, ut adversarius noster dici possit. Quibus enim resistit, recte dicitur eorum adversarius; *Deus* enim *superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* [91]; et *initium omnis peccati superbia, initium autem superbiae hominis apostatare a Deo* [92]; et Apostolus dicit: *Si enim, cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii eius, multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius* [93]. Ex quo intellegi potest nullam naturam malam inimicam Deo esse, quando quidem ipsi reconciliantur qui inimici fuerunt. Quisquis ergo in hac via, id est in hac vita, non fuerit reconciliatus Deo per mortem Filii eius, tradetur iudici ab illo, quia *Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio* [94]. Atque ita cetera quae in hoc capitulo scripta sunt consequuntur, de quibus iam tractavimus. Unum solum est quod huic intellectui difficultatem facit, quomodo possit recte dici in via nos esse cum Deo, si hoc loco ipse accipiendus est adversarius impiorum, cui iubemur cito reconciliari, nisi forte, quia ipse ubique est, nos etiam, cum in hac via sumus, cum illo utique sumus. *Si* enim *ascendero in caelum*, inquit, *tu ibi es, si descendero in infernum, ades; si recipiam pennas meas in directum et habitabo in novissima maris, etenim illuc manus tua deducet me, et adducet me dextera tua* [95]. Aut si non placet impios dici esse cum Deo, quamquam nusquam non praesto sit Deus - quemadmodum non dicimus caecos esse cum luce, tametsi oculos eorum lux circumfundat -, unum reliquum est, ut hic adversarium praeceptum Dei esse intellegamus. Quid enim sic adversatur peccare volentibus quam praeceptum Dei, id est lex eius et Scriptura divina quae data est nobis ad hanc vitam, ut sit nobiscum in via cui non oportet contradicere, ne nos tradat iudici, sed ei oportet consentire cito? Non enim quisque novit, quando de hac vita exeat. Quis autem consentit Scripturae divinae, nisi qui legit vel audit pie, deferens ei culmen auctoritatis, ut quod intellegit, non propter hoc oderit quod peccatis suis adversari sentit, sed magis diligat correctionem suam et gaudeat quod morbis suis, donec sanentur, non parcitur; quod vero aut obscurum aut absurdum illi sonat, non inde concitet contradictionum certamina sed oret ut intellegat, benivolentiam tamen et reverentiam tantae auctoritati exhibendam esse meminerit? Sed quis hoc facit nisi quisquis ad testamentum patris aperiendum et cognoscendum,non litium minitatione sed pietate mitis accesserit? *Beati* ergo *mites, quoniam ipsi haereditate possidebunt terram* [96]. Videamus sequentia!

Beati lugentes, quia consolabuntur.
Beatus qui non moechatur in corde (12, 33-36)

Iustitia minor non moechari corporum coniunctione, iustitia maior regni Dei non moechari in corde.

12. 33. *Audistis quia dictum est : non moechaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo* [97]. Iustitia ergo minor est non moechari corporum coniunctione, iustitia vero maior regni Dei non moechari in corde. Quisquis autem non moechatur in corde, multo facilius custodit ne moechetur in corpore. Illud ergo confirmavit qui hoc praecepit; non enim venit legem solvere sed implere [98]. Sane considerandum est quod non dixit: *Omnis* qui concupiverit mulierem, sed: *qui viderit mulierem ad concupiscendum*, id est hoc fine et hoc animo attenderit, ut eam concupiscat; quod iam non est titillari delectatione carnis sed plane consentire libidini, ita ut non refrenetur illicitus appetitus sed, si facultas data fuerit, satietur.

Suggestio, suasio, delectatio, consensio.

12. 34. Nam tria sunt quibus impletur peccatum: suggestione, delectatione, consensione. Suggestio, sive per memoriam fit sive per corporis sensus, cum aliquid videmus vel audimus vel olfacimus vel gustamus vel tangimus. Quod si frui delectaverit, delectatio illicita refrenanda est. Velut cum ieiunamus et visis cibis palati appetitus adsurgit, non fit nisi delectatione; sed huic tamen non consentimus, et eam dominantis rationis iure cohibemus. Si autem consensio facta fuerit, plenum peccatum erit, notum Deo in corde nostro, etiamsi facto non innotescat hominibus. Ita ergo sunt isti gradus, quasi a serpente suggestio fiat, id est, lubrico et volubili, hoc est temporali corporum motu quia et si qua talia fantasmata intus versantur in anima de corpore forinsecus tracta sunt; et si quis occultus praeter istos quinque sensus motus corporis animam tangit, est etiam ipse temporalis et lubricus. Et ideo quanto illabitur occultius, ut cogitationem contingat, tanto convenientius serpenti comparatur. Tria ergo haec, ut dicere coeperam, similia sunt illi gestae rei quae in *Genesi* scripta est, ut quasi a serpente fiat suggestio et quaedam suasio, in appetitu autem carnali tamquam in Eva delectatio, in ratione vero tamquam in viro consensio [99]. Quibus peractis tamquam de paradiso, hoc est de beatissima luce iustitiae, in mortem homo expellitur. Iustissime omnino. Non enim cogit qui suadet. Et omnes naturae in ordine suo gradibus suis pulchrae sunt, sed de superioribus, in quibus rationalis animus ordinatus est, ad inferiora non est declinandum. Nec quisquam hoc facere cogitur; et ideo si fecerit, iusta Dei lege punitur; non enim hoc committit invitus. Verumtamen delectatio ante consuetudinem vel nulla est vel tam tenuis, ut prope nulla sit; cui consentire magnum peccatum est, cum est illicita. Cum autem quisque consenserit, committit peccatum in corde. Si autem etiam in factum processerit, videtur satiari et extingui cupiditas. Sed postea, cum suggestio repetitur, maior accenditur delectatio, quae tamen adhuc multo minor est quam illa quae adsiduis factis in consuetudinem vertit. Hanc enim vincere difficillimum est. Et tamen etiam ipsam consuetudinem, si se quisque non deserat et christianam militiam non reformidet, illo duce atque adiutore superabit, ac sic in pristinam pacem atque ordinem et vir Christo et mulier viro subicitur [100].

Ipsius peccati tres sunt differentiae: in corde, in facto, in consuetudine.

12. 35. Sicut ergo tribus gradibus ad peccatum pervenitur: suggestione, delectatione, consensione, ita ipsius peccati tres sunt differentiae: in corde, in facto, in consuetudine, tamquam tres mortes: una quasi in domo, id est cum in corde consentitur libidini; altera iam prolata, quasi extra portam, cum in factum procedit adsensio; tertia, cum vi consuetudinis malae tamquam mole terrena premitur animus, quasi in sepulchro iam putens. Quae tria genera mortuorum Dominum resuscitasse, quisquis Evangelium legit, agnoscit. Et fortasse considerat quas differentias habeat etiam ipsa vox resuscitantis, cum alibi dicit: *Puella surge!* [101],alibi: *Iuvenis, tibi dico, surge!* [102], alibi: *Infremuit spiritu et flevit et rursus fremuit*, et post deinde *voce magna clamavit: Lazare, veni foras!* [103]

Omnis mala concupiscentia recte fornicatio vocatur.

12. 36. Quapropter nomine moechantium, qui hoc capitulo commemorantur, omnem carnalem et libidinosam concupiscentiam oportet intellegi. Cum enim tam assidue idolatriam Scriptura fornicationem dicat, Paulus autem apostolus avaritiam idolatriae nomine appellat [104], quis dubitet omnem malam concupiscentiam recte fornicationem vocari, quando anima neglecta superiore lege qua regitur inferiorum naturarum turpi voluptate quasi mercede prostituta corrumpitur? Et ideo quisquis carnalem delectationem adversus rectam voluntatem suam rebellare sentit per consuetudinem peccatorum, cuius indomitae violentia trahitur in captivitatem, recolat quantum potest, qualem pacem peccando amiserit, et exclamet: *Infelix ego homo! Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum*

nostrum [105]. Ita enim, cum se infelicem exclamat, lugendo implorat consolatoris auxilium. Nec parvus est ad beatitudinem accessus cognitio infelicitatis suae; et ideo *Beati* etiam *lugentes, quoniam ipsi consolabuntur* [106].

Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur (13, 37 - 18, 54)

Hic vero magna opus est fortitudine ad membra praecidenda.

13. 37. Deinde sequitur et dicit: *Si autem oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum et proice abs te! Expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam* [107]. Hic vero magna opus est fortitudine ad membra praecidenda. Quidquid enim est quod significat oculus, sine dubio tale est quod vehementer diligitur.Solet enim et ab eis qui vehementer volunt exprimere dilectionem suam ita dici: Diligo eum ut oculos meos, aut etiam: plus quam oculos meos. Quod autem additum est *dexter*, fortasse ad augendam vim dilectionis valet. Quamquam enim ad videndum isti oculi corporis communiter intendantur et, si ambo intendantur, aequaliter possint, amplius tamen formidant homines dexterum amittere. Ut iste sit sensus: Quidquid illud est quod ita diligis, ut pro dextero oculo habeas, *Si scandalizat te*, id est si tibi impedimento est ad veram beatitudinem, *erue illud et proice abs te! expedit enim tibi ut pereat unum eorum*, quae ita diligis ut tamquam membra tibi haereant, *quam totum corpus tuum eat in gehennam*.

Quemadmodum in oculo contemplatio, sic in manu actio recte intellegitur.

13. 38. Sed quoniam sequitur de manu dextera et similiter dicitur: *Si dextera manus tua scandalizat te, abscide eam et proice abs te! Expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam* [108], cogit quaerere diligentius, quid dixerit oculum. In qua quaestione nihil mihi occurrit congruentius quam dilectissimum amicum. Nam hoc est utique quod membrum recte possumus appellare, quod vehementer diligimus, et hunc consiliarium, quia oculus est tamquam demonstrans iter, et in rebus divinis, quia dexter est, ut sinister sit dilectus quidem consiliarius sed in rebus terrenis ad necessitatem corporis pertinentibus; de quo scandalizante superfluum erat dicere, quando quidem nec dextero parcendum sit. In rebus autem divinis consiliarius scandalizans est, si in aliquam perniciosam heresim nomine religionis atque doctrinae conatur inducere. Ergo et dextera manus accipitur dilectus adiutor et minister in divinis operibus - nam quemadmodum in oculo contemplatio, sic in manu actio recte intellegitur -, ut sinistra manus intellegatur in operibus quae huic vitae et corpori sunt necessaria.

Dominus, ut non facile uxor dimittatur, solam causam fornicationis excepit.

14. 39. *Dictum est autem: quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii* [109]. Haec iustitia minor est phariseorum, cui non est contrarium quod Dominus dicit: *Ego autem dico vobis: quicumque dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam moechari, et qui solutam a viro duxerit moechatur* [110]. Non enim qui praecepit dari libellum repudii hoc praecepit, ut uxor dimittatur; sed: *Qui dimiserit*, inquit, *det ei libellum repudii*, ut iracundiam temerariam proicientis uxorem libelli cogitatio temperaret. Qui ergo dimittendi moram quaesivit, significavit quantum potuit duris hominibus se nolle discidium. Et ideo ipse Dominus alio loco de hoc interrogatus ita respondit: *Hoc Moyses propter duritiam vestram fecit* [111]. Quantumvis enim durus esset qui vellet dimittere uxorem, cum cogitaret libello repudii dato iam sine periculo eam

posse alteri nubere, facile placaretur. Dominus ergo ad illud confirmandum, ut non facile uxor dimittatur, solam causam fornicationis excepit; ceteras vero universas molestias, si quae forte extiterint, iubet pro fide coniugali et pro castitate fortiter sustineri. Et moechum dicit etiam virum qui eam duxerit quae solutaest a viro. Cuius rei apostolus Paulus terminum ostendit, qui tam diu observandum dicit, quam diu vir eius vivit; illo autem mortuo dat nubendi licentiam [112]. Hanc enim etiam ipse regulam tenuit, et in ea non suum consilium sicut in nonnullis monitis sed praeceptum Domini iubentis ostendit, cum ait: *Eis autem qui sunt in coniugio praecipio, non ego sed Dominus, mulierem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam aut viro suo reconciliari; et vir uxorem ne dimittat* [113]; credo simili forma, ut si dimiserit non ducat aliam, aut reconcilietur uxori. Fieri enim potest ut dimittat uxorem causa fornicationis,quam Dominus exceptam esse voluit. Iam vero si nec illi nubere conceditur vivo viro a quo recessit, neque huic alteram ducere viva uxore quam dimisit, multo minus fas est illicita cum quibuslibet stupra committere. Beatiora sane coniugia iudicanda sunt, quae sive filiis procreatis, sive etiam ista terrena prole contempta, continentiam inter se pari consensu servare potuerint, quia neque contra illud praeceptum fit quo Dominus dimitti coniugem vetat - non enim dimittit qui cum ea non carnaliter sed spiritaliter vivit -, et illud servatur quod per Apostolum dicitur: *Reliquum est ut qui habent uxores tamquam non habentes sint* [114].

Ista transitura qui non odit, nondum amat illam vitam aeternam.

15. 40. Illud magis solet sollicitare animum parvulorum, qui tamen secundum praecepta Christi iam vivere gestiunt, quod alio loco ipse Dominus dicit: *Quisquis venit ad me et non odit patrem suum et matrem et uxorem et filios et fratres et sorores, insuper et animam suam, non potest meus esse discipulus* [115]. Videri enim potest contrarium minus intellegentibus, quod hic vetat dimitti uxorem, excepta causa fornicationis, alibi autem discipulum suum negat esse posse quemquam qui non oderit uxorem. Quod si propter concubitum diceret, non etiam patrem et matrem et fratres in eadem conditione poneret. Sed quam verum est, quod *regnum caelorum vim patitur, et qui vim faciunt diripiunt illud!* [116] Quanta enim vi opus est, ut homo diligat inimicos, et oderit patrem et matrem et uxorem et filios et fratres! Utrumque enim iubet qui ad regnum caelorum vocat. Et quomodo haec non sint contraria inter se, ipso duce ostendere facile est; sed ea intellecta implere difficile, quamquam et hoc eodem ipso adiuvante facillimum. Regnum enim aeternum, quo discipulos suos, quos etiam fratres appellat [117], vocare dignatus est, non habet huiusmodi necessitudines temporales. *Non* enim *est Iudaeus, neque Graecus, neque masculus, neque femina, nec servus, nec liber, sed omnia et in omnibus Christus* [118]. Et ipse Dominus dicit: *In resurrectione enim neque nubent, neque uxores ducent, sed erunt sicut angeli in caelis* [119]. Oportet ergo ut quisquis illius regni vitam iam hic meditari voluerit, oderit non ipsos homines sed istas necessitudines temporales, quibus ista quae transitura est vita fulcitur, quae nascendo et moriendo peragitur. Quod qui non odit, nondum amat illam vitam, ubi nulla erit conditio nascendi atquemoriendi, quae copulat terrena coniugia.

Diligamus quod nobiscum potest ad illa regna perduci.

15. 41. Itaque si aliquem bene christianum qui tamen habet uxorem, quamvis adhuc cum ea filios generet, interrogem, utrum in illo regno habere velit uxorem, memor utique promissorum Dei et vitae illius, ubi corruptibile hoc induet incorruptionem et mortale hoc induet immortalitatem [120], iam magno vel certe aliquo amore suspensus cum execratione respondebit se vehementer id nolle. Rursus si interrogem, utrum uxorem suam post resurrectionem accepta angelica immutatione, quae sanctis promittitur, secum ibi vivere velit, tam vehementer se id velle quam illud nolle respondebit. Sic invenitur bonus christianus diligere in una femina creaturam Dei, quam reformari et renovari desiderat, odisse autem coniunctionem

copulationemque corruptibilem atque mortalem, hoc est diligere in ea quod homo est, odisse quod uxor est. Ita etiam diligit inimicum, non in quantum inimicus est, sed in quantum homo est, ut hoc ei velit provenire quod sibi, id est ut ad regnum caelorum correctus renovatusque perveniat. Hoc et de patre et de matre et de ceteris vinculis sanguinis intellegendum est [121], ut in eis oderimus quod genus humanum nascendo et moriendo sortitum est, diligamus autem quod nobiscum potest ad illa regna perduci, ubi nemo dicit pater meus, sed omnes uni Deo *Pater noster* [122]; nec mater mea, sed omnes illi Ierusalem mater nostra [123]; nec frater meus, sed omnes de omnibus frater noster [124]. Coniugium vero cum illo simul nobis in unum redactis quasi unius coniugis erit [125], qui nos de prostitutione huius saeculi sui sanguinis effusione liberavit. Necesse est ergo ut oderit ea quae transeunt discipulus Christi in his quos secum ad ea venire desiderat quae semper manebunt; et tanto magis haec in eis oderit, quanto magis eos diligit.

Quod est in coniugio christianorum excellentissimum atque sublime.

15. 42. Potest igitur christianus cum coniuge concorditer vivere sive indigentiam carnalem cum ea supplens, quod secundum veniam non secundum imperium dicit Apostolus [126], sive filiorum propagationem, quod iam nonnullo gradu potest esse laudabile, sive fraternam societatem sine ulla corporum commixtione, habens uxorem tamquam non habens [127], quod est in coniugio christianorum excellentissimum atque sublime, ut tamen oderit in ea nomen temporalis necessitatis et diligat spem sempiternae beatitudinis. Odimus enim sine dubio,quod certe ut aliquando non sit optamus, sicut istam ipsam praesentis temporis vitam, quam temporalem si non odissemus, non desideraremus futuram, quae non est tempori obnoxia. Pro hac enim vita posita est anima, de qua ibi dictum est: *Qui non oderit insuper et animam suam, non potest meus esse discipulus* [128]. Huic namque vitae cibus est necessarius iste corruptibilis, de quo ipseDominus dicit: *Nonne anima plus est quam esca?* [129], id est haec vita, cui necessaria est esca [130]. Et quod dicit, ut animam suam ponat pro ovibus suis hanc utique vitam dicit, cum se pro nobis moriturum esse pronuntiat.

Par forma est in iure coniugii inter virum et mulierem.

16. 43. Exoritur hic altera quaestio: Cum Dominus causa fornicationis permittat dimitti uxorem, quatenus hoc loco intellegenda sit fornicatio: utrum quousque intellegunt omnes, id est ut eam fornicationem credamus dictam quae in stupris committitur, an quemadmodum Scripturae solent fornicationem vocare, sicut supra dictum est, omnem illicitam corruptionem, sicut est idolatria vel avaritia et ex eo iam omnis transgressio legis propter illicitam concupiscentiam. Sed consulamus Apostolum, ne aliquid temere dicamus! *His qui sunt in coniugio*, inquit, *praecipio, non ego sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam aut viro suo reconciliari* [131]. Potest enim fieri ut discedat ea causa qua Dominus permisit. Aut si feminae licet virum dimittere etiam praeter causam fornicationis et non licet viro, quid respondebimus de hoc quod dicit posterius: *Et vir uxorem ne dimittat* [132]? Quare non addidit: *excepta causa fornicationis*, quod Dominus permittit, nisi quia similem formam vult intellegi, ut si dimiserit - quod causa fornicationis permittitur -, maneat sine uxore aut reconcilietur uxori? Non enim male reconciliaretur vir illi mulieri, quam cum lapidare nemo ausus esset, dixit ei Dominus: *Vade, vide deinceps nepecces* [133]. Quia et qui dicit: Non licet dimittere uxorem nisi causa fornicationis, cogit retinere uxorem, si causa fornicationis non fuerit; si autem fuerit, non cogit dimittere sed permittit; sicut dicitur: Non licet mulieri nubere alteri nisi mortuo viro; si ante viri mortem nupserit, rea est; si post viri mortem non nupserit, non est rea; non enim iussa est nubere sed permissa [134]. Si ergo par forma est in isto iure coniugii inter virum et mulierem, usque adeo ut non tantum de femina idem Apostolus dixerit: *Mulier non habet potestatem sui corporis sed vir*, sed etiam de illo non tacuerit dicens: *Similiter et vir*

sui corporis potestatem non habet sed mulier [135], si ergo similis forma est, non oportet intellegi licere mulieri virum dimittere nisi causa fornicationis sicut et viro.

In consilio Apostoli aliud est enim quod iubetur, aliud quod monetur, aliud quod ignoscitur.

16. 44. Considerandum est itaque, quatenus fornicationem intellegere debeamus, et consulendus, ut coeperamus, Apostolus. Sequitur enim et dicit: *Ceteris autem ego dico non Dominus* [136]. Hic primo videndum est quibus *ceteris*; dicebat enim superius ex Domini persona his qui sunt in coniugio, nunc vero ex sua persona ceteris dicit. Ergo fortasse his qui non sunt in coniugio. Sed non hoc sequitur; ita enim subiungit: *Si quis frater habet uxorem infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam*. Ergo etiam nunc his dicit qui sunt in coniugio. Quid sibi ergo vult quod ait: *Ceteris*, nisi quia superius eis loquebatur qui sic copulati erant, ut pariter in fide Christi essent, *ceteris* vero nunc dicit, id est eis qui sic copulati sunt,ut non ambo fideles sint? Sed quid eis dicit? *Si quis frater habet uxorem infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam; et si qua mulier habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum* [137]. Si ergo non praecipit ex Domini persona, sed ex sua persona monet, ita est hoc bonum, ut si quis aliter fecerit, non sit praecepti transgressor. Sicut de virginibus paulo post dicit praeceptum Domini se non habere, consilium autem dare; atque ita laudat virginitatem, ut arripiat eam quae voluerit, non tamen ut si non fecerit, contra praeceptum fecisse iudicetur [138]. Aliud est enim quod iubetur, aliud quod monetur, aliud quod ignoscitur. Iubetur mulier *a viro non discedere; quod si recesserit*, *manere innuptam aut viro reconciliari*. Aliter ergo non licet facere. Monetur autem vir fidelis, si habet uxorem infidelem consentientem secum habitare, non eam dimittere. Licet ergo et dimittere, quia non est praeceptum Domini ne dimittat sed consilium Apostoli; sicut monetur virgo non nubere, sed si nupserit, consilium quidem non tenebit, sed contra praeceptum non faciet. Ignoscitur tamen cum dicitur: *Hoc autem dico secundum veniam non secundum imperium* [139]. Quapropter si licet ut dimittatur coniux infidelis, quamvis melius sit non dimittere, et tamen non licet secundum praeceptum Domini ut dimittatur coniux nisi causa fornicationis, fornicatio est etiam ipsa infidelitas.

Nonnulli infedeles per coniuges fideles in fidem venire possunt.

16. 45. Quid enim tu dicis, Apostole? Certe ut vir fidelis consentientem secum habitare mulierem infidelem non dimittat. Ita, inquit. Cum ergo hoc et Dominus praecipiat, ne dimittat vir uxorem nisi causa fornicationis, quare hic dicis: *Ego dico non Dominus* [140]? Quia scilicet idolatria quam sequuntur infideles, et quaelibet noxia superstitio fornicatio est. Dominus autem permisit causa fornicationis uxorem dimitti, sed quia permisit non iussit, dedit locum Apostolo monendi, ut qui voluerit non dimittat uxorem infidelem, quo sic fortasse possit fidelis fieri. *Sanctificatus est enim*, inquit, *vir infidelis in uxore et sanctificata est mulier infidelis in fratre* [141]. Credo iam provenerat ut nonnullae feminae per viros fideles et viri per uxores fideles in fidem venirent; et quamvis non dicens nomina, exemplis tamen hortatus est ad confirmandum consilium suum. Deinde sequitur: *Alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt* [142]. Iam enim erant parvuli christiani, qui sive auctore uno ex parentibus sive utroque consentiente sanctificati erant. Quod non fieret, si uno credente dissociaretur coniugium, et non toleraretur infidelitas coniugis usque ad opportunitatem credendi. Hoc est ergo consilium eius, cui credo dictum esse: *Si quid supererogaveris, rediens reddam tibi* [143].

Avaritia fornicatio est.

16. 46. Porro si infidelitas fornicatio est et idolatria infidelitas et avaritia idolatria, non est dubitandum et avaritiam fornicationem esse. Quis ergo iam quamlibet illicitam concupiscentiam potest recte a fornicationis genere separare, si avaritia fornicatio est? Ex quo intellegitur propter

illicitas concupiscentias, non tantum quae in stupris cum alienis viris aut feminis committuntur, sed omnino quaslibet quae animam corpore male utentem a lege Dei aberrare faciunt et perniciose turpiterque corrumpunt, possit sine crimine et vir uxorem dimittere et uxor virum, quia exceptam facit Dominus causam fornicationis. Quam fornicationem, sicut supra consideratum est, generalem et universalem intellegere cogimur.

Quisquis, sive mar sive femina, fornicationis causa vult abicere coniugem, prior debet esse a fornicatione purgatus.

16. 47. Cum autem ait: *Excepta causa fornicationis*, non dixit cuius ipsorum, viri an feminae. Non enim tantum fornicantem uxorem dimittere conceditur, sed quisquis eam quoque uxorem dimittit a qua ipse cogitur fornicari, causa fornicationis utique dimittit. Velut si aliquem cogat uxor sacrificare idolis, qui talem dimittit, causa fornicationis dimittit, non tantum illius sed et suae: illius quia fornicatur, suae ne fornicetur. Nihil autem iniquius quam fornicationis causa dimittere uxorem, si et ipse convincitur fornicari. Occurrit enim illud: *In quo enim alterum iudicas, te ipsum condemnas, eadem enim agis quae iudicas* [144]. Quapropter quisquis fornicationis causa vult abicere uxorem, prior debet esse a fornicatione purgatus; quod similiter etiam de femina dixerim.

Quomodo moechatur ille qui ducit, sic et illa quam ducit.

16. 48. Quod autem dicit: *Quisquis solutam a viro duxerit moechatur* [145], quaeri potest, utrum quomodo moechatur ille qui ducit, sic et illa quam ducit. Iubetur enim et illa manere innupta aut viro reconciliari; sed si discesserit, inquit, a viro [146]. Multum autem interest, utrum dimittat an dimittatur. Si enim ipsa virum dimiserit et alteri nupserit, videtur cupiditate mutandi coniugii virum priorem reliquisse, quae sine dubio adulterina cogitatio est. Si autem dimittatur a viro cum quo esse cupiebat, moechatur quidem qui eam duxerit, secundum Domini sententiam, sed utrum et ipsa tali crimine teneatur, incertum est. Quamvis multo minus inveniri possit, quomodo cum vir et mulier pari consensu sibi misceantur, unus eorum moechus sit et non sit alter. Huc accedit quia,si moechatur ille ducendo eam quae soluta est a viro, quamquam non dimiserit sed dimissa sit, ipsa eum facit moechari, quod nihilominus Dominus vetat. Ex quo colligitur, sive dimissa fuerit sive dimiserit, oportere illam manere innuptam aut viro reconciliari.

Quaeritur si, permittente uxore, possit vir cum altera, quae nec aliena uxor sit nec a viro disiuncta, concumbere.

16. 49. Rursus quaeritur, utrum si uxoris permissu, sive sterilis sive quae concubitum pati non vult, adhibuerit sibi alteram vir, non alienam neque a viro seiunctam, possit esse sine crimine fornicationis. Et in historia quidem Veteris Testamenti invenitur exemplum [147]. Sed nunc praecepta maiora sunt, in quae per illum gradum generatio humana pervenit. Tractanda illa sunt ad distinguendas aetates dispensationis divinae providentiae, quae humano generi ordinatissime subvenit, non autem ad vivendi regulas usurpanda. Sed tamen utrum quod ait Apostolus: *Mulier non habet sui corporis potestatem sed vir; similiter et vir non habet sui corporis potestatem sed mulier* [148], possit in tantum valere, ut permittente uxore, quae maritalis corporis habet potestatem, possit vir cum altera, quae nec aliena uxor sit nec a viro disiuncta, concumbere? Sed non est ita existimandum, ne hoc etiam femina viro permittente facere posse videatur, quod omnium sensus excludit.

Quod Antiochiae factum esse perhibetur ante quinquaginta ferme annos Constantii temporibus.

16. 50. Quamquam nonnullae causae possint existere, ubi et uxor mariti consensu pro ipso marito hoc facere debere videatur, sicut Antiochiae factum esse perhibetur ante quinquaginta ferme annos Constantii temporibus. Nam Acindinus tunc praefectus, qui etiam consul fuit, cum quemdam librae auri debitorem fisci exigeret nescio unde commotus - quod plerumque in istis potestatibus periculosum est, quibus quodlibet licet vel potius putatur licere -, comminatus est iurans et vehementer affirmans quod, si certo die quem constituerat memoratum aurum non exsolveret, occideretur. Itaque cum ille teneretur immani custodia, nec se posset debito illo expedire, dies metuendus imminere et propinquare coepit. Et forte habebat uxorem pulcherrimam sed nullius pecuniae, qua subvenire posset viro. Cuius mulieris pulchritudine cum quidam dives esset accensus, et cognovisset maritum eius in illo discrimine constitutum, misit ad eam pollicens pro una nocte, si ei misceri vellet, se auri libram daturum. Tum illa quae sciret non se habere sui corporis potestatem sed virum suum, pertulit ad eum dicens paratam se esse pro marito id facere, si tamen ipse coniugalis corporis dominus, cui tota illa castitas deberetur, tamquam de re sua pro vita sua vellet id fieri. Egit ille gratias et ut id fieret imperavit, nullo modo iudicans adulterinum esse concubitum, quod et libido nulla et magna mariti caritas se volente et iubente flagitaret.Venit mulier in villam illius divitis. Fecit quod voluit impudicus. Sed illa corpus nonnisi marito dedit non concumbere, ut solet, sed vivere cupienti. Accepit aurum. Sed ille qui dedit fraude subtraxit quod dederat, et supposuit simile ligamentum cum terra. Quod ubi mulier iam domi suae posita invenit, prosilivit in publicum eadem mariti caritate clamatura quod fecerat, qua facere coacta est. Interpellat praefectum, fatetur omnia, quam fraudem passa esset ostendit. Tum vero praefectus primo sibi reus, quod suis minis ad id ventum esset, pronuntiat, tamquam in alium sententiam diceret, de Acindini bonis auri libram fisco inferendam, illam vero mulierem dominam in eam terram unde pro auro terram accepisset induci. Nihil hinc in aliquam partem disputo. Liceat cuique existimare quod velit; non enim de divinis auctoritatibus deprompta historia est. Sed tamen narrato facto non ita respuit hoc sensus humanus quod in illa muliere viro iubente commissum est, quemadmodum antea, cum sine ullo exemplo res ipsa poneretur, horruimus. Sed in hoc Evangelii capitulo nihil fortius considerandum est quam tantum malumesse fornicationis, ut cum tanto vinculo sibi coniugia constringantur, haec una causa solutionis excepta sit. Quae sit autem fornicatio, iam tractatum est.

Quam sit difficile et consuetudinem iurandi extinguere, et numquam temere facere quod nonnumquam facere necessitas cogit.

17. 51. *Iterum*, inquit, *audistis quia dictum est antiquis: non periurabis*, *reddes autem Domino iusiurandum tuum. Ego autem dico vobis non iurare omnino, neque per caelum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum eius, neque per Ierosolimam, quia civitas est magni regis, neque per caput tuum iuraveris, quia non potes facere capillum unum album aut nigrum. Sit autem sermo vester: est est, non non. Quod autem amplius est a malo est* [149]. Iustitia pharisaeorum est non periurare. Hanc confirmat qui vetat iurare, quod pertinet ad iustitiam regni caelorum. Sicut enim falsum loqui non potest qui non loquitur, sic periurare non potest qui non iurat. Sed tamen, quoniam iurat qui adhibet testem Deum, diligenter considerandum est hoc capitulum, ne contra praeceptum Domini Apostolus fecisse videatur, qui saepe hoc modo iuravit, cum dicit: *Quae autem scribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior* [150], et iterum: *Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in saecula, scit quia non mentior* [151]. Tale est etiam illud: *Testis enim mihi est Deus, cui servio in spiritu meo in Evangelio Filii eius, quomodo sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis* [152], nisi forte quis dicat tunc habendam esse iurationem, cum per aliquid dicitur per quod iuratur; ut non iuraverit, quia non dixit: per Deum, sed dixit: *Testis est Deus*. Ridiculum est hoc putare. Tamen propter contentiosos aut multum tardos, ne aliquid interesse quis putet, sciat etiam hoc modo

iurasse Apostolum dicentem: *Cotidie morior, per vestram gloriam* [153]. Quod ne quis existimet ita dictum, tamquam si diceretur: Vestra gloria me facit cotidie mori - sicut dicitur: Per illius magisterium doctus factus est; id est illius magisterio factum est, ut perfecte doceretur -, graeca exemplaria diiudicant, in quibus scriptum est: Νὴ την ὑμετέραν καύχησιν, quod nonnisi a iurante dicitur. Ita ergo intellegitur praecepisse Dominum ne iuretur, ne quisquam sicut bonum appetat iusiurandum, et assiduitate iurandi ad periurium per consuetudinem delabatur. Quapropter qui intellegit non in bonis sed in necessariis iurationem habendam, refrenet se quantum potest, ut non ea utatur nisi necessitate, cum videt pigros esse homines ad credendum quod eis utile est credere, nisi iuratione firmentur. Ad hoc itaque pertinet quod sic dicitur:*Sit autem sermo vester: est est, non non*. Hoc bonum est et appetendum. *Quod autem amplius est a malo est* [154]; id est si iurare cogeris, scias de necessitate venire infirmitatis eorum quibus aliquid suades. Quae infirmitas utique malum est, unde nos cotidie liberari deprecamur, cum dicimus: *Libera nos a malo* [155]. Itaque non dixit: Quod autem amplius est malum est;tu enim non malum facis, qui bene uteris iuratione, quae etsi non bona tamen necessaria est, ut alteri persuadeas quod utiliter suades; sed a malo est illius, cuius infirmitate iurare cogeris. Sed nemo novit nisi qui expertus est, quam sit difficile et consuetudinem iurandi extinguere, et numquam temere facere quod nonnumquam facere necessitas cogit.

Domino iusiurandum debet qui iurat.

17. 52. Quaeri autem potest, cum diceretur: *Ego autem dico vobis non iurare omnino*, cur additum sit: *Neque per caelum, quia thronus Dei est* et cetera usque ad id quod dictum est: *Neque per caput tuum* [156]. Credo propterea, quia non putabant Iudaei se teneri iureiurando, si per ista iuravissent; et quoniam audierant: *Reddes autem Domino iusiurandum tuum* [157], non se putabant Domino debere iusiurandum, si per caelum aut terram aut Ierosolimam aut per caput suum iurarent; quod non vitio praecipientis sed illis male intellegentibus factum est. Itaque Dominus docet nihil esse tam vile in creaturis Dei, ut per hoc quisque periurandum arbitretur, quando a summis usque ad infima divina providentia creata regerentur, incipiens a throno Dei usque ad capillum album aut nigrum. *Neque per caelum*, inquit, *quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum eius* [158], id est cum iuras per caelum aut terram, non te arbitreris non debere Domino iusiurandum tuum, quia per eum iurare convinceris, cuius caelum thronus est [159], et cuius terra scabellum est. *Neque per Ierosolimam, quia civitas est magni regis* [160]; melius quam si diceret mea, cum tamen hoc dixisse intellegatur. Et quia ipse utique Dominus est, Domino iusiurandum debet qui per Ierosolimam iurat. *Neque per caput tuum iuraveris* [161]. Quid enim poterat quisque magis ad se pertinere arbitrari quam caput suum? Sed quomodo nostrum est, ubi potestatem faciendi unius capilli albi aut nigri non habemus? Ergo Deo debet iusiurandum ineffabiliter tenenti omnia et ubique praesenti, quisquis etiam per caput suum iurare voluerit. Et hinc etiam cetera intelleguntur, quae omnia utique dici non poterant, sicut illud quod commemoravimus dictum ab Apostolo: *Cotidie morior, per vestram gloriam*. Quam iurationem ut Domino se debere ostenderet, addidit: *quam habeo in Christo Iesu* [162].

Spiritaliter sanctas animas caeli nomen significat et terrae peccatrices.

17. 53. Verumtamen propter carnales dico: Non oportet opinari quod dictum est caelum thronus Dei et terra scabellum pedum eius, quod sic habeat Deus collocata membra in caelo et in terra ut nos cum sedemus; sed illa sedes iudicium significat. Et quoniam in hoc universo mundi corpore maximam speciem caelum habeat et terra minimam, tamquam praesentior sit excellenti pulchritudini vis divina, minimam vero ordinet in extremis atque in infimis, sedere in caelo dicitur terramque calcare. Spiritaliter autem sanctas animas caeli nomen significat et

terrae peccatrices. Et quoniam spiritalis omnia iudicat, ipse autem a nemine iudicatur [163] convenienter dicitur sedes Dei. Peccator vero, cui dictum est: *Terra es et in terram ibis* [164], quia per iustitiam meritis digna tribuentem in infimis ordinatur et, quiin lege manere noluit, sub lege punitur, congruenter accipitur scabellum pedum Dei.

Anima fidelis oraecidat membra impedientia regnum caelorum nec dolore frangatur!

18. 54. Sed iam ut istam quoque summam concludamus, quid laboriosius et operosius dici aut cogitari potest, ubi omnes nervos industriae suae animus fidelis exerceat, quam in vitiosa consuetudine superanda? Praecidat membra impedientia regnum caelorum nec dolore frangatur! Toleret in coniugali fide omnia quae, quamvis sint molestissima, crimen tamen illicitae corruptionus, id est fornicationis, non habent! Veluti si uxorem quisque habeat, sive sterilem, sive deformem corpore, sive debilem membris, vel caecam, vel surdam, vel claudam, vel si quid aliud, sive morbis et doloribus languoribusque confectam, et quidquid excepta fornicatione cogitari potest vehementer horribile, pro fide et societate sustineat. Neque solum talem non abiciat, sed etiam si non habeat, non ducat eam quae soluta est a viro, pulchram, sanam, divitem, fecundam. Quae si facere non licet, multo minus sibi licere arbitretur ad ullum alium illicitum concubitum accedere; fornicationemque sic fugiat, ut ab omni turpi corruptione sese extrahat. Verum loquatur neque id iurationibus crebris sed morum probitate commendet! Rebellantes adversum se omnium malarum consuetudinum innumerabiles turbas, de quibus, ut omnes intellegerentur, paucae commemoratae sunt, confugiens ad arcem christianae militiae tamquam de loco superiore prosternat. Sed quis tantos labores inire audeat nisi qui sic flagrat amore iustitiae, ut tamquam fame ac siti vehementissime accensus et nullam sibi vitam, donec ea satietur, existimans vim faciat in regnum caelorum? Non enim aliter esse poterit fortis ad toleranda omnia, quae in praecidendis consuetudinibus laboriosa et ardua et omnino difficilia saeculi huius amatores putant. *Beati* ergo *qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur* [165].

Beatus qui infirmitatem aliorum fert et ei quantum potest opitulatur (18, 55 - 23, 80)

Mitis et misericors unum videntur, sed differunt in resistendo.

18. 55. Verumtamen in his laboribus, cum quisque difficultatem patitur et per dura et aspera gradum faciens circumvallatus variis tentationibus et hinc atque hinc insurgere praeteritae vitae moles intuens, timet ne adgressa implere non possit, arripiat consilium, ut auxilium mereatur! Quod est autem aliud consilium, nisi ut infirmitatem aliorum ferat, et ei quantum potest opituletur qui suae divinitus desiderat subveniri? Consequenter itaque misericordiae praecepta videamus! Mitis autem et misericors unum videntur. Sed hoc interest quod mitis, de quo superius tractatum est, pietate non contradicit divinis sententiis quae in sua peccata proferuntur neque illis Dei sermonibus quos nondum intellegit, sed nullum beneficium praestat ei cui non contradicit nec resistit: misericors autem ita non resistit, ut propter eius correctionem id faciat, quem redderet resistendo peiorem.

Perfecta pax est talem penitus nolle vindictam.

19. 56. Sequitur ergo Dominus et dicit: *Audistis quia dictum est: oculum pro oculo et dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistereadversus malum; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam,praebe illi et alteram; et qui voluerit tecum iudicio contendere et tunicam tuam*

tollere, dimitte illi et vestimentum; et qui te angariaverit mille passus, vade cum eo alia duo. Omni petenti te da, et qui voluerit a te mutuari ne aversatus fueris [166]. Pharisaeorum iustitia minor est non excedere in vindicta modum, ne plus rependat quisque quam accepit; et magnus hic gradus est. Nemo enim facile invenitur qui pugno accepto pugnum reddere velit, et uno a conviciante verbo audito unum et quod tantundem valeat referre contentus sit, sed sive ira perturbatus immoderatius vindicat, sive quia iustum putat eum qui laesit prior gravius laedi, quam laesus est qui non laeserat. Talem animum magna ex parte refrenavit lex, in qua scriptum est: *Oculum pro oculo et dentem pro dente* [167], quibus nominibus significatur modus, ut iniuriam vindicta non transeat. Et haec est pacis inchoatio; perfecta autem pax est talem penitus nolle vindictam.

A summa discordia ad summam concordiam pro temporum distributione transitus.

19. 57. Inter illud ergo primum quod praeter legem est, ut maius malum pro minore malo reddatur, et hoc quod Dominus perficiendis discipulis dicit, ne pro malo ullum reddatur malum, medium quemdam locum tenet, ut tantum reddatur quantum acceptum est, per quod a summa discordia ad summam concordiam pro temporum distributione transitus factus est. Quisquis ergo malum infert prior studio laedendi et nocendi, vide quantum distet ab eo qui nec laesus rependit! Quisquis autem nulli prior male fecit, sed tamen laesus rependit gravius vel voluntate vel facto, recessit aliquantum a summa iniquitate et processit ad summam iustitiam, et tamen nondum tenet quod lex quae per Moysen data est imperavit. Qui ergo tantum reddit quantum accepit, iam donat aliquid, non enim tantam poenam meretur nocens quantam ille qui ab eo laesus innocens passus est. Hanc ergo inchoatam non severam sed misericordem iustitiam ille perficit qui legem venit implere non solvere [168]. Duos ergo adhuc gradus qui intersunt intellegendos reliquit, et de ipso summo misericordiae culmine dicere maluit. Nam est adhuc quod faciat, qui non implet istam magnitudinem praecepti, quae pertinet ad regnum caelorum, ut non reddat tantum sed minus, velut pro duobus pugnis unum aut pro avulso oculo aurem praecidat. Hinc ascendens qui omnino nihil rependerit propinquat praecepto Domini, nec tamen adhuc ibi est. Parum enim adhuc videtur Domino, si pro malo quod acceperis nihil rependas mali, nisi etiam amplius sis paratus accipere. Quapropter non ait: Ego autem dico vobis non reddere malum pro malo, quamquam hoc etiam magnum praeceptum sit, sed ait: non resistere adversus malum, ut non solum non rependas quod tibi fuerit irrogatum, sed etiam non resistas, quo minus aliud irrogetur. Hoc est enim quod etiam consequenter exponit: *Sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, praebe illi et alteram* [169]. Non enim ait: Si quis te percusserit, noli tu percutere, sed: parate adhuc percutienti.Quod ad misericordiam pertinere hi maxime sentiunt, qui eis quos multum diligunt tamquam filiis vel quibuslibet dilectissimis suis aegrotantibus serviunt vel parvulis vel freneticis, a quibus multa saepe patiuntur et, si eorum salus id exigat, praebent se etiam ut plura patiantur, donec vel aetatis vel morbi infirmitas transeat. Quos ergo Dominus medicus animarum curandis proximis instruebat, quid eos aliud docere posset, nisi ut eorum quorum saluti consulere vellent imbecillitates aequo animo tolerarent? Omnis namque improbitas ex imbecillitate animi venit, quia nihil innocentius est eo qui in virtute perfectus est.

Quid sibi velit dextera maxilla.

19. 58. Quaeri autem potest, quid sibi velit dextera maxilla. Sic enim in exemplaribus graecis, quibus maior fides habenda est, invenitur. Nam multa latina maxillam tantum habent, non etiam dexteram. Facies est autem qua quisque cognoscitur. Et legimus apud Apostolum: *Toleratis enim si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos caedit* [170]; deinde continuo subiungit: *Secundum ignobilitatem dico*, ut exponat, quid sit in faciem caedi, hoc est contemni ac despici. Quod quidem non ideo dicit Apostolus, ut illos non

sustinerent, sed ut se magis, qui eos sic diligeret ut se ipsum, pro eis vellet impendi [171]. Sed quoniam facies non potest dici dextera et sinistra, et tamen nobilitas et secundum Deum et secundum hoc saeculum potest esse, ita tribuitur tamquam in maxillam dexteram et sinistram, ut in quocumque discipulo Christi contemptum fuerit quod christianus est, multo magis in se contemni paratus sit, si quos huius saeculi honores habet. Sicut idem Apostolus, cum in eo persequerentur homines nomen christianum, si taceret de dignitate quam habebat in saeculo, non praeberet alteram maxillam caedentibus dexteram. Non enim dicendo: *Civis Romanus sum* [172], non erat paratus hoc in se contemni, quod pro minimo habebat, ab eis qui in illo nomen tam pretiosum et salutare contempserant. Numquid enim ideo minus postea vincula toleravit, quae civibus Romanis non licebat imponi, aut quemquam de hac iniuria voluit accusare? Et si qui ei propter civitatis Romanae nomen pepercerunt, non tamen ille ideo non praebuit quod ferirent cum eos a tanta perversitate corrigere cuperet patientia sua, quos videbat in se sinistras partes magis quam dexteras honorare. Illud est enim tantum attendendum, quo animo faceret omnia, quam benivole et clementer in eos a quibus ista patiebatur. Nam et pontificis iussu palma percussus quod contumeliose visus est dicere, cum ait: *Percutiet te Deus*, *paries dealbate* [173], minus intellegentibus convicium sonat, intellegentibus vero prophetia est. Paries quippe dealbatus hypocrisis est, id est simulatio sacerdotalem praeferens dignitatem, et sub hoc nomine tamquam candido tegmine interiorem quasi luteam turpitudinem occultans. Nam quod humilitatis fuit, mirabiliter custodivit, cum ei diceretur: *Principi sacerdotum maledicis?*, respondit: *Nescivi, fratres, quia princeps est sacerdotum; scriptum est enim: Principi potuli tui non maledices* [174]. Ubi ostendit,quanta tranquillitate illud dixisset quod iratus dixisse videbatur, quod tam cito, tam mansuete respondit, quod ab indignantibus et perturbatis fieri non potest. Et in eo ipso intellegentibus verum dixit: *Nescivi quia princeps est sacerdotum*, tamquam si diceret: Ego alium scivi principem sacerdotum, pro cuius nomine ista sustineo, cui maledicere fas non est, et cui vos maledicitis, cum in me nihil aliud quam eius nomen odistis. Sic ergo oportet non simulate ista iactare, sed in ipso corde esse ad omnia praeparatum, ut possit canere illud propheticum: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum* [175]. Multi enim alteram maxillam praebere noverunt, diligere vero illum a quo feriuntur ignorant. At vero ipse Dominus, qui utique praecepta quae docuit primus implevit, percutienti se in maxillam ministro sacerdotis non praebuit alteram sed insuper dixit: *Si male locutus sum, exprobra de malo; si bene, quid me caedis?* [176] Non tamen ideo paratus corde non fuit non solum in alteram maxillam caedi pro salute omnium, sed etiam toto corpore crucifigi.

Domini praeceptum in omnibus observandum est quae aliquo iure temporaliter nostra esse dicimus.

19. 59. Ergo et illud quod sequitur: *Et qui voluerit tecum iudicio contendere et tunicam tuam tollere, dimitte illi et vestimentum* [177], ad praeparationem cordis non ad ostentationem operis praeceptum recte intellegitur. Sed de tunica et vestimento quod dictum est, non in eis solis sed in omnibus faciendum est quae aliquo iure temporaliter nostra esse dicimus. Si enim de necessariis hoc imperatum est, quanto magis superflua contemnere convenit! Verumtamen ea quae nostra dixi eo genere includenda sunt, quo Dominus ipse praescribit dicens: *Si quis vult iudicio tecum contendere et tunicam tuam tollere*. Omnia ergo illa intellegantur de quibus iudicio nobiscum contendi potest ita ut a nostro iure in ius illius transeant qui contendit vel pro quo contendit, sicuti est vestis, domus, fundus, iumentum et generaliter omnis pecunia. Quod utrum etiam de servis accipiendum sit, magna quaestio est. Non enim christianum oportet sic possidere servum quomodo equum aut argentum, quamquam fieri possit ut maiore pretio valeat equus quam servus, et multo magis aliquid aureum vel argenteum. Sed ille servus, si rectius et honestius et ad Deum colendum accomodatius abs te domino educatur aut regitur, quam ab illo

potest qui eum cupit auferre, nescio utrum quisquam dicere audeat ut vestimentum eum debere contemni. Hominem namque homo tamquam se ipsum diligere debet, cui ab omnium Domino, sicut ea quae sequuntur ostendunt, etiam ut inimicos diligat imperatur.

Vestimenti nomen plura significat quam nomen tunicae.

19. 60. Sane animadvertendum est omnem tunicam vestimentum esse, non omne vestimentum tunicam esse. Vestimenti ergo nomen plura significat quam nomen tunicae. Et ideo sic dictum esse arbitror: *Et qui voluerit tecum iudicio contendere, et tunicam tuam tollere, remitte illi et vestimentum*; tamquam si diceret: Qui voluerit tunicam tuam tollere, remitte illi et siquid aliud indumenti habes. Ideo nonnulli *pallium* interpretati sunt, quod graece positum est ἱμάτιον.

Meminerimus perfectam nos implere iustitiam misericorditer perferendo infirmitates eorum quos volumus sanos fieri.

19. 61. *Et qui te angariaverit*, inquit, *mille passus, vade cum illo alia duo* [178], et hoc utique non tam ut pedibus agas, quam ut animo sis paratus. Nam in ipsa christiana historia, in qua est auctoritas, nihil tale invenies factum esse a sanctis vel ab ipso Domino, cum in homine quem suscipere dignatus est, vivendi nobis praeberet exemplum; cum tamen omnibus fere locis eos invenias paratos fuisse aequo animo tolerare quidquid eis improbe fuisset ingestum. Sed verbi gratia dictum putamus: *Vade cum eo alia duo*? An tria compleri voluit, quo numero significatur perfectio, ut meminerit quisque, cum hoc facit, perfectam se implere iustitiam misericorditer perferendo infirmitates eorum quos vult sanos fieri? Potest videri propterea etiam tribus exemplis haec praecepta insinuasse, quorum primum est, si quis te percusserit in maxillam; secundum si quis tunicam tollere voluerit; tertium si quis mille passus angariaverit, in quo tertio exemplo simplo duplum additur, ut triplum compleatur. Qui numerus hoc loco si non, ut dictum est, significat perfectionem, illud accipiatur quod in praecipiendo tamquam tolerabilius incipiens paulatim creverit, donec perveniret usque ad duplum aliud perferendum. Nam primo praeberi voluit alteram maxillam, cum fuerit dextera percussa, ut minus perferre paratus sis quam pertulisti -quidquid enim dextera significat, et carius est utique quam id quod sinistra significat, et qui in re cariore aliquid pertulit, si et in viliore perferat, minus est -; deinde illi qui tunicam vult tollere iubet et vestimentum remitti, quod aut tantundem est aut non multo amplius, non tamen duplum; tertio de mille passibus, quibus addenda dicit duo millia, usque ad duplum aliud perferas iubet; ita significans, sive aliquanto minus quam iam fuit, sive tantundem, sive amplius quisque improbus in te esse voluerit, aequo animo esse tolerandum.

Misericorditer perferenda alterius infirmitas.

20. 62. In his sane generibus trium exemplorum nullum genus iniuriae praetermissum esse video. Namque omnia in quibus improbitatem aliquam patimur in duo genera dividuntur; quorum alterum est quod restitui non potest, alterum quod potest. Sed in illo quod restitui non potest vindictae solatium quaeri solet. Quid enim prodest quod percussus repercutis? Numquid propterea illud quod in corpore laesum est restituitur in integrum? Sed tumidus animus talia fomenta desiderat; sanum autem firmumque ista non iuvant, quin potius misericorditer perferendam alterius infirmitatem iudicat, quam alieno supplicio suam mitigandam, quae nulla est.

Neque hic ea vindicta prohibetur quae ad correctionem valet.

20. 63. Neque hic ea vindicta prohibetur quae ad correctionem valet. Etiam ipsa enim pertinet ad misericordiam, nec impedit illud propositum quo quisque paratus est ab eo quem correctum

esse vult plura perferre. Sed huic vindictae referendae non est idoneus nisi qui odium, quo solent flagrare qui se vindicare desiderant, dilectionis magnitudine superaverit. Nonenim metuendum est, ne odisse parvulum filium parentes videantur, cum ab eis vapulat peccans, ne peccet ulterius. Et certe perfectio dilectionis ipsius Dei Patris imitatione nobis proponitur [179], cum in sequentibus dicitur: *Diligite inimicos vestros, bene facite his qui vos oderunt, et orate pro eis qui vos persequuntur* [180]. Et tamen de ipso dicitur per prophetam: *Quem enim diligit Dominus, corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit* [181]. Dicit et Dominus: *Servus qui nescit voluntatem Domini sui et facit digna plagis, vapulabit pauca; servus autem qui scit voluntatem Domini sui et facit digna plagis, vapulabit multa* [182]. Non ergo quaeritur nisi ut et ille vindicet cui rerum ordine potestas data est, et ea voluntate vindicet qua pater in parvulum filium, quem per aetatem odisse nondum potest. Hinc enim aptissimum exemplum datur, quo satis appareat posse peccatum amore potius vindicari quam impunitum relinqui, ut illum in quem vindicat non poena miserum sed correctione beatum velit; paratus tamen, si opus sit, aequo animo plura tolerare ab eo illata quem vult esse correctum, sive in eum habeat potestatem coercendi sive non habeat.

Animadvertemus amore correctionem non odio desiderare vindictam.

20. 64. Magni autem et sancti viri, qui iam optime scirent mortem istam, quae animam dissolvit a corpore, non esse formidandam, secundum eorum tamen animum qui illam timerent nonnulla peccata morte puniverunt, quo et viventibus utilis metus incuteretur, et illis qui morte puniebantur non ipsa mors noceret sed peccatum, quod augeri posset si viverent. Non temere illi iudicabant, quibus tale iudicium donaverat Deus. Inde est quod Elias multos morte affecit et propria manu et igne divinitus impetrato, cum et alii multi magni et divini viri eodem spiritu consulendo rebus humanis non temere fecerint. De quo Elia cum exemplum dedissent discipuli Domino, commemorantes quid ab eo factum sit [183], ut etiam ipsis daret potestatem petendi de caelo ignem ad consumendos eos qui sibi hospitium non praeberent, reprehendit in eis Dominus non exemplum prophetae sancti sed ignorantiam vindicandi, quae adhuc erat in rudibus, animadvertens eos non amore correctionem sed odio desiderare vindictam [184]. Itaque posteaquam eos docuit, quid esset diligere proximum tamquam se ipsum [185], infuso etiam Spiritu Sancto, quem decem diebus completis post ascensionem suam desuper ut promiserat misit [186], non defuerunt tales vindictae, quamvis multo rarius quam in Veteri Testamento. Ibi enim ex maiore parte servientes timore premebantur, hic autem maxime dilectione liberi nutriebantur. Nam et verbis apostoli Petri Ananias et uxor eius, sicut in *Actibus Apostolorum* legimus, exanimes ceciderunt, nec resuscitati sunt sed sepulti [187].

Quod scriptum est in libris non canonicis de apostolo Thoma iniuste percusso.

20. 65. Sed si huic libro haeretici qui adversantur Veteri Testamento nolunt credere, Paulum apostolum, quem nobiscum legunt, intueantur dicentem de quodam peccatore, quem tradidit satanae in interitum carnis: *Ut anima salva sit* [188]. Et si nolunt hic mortem intellegere - fortasse enim incertum est -, quamlibet vindictam per satanam factam ab Apostolo fateantur, quod non eum odio sed amore fecisse manifestat illud adiectum: *Ut anima salva sit*. Aut in illis libris quibus ipsi magnam tribuunt auctoritatem, animadvertant quod dicimus, ubi scriptum est apostolum Thomam imprecatum cuidam a quo palma percussus esset atrocissimae mortis supplicium, animam eius tamen commendat, ut in futuro ei saeculo parceretur. Cuius a leone occisi a cetero corpore discerptam manum canis intulit mensis in quibus convivabatur apostolus [189]. Cui scripturae licet nobis non credere - non enim est in catholico canone -, illi tamen eam et legunt et tamquam incorruptissimam verissimamque honorant, qui adversus corporales vindictas quae sunt in Veteri Testamento, nescio qua caecitate acerrime saeviunt, quo animo et qua distributione temporum factae sint, omnino nescientes.

Aliud iniuriarum genus est quod in integrum restitui potest.

20. 66. Tenebitur ergo in hoc iniuriarum genere quod per vindictam luitur iste a christianis modus ut accepta iniuria non surgat odium, sed infirmitatis misericordia paratus sit animus plura perpeti; nec correctionem neglegat, qua vel consilio vel auctoritate vel potestate uti potest. Aliud iniuriarum genus est quod in integrum restitui potest, cuius duae species: una ad pecuniam, altera ad operam pertinet. Quapropter illius de tunica et vestimento, huius de angaria mille passuum et duum millium exempla subiecta sunt; quia et reddi vestimentum potest, et quem adiuveris opera, potest te etiam ipse, si opus fuerit, adiuvare. Nisi forte ita potius distinguendum est, ut prius quod positum est de percussa maxilla omnia significet quae sic ingeruntur ab improbis, ut restitui non possint nisi vindicta; secundum quod positum est de vestimento omnia significet quae possunt restitui sine vindicta, et ideo forte additum est: *Qui voluerit tecum iudicio contendere* [190], quia quod per iudicium aufertur non ea vi putatur auferri cui vindicta debeatur; tertium vero ex utroque confectum sit, ut et sine vindicta et cum vindicta possit restitui. Nam qui operam indebitam violenter exigit sine ullo iudicio, sicut facit qui angariat hominem improbe et cogit se illicite adiuvari ab invito, et poenam improbitatis potest luere et operam reddere, si hanc ille repetat qui improbum pertulit. In his ergo omnibus generibus iniuriarum Dominus docet patientissimum et misericordissimum et ad plura perferenda paratissimum animum christiani esse oportere.

Parum est non nocere, nisi etiam praestes beneficium quantum potes.

20. 67. Sed quoniam parum est non nocere, nisi etiam praestes beneficium quantum potes, consequenter adiungit et dicit: *Omni petenti te da, et qui voluerit a te mutuari ne aversatus fueris* [191]. *Omni petenti*, inquit, non: omnia petenti, ut id des quod dare honeste et iuste potes. Quid si enim pecuniam petat, qua innocentem conetur opprimere? Quid si postremo stuprum petat? Sed ne multa persequar, quae suntinnumerabilia, id profecto dandum est quod nec tibi nec alteri noceat, quantum sciri aut credi ab homine potest. Et cui iuste negaveris quod petit, indicanda est ipsa iustitia, ut non eum inanem dimittas. Ita omni petenti te dabis, quamvis non semper id quod petit dabis. Et aliquando melius aliquid dabis, cum petentem iniusta correxeris.

Aut donamus quod damus benivole, aut reddituro commodamus.

20. 68. Quod autem ait: *Qui voluerit a te mutuari ne aversatus fueris*, ad animum referendum est: *Hilarem enim datorem diligit Deus* [192]. Mutuatur autem omnis qui accipit, etiam si non ipse soluturus est. Cum enim misericordibus Deus plura restituat, omnis qui beneficium praestat feneratur. Aut si non placet accipere mutuantem nisi eum qui accipit redditurus, intellegendum est Dominum ipsa duo genera praestandi esse complexum. Namque aut donamus quod damus benivole, aut reddituro commodamus. Et plerumque homines, qui proposito divino praemio donare parati sunt, ad dandum quod mutuum petitur pigri fiunt quasi nihil recepturi a Deo, cum rem quae datur ille qui accipit exsolvat. Recte itaque ad hoc beneficii tribuendi genus nos divina hortatur auctoritas dicens: *Et qui voluerit a te mutuari ne aversatus fueris*, id est ne propterea voluntatem alienes ab eo qui petit, quia et pecunia tua vacabit, et Deus tibi non redditurus est, cum homo reddiderit. Sed cum id ex praecepto Dei facis, apud illum qui haec iubet, infructuosum esse non potest.

Etiam inimicos et persecutores nostros diligere iubemur.

21. 69. Deinde adiungit et dicit: *Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum et oderis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros, bene facite his qui vos oderunt, et orate pro eis qui vos persequuntur, ut sitis filii Patris vestri qui in caelis est, qui solem suum*

oriri iubet super bonos et malos, et pluit super iustos et iniustos. Si enim dilexeritis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne et publicani hoc faciunt? Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne et ethnici hoc ipsum faciunt? Estote ergo vos perfecti sicut Pater vester qui in caelis est perfectus est [193]. Sine ista dilectione, qua etiam inimicos et persecutores nostros diligere iubemur, ea quae superius dicta sunt implere quis potest? Perfectio autem misericordiae, qua plurimum animae laboranti consulitur, ultra dilectionem inimici porrigi non potest. Et ideo sic clauditur: *Estote ergo vos perfecti sicut Pater vester qui in caelis est perfectus est* [194]; ita tamen ut Deus intellegatur perfectus tamquam Deus, et anima perfecta tamquam anima.

Vox Legis non vox iubentis iusto accipienda est sed permittentis infirmo.

21. 70. Gradum tamen esse aliquem in phariseorum iustitia,quae ad legem veterem pertinet, hinc intellegitur quod multi homines eos etiam a quibus diliguntur oderunt, sicut luxuriosi filii parentes coercitores luxuriae suae. Ascendit ergo aliquem gradum qui proximum diligit, quamvis adhuc oderit inimicum. Eius autem imperio, qui venit legem implere non solvere [195], perficiet benivolentiam et benignitatem, cum eam usque ad inimici dilectionem perduxerit. Nam ille gradus, quamvis nonnullus sit, tam parvus est tamen,ut cum publicanis etiam possit esse communis. Nec quod in lege dictum est: *Oderis inimicum tuum* [196], vox iubentis iusto accipienda est sed permittentis infirmo.

Oritur quaestio quod praecepto Domini aliae Scripturae videntur adversae.

21. 71. Oritur hic sane nullo modo dissimulanda quaestio quod huic praecepto Domini, quo nos hortatur diligere inimicos nostros, bene facere eis qui nos oderunt, et orare pro his qui nos persequuntur, multae aliae Scripturarum partes minus diligenter et sobrie considerantibus videntur adversae, quia et in prophetis inveniuntur multae imprecationes adversus inimicos, quae maledictiones putantur, sicuti est illud: *Fiat mensa eorum in laqueo* [197] et cetera quae ibi dicuntur; et illud: *Fiant filii eius pupilli et uxor eius vidua* [198]; et quae alia vel supra vel infra in eodem psalmo in personam Iudae per prophetam dicuntur. Multa alia usquequaque in Scripturis repperiuntur, quae videntur esse contraria et huic praecepto Domini et illi apostolico quo ait: *Benedicite et nolite maledicere* [199], cum et de Domino scriptum sit, quod maledixerit civitatibus quae verbum eius non acceperunt [200], et memoratus Apostolus de quodam ita dixerit: *Reddet illi Dominus secundum opera illius* [201].

Futurum Dominus non malivolentia optabat sed divinitate cernebat.

21. 72. Sed haec facile solvuntur, quia et propheta per imprecationem quid esset futurum cecinit, non optantis voto sed spiritu praevidentis, ita et Dominus, ita et Apostolus, quamquam in horum etiam verbis non hoc invenitur quod optaverint sed quod praedixerint. Non enim, cum ait Dominus: *Vae tibi Capharnaum*, aliud sonat nisi aliquid ei mali eventurum merito infidelitatis, quod futurum Dominus non malivolentia optabat sed divinitate cernebat. Et Apostolus non ait: Reddat, sed: *Reddet illi Dominus secundum opera eius*, quod verbum praenuntiantis est non imprecantis; sicut et de illa hypocrisi Iudaeorum, de qua iam dictum est, cui eversionem imminere cernebat, dixit: *Percutiet te, Dominus, paries dealbate* [202]. Prophetae autem maxime solent figura imprecantis futura praedicere, sicut figura praeteriti temporis ea quae ventura erant saepe cecinerunt, sicuti est illud:*Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania?* Non enim dixit: Quare frement gentes, et populi meditabuntur inania? [203], cum ea non quasi iam transacta meminisset sed ventura prospiceret. Tale etiam illud est: *Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestimentum meum miserunt sortem* [204]. Et hic enim non dixit: Divident sibi vestimenta mea, et super vestimentum meum mittent sortem. Nec tamen de his verbis

quisquam calumniatur, nisi qui non sentit varietatem istam figurarum in loquendo nihil veritati rerum minuere, et plurimum addere affectibus animorum.

Fatemur esse aliqua peccata in fratribus inimicorum persecutione graviora.

22. 73. Sed illa magis urgent istam quaestionem, quod dicit apostolus Iohannes: *Si quis scit peccare fratrem suum peccatum non ad mortem, postulabit et dabit ei Deus vitam qui peccat non ad mortem; peccatum autem est ad mortem, non pro illo dico ut roget* [205]. Aperte enim ostenditesse quosdam fratres pro quibus orare non nobis praecipitur, cum Dominus etiam pro persecutoribus nostris orare nos iubeat [206]. Nec ista quaestio solvi potest, nisi fateamur esse aliqua peccata in fratribusquae inimicorum persecutione graviora sint. Fratres autem christianos significari multis divinarum Scripturarum documentis probari potest. Manifestissimum tamen illud est quod Apostolus ita ponit: *Sanctificatus est enim vir infidelis in uxore, et sanctificata est mulier infidelis in fratre* [207]. Non enim addidit: nostro, sed manifestum existimavit, cum fratris nomine christianum intellegi voluit qui infidelem haberet uxorem. Et ideo paulo post dicit: *Quod si infidelis discedit discedat; non autem servituti subiectus est frater vel soror in huiusmodi* [208]. Peccatum ergo fratris ad mortem puto esse, cum post agnitionem Dei per gratiam Domini nostri Iesu Christi quisque oppugnat fraternitatem, et adversus ipsam gratiam, qua reconciliatus est Deo, invidentiae facibus agitatur; peccatum autem non ad mortem, si quisquam non amorem a fratre alienaverit, sed officia fraternitati debita per aliquam infirmitatem animi non exhibuerit. Quapropter et Dominus in cruce ait: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt* [209]. Nondum enim gratiae Spiritus Sancti participes facti societatem sanctae fraternitatis inierant. Et beatus Stephanus in *Actibus Apostolorum* orat pro eis a quibus lapidatur [210], quia nondum Christo crediderant, neque adversus illam communem gratiam dimicabant. Et apostolus Paulus propterea, credo, non orat pro Alexandro, quia iam frater erat et ad mortem, id est invidentia fraternitatem oppugnando peccaverat. Pro his autem qui non abruperant amorem, sed timore succubuerant, orat ut eis ignoscatur. Sic enim dicit: *Alexander aerarius multa mala mihi offendit, reddet illi Dominus secundum opera illius. Quem et tu devita, valde enim restitit nostris sermonibus*. Deinde subiungit pro quibus orat ita dicens: *In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt; non illis imputetur* [211].

Multum interest quali paenitentiae ignoscat Deus.

22. 74. Ista differentia peccatorum Iudam tradentem [212] a Petro negante [213] distinguit, non quia penitenti non sit ignoscendum, ne contra illam sententiam Domini veniamus qua praecepit semper ignoscendum esse fratri petenti [214], ut sibi frater ignoscat, sed quia illius peccati tanta labes est, ut deprecandi humilitatem subire non possit, etiamsi peccatum suum mala conscientia et agnoscere et enuntiare cogatur. Cum enim dixisset Iudas: *Peccavi quod tradiderim sanguinem iustum*, facilius tamen desperatione cucurrit ad laqueum [215], quam humilitate veniam deprecatus est. Quapropter multum interest, quali paenitentiae ignoscat Deus. Multi enim multo citius se fatentur peccasse atque ita sibi succensent, ut vehementer se peccasse nollent, sed tamen animum ad humiliandum et obterendum cor implorandamque veniam non deponunt. Quam mentis affectionem propter peccati magnitudinem iam de damnatione illos habere credendum est.

Peccatum in Spiritum Sanctum Dominus neque hic neque in futuro saeculo dimitti dicit.

22. 75. Et hoc est fortasse peccare in Spiritum Sanctum, id est per malitiam et invidiam fraternam oppugnare caritatem post acceptam gratiam Spiritus Sancti, quod peccatum Dominus neque hic neque in futuro saeculo dimitti dicit [216]. Unde quaeri potest, utrum in Spiritum Sanctum Iudaei peccaverint, quando dixerunt quod in Belzebub principe daemoniorum

daemonia Dominus expelleret: utrum hoc in ipsum Dominum dictum accipiamus, quia de se dicit alio loco: *Si enim patrem familias Belzebub vocaverunt, quanto magis domesticos eius?* [217]An, quoniam de magna invidentia dixerant ingrati tam praesentibus beneficiis, quamvis nondum christiani fuerint, tamen propter ipsam invidentiae magnitudinem in Spiritum Sanctum peccasse credendi sint. Non enim hoc colligitur de verbis Domini. Quamvis enim eodem loco dixerit: *Quicumque autem dixerit verbum nequam adversus Filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit adversus Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc saeculo neque in futuro* [218], tamen videri potest ad hoc eos monuisse, ut accedant ad gratiam et post acceptam gratiam non ita peccent, ut nunc peccaverunt. Nunc enim in Filium hominis dixerunt verbum nequam, et potest eis dimitti, si conversi fuerint et ei crediderint et Spiritum Sanctum acceperint; quo accepto si fraternitati invidere et gratiam quam acceperunt oppugnare voluerint, non eis dimitti neque in hoc saeculo neque in futuro. Nam si eos sic haberet condemnatos, ut nulla spes illis reliqua esset, non adhuc monendos iudicaret, cum addidit dicens: *Aut facite arborem bonam et fructum eius bonum, aut facite arborem malam et fructum eius malum* [219].

Pro quo autem non oras, non etiam contra illum oras.

22. 76. Sic itaque accipiatur diligendos inimicos esse, et bene faciendum his qui nos oderunt, et orandum pro his qui nos persequuntur, ut pro quibusdam etiam fratrum peccatis intellegatur non praeceptum esse ut oremus, ne per imperitiam nostram divina Scriptura - quod fieri non potest - a se dissentire videatur. Sed utrum sicut pro quibusdam non est orandum, ita etiam contra aliquos orandum sit, nonnulli satis apparuit. Generaliter enim dictum est: *Benedicite et nolite maledicere* [220]; et illud: *Nemini malum pro malo reddentes* [221]. Pro quo autem non oras, non etiam contra illum oras. Potes enim videre certam eius poenam et penitus desperatam salutem, et non quia odisti eum ideo pro illo non oras, sed quia sentis nihil te posse proficere, et orationem tuam non vis repelli a iustissimo iudice. Sed quid agimus de his contra quos oratum a sanctis accipimus, non ut corrigerentur - nam hoc modo pro ipsis potius oratum est -, sed ad illam ultimam damnationem; non sicut contra Domini traditorem per prophetam [222] - nam illa, ut dictum est, praedictio futurorum non optatio supplicii fuit - nec sicut ab Apostolo contra Alexandrum [223] - nam et inde iam satis dictum est-, sed sicut in *Apocalipsi* Iohannis legimus martyres orare ut vindicentur [224], cum ille primus martyr, ut lapidatoribus suis ignosceretur, oraverit [225].

Ipsa est sincera et plena iustitiae ac misericordiae vindicta martyrum, ut evertatur regnum peccati.

22. 77. Sed hinc non oportet moveri. Quis enim audeat affirmare, cum illi sancti candidati se vindicari petiverint, utrum contra ipsos homines an contra regnum peccati petiverint? Nam ipsa est sincera et plena iustitiae ac misericordiae vindicta martyrum, ut evertatur regnum peccati, quo regnante tanta perpessi sunt. Ad cuius eversionem nititur Apostolus dicens: *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore* [226]. Destruitur autem et evertitur peccati regnum partim correctione hominum, ut caro spiritui subiciatur, partim damnatione perseverantium in peccato, ut ita ordinentur, ut iustis cum Christo regnantibus molesti esse non possint. Intuere apostolum Paulum! Nonne tibi videtur in se ipso Stephanum martyrem vindicare, cum dicit: *Non sic pugno tamquam aerem caedens, sed castigo corpus meum et servituti subicio* [227]? Nam hoc in se utique prosternebat et debilitabat et victum ordinabat, unde Stephanum ceterosque christianos fuerat persecutus. Quis ergo convincit martyres sanctos non talem suam vindictam a Domino esse deprecatos cum etiam finem huius saeculi, in quo tanta exitia pertulerunt, ad suam vindictam potuerint libenter optare? Quod qui orant et pro inimicis suis orant qui sanabiles sunt, et contra illos non orant qui insanabiles esse voluerunt, quia Deus quoque puniendo illos

non est malivolus tortor sed iustissimus ordinator. Sine ulla ergo dubitatione diligamus inimicos nostros, bene faciamus eis qui nos oderunt, et oremus pro eis qui nos persequuntur.

Filii ergo efficimur regeneratione spiritali et adoptamur in regnum Dei.

23. 78. Quod autem consequenter positum est: *Ut sitis filii Patris vestri qui in caelis est* [228], ex illa regula est intellegendum qua et Iohannes dicit: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri* [229]. Unus enim naturaliter Filius est, qui nescit omnino peccare; nos autem potestate accepta efficimur filii, in quantum ea quae ab illo praecipiuntur implemus. Unde apostolica disciplina adoptionem appellat qua in aeternam haereditatem vocamur, ut coheredes Christi [230] esse possimus. Filii ergo efficimur regeneratione spiritali et adoptamur in regnum Dei, non tamquam alieni sed tamquam ab illo facti et creati, hoc est conditi, ut unum sit beneficium quo nos fecit esse per omnipotentiam suam, cum ante nihil essemus, alterum quo adoptavit, ut cum eo tamquam filii vita aeterna pro nostra participatione frueremur. Itaque non ait: Facite ista, quia estis filii, sed: Facite ista, ut *sitis filii*.

Ille sol spiritalis non oritur nisi bonis, et illa pluvia spiritalis non irrigat nisi bonos.

23. 79. Cum autem ad hoc nos vocat per ipsum Unigenitum, ad similitudinem suam nos vocat. Ille enim, sicut consequenter dicit, *Solem suum oriri facit super bonos et malos et pluit super iustos et iniustos* [231]. Sive solem suum non istum carneis oculis visibilem accipias, sed illam sapientiam de qua dicitur: *Candor est enim lucis aeternae*; de qua item dicitur: *Ortus est mihi iustitiae sol* [232]; et iterum: *Vobis autem qui timetis nomen Domini orietur sol iustitiae* [233], ut etiam pluviam accipias irrigationem doctrinae veritatis, quia bonis et malis apparuit et bonis et malis evangelizatus est Christus. Sive istum solem mavis accipere, non solum hominum sed etiam pecorum corporeis oculis propalatum, et istam pluviam qua fructus gignuntur, qui ad refectionem corporis dati sunt. Quod probabilius intellegi existimo, ut ille sol spiritalis non oriatur nisi bonis et sanctis, quia hoc ipsum est quod plangunt iniqui in illo libro qui *Sapientia* Salomonis inscribitur: *Et sol non ortus est nobis* [234]; et illa pluvia spiritalis non irriget nisi bonos, quia malos significabat vinea de qua dictum est: *Mandabo nubibus meis ne pluant super eam* [235]. Sed sive illud sive hoc intellegas, magna Dei bonitate fit, quae nobis imitanda praecipitur, si filii Dei esse volumus. Quantum enim huius vitae solatium afferat lux ista visibilis et pluvia corporalis, quis tam ingratus est ut non sentiat? Quod solatium videmus et iustis in hac vita et peccatoribus communiter exhiberi. Non autem ait: *Qui facit solemoriri super bonos et malos*, sed addidit: *suum*, id est quem ipse fecit atque constituit, et a nullo aliquid sumpsit ut faceret, sicut in *Genesi* de omnibus luminaribus scribitur [236], qui proprie potest dicere sua esse omnia quae de nihilo creavit, ut hinc admoneremur, quanta liberalitate inimicis nostris ex praecepto eius praestare debeamus quae nos non creavimus sed muneribus eius accepimus.

Beati qui plene perfecteque misericordes sunt, quia ipsorum miserebitur.

23. 80. Quis autem potest vel paratus esse ab infirmis iniurias sustinere, quantum eorum saluti prodest, et malle amplius iniquitatis alienae perpeti quam id quod perpessus est reddere; omni petenti a se aliquid vel id quod petit, si habetur et si recte dari potest, vel consilium bonum vel benivolum animum dare, nec se avertere ab eo qui mutuari cupit; diligere inimicos, bene facere eis qui se oderunt, orare pro eis qui se persequuntur? Quis ergo haec facit nisi plene perfecteque misericors? Quo uno consilio miseria devitatur opitulante illo qui ait: *Misericordiam volo magis quam sacrificium* [237]. *Beati* ergo *misericordes, quia ipsorum miserebitur* [238]. Sed iam commode fieri puto, ut hic lector tam longo volumine fatigatus respiret aliquantum, et ad cetera se reficiat in alio libro consideranda.

LIBER SECUNDUS

DE BEATITUDINIBUS QUIBUS VIDETUR DEUS

De munditia cordis in oratione, eleemosina, ieiunio et in operibus bonis (1, 1 - 22, 76)

Cordis munditia.

1. 1. Misericordiam, usque ad cuius tractationem liber primus terminum accepit, sequitur cordis mundatio, unde iste sumit exordium. Cordis autem mundatio est tamquam oculi, quo videtur Deus; cuius simplicis habendi tantam curam esse oportet, quantam eius rei dignitas flagitat quae tali oculo conspici potest. Huic autem oculo magna ex parte mundato difficile est non subrebere sordes aliquas de his rebus quae ipsas bonas nostras actiones comitari solent veluti est laus humana. Siquidem non recte vivere perniciosum est, recte autem vivere et nolle laudari quid est aliud quam inimicum esse rebus humanis, quae utique tanto sunt miseriores, quanto minus placet recta vita hominum? Si ergo inter quos vivis te recte viventem non laudaverint, illi in errore sunt; si autem laudaverint, tu in periculo, nisi tam simplex cor habueris et mundum, ut ea quae recte facis non propter laudes hominum facias, magisque illis recte laudantibus gratuleris, quibus id quod bonum est placet, quam tibi, nisi quia recte vivis, etiamsi nemo laudaret, ipsamque laudem tuam tunc intellegas utilem esse laudantibus, si non te ipsum in tua bona vita sed Deum honorent, cuius sanctissimum templum est quisquis vivit bene, ut illud impleatur quod ait David: *In Domino laudabitur anima mea; audiant mites et iucundentur* [1]*.* Pertinet ergo ad oculum mundum non intueri in recte faciendo laudes hominum et ad eas referre quod recte facis, id est propterea recte facere aliquid, ut hominibus placeas. Sic enim etiam simulare bonum libebit, si non attenditur nisi ut homo laudet, qui quoniam videre cor non potest, potest etiam falsa laudare. Quod qui faciunt, id est qui bonitatem simulant, duplici corde sunt. Non ergo habet simplex cor, id est mundum cor, nisi qui transcendit humanas laudes et illum solum intuetur, cum recte vivit, et ei placere nititur qui conscientiae solus inspector est. De cuius conscientiae puritate quidquid procedit tanto est laudabilius, quanto humanas laudes minus desiderat.

Ubi finem nostri propositi collocare.

1. 2. *Cavete ergo*, inquit, *facere iustitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis*; id est: Cavete hoc animo iuste vivere et ibi constituere bonum vestrum, ut vos videant homines! *Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in caelis est* [2]; non si ab hominibus videamini, sed si propterea iuste vivatis, ut ab hominibus videamini. Nam ubi erit, quod in principio sermonis huius dictum est: *Vos estis lumen mundi*? *Non potest civitas abscondi super montem constituta. Neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant bona facta vestra*. Sed non ibi finem constituit, addidit enim: *Et glorificent Patrem vestrum qui in caelis est* [3]. Hic autem, quia hoc reprehendit, si ibi sit finis recte factorum, id est, si propterea recte faciamus, ut tantum videamur ab hominibus, posteaquam dixit: *Cavete facere iustitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis* [4], nihil addidit. In quo apparet non hoc eum prohibuisse, ut recte fiat coram hominibus, sed ne ideo recte fiat coram hominibus ut videamur ab eis, id est ut hoc intueamur et ibi finem nostri propositi collocemus.

Paulus se dixit non placere hominibus.

1. 3. Nam et Apostolus dicit: *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem* [5], cum alio loco dicat: *Placete omnibus per omnia, sicut et ego omnibus per omnia placeo* [6]. Quod qui non intellegunt contrarium putant, cum ille se dixerit non placere hominibus, quia non ideo recte faciebat ut placeret hominibus sed ut Deo, ad cuius amorem corda hominum volebat convertere eo ipso quo placebat hominibus. Itaque et non se placere hominibus recte dicebat, quia in eo ipso ut Deo placeret intuebatur, et placendum esse hominibus recte praecipiebat, non ut hoc appeteretur tamquam merces recte factorum; sed quia Deo placere non posset, qui non se his quos salvos fieri vellet praeberet imitandum; imitari autem illum qui sibi non placuerit nullo pacto quisquam potest. Sicut ergo non absurde loqueretur qui diceret: In hac opera qua navem quaero non navem quaero sed patriam; sic Apostolus convenienter diceret: In hac opera qua hominibus placeo non hominibus sed Deo placeo, quia non hoc appeto, sed ad id refero ut me imitentur quos salvos fieri volo. Sicut dicit de oblatione quae fit in sanctos: *Non quia quaero datum sed requiro fructum* [7]; id est: Quod quaero datum vestrum, non hoc quaero sed fructum vestrum. Hoc enim indicio apparere poterat, quantum profecissent in Deum, cum id libenter facerent, quod non propter gaudium de muneribus sed propter communionem caritatis ab eis quaerebatur.

Non humanam laudem quaeramus.

1. 4. Quamquam et cum addit et dicit: *Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in caelis est* [8], nihil aliud demonstrat nisi id nos cavere oportere, ne humanam laudem pro nostrorum operum mercede quaeramus id est ea nos beatos effici arbitremur.

Quisquis se vult videri quod non est, hypocrita est.

2. 5. *Cum ergo facis eleemosynam*, inquit, *noli tuba canere ante te, sicut hypocritae faciunt in sinagogis et in vicis, ut glorificentur ab hominibus* [9]. Noli, inquit, sic velle innotescere ut hypocritae. Manifestum est autem hypocritas non quod oculis praetendunt hominum, id etiam corde gestare. Sunt enim hypocritae simulatores tamquam pronuntiatores personarum alienarum sicut in theatricis fabulis. Non enim qui agit partes Agamemnonis in tragoedia, verbi gratia, sive alicuius alterius ad historiam vel fabulam quae agitur pertinentis, vere ipse est, sed simulat eum et hypocrita dicitur. Sic in Ecclesia vel in omni vita humana quisquis se vult videri quod non est, hypocrita est. Simulat enim iustum, non exhibet, quia totum fructum in laude hominum ponit quam possunt etiam simulantes percipere, dum fallunt eos quibus videntur boni ab eisque laudantur. Sed tales ab inspectore cordis Deo mercedem non accipiunt nisi fallaciae supplicium. *Ab hominibus* autem *perceperunt*, inquit, *mercedem suam* [10]. Rectissimeque his dicetur: *Recedite a me operarii dolosi* [11]; nomen enim meum habuistis, sed opera mea non fecistis. Illi ergo perceperunt mercedem suam qui non ob aliud eleemosynam faciunt nisi ut glorificentur ab hominibus; non si glorificentur ab hominibus, sed si ideo faciant ut glorificentur, sicut superius tractatum est. Laus enim humana non appeti a recte faciente, sed sequi debet recte facientem, ut illi proficiant qui etiam imitari possunt quod laudant, non ut hic putet aliquid eos sibi prodesse quem laudant.

Non oportet scire inimicum, cum eleemosynam facimus.

2. 6. *Te autem faciente eleemosynam nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua* [12]. Si intellexeris sinistram infideles dici, videbitur nulla esse culpa placere velle fidelibus, cum prorsus nihilo minus in quorumlibet hominum laude fructum et finem boni operis constituere prohibeamur. Quod autem ad id pertinet, ut te imitentur quibus recte facta tua placuerint, non tantum fidelibus sed etiam infidelibus exhibendum est, ut laudandis bonis operibus nostris Deum honorent et veniant ad salutem. Si autem sinistram inimicum putaveris, ut nesciat

inimicus tuus cum eleemosynam facis, cur ipse Dominus inimicis Iudaeis circumstantibus misericorditer sanavit homines? Cur apostolus Petrus, sanato eo quem ad portam speciosam debilem miseratus est, etiam iras inimicorum in se atque in alios Christi discipulos pertulit [13]? Deinde si non oportet scire inimicum, cum eleemosynam facimus, quomodo cum ipso inimico faciemus, ut illud impleamus praeceptum: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitierit, potum da illi* [14].

Opinio absurda illorum, qui dicunt sinistrae nomine uxorem significari.

2. 7. Tertia solet esse carnalium opinio tam absurda et ridenda, ut non eam commemorarem, nisi expertus essem non paucos eo errore detineri qui dicunt sinistrae nomine uxorem significari; ut quoniam in re familiari tenaciores pecuniarum solent esse feminae, lateat eas, cum aliquid egenis misericorditer impendunt viri earum, propter domesticas lites. Quasi vero soli viri christiani sint, et non hoc praeceptum etiam feminis datum sit. Cui ergo sinistrae iubetur femina occultare opus misericordiae suae? An etiam vir sinistra erit feminae? Quod absurdissime dicitur. Aut si quispiam putat invicem sibi sinistras esse, si ab altero ita erogetur aliquid de re familiari ut sit contra alterius voluntatem, non erit christianum tale coniugium. Sed necesse est, ut quisquis eorum eleemosynam facere voluerit ex praecepto Dei, quemcumque adversum habuerit, inimicus sit praecepto Dei et ideo inter infideles deputetur. Praeceptum est autem de talibus, ut bona sua conversatione ac moribus lucrifaciat uxorem maritus fidelis vel maritum mulier fidelis [15]. Quapropter non sibi debent occultare bona opera sua, quibus invitandi sunt ab invicem, ut alter alterum possit ad christianae fidei communionem invitare. Nec furta facienda sunt, ut promereatur Deus. Quod si occultandum est aliquid, quam diu alterius infirmitas aequo animo id non potest sustinere - quod tamen non iniuste atque illicite fit -, non tamen ipsam nunc sinistram significari totius capituli consideratione facile apparet, in qua simul invenietur, quam sinistram vocet.

Sinistra videtur significare ipsam delectationem laudis.

2. 8. *Cavete*, inquit, *facere iustitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in caelis est* [16]. Generaliter hic iustitiam nominavit, deinde partiliter exsequitur. Est enim pars aliqua iustitiae opus quod per eleemosynam fit, et ideo connectit dicendo: *Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritae faciunt in sinagogis et in vicis, ut glorificentur ab hominibus* [17]. Ad hoc respicit quod superius ait: *Cavete facere iustitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis*. Quod autem sequitur: *Amen dico vobis, perceperunt mercedem suam*, ad illud respicit quod supra posuit: *Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in caelis est*. Deinde sequitur: *Te autem faciente eleemosynam*. Cum dicit: *Te autem*, quid aliud dicit quam: non quomodo illi? Quid ergo mihi iubet? *Te autem*, inquit, *faciente eleemosynam, non sciat sinistra tua, quid faciat dextera tua* [18]. Ergo illi sic faciunt, ut sciat sinistra eorum, quid faciat dextera eorum. Quod igitur in illis culpatum est, hoc tu facere vetaris. In illis autem hoc culpatum est quod ita faciunt, ut laudes hominum quaerant. Quapropter nihil consequentius sinistra videtur significare quam ipsam delectationem laudis. Dextera autem significat intentionem implendi praecepta divina. Cum itaque conscientiae facientis eleemosynam miscet se appetitio laudis humanae, fit sinistra conscia operis dexterae. *Nesciat* ergo *sinistra tua, quid faciat dextera tua*, id est: Non se misceat conscientiae tuae laudis humanae appetitio, cum in eleemosyna facienda divinum praeceptum contendis implere.

Sit eleemosyna in abscondito.

2. 9. *Ut sit eleemosyna tua in abscondito* [19]. Quid est in abscondito nisi in ipsa bona conscientia, quae humanis oculis demonstrari non potest nec verbis aperiri? Quando quidem multi multa mentiuntur. Quapropter si dextera intrinsecus agit in abscondito, ad sinistram pertinent exteriora omnia quae sunt visibilia et temporalia. Sit ergo eleemosyna tua in ipsa conscientia, ubi multi eleemosynam faciunt bona voluntate, etiamsi pecuniam vel si quid est aliud quod inopi largiendum est non habent. Multi autem foris faciunt et intus non faciunt, qui vel ambitione vel alicuius temporalis rei gratia volunt misericordes videri, in quibus sola sinistra operari existimanda est. Item alii quasi medium inter utrosque locum tenent, ut et intentione quae in Deum est eleemosynam faciant, et tamen inserat se huic optimae voluntati nonnulla etiam laudis vel alicuius rei fragilis et temporalis cupiditas. Sed Dominus noster multo vehementius prohibet solam sinistram in nobis operari, quando etiam misceri eam vetat operibus dexterae, ut scilicet non modo sola temporalium rerum cupiditate caveamus eleemosynam facere, sed nec ita in hoc opere attendamus Deum, ut sese misceat vel adiungat exteriorum appetitio commodorum. Agitur enim de corde mundando, quod nisi fuerit simplex, mundum non erit. Simplex autem quomodo erit, si duobus dominis servit [20], nec una intentione rerum aeternarum purificat aciem suam, sed eam mortalium quoque fragiliumque rerum amore obnubilat? *Sit* ergo *eleemosyna tua in abscondito, et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi* [21]. Rectissime omnino et verissime. Si enim praemium ab eo expectas qui conscientiae solus inspector est, sufficiat tibi ad promerendum praemium ipsa conscientia! Multa latina exemplaria sic habent: *Et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi palam*. Sed quia in graecis, quae priora sunt, non invenimus *palam*, non putavimus hinc esse aliquid disserendum.

Noli in orationibus agere, ut videaris ab hominibus.

3. 10. *Et cum oratis, inquit, non eritis sicut hypocritae, qui amant stare in sinagogis et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus* [22]. Neque hic videri ab hominibus nefas est, sed ideo haec agere, ut videaris ab hominibus. Et superfluo totiens eadem dicuntur, cum sit iam una regula custodienda, qua cognitum est, non si haec sciant homines, formidandum esse aut fugiendum, sed si hoc animo fiant, ut fructus in eis expetatur placendi hominibus. Servat etiam ipse Dominus eadem verba, cum adiungit similiter: *Amen dico vobis, perceperunt mercedem suam*, hinc ostendens id se prohibere, ut ea merces appetatur qua gaudent stulti, cum laudantur ab hominibus.

Claudendum est ostium, ut oratio spiritalis dirigatur ad Patrem.

3. 11. *Vos autem cum oratis*, inquit, *introite in cubicula vestra* [23]. Quae sunt ista cubicula nisi ipsa corda, quae in psalmo etiam significantur, ubi dicitur: *Quae dicitis in cordibus vestris, et in cubilibus vestris compungimini* [24]? *Et claudentes ostia orate*, ait, *Patrem vestrum in abscondito*. Parum est intrare in cubicula, si ostium pateat importunis, per quod ostium ea quae foris sunt improbe se immergunt et interiora nostra appetunt. Foris autem esse diximus omnia temporalia et visibilia, quae per ostium, id est per carnalem sensum, cogitationes nostras penetrant et turba vanorum fantasmatum orantibus obstrepunt. Claudendum est ergo ostium, id est carnali sensui resistendum est, ut oratio spiritalis dirigatur ad Patrem, quae fit in intimis cordis, ubi oratur Pater in abscondito. *Et Pater*, inquit, *vester, qui videt in abscondito, reddet vobis* [25]. Et hoc tali clausula terminandum fuit. Non enim hoc monet nunc ut oremus, sed quomodo oremus; neque superius ut faciamus eleemosynam, sed quo animo faciamus [26], quoniam de corde mundando praecipit, quod non mundat nisi una et simplex intentio in aeternam vitam solo et puro amore sapientiae.

Est gentilium in multiloquio se putare exaudiri.

3. 12. *Orantes autem nolite*, ait, *multiloqui esse sicut ethnici, arbitrantur enim quod in multiloquio suo exaudiantur* [27]. Sicut hypocritarum est praebere se spectandos in oratione, quorum fructus est placere hominibus, ita ethnicorum, id est gentilium in multiloquio se putare exaudiri. Et re vera omne multiloquium a gentilibus venit, qui exercendae linguae potius quam mundando animo dant operam. Et hoc nugatorii studii genus etiam ad Deum prece flectendum transferre conantur, arbitrantes sicut hominem iudicem verbis adduci ad sententiam. *Nolite itaque similes esse illis*, dicit unus et verus magister; *scit enim Pater vester quid vobis necessarium sit, antequam petatis ab eo* [28]. Si enim verba multa ad id proferuntur, ut instruatur et doceatur ignarus, quid eis opus est ad rerum omnium cognitorem, cui omnia quae sunt eo ipso quo sunt loquuntur seseque indicant facta? Et ea quae futura sunt eius artem sapientiamque non latent, in qua sunt et quae transierunt et quae transitura sunt omnia praesentia et non transeuntia.

Nos agere debemus apud Deum cum dilectione pura et simplici affectu.

3. 13. Sed quoniam, quamvis pauca, tamen verba et ipse dicturus est, quibus nos doceat orare, quaeri potest, cur vel his paucis verbis opus sit ad eum qui scit omnia antequam fiant, et novit, ut dictum est, quid nobis sit necessarium antequam petamus ab eo. Hic primo respondetur non verbis nos agere debere apud Deum, ut impetremus quod volumus, sed rebus quas animo gerimus et intentione cogitationis cum dilectione pura et simplici affectu sed res ipsas verbis nos docuisse Dominum nostrum, quibus memoriae mandatis eas ad tempus orandi recordemur.

Deus semper paratus est dare; sed nos non semper parati sumus accipere.

3. 14. Sed rursus quaeri potest - sive rebus sive verbis orandum sit -, quid opus sit ipsa oratione, si Deus iam novit quid nobis sit necessarium, nisi quia ipsa orationis intentio cor nostrum serenat et purgat, capaciusque efficit ad excipienda divina munera, quae spiritaliter nobis infunduntur. Non enim ambitione precum nos exaudit Deus, qui semper paratus est dare suam lucem nobis non visibilem sed intellegibilem et spiritalem; sed nos non semper parati sumus accipere, cum inclinamur in alia et rerum temporalium cupiditate tenebramur. Fit ergo in oratione conversio cordis ad eum qui semper dare paratus est, si nos capiamus quod dederit, et in ipsa conversione purgatio interioris oculi, cum excluduntur ea quae temporaliter cupiebantur, ut acies simplicis cordis ferre possit simplicem lucem divinitus sine ullo occasu aut immutatione fulgentem, nec solum ferre sed etiam manere in illa, non tantum sine molestia sed etiam cum ineffabili gaudio, quo vere ac sinceriter beata vita perficitur.

Quae nos orare Dominus praecepit per quem et discimus quid oremus et consequimur quod oramus.

4. 15. Sed iam considerandum est, quae nos orare ille praeceperit per quem et discimus quid oremus et consequimur quod oramus. *Sic itaque vos orate*, inquit: *Pater noster qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum; adveniat regnum tuum; fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra. Panem nostrum cotidianum da nobis hodie; et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris; et ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo* [29]. Cum in omni deprecatione benivolentia concilianda sit eius quem deprecamur, deinde dicendum quid deprecemur, laude illius ad quem oratio dirigitur solet benivolentia conciliari, et hoc in orationis principio poni solet. In quo Dominus noster nihil aliud nos iussit dicere nisi: *Pater noster qui es in caelis*. Multa dicta sunt in laudem Dei, quae per omnes sanctas Scripturas varie lateque diffusa poterit quisque considerare cum legit; nusquam tamen invenitur praeceptum populo Israel, ut diceret: *Pater noster*, aut oraret Patrem Deum: sed Dominus eis insinuatus est tamquam servientibus, id est secundum carnem adhuc viventibus. Hoc autem dico, cum mandata legis

acciperent, quae observare iubebantur; nam prophetae saepe ostendunt eumdem Dominum Deum etiam Patrem eorum esse potuisse, si ab eius mandatis non aberrarent, sicuti est illud: *Filios genui et exaltavi; ipsi autem me spreverunt* [30]; et illud: *Ego dixi: Dii estis et filii Altissimi*; *vos autem sicut homines moriemini, et sicut unus ex principibus cadetis* [31]; et illud: *Si Dominus sum ubi est timor meus? Et si Pater sum, ubi est honor meus?* [32], et alia permulta, ubi arguuntur Iudaei quod filii esse peccando noluerunt, exceptis eis quae in prophetia dicuntur de futuro populo christiano, quod Patrem Deum esset habiturus secundum illud evangelicum: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri* [33]. Apostolus autem Paulus dicit: *Quam diu heres parvulus est, nihil differt a servo* [34]; et spiritum adoptionis nos accepisse commemorat, *in quo clamamus: Abba, Pater* [35]*.*

Magnum donum accepimus, ut sinamur dicere: *Pater noster,* Deo.

4. 16. Et quoniam quod vocamur ad aeternam haereditatem, ut simus Christi coheredes et in adoptionem filiorum veniamus [36], non est meritorum nostrorum sed gratiae Dei, eamdem ipsam gratiam in orationis principio ponimus, cum dicimus: *Pater noster*. Quo nomine et caritas excitatur - quid enim carius filiis debet esse quam pater? - et supplex affectus, cum homines dicunt Deo: *Pater noster*, et quaedam praesumptio impetrandi quae petituri sumus, cum priusquam aliquid peteremus, tam magnum donum accepimus, ut sinamur dicere: *Pater noster,* Deo. Quid enim non det iam filiis petentibus, cum hoc ipsum ante dederit, ut filii essent? Postremo quanta cura animum tangit, ut qui dicit: *Pater noster*, tanto Patre non sit indignus? Si enim quisquam plebeius senatorem grandioris aetatis ab eo ipso permittatur patrem vocare, sine dubio trepidabit nec facile audebit cogitans humilitatem generis sui et opum indigentiam et plebeiae personae vilitatem; quanto ergo magis trepidandum est appellare Patrem Deum, si tanta est labes tantaeque sordes in moribus, ut multo iustius eas a sua coniunctione Deus expellat quam ille senator cuiusvis mendici egestatem, quando quidem ille hoc contemnit in mendico, quo et ipse potest humanarum rerum fragilitate devenire, Deus autem in sordidos mores numquam cadit. Et gratias misericordiae ipsius, qui hoc a nobis exigit ut Pater noster sit, quod nullo sumptu sed sola bona voluntate comparari potest! Admonentur hic etiam divites vel genere nobiles secundum saeculum, cum christiani facti fuerint, non superbire adversus pauperes et ignobiles, quoniam simul dicunt Deo: *Pater noster*, quod non possunt vere ac pie dicere, nisi se fratres esse cognoscant.

Recte dicitur *qui es in caelis*: qui es in sanctis.

5. 17. Utatur ergo voce Novi Testamenti populus novus ad aeternam haereditatem vocatus et dicat: *Pater noster qui es in caelis* [37], id est in sanctis et iustis; non enim spatio locorum continetur Deus. Sunt autem caeli excellentia quidem mundi corpora sed tamen corpora, quae non possunt esse nisi in loco. Sed si in caelis tamquam in superioribus mundi partibus locus Dei esse creditur, melioris meriti sunt aves, quarum vita est Deo vicinior. Non autem scriptum est: Prope est Dominus excelsis hominibus aut eis qui in montibus habitant, sed scriptum est: *Prope est Dominus obtritis corde* [38], quod magis pertinet ad humilitatem. Sed quemadmodum terra appellatus est peccator, cum ei dictum est: *Terra es et in terram ibis* [39], sic caelum iustus e contrario dici potest. Iustis enim dicitur: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos* [40]*.* Quapropter si in templo suo habitat Deus, et sancti templum eius sunt, recte dicitur *qui es in caelis*: qui es in sanctis. Et accommodatissima ista similitudo est, ut spiritaliter tantum interesse videatur inter iustos et peccatores, quantum corporaliter inter caelum et terram.

Deus ubique praesens est, non locorum spatiis, sed maiestatis potentia.

5. 18. Cuius rei significandae gratia, cum ad orationem stamus, ad orientem convertimur, unde caelum surgit; non tamquam ibi habitet Deus, quasi ceteras mundi partes deseruerit qui ubique praesens est, non locorum spatiis, sed maiestatis potentia; sed ut admoneatur animus ad naturam excellentiorem se convertere, id est ad Deum, cum ipsum corpus eius, quod terrenum est, ad corpus excellentius, id est ad corpus caeleste, convertitur. Convenit etiam gradibus religionis et plurimum expedit, ut omnium sensibus et parvulorum et magnorum bene sentiatur de Deo. Et ideo qui visibilibus adhuc pulchritudinibus dediti sunt nec possunt aliquid incorporeum cogitare, quoniam necesse est caelum praeferant terrae, tolerabilior est opinio eorum, si Deum, quem adhuc corporaliter cogitant, in caelo potius credant esse quam in terra, ut cum aliquando cognoverint dignitatem animae caeleste etiam corpus excedere, magis eum quaerant in anima quam in corpore etiam caelesti, et cum cognoverint, quantum distet inter peccatorum animas et iustorum, sicut non audebant, cum adhuc carnaliter saperent [41], in terra eum collocare sed in caelo, sic postea meliore fide vel intellegentia magis eum in animis iustorum quam in peccatorum requirant. Recte ergo intellegitur quod dictum est: *Pater noster qui es in caelis* [42], in cordibus iustorum esse dictum tamquam in templo sancto suo. Simul etiam ut qui orat, in se quoque ipso velit habitare quem invocat; et cum hoc affectat, teneat iustitiam, quo munere invitatur ad inhabitandum animum Deus.

Sanctificetur nomen tuum.

5. 19. Iam videamus quae sint petenda! Dictum est enim, qui sit qui petitur et ubi habitet. Primum autem omnium quae petuntur hoc est: *Sanctificetur nomen tuum* [43]. Quod non sic petitur, quasi non sit sanctum nomen Dei, sed ut sanctum habeatur ab hominibus, id est ita illis innotescat Deus, ut non existiment aliquid sanctius, quod magis offendere timeant. Neque enim quia dictum est: *Notus in Iudaea Deus, in Israel magnum nomen eius* [44], sic intellegendum est, quasi alibi minor sit Deus, alibi maior; sed ibi magnum est nomen eius, ubi pro suae maiestatis magnitudine nominatur. Ita ibi dicitur sanctum nomen eius, ubi cum veneratione et offensionis timore nominatur. Et hoc est quod nunc agitur, dum Evangelium adhuc usque per diversas gentes innotescendo commendat unius Dei nomen per administrationem filii eius.

Adveniat regnum tuum.

6. 20. Deinde sequitur: *Adveniat regnum tuum* [45]. Sicut ipse Dominus in Evangelio docet, tunc futurum esse iudicii diem, cum Evangelium praedicatum fuerit in omnibus gentibus; quae res pertinet ad sanctificationem nominis Dei. Non enim et hic ita dictum est: *Adveniat regnum tuum*, quasi nunc Deus non regnet. Sed forte quis dicat *Adveniat* dictum esse in terram; quasi vero non ipse etiam nunc regnet in terra, semperque in ea regnaverit a constitutione mundi. *Adveniat* ergo accipiendum est: manifestetur hominibus. Quemadmodum enim etiam praesens lux absens est caecis et eis qui oculos claudunt, ita Dei regnum, quamvis numquam discedat de terris, tamen ignorantibus absens est. Nulli autem licebit ignorare Dei regnum, cum eius Unigenitus non solum intellegibiliter sed etiam visibiliter in homine dominico de caelo venerit iudicaturus vivos et mortuos. Post quod iudicium, id est cum discretio et separatio iustorum ab iniustis facta fuerit, ita inhabitabit iustos Deus, ut non opus sit quemquam doceri per hominem, sed sint *omnes*, ut scriptum est, *docibiles Deo* [46]. Deinde beata vita omni ex parte perficietur in sanctis in aeternum, sicut nunc caelestes angeli sanctissimi atque beatissimi Deo solo illustrante sapientes et beati sunt, quia et hoc promisit Dominus suis: *In resurrectione erunt*, inquit, *sicut angeli in caelis* [47].

Fiat voluntas tua....

6. 21. Et ideo post illam petitionem qua dicimus: *Adveniat regnum tuum*, sequitur: *fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra* [48], id est sicut est in angelis, qui sunt in caelis voluntas tua, ut omnimodo tibi adhaereant teque perfruantur, nullo errore obnubilante sapientiam eorum, nulla miseria impediente beatitudinem illorum, ita fiat in sanctis tuis, qui in terra sunt, et de terra quod ad corpus attinet facti sunt, et quamvis in caelestem habitationem atque immutationem, tamen de terra assumendi sunt. Ad hoc respicit etiam illa angelorum praedicatio: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis* [49], ut cum praecesserit bona voluntas nostra, quae vocantem sequitur, perficiatur in nobis voluntas Dei, sicuti est in caelestibus angelis, ut nulla adversitas resistat nostrae beatitudini, quod est pax. Item *fiat voluntas tua* recte intellegitur: oboediatur praeceptis tuis, *sicut in caelo et in terra*, id est sicut ab angelis ita ab hominibus. Nam fieri voluntatem Dei, cum obtemperatur praeceptis eius, ipse Dominus dicit, cum ait: *Meus cibus est ut faciam voluntatem eius qui me misit* [50], et saepe: *Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem eius qui me misit* [51]; et cum ait: *Ecce mater mea et fratres mei. Et quicumque fecerit voluntatem Dei, hic mihi est frater et mater et soror* [52]. Qui ergo faciunt voluntatem Dei, in illis utique fit voluntas Dei, non quia ipsi faciunt, ut velit Deus, sed quia faciunt quod ille vult, id est faciunt secundum voluntatem eius.

...*sicut in caelo et in terra.*

6. 22. Est etiam ille intellectus: *Fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra* [53]: sicut in sanctis et iustis ita etiam in peccatoribus. Quod adhuc duobus modis accipi potest: sive ut oremus etiam pro inimicis nostris - quid enim aliud sunt habendi contra quorum voluntatem christianum et catholicum nomen augetur? -, ut ita dictum sit: *Fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra*, tamquam si diceretur: Faciant voluntatem tuam sicut iusti ita etiam peccatores, ut ad te convertantur; sive ita: *Fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra*, ut sua cuique tribuantur; quod fiet extremo iudicio, ut iustis praemium peccatoribus damnatio retribuatur, cum agni ab haedis separabuntur [54].

Caelum et terram convenienter intelligitur spiritum et carnem...

6. 23. Ille etiam non absurdus, immo et fidei et spei nostrae convenientissimus intellectus est, ut caelum et terram accipiamus spiritum et carnem. Et quoniam dicit Apostolus: *Mente servio legi Dei, carne autem legi peccati* [55], videmus factam voluntatem Dei in mente, id est in spiritu. Cum autem absorta fuerit mors in victoriam, et mortale hoc induerit immortalitatem, quod fiet carnis resurrectione atque illa immutatione quae promittitur iustis secundum eiusdem Apostoli praedicationem [56], fiet voluntas Dei et in terra sicut in caelo; id est ut quemadmodum spiritus non resistit Deo sequens et faciens voluntatem eius, ita et corpus non resistat spiritui vel animae, quae nunc corporis infirmitate vexatur et in carnalem consuetudinem prona est. Quod erit summae pacis in vita aeterna, ut non solum velle adiaceat nobis sed etiam perficere bonum. *Nunc enim velle*, inquit, *adiacet mihi, perficere autem bonum non* [57], quia nondum in terra sicut in caelo, id est nondum in carne sicut in spiritu facta est voluntas Dei. Nam et in miseria nostra fit voluntas Dei, cum ea patimur per carnem quae nobis mortalitatis iure debentur, quam peccando meruit nostra natura. Sed id orandum est, ut sicut in caelo et in terra fiat voluntas Dei, id est ut quemadmodum condelectamur legi Dei secundum interiorem hominem, ita etiam corporis immutatione facta huic nostrae delectationi nulla pars nostra terrenis doloribus seu voluptatibus adversetur.

...quasi vir et femina.

6. 24. Nec illud a veritate abhorret, ut accipiamus *Fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra* [58]: sicut in ipso Domino Iesu Christo ita et in Ecclesia, tamquam in viro, qui Patris voluntatem

implevit, ita et in femina, quae illi desponsata est. Caelum enim et terra convenienter intellegitur quasi vir et femina, quoniam terra caelo fecundante fructifera est.

Panem nostrum cotidianum da nobis hodie.

7. 25. Quarta petitio est: *Panem nostrum cotidianum da nobis hodie* [59]. Panis cotidianus aut pro his omnibus dictus est quae huius vitae necessitatem sustentant, de quo cum praeciperet ait: *Nolite cogitare de crastino* [60], ut ideo sit additum: *Da nobis hodie*; aut pro sacramento corporis Christi, quod cotidie accipimus; aut pro spiritali cibo, de quo idem Dominus dicit: *Operamini escam quae non corrumpitur* [61], et illud: *Ego sum panis vitae, qui de caelo descendi* [62]. Sed horum trium quid sit probabilius, considerari potest. Nam forte quispiam moveatur, cur oremus pro his adipiscendis quae huic vitae sunt necessaria, veluti est victus et tegumentum, cum ipse Dominus dicat: *Nolite solliciti esse quid edatis vel quid induamini* [63]. An potest quisque de ea re pro qua adipiscenda orat non esse sollicitus, cum tanta intentione animi oratio dirigenda sit, ut ad hoc totum illud referatur quod de claudendis cubiculis dictum est [64], et illud quod ait: *Quaerite primum regnum Dei*, *et haec omnia apponentur vobis* [65]? Non ait utique: *Quaerite primum regnum Dei*, deinde ista quaerite, sed: *haec omnia*, inquit, *apponentur vobis*, scilicet etiam non quaerentibus. Quomodo autem recte dicatur non quaerere aliquis quod ut accipiat intentissime Deum deprecatur, nescio utrum inveniri queat.

Sacramentum corporis Domini panis cotidianus dictus est.

7. 26. De sacramento autem corporis Domini ut illi non moveant quaestionem, qui plurimi in orientalibus partibus, non cotidie cenae dominicae communicant, cum iste panis cotidianus dictus sit! Ut ergo illi taceant, neque de hac re suam sententiam defendant vel ipsa auctoritate ecclesiastica, quod sine scandalo ista faciunt, neque ab eis qui ecclesiis praesunt facere prohibentur, neque non obtemperantes damnantur! Unde probatur non hunc in illis partibus intellegi cotidianum panem; nam magni peccati crimine arguerentur qui ex eo cotidie non accipiunt. Sed ut de istis, ut dictum est, nihil in aliquam partem disseramus, illud certe debet occurrere cogitantibus, regulam nos orandi a Domino accepisse, quam transgredi non oportet vel addendo aliquid vel praetereundo. Quod cum ita sit, quis est qui audeat dicere semel tantum nos orare debere orationem dominicam, aut certe, etiam si iterum vel tertio, usque ad eam tamen horam qua corpori Domini communicamus, postea vero non sic orandum per reliquas partes diei? Non enim iam dicere poterimus: *Da nobis hodie* quod iam accepimus. Aut poterit quisque cogere ut etiam ultima diei parte sacramentum illud celebremus?

Verbum Dei appellatur panis cotidianus.

7. 27. Restat igitur ut cotidianum panem accipiamus spiritalem, praecepta scilicet divina, quae cotidie oportet meditari et operari. Nam de ipsis Dominus dicit: *Operamini escam quae non corrumpitur* [66]*.* Cotidianus autem iste cibus nunc dicitur, quam diu ista vita temporalis per dies decedentes succedentesque peragitur. Et re vera quam diu nunc in superiora nunc in inferiora, id est nunc in spiritalia nunc in carnalia animi affectus alternat, tamquam ei qui aliquando pascitur cibo, aliquando famem patitur, cotidie panis est necessarius, quo reficiatur esuriens et relabens erigatur. Sic itaque corpus nostrum in hac vita ante illam scilicet immutationem cibo reficitur, quia sentit dispendium, sic et animus, quoniam temporalibus affectibus quasi dispendium ab intentione Dei patitur, praeceptorum cibo reficitur. *Da nobis hodie* [67] autem dictum est quamdiu dicitur hodie, id est in hac temporali vita. Sic enim cibo spiritali post hanc vitam saturabimur in aeternum, ut non tunc dicatur cotidianus panis, quia ibi temporis volubilitas, quae diebus dies succedere facit, unde appellatur cotidie, nulla erit. Ut autem dictum est: *Hodie si vocem eius audieritis* [68], quod interpretatur Apostolus in *epistula* quae est *ad*

Hebraeos: *Quam diu dicitur hodie* [69], ita et hic accipiendum est: *Da nobis hodie*. Si quis autem etiam [illa quae] de victu corporis necessario vel de Sacramento Dominici corporis istam sententiam vult accipere, oportet ut coniuncte accipiantur omnia tria, ut scilicet cotidianum panem simul petamus et necessarium corpori et sacratum visibilem et invisibilem verbi Dei.

Dimitte nobis, sicut et nos dimittimus.

8. 28. Sequitur quinta petitio: *Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris* [70]. Debita peccata dici manifestum est vel illo quod ait idem Dominus: *Non exies inde, donec solvas novissimum quadrantem* [71], vel illo quod debitores appellavit qui ei nuntiati sunt extincti, vel ruina turris vel quorum sanguinem sacrificio Pilatus miscuit [72]. Dixit enim putare homines quod illi ultra modum debitores essent, id est peccatores, et addidit: *Amen dico vobis, nisi penitentiam egeritis, similiter moriemini* [73]. Non hic ergo quisque urgetur pecuniam dimittere debitoribus, sed quaecumque in eum alius peccaverit. Nam pecuniam dimittere illo potius iubemur praecepto quod superius dictum est: *Si quis tibi tunicam tollere voluerit et iudicio tecum contendere, dimitte illi et pallium* [74]. Nec ibi necesse est omni pecuniario debitori dimittere debitum, sed ei qui reddere noluerit, in tantum ut velit etiam litigare. *Servum autem Domini*, ut ait Apostolus, *non oportet litigare* [75]. Qui ergo vel sponte vel conventus pecuniam debitam reddere noluerit, dimittenda illi est. Duas enim ob res nolet reddere, vel quod non habeat, vel quod avarus sit reique alienae cupidus. Utrumque autem pertinet ad inopiam; nam illa inopia est rei familiaris, haec animi. Quisquis itaque tali dimittit debitum, inopi dimittit opusque christianum operatur manente illa regula, ut in animo paratus sit amittere quod sibi debetur. Nam si modeste ac leniter omni modo egerit, ut sibi restituatur, non tam intendens fructum pecuniae quam ut hominem corrigat, cui sine dubio perniciosum est habere unde reddat et non reddere, non solum non peccabit sed proderit etiam plurimum, ne ille, dum alienam pecuniam lucrum facere vult, damnum fidei patiatur. Quod tanto est gravius, ut nulla sit comparatio. Ex quo intellegitur etiam in ista quinta petitione, qua dicimus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris* [76], non de pecunia quidem dici, sed de omnibus quae in nos quisque peccat ac per hoc etiam de pecunia. Peccat namque in te qui tibi pecuniam debitam, cum habeat unde reddat, recusat reddere. Quod peccatum si non dimiseris, non poteris dicere: *Dimitte nobis, sicut et nos dimittimus*; si autem ignoveris, vides etiam de pecunia dimittenda admoneri eum cui tali prece orare praecipitur.

Omnia peccata dimittenda si volumus nobis a Patre dimitti.

8. 29. Illud sane tractari potest, ut quoniam dicimus: *Dimitte nobis*, *sicut et nos dimittimus*, tunc convincamur contra istam regulam fecisse, si eis non dimittamus qui veniam petunt, quia et nobis veniam petentibus a benignissimo Patre dimitti volumus. Sed illo rursus praecepto quo iubemur orare pro inimicis nostris [77] non pro his iubemur qui veniam petunt. Iam enim qui tales sunt, inimici non sunt. Nullo modo autem quisquam vere dixerit orare se pro eo cui non ignoverit. Quapropter fatendum est omnia peccata dimittenda esse quae in nos admittuntur, si volumus nobis a Patre dimitti quae admittimus. Nam de vindicta superius, ut arbitror, satis disputatum est.

Ne nos inferas in tentationem.

9. 30. Sexta petitio est: *Et ne nos inferas in tentationem* [78]. Nonnulli codices habent *inducas*, quod tantundem valere arbitror; nam ex uno graeco quod dictum est εἰσενέγκῃς utrumque translatum est. Multi autem in precando ita dicunt: *Ne nos patiaris induci in tentationem*, exponentes videlicet, quomodo dictum sit *inducas*. Non enim per se ipsum inducit Deus, sed

induci patitur eum quem suo auxilio deseruerit ordine occultissimo ac meritis. Causis etiam saepe manifestis dignum iudicat ille quem deserat et in tentationem induci sinat. Aliud est autem induci in tentationem aliud tentari. Nam sine tentatione probatus esse nullus potest sive sibi ipse, sicut scriptum est: *Qui non est tentatus, qualia scit?* [79], sive alii, sicut Apostolus dicit : *Et tentationem vestram in carne mea non sprevistis* [80]. Hinc enim eos firmos ipse cognovit, quod eis tribulationibus quae Apostolo secundum carnem acciderant non sunt a caritate deflexi. Nam Deo noti sumus et ante omnes tentationes, qui scit omnia antequam fiant.

Tentat nos Deus ut scire nos faciat.

9. 31. Quod itaque scriptum est: *Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum* [81], illa locutione positum est: *Ut sciat*, pro eo quod est: ut scire vos faciat; sicut diem laetum dicimus, quod laetos faciat, et frigus pigrum, quod pigros faciat, et innumerabilia huiusmodi, quae sive in consuetudine loquendi sive in sermone doctorum sive in Scripturis sanctis repperiuntur. Quod non intellegentes haeretici qui Veteri Testamento adversantur, velut ignorantiae vitio notandum putant eum de quo dictum est: *Tentat vos Dominus Deus vester*, quasi in Evangelio de Domino scriptum non sit: *Hoc autem dicebat tentans eum; nam ipse sciebat quid esset facturus* [82]. Si enim noverat cor eius quem tentabat, quid est quod voluit videre tentando? Sed profecto illud factum est ut ipse sibi notus fieret qui tentabatur, suamque desperationem condemnaret, saturatis turbis de pane Domini, qui eas non habere quod ederent existimaverat [83].

Contra Manichaeos non intuentes quomodo satanas cum Deo loqui potuerit.

9. 32. Non ergo hic oratur ut non tentemur, sed ut non inferamur in tentationem; tamquam si quispiam cui necesse est igne examinari non oret ut igne non contingatur, sed ut non exuratur. *Vasa* enim *figuli probat fornax, et homines iustos tentatio tribulationis* [84]. Ioseph ergo tentatus est illecebra stupri, sed non est illatus in tentationem [85]. Susanna tentata est, nec ipsa inducta vel illata in tentationem [86]; multique alii utriusque sexus, sed Iob maxime. Cuius admirabilem stabilitatem in Deo Domino suo cum illi haeretici hostes Veteris Testamenti ore sacrilego irridere voluerint, illud prae ceteris ventilant, quod satanas petiverit eum tentandum [87]. Quaerunt enim ab imperitis hominibus talia intellegere nequaquam valentibus, quomodo satanas cum Deo loqui potuerit, non intuentes - non enim possunt, cum superstitione et contentione caecati sunt - Deum non loci spatium mole corporis occupare; et sic alibi esse alibi non esse, aut certe hic partem habere aliam et alibi aliam, sed maiestate ubique praesto esse, non per partes divisum sed ubique perfectum. Quod si carnaliter intuentur quod dictum est: *Caelum mihi thronus est et terra scabellum pedum meorum* [88], cui loco et Dominus attestatur dicens: *Non iuretis neque per caelum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum eius* [89], quid mirum si in terra diabolus constitutus ante pedes Dei stetit et coram illo aliquid locutus est [90]? Nam quando illi valent intellegere nullam esse animam quamvis perversam, quae tamen ullo modo ratiocinari potest, in cuius conscientia non loquatur Deus? Quis enim scripsit in cordibus hominum naturalem legem nisi Deus? De qua lege Apostolus dicit: *Cum enim gentes, quae legem non habent, naturaliter quae legis sunt faciunt, hi legem non habentes ipsi sibi sunt lex; qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, contestante conscientia illorum et inter se invicem cogitationum accusantium aut etiam excusantium, in die qua iudicabit Deus occulta hominum* [91]. Quapropter si omnis anima rationalis etiam cupiditate caecata tamen cum cogitat et ratiocinatur, quidquid in ea ratiocinatione verum est non ei tribuendum est sed ipsi lumini veritatis, a quo vel tenuiter pro sui capacitate illustratur, ut verum aliquid in ratiocinando sentiat, quid mirum si diaboli anima prava cupiditate perversa quidquid tamen verum de iusto viro cogitavit, cum eum tentare vellet, ipsius Dei voce, id est ipsius veritatis voce audisse perhibetur [92], quidquid autem falsum, illi cupiditati tribuitur qua diaboli

nomen accepit? Quamquam etiam per creaturam corporalem atque visibilem Deus plerumque locutus est seu bonis seu malis, tamquam omnium Dominus et rector et pro cuiusque rei meritis ordinator: sicut per angelos, qui hominum quoque aspectibus apparuerunt, et per prophetas dicentes: Haec dicit Dominus. Quid ergo mirum si, quamquam non in ipsa cogitatione, per aliquam certe creaturam tali operi accommodatam Deus locutus cum diabolo dicitur?

Certe hoc ipse Dominus in Evangelio dicit, cui haeretici isti, velint nolint, colla submittunt.

9. 33. Nec dignitatis esse arbitrentur et quasi iustitiae meritum quod cum illo Deus locutus est, quoniam locutus est cum anima angelica quamquam stulta et cupida, tamquam si loqueretur cum anima humana stulta et cupida. Aut ipsi dicant, quomodo locutus est Deus cum illo divite, cuius cupiditatem stultissimam arguere voluit, dicens: *Stulte, hac nocte anima tua expostulatur a te; haec quae praeparasti cuius erunt?* [93] Certe hoc ipse Dominus in Evangelio dicit, cui haeretici isti, velint nolint, colla submittunt. Si autem hoc moventur quod tentandum iustum satanas petit a Deo, non ego expono quare sit factum, sed ipsos cogo exponere, quare sit dictum in Evangelio ab ipso Domino discipulis: *Ecce satanas petit vexare vos quomodo triticum* [94], et Petro ait: *Ego autem postulavi ne deficiat fides tua* [95]. Cum autem hoc exponunt mihi, simul illud quod a me quaerunt exponunt sibi. Si vero non valuerint hoc exponere, non audeant id quod in Evangelio sine offensione legunt, in aliquo libro cum temeritate culpare.

Sunt etiam humanae tentationes.

9. 34. Fiunt igitur tentationes per satanan non potestate eius sed permissu Domini ad homines aut pro suis peccatis puniendos aut pro Dei misericordia probandos et exercendos. Et interest plurimum, in qualem quisque tentationem incidat. Non enim in talem incidit Iudas, qui vendidit Dominum [96], in qualem incidit Petrus, cum territus Dominum negavit [97]. Sunt etiam humanae tentationes, credo, cum bono quisque animo, secundum humanam tamen fragilitatem in aliquo consilio labitur, aut irritatur in fratrem studio corrigendi, paulo tamen amplius quam christiana tranquillitas postulat. De quibus Apostolus dicit: *Tentatio vos non apprehendat nisi humana*, cum idem dicat: *Fidelis Deus, qui non vos sinat tentari supra quam potestis ferre, sed faciat cum tentatione etiam exitum, ut possitis tolerare* [98]. In qua sententia satis ostendit non id nobis orandum esse ut non tentemur, sed ne in tentationem inducamur. Inducimur enim, si tales acciderint quas ferre non possumus. Sed cum tentationes periculosae, in quas inferri atque induci perniciosum est, aut prosperis rebus temporalibus aut adversis oriantur, nemo frangitur adversarum molestia, qui prosperarum delectatione non capitur.

Sed libera nos a malo.

9. 35. Ultima et septima petitio est: *Sed libera nos a malo* [99]. Orandum enim est, ut non solum non inducamur in malum quo caremus, quod sexto loco petitur, sed ab illo etiam liberemur quo iam inducti sumus. Quod cum factum fuerit, nihil remanebit formidolosum, nec omnino metuenda erit ulla tentatio. Quod tamen in hac vita, quam diu istam mortalitatem circumferimus, in quam serpentina persuasione inducti sumus [100], non sperandum est posse fieri; sed tamen aliquando futurum sperandum est, et haec est spes quae non videtur. De qua cum loqueretur Apostolus, ait: *Spes autem quae videtur non est spes* [101]. Sed tamen sapientia quae in hac quoque vita concessa est fidelibus servis Dei non est desperanda. Ea est autem, ut id quod Domino revelante fugiendum esse intellexerimus cautissima vigilantia fugiamus, et id quod Domino revelante appetendum esse intellexerimus flagrantissima caritate appetamus. Ita enim reliquo mortalitatis huius onere ipsa morte deposito ex omni hominis parte opportuno tempore perficietur beatitudo, quae in hac vita inchoata est, et cui capessendae atque obtinendae aliquando nunc omnis conatus impenditur.

Trium primarum petitionum impetrationes capiunt exordium in hac vita et in aeternum manebunt.

10. 36. Sed harum septem petitionum consideranda et commendanda distinctio est. Nam cum vita nostra temporaliter nunc agatur atque speretur aeterna, et cum aeterna priora sint dignitate, quamvis temporalibus prius actis ad illa transeatur, trium primarum petitionum impetrationes, quamquam in hac vita quae isto saeculo agitur, exordium capiant - nam et sanctificatio nominis Dei ab ipso humilitatis Domini adventu agi coepit; et adventus regni eius, quo in claritate venturus est, non iam finito saeculo sed in fine saeculi manifestabitur; et perfectio voluntatis eius, sicut in caelo et in terra, sive iustos et peccatores caelum et terram intellegas, sive spiritum et carnem, sive Dominum et Ecclesiam, sive omnia simul, ipsa perfectione nostrae beatitudinis et ideo saeculi terminatione complebitur-, tamen omnia tria in aeternum manebunt. Nam et sanctificatio nominis Dei sempiterna est, et regni eius nullus est finis, et perfectae nostrae beatitudini aeterna vita promittitur. Permanebunt ergo ista tria consummata atque cumulata in illa vita quae nobis promittitur.

Reliqua quattuor quae petimus ad temporalem istam vitam pertinere videntur.

10. 37. Reliqua vero quattuor quae petimus ad temporalem istam vitam pertinere mihi videntur. Quorum primum est: *Panem nostrum cotidianum da nobis hodie* [102]. Hoc ipso enim, quod dictus est cotidianus panis - sive spiritalis significetur sive in sacramento aut in victu iste visibilis -, ad hoc tempus pertinet, quod appellavit hodie; non quia spiritalis cibus non est sempiternus, sed quia iste, qui cotidianus dictus est in Scripturis, sive in strepitu sermonis, sive quibusque temporalibus signis exhibetur animae, quae omnia tunc utique non erunt, cum erunt omnes docibiles Deo et ipsam ineffabilem lucem veritatis non motu corporum significantes sed puritate mentis haurientes. Nam fortasse propterea et panis dictus est non potus, quia panis frangendo atque mandendo in alimentum convertitur, sicut Scripturae aperiendo et disserendo animam pascunt, potus autem paratus sicuti est transit in corpus, ut isto tempore panis sit veritas, cum cotidianus panis dicitur, tunc autem potus, cum labore nullo disputandi et sermocinandi quasi frangendi atque mandendi, opus erit sed solo haustu sincerae ac perspicuae veritatis. Et peccata nobis nunc dimittuntur et nunc dimittimus, quae harum quattuor reliquarum secunda petitio est; tunc autem nulla erit venia peccatorum, quia nulla peccata. Et tentationes temporalem istam vitam infestant; non autem erunt, cum perfectum erit quod dictum est: *Abscondes eos in abscondito vultus tui* [103]. Et malum, a quo liberari optamus, et ipsa liberatio a malo ad hanc utique vitam pertinet, quam et iustitia Dei mortalem meruimus, et unde ipsius misericordia liberamur.

Septenarius numerus harum petitionum congruere illi septenario numero S. Spiritus donorum videtur.

11. 38. Videtur etiam mihi septenarius iste numerus harum petitionum congruere illi septenario numero ex quo totus iste sermo manavit. Si enim timor Dei est quo beati sunt pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum, petamus ut sanctificetur in hominibus nomen Dei timore casto permanente in saecula saeculorum [104]. Si pietas est qua beati sunt mites, quia ipsi haereditate possidebunt terram, petamus ut veniat regnum eius sive in nos ipsos, ut mitescamus nec ei resistamus, sive de caelo in terram in claritate adventus Domini, quo nos gaudebimus et laudabimur dicente illo: *Venite, benedicti Patris mei, accipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi* [105]*. In Domino* enim, inquit propheta, *laudabitur anima mea, audiant mites et iocundentur* [106]. Si scientia est qua beati sunt qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur, oremus ut fiat voluntas eius sicut in caelo et in terra, quia cum corpus tamquam terra, spiritui tamquam

caelo, summa et tota pace consenserit, non lugebimus; nam nullus alius huius temporis luctus est, nisi cum adversum se ista confligunt et cogunt nos dicere: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae* [107], et luctum nostrum lacrimosa voce testari: *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* [108] Si fortitudo est qua beati sunt qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur, oremus ut panis noster cotidianus detur nobis hodie, quo fulti atque sustentati ad plenissimam illam saturitatem venire possimus. Si consilium est quo beati sunt misericordes, quoniam ipsorum miserebitur, dimittamus debita debitoribus nostris, et oremus ut nobis nostra dimittantur. Si intellectus est quo beati sunt mundicordes, quoniam ipsi Deum videbunt, oremus non induci in tentationem, ne habeamus duplex cor non appetendo simplex bonum, quo referamus omnia quae operamur, sed simul temporalia et aeterna sectando. Tentationes enim de his rebus quae graves et calamitosae videntur hominibus, non in nos valent, si non valeant illae quae blanditiis earum rerum accidunt, quas homines bonas et laetandas putant. Si sapientia est qua beati sunt pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur, oremus ut liberemur a malo; ipsa enim liberatio liberos nos faciet, id est filios Dei, ut spiritu adoptionis clamemus: *Abba, Pater!*

Ea potissimum commendanda quae pertinet ad dimissionem peccatorum.

11. 39. Sane non neglegenter praetereundum est, quod ex omnibus his sententiis, quibus nos Dominus orare praecepit, eam potissimum commendandam esse iudicavit quae pertinet ad dimissionem peccatorum in qua nos misericordes esse voluit, quod unum est consilium miserias evadendi. In nulla enim alia sententia sic oramus, ut quasi paciscamur cum Deo; dicimus enim: *Dimitte nobis, sicut et nos dimittimus*. In qua pactione si mentimur, totius orationis nullus est fructus. Sic enim dicit: *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis et Pater vester qui in caelis est. Si autem non dimiseritis hominibus, neque Pater vester dimittet vobis delicta vestra* [109].

Ieiunii praeceptum pertinens ad eamdem cordis mundationem.

12. 40. Sequitur de ieiunio praeceptum pertinens ad eamdem cordis mundationem, de qua nunc agitur. Nam et in hoc opere cavendum est, ne subrepat aliqua ostentatio et appetitus laudis humanae, qui duplicet cor et non sinat mundum et simplex esse ad intellegendum Deum. *Cum autem ieiunatis, inquit, nolite fieri sicut hypocritae tristes; exterminant enim vultum suum, ut videantur hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, perceperunt mercedem suam. Vos autem ieiunantes ungite capita vestra, et facies vestras lavate, ne videamini hominibus ieiunantes sed Patri vestro qui est in abscondito; et Pater vester, qui videt in abscondito reddet vobis* [110]. Manifestum est his praeceptis omnem nostram intentionem in interiora gaudia dirigi, ne foris quaerentes mercedem huic saeculo conformemur, et amittamus promissionem tanto solidioris atque firmioris quanto interioris beatitudinis, qua nos elegit Deus conformes fieri imaginis Filii eius.

Non in solo rerum corporearum nitore sed etiam in ipsis sordibus luctuosis esse potest iactantia.

12. 41. In hoc autem capitulo maxime animadvertendum est non in solo rerum corporearum nitore atque pompa sed etiam in ipsis sordibus luctuosis esse posse iactantiam et eo periculosiorem, quo sub nomine servitutis Dei decipit. Qui ergo immoderato cultu corporis atque vestitus vel ceterarum rerum nitore praefulget, facile convincitur rebus ipsis pomparum saeculi esse sectator nec quemquam fallit dolosa imagine sanctitatis; qui autem in professione christianitatis inusitato squalore ac sordibus intentos in se hominum oculos facit, cum id voluntate faciat non necessitate patiatur, ceteris eius operibus potest conici, utrum hoc contemptu superflui cultus an ambitione aliqua faciat, quia et sub ovina pelle cavendos lupos

Dominus praecepit. Sed *ex fructibus* inquit, *eorum cognoscetis eos* [111]. Cum enim coeperint aliquibus tentationibus ea ipsa illis subtrahi vel negari quae isto velamine vel consecuti sunt vel consequi cupiunt, tunc necesse est appareat, utrum lupus in ovina pelle sit an ovis in sua. Non enim propterea ornatu superfluo debet aspectus hominum mulcere christianus, quia illum parcum habitum ac necessarium etiam simulatores saepe usurpant, ut incautos decipiant, quia et illae oves non debent deponere pelles suas, si aliquando eis lupi se contegunt.

Unctis etiam capitibus, cum ieiunamus, nos esse debere praecipitur.

12. 42. Quaeri ergo solet, quid sit quod ait: *Vos autem ieiunantes ungite capita vestra, et facies vestras lavate, ne videamini hominibus ieiunantes* [112]. Non enim quispiam recte praeceperit, quamvis faciem cotidiana consuetudine lavemus, unctis etiam capitibus, cum ieiunamus, nos esse debere. Quod si turpissimum omnes fatentur, intellegendum est hoc praeceptum unguendi caput et faciem lavandi ad interiorem hominem pertinere. Ungere ergo caput ad laetitiam pertinet, lavare autem faciem ad munditiam; et ideo caput ungit qui laetatur interius mente atque ratione. Hoc enim recte accipimus caput quod in anima praeeminet et quo cetera hominis regi et gubernari manifestum est. Et hoc facit qui non foris quaerit laetitiam, ut de laudibus hominum carnaliter gaudeat. Caro enim, quae subiecta esse debet, nullo modo est totius naturae humanae caput. *Nemo* quidem *umquam carnem suam odio habuit* [113], sicut Apostolus dicit, cum de diligenda uxore praecipit; sed caput mulieris vir, cui viro caput est Christus [114]. Interius ergo gaudeat in ieiunio suo eo ipso quo sic se ieiunando avertit a voluptate saeculi, ut sit subditus Christo, qui secundum hoc praeceptum caput unctum habere desiderat. Ita enim et faciem lavabit, id est cor mundabit, quo visurus est Deum, non interposito velamine propter infirmitatem contractam de sordibus sed firmus et stabilis, quoniam mundus et simplex. *Lavamini*, inquit, *mundi estote: auferte nequitias ab animis vestris atque a conspectu oculorum meorum* [115]. Ab his igitur sordibus facies nostra lavanda est, quibus Dei aspectus offenditur. *Nos enim revelata facie gloriam Domini speculantes in eamdem imaginem transformabimur* [116].

Caritas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta.

12. 43. Saepe etiam cogitatio necessariarum rerum ad istam vitam pertinentium sauciat et sordidat interiorem oculum nostrum et plerumque cor duplicat, ut ea quae videmur cum hominibus recte facere non eo corde faciamus quo Dominus praecepit, id est non quia eos diligimus, sed quia commodum ab eis aliquod propter necessitatem praesentis vitae adipisci volumus. Debemus autem bene facere illis propter salutem ipsorum aeternam non propter temporale commodum nostrum. Inclinet ergo Deus cor nostrum in testimonia sua et non in emolumentum [117]! *Finis enim praecepti est caritas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta* [118]. Qui autem propter suam de hac vita necessitatem fratri consulit, non utique caritate consulit, quia non illi, quem debet tamquam se ipsum diligere, sed sibi consulit, vel potius nec sibi, quando quidem hinc sibi facit duplex cor quo impeditur ad videndum Deum in qua sola visione est beatitudo certa atque perpetua.

Si autem in caelo est cor, mundum erit, quia munda sunt quaecumque caelestia.

13. 44. Recte ergo sequitur et praecipit qui mundando cordi nostro instat dicens: *Nolite vobis condere thesauros in terra, ubi tinea et comestura exterminant, et ubi fures effodiunt et furantur; thesaurizate autem vobis thesauros in caelo, ubi neque tinea neque comestura exterminant, et ubi fures non effodiunt nec furantur. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi erit et cor tuum* [119]. Ergo si in terra erit cor, id est si eo corde quisque operetur aliquid, ut terrenum commodum adipiscatur, quomodo erit mundum quod in terra volutatur? Si autem in caelo, mundum erit, quia munda

sunt quaecumque caelestia. Sordescit enim aliquid, cum inferiori miscetur naturae, quamvis in suo genere non sordidae, quia etiam de puro argento sordidatur aurum, si misceatur. Ita et animus noster terrenorum cupiditate sordescit, quamvis ipsa terra in suo genere atque ordine munda sit. Caelum autem hoc loco non corporeum acceperim, quia omne corpus pro terra habendum est. Totum enim mundum debet contemnere qui sibi thesaurizat in caelo, in illo ergo caelo, de quo dictum est: *Caelum caeli Domino* [120], id est in firmamento spiritali. Non enim in eo quod transiet constituere et collocare debemus thesaurum nostrum et cor nostrum, sed in eo quod semper manet; *caelum* autem *et terra transient* [121].

Oculum hic accipere debemus ipsam intentionem qua facimus quidquid facimus.

13. 45. Et hic manifestat de mundando corde se cuncta ista praecipere, cum dicit: *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si ergo oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit; si autem oculus tuus nequam est, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est, tenebrae sunt, tenebrae quantae?* [122] Qui locus sic intellegendus est, ut noverimus omnia opera nostra tunc esse munda et placere in conspectu Dei, si fiant simplici corde, id est intentione in superna fine illo caritatis, quia et *plenitudo legis caritas* [123]. Oculum ergo hic accipere debemus ipsam intentionem qua facimus quidquid facimus. Quae si munda fuerit et recta, et illud aspiciens quod aspiciendum est, omnia opera nostra, quae secundum eam operamur, necesse est bona sint. Quae opera omnia totum corpus appellavit, quia et Apostolus membra nostra dicit quaedam opera, quae improbat et mortificanda praecipit dicens: *Mortificate ergo membra vestra quae sunt super terram: fornicationem, immunditiam, avaritiam* et cetera talia [124].

Non quid quisque faciat, sed quo animo faciat considerandum est.

13. 46. Non ergo quid quisque faciat, sed quo animo faciat considerandum est. Hoc est enim lumen in nobis, quia hoc nobis manifestum est bono animo nos facere quod facimus: *Omne enim quod manifestatur lumen est* [125]. Nam ipsa facta quae ad hominum societatem a nobis procedunt incertum habent exitum, et ideo tenebras eas vocavit. Non enim novi, cum pecuniam porrigo indigenti et petenti, quid inde aut facturus aut passurus sit; et fieri potest ut vel faciat ex ea vel propter eam patiatur aliquid mali, quod ego, cum darem, non evenire voluerim neque hoc animo dederim. Itaque si bono animo feci quod mihi, cum facerem, notum erat et ideo lumen vocatur, illuminatur etiam factum meum qualemcumque exitum habuerit. Qui exitus, quoniam incertus et ignotus est, tenebrae appellatae sunt. Si autem malo animo feci, etiam ipsum lumen tenebrae sunt. Lumen enim dicitur, quia novit quisque quo animo faciat, etiam cum malo animo facit. Sed ipsum lumen tenebrae sunt, quia non in superna dirigitur simplex intentio, sed ad inferiora declinatur et duplici corde quasi umbram facit. *Si ergo lumen quod in te est tenebrae sunt, tenebrae quantae?* [126], hoc est: Si ipsa cordis intentio qua facis quod facis, quae tibi nota est, sordidatur appetitu rerum terrenarum et temporalium atque caecatur, quanto magis ipsum factum, cuius incertus est exitus, sordidum et tenebrosum est, quia et si bene alicui proveniat quod tu non recta et munda intentione facis, quomodo tu feceris tibi imputatur, non quomodo illi provenerit.

Nemo potest duobus dominis servire.

14. 47. Quod autem sequitur et dicit: *Nemo potest duobus dominis servire*, ad hanc ipsam intentionem referendum est, quod consequenter exponit dicens: *Aut enim unum odio habebit et alterum diliget, aut alterum patietur et alterum contemnet*. Quae verba diligenter consideranda sunt. Nam qui sunt duo domini, deinceps ostendit cum dicit: *Non potestis Deo servire et mammonae* [127]. *Mammona* apud Hebraeos divitiae appellari dicuntur [128]. Congruit et punicum nomen; nam lucrum punice *mammon* dicitur. Sed qui servit mammonae, illi utique

servit qui rebus istis terrenis merito suae perversitatis praepositus magistratus huius saeculi a Domino dicitur [129]. *Aut* ergo hunc *odio habebit homo et alterum diliget*, id est Deum, *aut alterum patietur et alterum contemnet*. Patitur enim durum et perniciosum dominum quisquis servit mammonae; sua enim cupiditate implicatus subditur diabolo, et non eum diligit - quis enim est qui diligat diabolum? -, sed tamen patitur. Sicut in maiore aliqua domo qui ancillae alienae coniunctus est propter cupiditatem suam duram patitur servitutem, etiamsi non diligat eum cuius ancillam diligit.

Intentionem cordis rectam ab omni duplicitate explicamus.

14. 48. *Alterum autem contemnet*, dixit, non: odio habebit. Nullius enim fere conscientia Deum potest odisse, contemnit autem, id est non timet, cum quasi de eius bonitate securus est. Ab hac neglegentia et perniciosa securitate revocat Spiritus Sanctus, cum per prophetam dicit: *Fili, ne adicias peccatum super peccatum et dicas: Miseratio Dei magna est, ignorans quia patientia Dei ad penitentiam te invitat* [130]. Cuius enim tanta misericordia commemorari potest quam eius qui omnia donat peccata conversis et oleastrum facit participem pinguedinis oleae ? Et cuius tanta severitas quam eius qui naturalibus ramis non pepercit, sed propter infidelitatem fregit illos [131]? Sed quisquis vult diligere Deum et cavere ne offendat, non se arbitretur duobus dominis posse servire, et intentionem cordis sui rectam ab omni duplicitate explicet! Ita enim sentiet de Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quaeret illum.

Intentio cordis in caelo non quaerit superflua.

15. 49. *Ideo*, inquit, *dico vobis non habere sollicitudinem in anima vestra quid edatis, neque corpori quid induatis* [132], ne forte, quamvis iam superflua non quaerantur, propter ipsa necessaria cor duplicetur, et ad ista conquirenda nostra detorqueatur intentio, cum aliquid quasi misericorditer operamur, id est ut, cum consulere alicui videri volumus, nostrum emolumentum ibi potius quam illius utilitatem attendamus, et ideo nobis non videamur peccare, quia non superflua sed necessaria sunt quae consequi volumus. Dominus autem admonet, ut meminerimus multo amplius nobis Deum dedisse, quod nos fecit et composuit ex anima et corpore, quam est alimentum atque tegumentum, quorum cura nos duplicare cor non vult. *Nonne anima*, inquit, *plus est quam esca*, ut tu intellegas eum qui dedit animam multo facilius escam esse daturum, *et corpus quam vestimentum* [133], id est plus est, ut similiter intellegas, eum qui corpus dedit, multo facilius daturum esse vestimentum.

Animam hoc loco pro ista vita posita.

15. 50. Quo loco quaeri solet, utrum ad animam cibus iste pertineat, cum anima incorporea sit, iste autem cibus corporeus. Sed animam hoc loco pro ista vita positam noverimus cuius retinaculum est alimentum istud corporeum. Secundum hanc significationem dictum est etiam illud: *Qui amat animam suam perdet illam* [134]. Quod nisi de hac vita acceperimus quam oportet pro regno Dei perdere, quod potuisse martyres claruit, contrarium hoc praeceptum erit illi sententiae qua dictum est: *Quid prodest homini, si totum mundum lucretur, animae autem suae detrimentum faciat* [135].

Deo etiam tegendi corporis curam relinquere!

15. 51. *Respicite*, inquit, *volatili caeli, quoniam non serunt neque metunt neque congregant in horrea; et Pater vester caelestis pascit ea. Nonne vos pluris estis illis* [136], id est carius vos valetis? Quia utique rationale animal, sicuti est homo, sublimius ordinatum est in rerum natura quam irrationabilia, sicuti sunt aves. *Quis autem vestrum*, inquit, *curans potest adicere ad staturam*

suam cubitum unum? Et de vestimento quid solliciti estis? [137], id est: Cuius potestate atque dominatu factum est ut ad hanc staturam corpus vestrum perduceretur, eius providentia etiam vestiri potest. Non autem vestra cura factum esse, ut ad hanc staturam veniret corpus vestrum, ex hoc intellegi potest, quod si curetis et velitis adicere unum cubitum huic staturae, non potestis. Illi ergo etiam tegendi corporis curam relinquite, cuius videtis cura factum esse, ut tantae staturae corpus habeatis.

Deus, qui bonus et iustus est, tanto magis curat deprecantes se.

15. 52. Dandum autem erat etiam documentum propter vestitum, sicut datum est propter alimentum. Itaque sequitur et dicit: *Considerate lilia agri quomodo crescunt; non laborant neque nent. Dico autem vobis quoniam nec Salomon in omni gloria sua sic vestitus est ut unum ex his. Si autem fenum agri, quod hodie est et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos, modicae fidei?* [138] Sed ista documenta non sicut allegoriae discutienda sunt, ut quaeramus quid significent aves caeli aut lilia agri; posita sunt enim, ut de rebus minoribus maiora persuaderentur. Sicuti est illud de iudice, qui nec Deum timebat, nec hominem reverebatur, et tamen saepe interpellanti viduae cessit, ut eius causam consideraret, non propter pietatem aut humanitatem, sed ne taedium pateretur [139]. Non enim ullo modo ille iniustus iudex personam Dei allegorice sustinet; sed tamen quantum Deus, qui bonus et iustus est, curet deprecantes se, hinc conici Dominus voluit, quod nec iniustus homo eos qui illum adsiduis precibus tundunt vel propter taedium devitandum potest contemnere.

Regnum et iustitia Dei bonum nostrum est et hoc appetendum et ibi finis constituendus.

16. 53. *Nolite ergo*, inquit, *solliciti esse dicentes: Quid edemus aut quid bibemus aut quid vestiemur? Haec enim omnia gentes quaerunt. Scit enim Pater vester quia horum omnium indigetis. Quaerite primum regnum et iustitiam Dei*, *et haec omnia apponentur vobis* [140]. Hic manifestissime ostendit non haec esse appetenda tamquam talia bona nostra, ut propter ipsa debeamus bene facere, si quid facimus, sed tamen esse necessaria. Quid enim intersit inter bonum, quod appetendum est, et necessarium, quod sumendum est, hac sententia declaravit, cum ait: *Quaerite primum regnum et iustitiam Dei, et haec omnia apponentur vobis*. Regnum ergo et iustitia Dei bonum nostrum est et hoc appetendum et ibi finis constituendus, propter quod omnia faciamus quaecumque facimus. Sed quia in hac vita militamus, ut ad illud regnum pervenire possimus, quae vita sine his necessariis agi non potest: *Apponentur haec vobis*, inquit, sed vos *regnum Dei et iustitiam primum quaerite*! Cum enim dixit illud primum, significavit quia hoc posterius quaerendum est non tempore sed dignitate: illud tamquam bonum nostrum, hoc tamquam necessarium nostrum, necessarium autem propter illud bonum.

Paulus, non coactus evangelizare sed volens, in ipso Evangelio et in regno Dei posuit mercedem.

16. 54. Neque enim verbi gratia ideo debemus evangelizare ut manducemus, sed ideo manducare ut evangelizemus. Nam si propterea evangelizamus ut manducemus, vilius habemus Evangelium quam cibum; et erit iam bonum nostrum in manducando, necessarium autem in evangelizando. Quod etiam Apostolus prohibet, cum dicit licere sibi quidem et permissum esse a Domino, ut qui Evangelium adnuntiant de Evangelio vivant, id est de Evangelio habeant ea quae huic vitae sunt necessaria, sed tamen se non esse abusum hac potestate [141]. Erant enim multi qui occasionem habere cupiebant adquirendi et vendendi Evangelium, quibus eam volens amputare Apostolus manibus suis victum suum toleravit [142]. De his enim alio loco dicit: *Ut amputem occasionem his qui quaerunt occasionem* [143]. Quamquam etiam si ut ceteri et boni Apostoli permissu Domini de Evangelio viveret, non in eo victu constitueret finem evangelizandi, sed magis ipsius victus sui finem in Evangelio collocaret, id est, ut superius dixi, non ideo

evangelizaret, ut perveniret ad cibum et si qua sunt alia necessaria, sed ideo ista sumeret, ut illud impleret, ne non volens sed necessitate evangelizaret. Hoc enim improbat, cum dicit: *Nescitis quoniam qui in templo operantur, quae de templo sunt edunt, qui altario deserviunt altario compartiuntur? Sic et Dominus ordinavit his qui Evangelium adnuntiant de Evangelio vivere. Ego autem nullius horum usus sum* [144]. Hinc ostendit permissum esse non iussum, alioquin contra praeceptum Domini fecisse tenebitur. Deinde sequitur et dicit: *Non autem scripsi haec, ut ita fiant in me. Bonum est mihi magis mori quam gloriam meam quisquam inanem faciat* [145]. Hoc dixit, quia iam statuerat propter quosdam occasionem quaerentes manibus suis victum transigere [146]. *Si enim evangelizavero*, inquit, *non est mihi gloria* [147], id est: Si evangelizavero, ut ita fiant in me, id est si propterea evangelizavero, ut ad illa perveniam et finem Evangelii in cibo et potu et vestitu collocavero. Sed quare non est ei gloria? *Necessitas enim*, inquit, *mihi incumbit*, id est: ut ideo evangelizem, quia unde vivam non habeo, aut ut adquiram temporalem fructum de praedicatione aeternorum. Sic enim iam necessitas erit in Evangelio non voluntas. *Vae enim mihi erit*, inquit, *si non evangelizavero* [148]. Sed quomodo debet evangelizare? Scilicet ut in ipso Evangelio et in regno Dei ponat mercedem. Ita enim potest non coactus evangelizare sed volens. *Si enim volens*, inquit, *hoc facio, mercedem habeo; si autem invitus, dispensatio mihi credita est* [149], id est: Si coactus inopia earum rerum quae temporali vitae sunt necessariae praedico Evangelium, alii per me habebunt mercedem Evangelii, qui Evangelium ipsum me praedicante diligent; ego autem non habebo, quia non ipsum Evangelium diligo sed eius pretium in illis temporalibus constitutum. Quod nefas est fieri, ut non tamquam filius ministret quisque Evangelium, sed tamquam servus cui *dispensatio credita est*, ut tamquam alienum eroget, nihil inde ipse capiat praeter cibaria, quae non de participatione regni sed ad sustentaculum miserae servitutis dantur extrinsecus. Quamquam alio loco et dispensatorem se dicat [150]. Potest enim et servus in filiorum numerum adoptatus, eam rem in qua coheredis sortem meruit, fideliter dispensare participibus suis. Sed nunc ubi ait: *Si autem invitus, dispensatio mihi credita est* [151], talem dispensatorem intellegi voluit qui alienum dispensat, unde ipse nihil accipiat.

Quaeramus res temporales, ut habeamus regnum Dei.

16. 55. Ergo quaecumque res propter aliud aliquid quaeritur sine dubio inferior est quam id propter quod quaeritur. Et ideo illud primum est propter quod istam rem quaeris, non ista res quam propter illud quaeris. Quapropter si Evangelium et regnum Dei propter cibum quaerimus, priorem facimus cibum et posterius regnum Dei; ita ut si non desit cibus, non quaeramus regnum Dei. Hoc est ergo primum quaerere cibum et deinde regnum Dei, id est hoc priore loco ponere illud posteriore. Si autem ideo quaeramus cibum, ut habeamus regnum Dei, facimus quod dictum est: *Quaerite primum regnum et iustitiam Dei, et haec omnia apponentur vobis* [152].

Quaeramus primum regnum et iustitiam Dei.

17. 56. Quaerentibus enim primum regnum et iustitiam Dei, id est hoc praeponentibus ceteris rebus, ut propter hoc cetera quaeramus, non debet subesse sollicitudo, ne illa desint quae huic vitae propter regnum Dei sunt necessaria. Dixit enim superius: *Scit Pater vester quia horum omnium indigetis*. Et ideo cum dixisset: *Quaerite primum regnum et iustitiam Dei*, non dixit: deinde ista quaerite, quamvis sint necessaria, sed ait: *Haec omnia apponentur vobis* [153], id est consequentur, si illa quaeratis, sine ullo vestro impedimento, ne cum ista quaeritis, illinc avertamini, aut ne duos fines constituatis, ut et regnum Dei propter se appetatis et ista necessaria, sed haec potius propter illud. Ita vobis non deerunt; quia non potestis duobus dominis servire [154]. Duobus autem dominis servire conatur qui et regnum Dei pro magno bono appetit et haec temporalia. Non poterit autem simplicem habere oculum et uni domino Deo

servire, nisi quaecumque sunt cetera, si sunt necessaria, propter hoc unum adsumat, id est propter regnum Dei. Sicut autem omnes militantes accipiunt annonam et stipendium, sic omnes evangelizantes accipiunt victum et tegumentum. Sed non omnes propter salutem rei publicae militant sed propter illa quae accipiunt; sic non omnes propter salutem Ecclesiae ministrant Deo sed propter haec temporalia, quae tamquam annonam et stipendia consequuntur, aut et propter hoc et propter illud. Sed supra iam dictum est: *Non potestis duobus dominis servire*. Ergo simplici corde tantummodo propter regnum Dei debemus operari bonum ad omnes, non autem in hac operatione vel solam vel cum regno Dei mercedem temporalium cogitare. Quorum omnium temporalium nomine crastinum posuit dicens: *Nolite ergo solliciti esse de crastino* [155]. Non enim dicitur crastinus dies nisi in tempore, ubi praeterito succedit futurum. Ergo cum aliquid boni operamur, non temporalia sed aeterna cogitemus! Tunc erit illud bonum et perfectum opus. *Crastinus enim dies*, inquit, *sollicitus erit sibi ipse*; id est ut cum oportuerit, sumas cibum vel potum vel indumentum, cum ipsa scilicet necessitas urguere coeperit. Aderunt enim haec, quia novit Pater noster quod horum omnium indigeamus [156]. *Sufficit enim*, inquit, *diei malitia sua* [157]; id est: Sufficit quod ista sumere urgebit ipsa necessitas, quam propterea malitiam nominatam arbitror, quia poenalis est nobis; pertinet enim ad hanc fragilitatem et mortalitatem quam peccando meruimus. Huic ergo poenae temporalis necessitatis noli addere aliquid gravius, ut non solum patiaris harum rerum indigentiam, sed etiam propter hanc explendam milites Deo.

Cavendum est ne iudicemus contra praeceptum Domini facere servum Dei qui providet ne ista necessaria desint, vel sibi, vel eis quorum sibi cura commissa est.

17. 57. Hoc autem loco vehementer cavendum est, ne forte, cum viderimus aliquem servum Dei providere ne ista necessaria desint vel sibi vel eis quorum sibi cura commissa est, iudicemus eum contra praeceptum Domini facere et de crastino esse sollicitum. Nam et ipse Dominus, cui ministrabant angeli [158], tamen propter exemplum, ne quis postea scandalum pateretur, cum aliquem servorum eius animadvertisset ista necessaria procurare, loculos habere dignatus est cum pecunia, unde usibus necessariis quidquid opus fuisset praeberetur. Quorum loculorum custos et fur, sicut scriptum est, Iudas fuit, qui eum tradidit [159]. Sicut et apostolus Paulus potest videri de crastino cogitasse, cum dixit: *De collectis autem in sanctos, sicut ordinavi ecclesiis Galatiae, ita et vos facite. Secundum unam sabbati unusquisque vestrum apud se ponat thesaurizans, quod sibi placuerit, ut non cum venero, tunc collectae fiant. Cum autem advenero, quoscumque probaveritis per epistulas, hos mittam perferre gratiam vestram in Ierusalem. Quod si dignum fuerit ut ego eam, mecum ibunt. Veniam autem ad vos, cum Macedoniam transiero; Macedoniam enim pertranseo. Apud vos forsitan remanebo vel etiam hiemabo, ut vos me deducatis quocumque iero. Nolo enim vos nunc in transitu videre; spero enim me aliquid temporis manere apud vos, si permiserit Dominus. Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten* [160]. Item in *Actibus Apostolorum* scriptum est, ea quae ad victum sunt necessaria, procurata esse in futurum propter imminentem famem. Sic enim legimus: *In illis autem diebus descenderunt ab Ierosolima prophetae Antiochiam, eratque magna exultatio. Congregatis autem nobis surgens unus ex illis nomine Agabus, significabat per Spiritum famem magnam futuram in universo orbe, quae et facta est sub Claudio. Discentium autem, ut quisque abundabat, statuerunt unusquisque eorum in ministerium mittere presbyteris habitantibus in Iudaea fratribus, qui et miserunt per manum Barnabae et Sauli* [161]. Et quod naviganti eidem apostolo Paulo imposita sunt utensilia quae offerebantur, non ad unum tantum diem videtur victus iste procuratus [162]. Et quod idem scribit: *Qui furabatur iam non furetur; magis autem laboret operans manibus suis bonum, ut habeat unde tribuere cui opus est* [163], male intellegentibus non videtur servare praeceptum Domini qui ait: *Respicite volatilia caeli, quoniam non serunt neque metunt neque congregant in horrea* [164]; et: *Considerate lilia agri quomodo crescunt; non laborant neque nent* [165], cum istis

praecepit ut laborent operantes manibus suis, ita ut habeant quod etiam aliis possint tribuere. Et quod saepe de se ipso dicit, quod manibus suis operatus est [166], ne quem gravaret [167], et de illo scriptum est, quod coniunxerit se Aquilae propter artis similitudinem ut simul operarentur unde victum transigerent [168], non videtur imitatus aves caeli et lilia agri. His et huiusmodi Scripturarum locis satis apparet Dominum nostrum non hoc improbare, si quis humano more ista procuret, sed si quis propter ista Deo militet, ut in operibus suis non regnum Dei sed istorum adquisitionem intueatur.

Providere necessaria, sicut adiutoria, novit ille medicus, cui semel nos totos commisimus.

17. 58. Ad hanc ergo regulam hoc totum praeceptum redigitur, ut etiam in istorum provisione regnum Dei cogitemus, in militia vero regni Dei ista non cogitemus. Ita enim, etiamsi aliquando defuerint, quod plerumque propter exercitationem nostram Deus sinit, non solum non debilitant propositum nostrum, sed etiam examinatum probatumque confirmant. *Gloriamur* enim, inquit, *in tribulationibus scientes quia tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem, spes vero non confundit, quoniam caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis* [169]. In commemoratione autem tribulationum ac laborum suorum idem Apostolus non tantum in carceribus et naufragiis atque huiusmodi multis molestiis, sed etiam in fame ac siti, in frigore et nuditate se laborasse commemorat [170]. Quod cum legimus, non aestimemus Domini promissa titubasse, ut famem ac sitim et nuditatem pateretur Apostolus, quaerens regnum et iustitiam Dei, cum dictum sit nobis: *Quaerite primum regnum et iustitiam Dei, et haec omnia apponentur vobis* [171], quando quidem ista sicut adiutoria novit ille medicus, cui semel nos totos commisimus, et a quo habemus promissionem vitae praesentis et futurae, quando apponat, quando detrahat, sicut nobis iudicat expedire; quos et consolandos et exercendos in hac vita et post hanc vitam in perpetua requie stabiliendos atque firmandos gubernat et dirigit. Non enim et homo, cum plerumque iumento suo cibaria detrahit, deserit illud cura sua, ac non potius curando haec facit.

Occulta cordis intima solus Deus iudicat.

18. 59. Et quoniam, cum ista vel procurantur in futurum vel, si causa non est quare illa impendas, reservantur, incertum est quo animo fiat, cum possit simplici corde fieri, possit et duplici, opportune hoc loco subiecit: *Nolite iudicare, ne iudicetur de vobis; in quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabitur de vobis; et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis* [172]. Hoc loco nihil aliud nobis praecipi existimo, nisi ut ea facta quae dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim scriptum est: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos* [173], de manifestis dictum est, quae non possunt bono animo fieri, sicuti sunt stupra vel blasphemiae vel furta vel ebriositas et si qua sunt alia, de quibus nobis iudicare permittitur dicente Apostolo: *Quid enim mihi de his qui foris sunt iudicare? Nonne de his qui intus sunt vos iudicatis?* [174] De genere autem ciborum, quia possunt bono animo et simplici corde sine vitio concupiscentiae quicumque humani cibi indifferenter sumi, prohibet idem Apostolus iudicari eos qui carnibus vescebantur et vinum bibebant ab eis qui se ab huiusmodi alimentis temperabant. *Qui manducat*, inquit, *non manducantem non spernat; et qui non manducat manducantem non iudicet*. Ibi etiam ait: *Tu quis es, qui iudices alienum servum? Suo domino stat, aut cadit* [175]. De talibus enim rebus quae possunt bono et simplici et magno animo fieri, quamvis possint etiam non bono, volebant illi, cum homines essent, in occulta cordis ferre sententiam de quibus solus Deus iudicat.

De manifestis ergo iudicemus; de occultis vero Deo iudicium relinquamus.

18. 60. Ad hoc pertinet etiam illud quod alio loco dicit: *Nolite ante tempus quidquam iudicare, quoadusque veniat Dominus et illuminet abscondita tenebrarum et manifestabit cogitationes cordis. Et tunc laus erit unicuique a Deo* [176]. Sunt ergo quaedam facta media, quae ignoramus quo animo fiant, quia et bono et malo fieri possunt, de quibus temerarium est iudicare, maxime ut condemnemus. Horum autem veniet tempus ut iudicentur, cum Dominus illuminabit abscondita tenebrarum et manifestabit cogitationes cordis. Item alio loco dicit idem Apostolus: *Quorundam* autem *hominum peccata manifesta sunt, praecedentia ad iudicium, quaedam autem et subsequuntur* [177]. Manifesta ea dicit de quibus clarum est quo animo fiant; haec praecedunt ad iudicium, id est quia, si fuerit ista subsecutum iudicium, non est temerarium. Subsequuntur autem illa quae occulta sunt, quia nec ipsa latebunt tempore suo. Sic et de bonis factis intellegendum est. Nam ita subiungit: *Similiter et facta bona manifesta sunt; et quaecumque aliter se habent abscondi non possunt* [178]. De manifestis ergo iudicemus; de occultis vero Deo iudicium relinquamus, quia et ipsa abscondi non possunt, sive mala sive bona, cum tempus advenerit quo manifestentur.

Duo sunt in quibus temerarium iudicium cavere debemus.

18. 61. Duo sunt autem in quibus temerarium iudicium cavere debemus: cum incertum est quo animo quidque factum sit, vel cum incertum est qualis futurus sit qui nunc vel malus vel bonus apparet. Si ergo quispiam, verbi gratia, conquestus de stomacho ieiunare noluit, et tu id non credens edacitatis id vitio tribueris, temere iudicabis. Item si manifestam edacitatem ebriositatemque cognoveris et ita reprehenderis, quasi numquam ille possit corrigi atque mutari, nihilo minus temere iudicabis. Non ergo reprehendamus ea quae nescimus quo animo fiant; neque ita reprehendamus quae manifesta sunt, ut desperemus sanitatem, et vitabimus iudicium de quo nunc dicitur: *Nolite iudicare, ne iudicetur de vobis* [179].

Temeritas qua punis alium eadem ipsa te Deus puniat necesse est.

18. 62. Potest autem movere quod ait: *In quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabitur de vobis; et in qua mensura mensi fueritis, in ea remetietur vobis* [180]. Numquid enim, si nos in iudicio temerario iudicaverimus, temere de nobis etiam Deus iudicabit? Aut numquid, si mensura iniqua mensi fuerimus, et apud Deum iniqua mensura est, unde nobis remetietur? Nam et mensurae nomine ipsum iudicium significatum arbitror. Nullo modo Deus vel temere iudicat vel iniqua mensura cuiquam rependit. Sed hoc dictum est, quoniam temeritas qua punis alium eadem ipsa te puniat necesse est. Nisi forte arbitrandum est quod iniquitas ei noceat aliquid in quem procedit, ei autem nihil a quo procedit. Immo vero saepe nihil nocet ei qui patitur iniuriam, ei autem qui facit necesse est ut noceat. Quid enim nocuit martyribus iniquitas persequentium? Ipsis autem persecutoribus plurimum. Quia etsi aliqui eorum correcti sunt, eo tamen tempore quo persequebantur excaecabat illos malitia eorum. Sic et temerarium iudicium plerumque nihil nocet ei de quo temere iudicatur, ei autem qui temere iudicat ipsa temeritas necesse est ut noceat. Ista regula etiam illud dictum arbitror: *Omnis qui percusserit gladio, gladio morietur* [181]. Quam multi enim gladio percutiunt nec tamen gladio moriuntur, sicut nec ipse Petrus! Sed ne istum venia peccatorum talem poenam evasisse quis putet, quamquam nihil absurdius quam ut maiorem putet gladii poenam esse potuisse, quae Petro non accidit, quam crucis quae accidit, quid tamen de latronibus dicturus est qui cum Domino crucifixi sunt, quia et ille qui meruit veniam, posteaquam crucifixus est meruit, et alter omnino non meruit [182]? An forte omnes quos occiderant crucifixerant; et propterea hoc etiam ipsi pati meruerunt? Ridiculum est hoc putare. Quid ergo aliud dictum est: *Omnis enim qui gladio percusserit gladio morietur*, nisi quia ipso peccato anima moritur, quodcumque commiserit?

Quantum inter iram distat et odium.

19. 63. Et quoniam de temerario et iniquo iudicio nos hoc loco Dominus monet - vult enim ut simplici corde et in unum Deum intento faciamus quaecumque facimus; et multa incertum est quo corde fiant, de quibus iudicare temerarium est, maxime autem hi temere iudicant de incertis et facile reprehendunt qui magis amant vituperare et damnare quam emendare atque corrigere, quod vitium vel superbiae est, vel invidentiae -, consequenter subicit et dicit: *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non vides?* [183], ut si forte verbi gratia ira ille peccavit, tu odio reprehendas. Quantum autem inter festucam et trabem, quasi tantum inter iram distat atque odium. Odium est enim ira inveterata, quasi quae vetustate ipsa tantum robur acceperit, ut merito appelletur trabes. Fieri autem potest ut, si irascaris homini, velis eum corrigi; si autem oderis hominem, non potes eum velle corrigere.

Corrigere vitia officium est virorum bonorum et benivolorum.

19. 64. *Quomodo enim dicis fratri tuo: Sine eiciam festucam de oculo tuo, et ecce trabes est in oculo tuo? Hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis eicere festucam de oculo fratris tui* [184], id est: Primum abs te expelle odium, et deinde poteris iam eum quem diligis emendare. Et bene ait: *Hypocrita*. Accusare enim vitia officium est virorum bonorum et benivolorum quod cum mali faciunt, alienas partes agunt sicut hypocritae qui tegunt sub persona quod sunt, et ostentant in persona quod non sunt. Hypocritarum ergo nomine simulatores acceperis. Et est vere multum cavendum et molestum simulatorum genus, qui cum omnium vitiorum accusationes odio et livore suscipiant, etiam consultores videri se volunt. Et ideo pie cauteque vigilandum est, ut cum aliquem reprehendere vel obiurgare necessitas coegerit, primo cogitemus, utrum tale sit vitium quod numquam habuimus vel quo iam caruimus. Et si numquam habuimus, cogitemus et nos homines esse et habere potuisse; si vero habuimus et non habemus, tangat memoriam communis infirmitas, ut illam reprehensionem aut obiurgationem non odium sed misericordia praecedat, ut sive ad correctionem eius propter quem id facimus, sive ad perversionem valuerit - nam incertus est exitus - nos tamen de simplicitate oculi nostri securi simus. Si autem cogitantes nosmetipsos invenerimus in eo esse vitio in quo est ille quem reprehendere parabamus, non reprehendamus neque obiurgemus, sed tamen congemiscamus; et non illum ad obtemperandum nobis sed ad pariter conandum invitemus!

Paulus non simulatione sed caritate faciebat.

19. 65. Nam et illud quod dicit Apostolus: *Factus sum Iudaeis quasi Iudaeus, ut Iudaeos lucrifacerem; his qui sub lege sunt quasi sub lege, cum non sim ipse sub lege, ut eos qui sub lege erant lucrifacerem; his qui sine lege sunt, quasi sine lege, cum sine lege Dei non sim, sed sim in lege Christi, ut lucrifacerem eos qui sine lege sunt. Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrifacerem* [185], non utique simulatione faciebat, quemadmodum quidam intellegi volunt, ut eorum detestanda simulatio tanti exempli auctoritate muniatur; sed hoc faciebat caritate, qua eius infirmitatem cui volebat subvenire tamquam suam cogitabat. Hoc enim et praestruit dicendo: *Cum enim liber sim ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem* [186]. Quod ut intellegas non simulatione sed caritate fieri, qua infirmis hominibus tamquam nos simus compatimur, ita monet alio loco dicens: *Vos in libertatem vocati estis, fratres, tantum ne libertatem in occasionem carnis detis, sed per caritatem servite invicem* [187]. Quod fieri non potest, nisi alterius infirmitatem quisque habeat quasi suam, ut eam aequanimiter ferat, donec ab ea liberetur ille cuius curat salutem.

Raro obiurgationes adhibendae sunt, ut non nobis sed Deo serviamus.

19. 66. Raro ergo et magna necessitate obiurgationes adhibendae sunt, ita tamen ut etiam in his ipsis non nobis sed Deo ut serviatur instemus. Ipse est enim finis, ut nihil duplici corde faciamus, auferentes trabem de oculo nostro invidentiae, vel malitiae vel simulationis, ut videamus eicere festucam de oculo fratris. Videbimus enim eam oculis columbae [188], quales in sponsa Christi praedicantur, quam sibi elegit Deus gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, neque rugam, id est mundam et simplicem [189].

Aperiendo ea quae hi quibus aperiuntur sustinere non possunt, semper nocet.

20. 67. Sed quoniam potest nonnullos Dei praeceptis obtemperare cupientes nomen simplicitatis decipere, ut sic putent vitiosum esse aliquando verum occultare, quomodo vitiosum est aliquando falsum dicere, atque hoc modo aperiendo ea quae hi quibus aperiuntur sustinere non possunt, amplius noceant, quam si ea penitus semperque occultarent, rectissime subiungit: *Nolite dare sanctum canibus, neque miseritis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis et conversi disrumpant vos* [190]. Quia et Dominus, quamvis nihil mentitus sit, vera tamen aliqua occultare se ostendit dicens: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed adhuc non potestis illa portare* [191]. Et apostolus Paulus: *Non potui*, inquit, *vobis loqui quasi spiritalibus sed quasi carnalibus. Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi non escam; neque enim poteratis, sed neque nunc potestis; adhuc enim estis carnales* [192].

Diligenter quaerendum est quid sit sanctum, quid margaritae, quid canes, quid porci.

20. 68. In hoc autem praecepto quo prohibemur dare sanctum canibus, et mittere ante porcos margaritas nostras, diligenter quaerendum est quid sit sanctum, quid margaritae, quid canes, quid porci. Sanctum est quod violare atque corrumpere nefas est. Cuius utique sceleris conatus et voluntas tenetur rea, quamvis illud sanctum natura inviolabile atque incorruptibile maneat. Margaritae autem quaecumque spiritalia magna aestimanda sunt; et quia in abdito latent, tamquam de profundo eruuntur, et allegoriarum integumentis quasi apertis conchis inveniuntur. Intellegi licet itaque: una eademque res et sanctum et margarita dici potest, sed sanctum ex eo quod non debet corrumpi, margarita ex eo quod non debet contemni. Conatur autem quisque corrumpere quod non vult esse integrum; contemnit vero quod vile ducit et quasi infra se esse existimat, et ideo calcari dicitur quidquid contemnitur. Quapropter canes, quoniam insiliunt ad dilacerandum; quod autem dilacerant integrum esse non sinunt. *Nolite*, inquit, *dare sanctum canibus* [193], quia etsi dilacerari et corrumpi non potest et manet integrum atque inviolabile, illi tamen quid velint cogitandum est qui acriter atque inimicissime resistunt, et quantum in ipsis est, si fieri possit, conantur perimere veritatem. Porci vero, quamvis non ita ut canes morsu appetant, passim tamen calcando inquinant. *Ne* ergo *miseritis*, inquit, *margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis et conversi disrumpant vos* [194]. Canes ergo pro oppugnatoribus veritatis, porcos pro contemptoribus positos non incongruenter existimo.

Cavendum est ne quid aperiatur ei qui non capit; quia id quod apertum est aut infestare aut negligere potest.

20. 69. Quod autem ait: *Conversi disrumpant vos*, non ait: ipsas margaritas disrumpant. Illas enim conculcando etiam cum convertuntur, ut adhuc aliquid audiant, disrumpunt tamen eum a quo iam missas margaritas conculcaverunt. Non enim facile inveneris, quid ei gratum esse possit qui margaritas calcaverit, id est cum magno labore divina inventa contempserit. Qui autem tales docet quomodo non disrumpatur indignando et stomachando, non video. Utrumque autem animal immundum est, et canis et porcus. Cavendum est ergo, ne quid aperiatur ei qui non capit; melius enim quaerit quod clausum est, quam id quod apertum est aut infestat aut neglegit. Neque vero alia causa repperitur, cur ea quae manifesta et magna sunt, non accipiantur praeter

odium aut contemptum, quorum propter unum canes propter alterum porci nominati sunt. Quae tamen omnis immunditia rerum temporalium dilectione concipitur, id est dilectione huius saeculi, cui iubemur renuntiare, ut mundi esse possimus. Qui ergo simplex et mundum cor habere appetit, non debet sibi reus videri, si aliquid occultat quod ille cui occultat capere non potest. Nec ex eo arbitrandum est licere mentiri; non enim est consequens ut, cum verum occultatur, falsum dicatur. Agendum ergo primum est, ut impedimenta detrahantur quibus efficitur ut non capiat; quia utique si propter sordes non capit, mundandus est vel verbo vel opere, quantum fieri a nobis potest.

De rebus utilibus aliquando ad id respondendum est quod interrogamur, sicut Dominus fecit.

20. 70. Quod autem Dominus noster quaedam dixisse invenitur quae multi qui aderant vel resistendo vel contemnendo non acceperunt, non putandus est sanctum dedisse canibus aut margaritas misisse ante porcos; non enim eis dedit qui capere non poterant, sed eis qui poterant et simul aderant quos propter aliorum immunditiam neglegi non oportebat. Et cum eum tentatores interrogabant respondebatque illis ita ut quid contradicerent non haberent, quamvis venenis suis contabescerent potius quam illius cibo saturarentur, alii tamen qui poterant capere ex illorum occasione multa utiliter audiebant. Hoc dixi, ne quis forte, cum interroganti respondere non potuerit, hac sententia sibi excusatus videatur si dicat nolle se sanctum canibus dare vel ante porcos mittere margaritas. Qui enim novit quid respondeat, debet respondere vel propter alios quibus desperatio suboritur, si propositam quaestionem solvi non posse crediderint, et hoc de rebus utilibus et ad instructionem salutis pertinentibus. Multa sunt enim quae inquiri ab otiosis possunt, supervacua et inania et plerumque noxia, de quibus tamen nonnihil dicendum est: sed hoc ipsum aperiendum et explicandum, cur inquiri talia non oporteat. De rebus vero utilibus aliquando ad id respondendum est quod interrogamur, sicut Dominus fecit, cum eum Sadducaei de muliere interrogassent quae septem viros habuit, cuius eorum in resurrectione futura esset. Respondit enim quod *in resurrectione neque nubent neque uxores ducent, sed erunt sicut angeli in caelis* [195]. Aliquando autem ille qui interrogat, interrogandus est aliud, quod tamen si dixerit, ipse sibi ad id quod interrogavit respondeat; si autem dicere noluerit, non videatur his qui adsunt iniustum, si et ipse quod interrogavit non audiat. Nam et illi qui interrogaverunt tentantes, utrum reddendum esset tributum, interrogati sunt aliud, id est cuius haberet nummus imaginem qui ab ipsis prolatus est; et quia dixerunt quod interrogati erant, id est Caesaris imaginem habere nummum, ipsi sibi quodammodo responderunt id quod Dominum interrogaverant. Itaque ille ex eorum responsione ita conclusit: *Reddite ergo Caesari quod Caesaris est, et Deo quod Dei est* [196]. Cum autem principes sacerdotum et seniores populi interrogassent, in qua potestate illa faceret, interrogavit eos de baptismate Iohannis; et cum nollent dicere quod contra se videbant dici, de Iohanne autem nihil mali dicere auderent propter circumstantes: *Nec ego*, inquit, *vobis dicam, in qua potestate haec facio* [197], quod iustissimum apparuit circumstantibus. Hoc enim se dixerunt nescire quod non nesciebant, sed dicere nolebant. Et re vera iustum erat, ut qui sibi volebant responderi quod interrogaverant, prius ipsi facerent quod erga se fieri postulabant; quod si fecissent, ipsi sibi utique respondissent. Ipsi enim miserant ad Iohannem quaerentes quis esset, vel potius ipsi missi erant sacerdotes et levitae putantes quod ipse esset Christus, cum ille se negavit esse et de Domino testimonium perhibuit [198]. De quo testimonio si confiteri vellent, ipsi se docerent, in qua potestate illa faceret Christus, quod quasi nescientes interrogaverant, ut calumniandi aditum repperirent.

Petitio pertinet ad impetrandam sanitatem animi, inquisitio ad inveniendam veritatem.

21. 71. Cum igitur praeceptum esset, ne sanctum detur canibus et margaritae ante porcos mittantur, potuit auditor occurrere ac dicere, conscius ignorantiae atque infirmitatis suae et

audiens praecipi sibi ne daret quod se ipsum nondum accepisse sentiebat: potuit ergo occurrere ac dicere: Quod sanctum me dare canibus et quas margaritas me mittere ante porcos vetas, cum adhuc ea me habere non videam? Opportunissime subiecit dicens: *Petite, et dabitur vobis; quaerite, et invenietis; pulsate, et aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, et qui quaerit invenit, et pulsanti aperietur* [199]. Petitio pertinet ad impetrandam sanitatem firmitatemque animi, ut ea quae praecipiuntur implere possimus, inquisitio autem ad inveniendam veritatem. Cum enim beata vita actione et cognitione compleatur, actio facultatem virium, contemplatio manifestationem rerum desiderat. Horum ergo primum petendum, secundum quaerendum est, ut illud detur, hoc inveniatur. Sed cognitio in hac vita viae prius quam ipsius possessionis est. Sed cum quisque veram viam invenerit, perveniet ad ipsam possessionem, quae tamen pulsanti aperietur.

Petitio, inquisitio, pulsatio, manifestatae sub exemplo.

21. 72. Ut ergo tria ista, id est petitio, inquisitio, pulsatio, manifesta fiant, sub aliquo exemplo ponamus aliquem infirmis pedibus ambulare non posse. Prius ergo sanandus et firmandus est ad ambulandum, et ad hoc pertinet quod dixit: *Petite*. Quid autem prodest quod ambulare iam vel etiam currere potest, si per devia itinera erraverit? Secundum ergo est ut inveniat viam quae ducit eo quo vult pervenire. Quam cum tenuerit et peregerit, eum ipsum locum ubi habitare vult si clausum invenerit, neque ambulare potuisse neque ambulasse ac pervenisse profuerit, nisi aperiatur; ad hoc pertinet quod dictum est: *Pulsate*.

Si homines mali dant bona, quantum sperandum est daturum Deum nobis bona petentibus nec nos posse decipi.

21. 73. Magnam autem spem dedit ille qui promittendo non decipit; ait enim: *Omnis qui petit accipit, et qui quaerit invenit, et pulsanti aperietur* [200]. Ergo perseverantia opus est, ut accipiamus quod petimus, et inveniamus quod quaerimus, et quod pulsamus aperiatur. Quemadmodum autem egit de volatilibus caeli et de liliis agri [201], ne victum nobis vestitumque desperaremus affuturum, ut spes a minoribus ad maiora consurgeret, ita et hoc loco: *Aut quis erit*, inquit, *ex vobis homo, quem si petierit filius eius panem, numquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei? Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester qui in caelis est dabit bona petentibus se!*[202] Quomodo mali dant bona? Sed malos appellavit dilectores adhuc saeculi huius et peccatores. Bona vero quae dant secundum eorum sensum bona dicenda sunt, quia haec pro bonis habent. Quamquam et in rerum natura ista bona sint, sed temporalia et ad istam vitam infirmam pertinentia. Et quisquis ea malus dat non de suo dat; *Domini est* enim *terra et plenitudo eius* [203]; *qui fecit caelum et terram et mare et omnia quae in eis sunt* [204]. Quantum ergo sperandum est daturum Deum nobis bona petentibus nec nos posse decipi, ut accipiamus aliud pro alio cum ab ipso petimus, quando nos etiam, cum sumus mali, novimus id dare quod petimur! Non enim decipimus filios nostros; et qualiacumque bona damus, non de nostro sed de ipsius damus.

Omnia quaecumque vultis ut faciant vobis homines, ita et vos facite illis.

22. 74. Firmitas autem et valentia quaedam ambulandi per sapientiae viam in bonis moribus constituta est, qui perducuntur usque ad mundationem simplicitatemque cordis, de qua iam diu loquens ita concludit: *Omnia ergo quaecumque vultis ut faciant vobis homines bona, ita et vos facite illis; haec est enim Lex et Prophetae* [205]. In exemplaribus graecis sic invenimus: *Omnia ergo quaecumque vultis ut faciant vobis homines, ita et vos facite illis*. Sed ad manifestationem sententiae puto a latinis additum *bona*. Occurrebat enim quod, si quisquam flagitiose aliquid erga se fieri velit et ad hoc referat istam sententiam, veluti se velit aliquis provocari ut

immoderate bibat et se ingurgitet poculis et hoc prior illi faciat a quo sibi fieri cupit, ridiculum est hunc putare istam implevisse sententiam. Cum hoc ergo moveret ut arbitror, additum est ad manifestationem rei unum verbum, ut posteaquam dictum est: *Omnia ergo quaecumque vultis ut faciant vobis homines*, adderetur *bona*. Quod si deest exemplaribus graecis, etiam illa emendanda sunt. Sed quis hoc audeat? Intellegendum est ergo plenam esse sententiam et omnino perfectam, etiamsi hoc verbum non addatur. Id enim quod dictum est: *Quaecumque vultis*, non usitate ac passim sed proprie dictum accipi oportet. Voluntas namque non est nisi in bonis; nam in malis flagitiosisque factis cupiditas proprie dicitur non voluntas. Non quia sic semper loquuntur Scripturae, sed ubi oportet ita omnino proprium verbum tenent, ut non aliud sinant intellegi.

Hac una sententia utrumque illud praeceptum complexus est.

22. 75. Videtur autem hoc praeceptum ad dilectionem proximi pertinere non etiam ad Dei, cum alio loco duo praecepta esse dicat in quibus *tota Lex pendet et* omnes *Prophetae* [206]. Nam si dixisset: Omnia quaecumque vultis fieri vobis, haec et vos facite, hac una sententia utrumque illud praeceptum complexus esset; cito enim diceretur diligi se velle unumquemque et a Deo et ab hominibus. Itaque cum ei hoc praeciperetur, ut quod sibi fieri vellet hoc faceret, id utique praeciperetur, ut diligeret et Deum et homines. Cum vero expressius de hominibus dictum est: *Omnia ergo quaecumque vultis ut faciant vobis homines, ita et vos facite illis* [207], nihil aliud dictum videtur quam: *Diliges proximum tuum tamquam te ipsum.* Sed non est neglegenter attendendum quod hic subiecit: *Haec est enim Lex et Prophetae* [208]. In illis autem duobus praeceptis non tantum ait: *Lex pendet et Prophetae*, sed addidit: *tota Lex et* omnes *Prophetae*, pro eo quod est omnis prophetia. Quod cum hic non addidit, servavit locum alteri praecepto quod ad dilectionem Dei pertinet. Hic autem, quoniam praecepta simplicis cordis exsequitur, et erga eos metuendum est, ne habeat quisque duplex cor, quibus occultari cor potest, id est erga homines, id ipsum praecipiendum fuit. Nemo enim fere est qui velit quemquam duplici corde secum agere. Id autem fieri non potest, id est ut simplici corde aliquid homo homini tribuat, nisi ita tribuat, ut nullum ab eo temporale commodum expectet, et ea intentione faciat de qua superius satis tractavimus, cum de oculo simplici loqueremur.

Mundatus oculus simplexque redditus, aptus erit ad videndum Deum.

22. 76. Mundatus ergo oculus simplexque redditus aptus et idoneus erit ad intuendam et contemplandam interiorem lucem suam. Iste enim oculus cordis est. Hunc autem talem oculum habet ille qui finem bonorum operum suorum ut vere bona opera sint, non in eo constituit, ut hominibus placeat, sed etiam, si provenerit ut eis placeat, ad eorum salutem potius hoc refert et ad gloriam Dei, non ad inanem iactantiam suam; neque propterea boni aliquid ad salutem proximi operatur, ut ex eo comparet ea quae huic vitae transigendae sunt necessaria; neque temere animum hominis voluntatemque condemnat in eo facto in quo non apparet quo animo et voluntate sit factum; et quidquid officiorum exhibet homini, hac intentione exhibet qua sibi exhiberi vult, id est ut non ab eo commodi aliquid temporalis expectet. Ita erit cor simplex et mundum, in quo quaeritur Deus. *Beati* ergo *mundicordes, quia ipsi Deum videbunt* [209].

Beatus qui audit praecepta Domini et facit (23, 77 - 27, 87)

Arta via quae ducit ad vitam, et angusta porta qua intratur in eam.

23. 77. Sed hoc quia paucorum est, iam incipit de investiganda et possidenda sapientia loqui, quod est lignum vitae [210]. Cuius utique investigandae ac possidendae, id est contemplandae, talis oculus per omnia superiora perductus est, quo videri iam possit arta via et angusta porta. Quod

ergo deinceps dicit: *Introite per angustam portam; quam lata porta et spatiosa via quae ducit ad perditionem, et multi sunt qui introeunt per eam. Quam angusta est porta et arta via quae ducit ad vitam, et pauci sunt qui eam inveniunt* [211], non ideo dicit quia iugum Domini asperum est aut sarcina gravis, sed quia labores finire pauci volunt minus credentes clamanti: *Venite ad me omnes qui laboratis, et ego vos reficiam. Tollite iugum meum et discite a me, quoniam mitis sum et humilis corde; iugum enim meum lene est, et sarcina mea levis est* [212] - hinc autem iste sermo sumpsit exordium de humilibus et mitibus corde [213] -, quod iugum lene et levem sarcinam multi respuunt, pauci subeunt; eoque fit arta via quae ducit ad vitam, et angusta porta qua intratur in eam.

Arbor dignoscitur ex fructibus.

24. 78. Hic ergo illi qui promittunt sapientiam cognitionemque veritatis, quam non habent, praecipue cavendi sunt, sicut sunt haeretici, qui se plerumque paucitate commendant. Et ideo, cum dixisset paucos esse qui inveniunt angustam portam et artam viam, ne se illi supponant nomine paucitatis, statim subiecit: *Cavete a pseudoprophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces* [214]. Sed isti non fallunt oculum simplicem, qui arborem dignoscere ex fructibus novit; ait enim: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Deinde similitudines adiungit: numquid colligunt de spinis uvas aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona bonos fructus facit, mala autem arbor malos fructus facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Omnis arbor quae non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos* [215].

Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere.

24. 79. Quo loco illorum error maxime cavendus est qui de his ipsis duabus arboribus duas naturas opinantur esse, quarum una sit Dei, altera vero nec Dei nec ex Deo. De quo errore in aliis libris et iam disputatum est uberius et, si adhuc parum est, disputabitur; nunc autem non eos adiuvare istas duas arbores docendum est. Primo quia de hominibus eum dicere tam clarum est, ut quisquis praecedentia et consequentia legerit, miretur eorum caecitatem. Deinde attendunt quod dictum est: *Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere* [216], et ideo putant neque animam malam fieri posse ut in melius commutetur neque bonam in deterius, quasi dictum sit: Non potest arbor bona mala fieri neque arbor mala bona fieri. Sed dictum est: *Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere*. Arbor est quippe ipsa anima, id est ipse homo, fructus vero opera hominis. Non ergo potest malus homo bona operari neque bonus mala. Malus ergo, si vult bona operari, bonus primo fiat. Sic alio loco evidentius dicit ipse Dominus: *Aut facite arborem bonam, aut facite arborem malam* [217]. Quod si duas naturas istorum his duabus arboribus figuraret, non diceret: *Facite*. Quis enim hominum potest facere naturam? Deinde etiam ibi, cum ipsarum duarum arborum mentionem fecisset, subiecit: *Hypocritae, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali?* [218] Quam diu ergo quisque malus est, non potest facere fructus bonos; si enim bonos fructus fecerit, iam malus non erit. Sic verissime dici potuit: Non potest esse nix calida; cum enim calida esse coeperit, non iam eam nivem sed aquam vocamus. Potest ergo fieri ut quae nix fuit non sit, non autem potest fieri ut nix calida sit. Sic potest fieri ut qui malus fuit non sit malus, non tamen fieri potest ut malus bene faciat. Qui etiamsi aliquando utilis est, non hoc ipse facit, sed fit de illo divina procurante providentia, sicut de pharisaeis dictum est: *Quae dicunt facite; quae autem faciunt, facere nolite* [219]. Hoc ipsum quod bona dicebant, et ea quae dicebant, utiliter audiebantur et fiebant, non erat illorum: *Cathedram* enim, inquit, *Moysi sedent* [220]. Per divinam ergo providentiam legem Dei praedicantes, possunt esse audientibus utiles, cum sibi non essent. De talibus alio loco per prophetam dictum est: *Seminatis triticum et spinas metitis* [221],

quia bona praecipiunt et mala faciunt. Non ergo qui eos audiebant et faciebant quae ab eis dicebantur, de spinis legebant uvas, sed per spinas de vite legebant uvas; tamquam si manum aliquis per sepem mittat, aut certe de vite quae sepi fuerit involuta, uvam legat, non spinarum est fructus ille sed vitis.

Cavete iustitiam vestram facere coram hominibus, ut videamini ab eis.

24. 80. Rectissime sane quaeritur, quos fructus nos attendere voluerit, quibus cognoscere arborem possimus. Multi enim quaedam in fructibus deputant, quae ad vestitum ovium pertinent, et hoc modo a lupis decipiuntur: sicuti sunt vel ieiunia vel orationes vel eleemosynae; quae omnia nisi fieri etiam ab hypocritis possent, non superius diceret: *Cavete iustitiam vestram facere coram hominibus, ut videamini ab eis* [222]. Qua sententia proposita ipsa tria exsequitur: eleemosynam, orationem, ieiunium. Multi enim multa pauperibus non misericordia sed ambitione largiuntur; et multi orant vel potius videntur orare, non intuentes Deum sed hominibus placere cupientes; et multi ieiunant et mirabilem abstinentiam praetendunt eis quibus ista difficilia videntur et honore digna existimantur. Et huiusmodi dolis eos capiunt, dum aliud ostentant ad decipiendum, aliud exerunt ad depraedandum vel interficiendum eos qui sub isto vestitu ovino lupos videre non possunt. Hi ergo non sunt fructus de quibus cognosci arborem monet. Ista enim cum bono animo in veritate fiunt, propriae sunt ovium vestes; cum autem malo in errore, non aliud quam lupos contegunt. Sed non ideo debent oves odisse vestimentum suum, quod plerumque illo se occultant lupi.

Qui sunt fructus quibus inventis cognoscamus arborem malam vel bonam.

24. 81. Qui sunt ergo fructus quibus inventis cognoscamus arborem malam, dicit Apostolus: *Manifesta autem sunt opera carnis, quae sunt fornicationes, immunditiae, luxuriae, idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, aemulationes, animositates, dissensiones, hereses, invidiae, ebrietates, comessationes et his similia; quae praedico vobis, sicut praedixi, quoniam qui talia agunt regnum Dei non possidebunt*. Et qui sunt fructus per quos cognoscamus arborem bonam, idem ipse consequenter dicit: *Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia* [223]. Sane sciendum est hic gaudium proprie positum; mali enim homines non gaudere sed gestire proprie dicuntur; sicut superius diximus voluntatem proprie positam quam non habent mali, ubi dictum est: *Omnia quaecumque vultis ut faciant vobis homines, haec et vos facite illis* [224]. Ex ista proprietate verbi, qua gaudium non dicitur nisi in bonis, etiam propheta loquitur: *Non est gaudere impiis, dicit Dominus* [225]. Ita quod posita est fides, non quaecumque utique sed vera *fides*, et cetera quae hic posita sunt, habent quasdam imagines suas in malis hominibus et deceptoribus, ut omnino fallant, nisi quisque iam mundum oculum et simplicem habuerit, quo ista cognoscat. Optimo itaque ordine primo actum est de oculo mundando, et deinde dicta sunt quae caverentur.

Illi sunt fructus: facere voluntatem Patris qui est in caelis.

25. 82. Sed quoniam, quamvis quisque oculo mundo sit, id est sincero et simplici corde vivat, non potest tamen cor alterius intueri, quaecumque in factis vel dictis apparere non potuerint, tentationibus aperiuntur. Tentatio autem duplex est: aut in spe adipiscendi aliquod commodum temporale aut in terrore amittendi. Et maxime cavendum est, ne tendentes ad sapientiam, quae in solo Christo inveniri potest - *in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi* [226] -, cavendum ergo est, ne ipso Christi nomine ab haereticis vel quibuslibet male intellegentibus et saeculi huius amatoribus decipiamur. Nam ideo sequitur et monet : *Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum caelorum; sed is qui facit voluntatem Patris mei qui in caelis est, ipse intrabit in regnum caelorum* [227], ne putemus ad illos fructus iam pertinere, si quis

Domino nostro dicat: *Domine Domine*, et ex eo nobis arbor bona videatur. Sed illi sunt fructus: facere voluntatem Patris qui est in caelis, cuius faciendae se ipsum exemplum praebere dignatus est.

Nemo dicit: Dominus Iesus,nisi in Spiritu Sancto.

25. 83. Sed merito potest movere, quomodo huic sententiae conveniat illud Apostoli ubi ait: *Nemo in Spiritu Dei loquens dicit: anathema Iesu; et nemo potest dicere: Dominus Iesus*, *nisi in Spiritu Sancto* [228], quia neque aliquos habentes Spiritum Sanctum possumus dicere non introituros in regnum caelorum, si perseveraverint usque in finem, neque illos qui dicunt: *Domine, Domine*, et tamen non intrant in regnum caelorum possumus dicere habere Spiritum Sanctum. Quomodo ergo: *Nemo dicit: Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto*, nisi quia proprie Apostolus posuit verbum quod est *dicit*, ut significet voluntatem atque intellectum dicentis? Dominus vero generaliter posuit verbum quo ait: *Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum caelorum* [229]. Videtur enim dicere etiam ille qui nec vult nec intellegit quod dicit; sed ille proprie dicit qui voluntatem ac mentem suam sono vocis enuntiat. Sicut paulo ante quod dictum est *gaudium*, in fructibus Spiritus proprie dictum est, non eo modo quo alibi dicit idem Apostolus: *Non gaudet super iniquitatem* [230], quasi quisquam possit super iniquitatem gaudere, quia illa elatio est animi turbide gestientis non gaudium; nam hoc soli boni habent. Ergo dicere videntur etiam illi qui non hoc, quod sonant, et intellectu cernunt et voluntate agunt, sed voce tantum sonant; secundum quem modum Dominus ait: *Non omnis qui mihi dicit: Domine, Domine, intrabit in regnum caelorum*. Vere autem ac proprie illi dicunt a quorum voluntate atque mente non abhorret prolatio sermonis sui; secundum quam significationem dicit Apostolus: *Nemo potest dicere: Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto.*

Non arbitramur ibi esse invisibilem sapientiam, ubi visibile miraculum videmus.

25. 84. Atque illud ad rem maxime pertinet, ne decipiamur tendentes ad contemplationem veritatis non solum nomine Christi per eos qui nomen habent et facta non habent, sed etiam quibusdam factis atque miraculis. Qualia propter infideles cum fecerit Dominus, monuit tamen ne talibus decipiamur arbitrantes ibi esse invisibilem sapientiam, ubi visibile miraculum viderimus. Adiungit ergo et dicit: *Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo daemonia eiecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc dicam illis: numquam vos cognovi; recedite a me qui operamini iniquitatem* [231]. Non ergo cognoscit nisi eum qui operatur aequitatem. Nam et ipsos discipulos suos prohibuit gaudere de talibus, id est quod daemonia illis subiecta fuerint, *sed gaudete*, inquit, *quod nomina vestra scripta sunt in caelo* [232], credo in illa civitate Ierusalem quae est in caelis, in qua nonnisi iusti sanctique regnabunt. *An nescitis*, ait Apostolus, *quoniam iniqui regnum Dei non possidebunt?* [233]

Possunt et iniqui visibilia miracula facere.

25. 85. Sed fortasse quis dicat non posse iniquos visibilia illa miracula facere, et mentiri potius istos credat qui dicturi sunt: *In nomine tuo prophetavimus et daemonia eiecimus et virtutes multas fecimus*. Legat ergo, quanta fecerint resistentes famulo Dei Moysi magi Aegyptiorum [234]! Aut si hoc non vult legere, quia non in nomine Christi fecerunt, legat quae ipse Dominus dicit de pseudoprophetis ita loquens: *Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi et pseudoprophetae et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur etiam electi. Ecce praedixi vobis* [235].

Mundo et simplici oculo opus est venire ad certissimam pacem et immobilem stabilitatem sapientiae.

25. 86. Quam ergo mundo et simplici oculo opus est, ut inveniatur via sapientiae, cui tantae malorum et perversorum hominum deceptiones erroresque obstrepunt! Quos omnes evadere, hoc est venire ad certissimam pacem et immobilem stabilitatem sapientiae. Vehementer enim metuendum est, ne studio altercandi et contendendi quisque non videat quod a paucis videri potest: ut parvus sit strepitus contradicentium, nisi etiam ipse sibi obstrepat. Quo pertinet etiam illud quod dicit Apostolus: *Servum autem Domini litigare non oportet sed mitem esse ad omnes, docibilem, patientem, in modestia corripientem diversa sentientes, ne forte det illis Deus paenitentiam ad cognoscendam veritatem* [236]. *Beati* ergo *pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur* [237].

Conclusio huius totius sermonis: ille aedificat in Christo qui quod ab illo audit facit.

25. 87. Conclusio ergo huius totius sermonis quam terribiliter inferatur, valde attendendum est. *Omnis ergo*, inquit, *qui audit verba mea haec et facit ea, similis erit viro prudenti, qui aedificavit domum suam super petram* [238]. Non enim quisque firmat quae audit vel percipit nisi faciendo. Et si petra est Christus, sicut multa Scripturarum testimonia praedicant [239], ille aedificat in Christo qui quod ab illo audit facit. *Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti et offenderunt in domum illam et non cecidit; fundata enim fuit super petram* [240]. Non ergo iste metuit ullas caliginosas superstitiones - quid enim aliud intellegatur pluvia, cum in mali alicuius significatione ponitur? - aut rumores hominum, quos ventis comparatos puto, aut vitae huius fluvium carnalibus concupiscentiis tamquam fluentem super terram. Horum enim trium qui prosperitatibus inducitur, adversitatibus frangitur; quorum nihil metuit qui fundatam habet domum super petram, id est qui non solum audit praecepta Domini sed etiam facit. Et his omnibus periculose subiacet qui audit et non facit; non enim habet stabile fundamentum, sed audiendo et non faciendo ruinam aedificat. Ait enim consequenter: *Et omnis qui audit verba mea haec et non facit ea, similis erit viro stulto, qui aedificavit domum suam super arenam. Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti et offenderunt in domum illam et cecidit; et facta est ruina eius magna. Et factum est, cum consummasset Iesus verba haec, admirabantur turbae super doctrinam eius; erat enim docens eos quasi potestatem habens non quasi scribae eorum* [241]. Hoc est quod ante dixi per prophetam in psalmis significatum esse, cum diceret: *Fiducialiter agam in eo. Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne probatum terrae purgatum septuplum* [242]. Propter quem numerum admonitus sum etiam praecepta ista ad septem illas referre sententias quas in principio sermonis huius posuit, de beatis cum diceret, et ad illas septem operationes Spiritus Sancti quas Isaias propheta commemorat [243]. Sed sive iste ordo in his considerandus sit, sive aliquis alius, facienda sunt quae audivimus a Domino, si volumus aedificare super petram.

CAPUT TERTIUM

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHEUM

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28

Incipit Evangelium secundum Mattheum

1 Liber generationis Iesu Christi filii David filii Abraham.

2 Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob, Iacob autem genuit Iudam et fratres eius,

3 Iudas autem genuit Phares et Zara de Thamar, Phares autem genuit Esrom, Esrom autem genuit Aram,

4 Aram autem genuit Aminadab, Aminadab autem genuit Naasson, Naasson autem genuit Salmon,

5 Salmon autem genuit Booz de Rahab, Booz autem genuit Obed ex Ruth, Obed autem genuit Iesse,

6 Iesse autem genuit David regem.

David autem genuit Salomonem ex ea, quae fuit Uriae,

7 Salomon autem genuit Roboam, Roboam autem genuit Abiam, Abia autem genuit Asa,

8 Asa autem genuit Iosaphat, Iosaphat autem genuit Ioram, Ioram autem genuit Oziam,

9 Ozias autem genuit Ioatham, Ioatham autem genuit Achaz, Achaz autem genuit Ezechiam,

10 Ezechias autem genuit Manassen, Manasses autem genuit Amon, Amon autem genuit Iosiam,

11 Iosias autem genuit Iechoniam et fratres eius in transmigratione Babylonis.

12 Et post transmigrationem Babylonis Iechonias genuit Salathiel, Salathiel autem genuit Zorobabel,

13 Zorobabel autem genuit Abiud, Abiud autem genuit Eliachim, Eliachim autem genuit Azor,

14 Azor autem genuit Sadoc, Sadoc autem genuit Achim, Achim autem genuit Eliud,

15 Eliud autem genuit Eleazar, Eleazar autem genuit Matthan, Matthan autem genuit Iacob,

16 Iacob autem genuit Ioseph virum Mariae, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus.

17 Omnes ergo generationes ab Abraham usque ad David generationes quattuordecim; et a David usque ad transmigrationem Babylonis generationes quattuordecim; et a transmigratione Babylonis usque ad Christum generationes quattuordecim.

18 Iesu Christi autem generatio sic erat.

Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam convenirent inventa est in utero habens de Spiritu Sancto.

19 Ioseph autem vir eius, cum esset iustus et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam.

20 Haec autem eo cogitante, ecce angelus Domini in somnis apparuit ei dicens: “ Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est;

21 pariet autem filium, et vocabis nomen eius Iesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum ”.

22 Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur id, quod dictum est a Domino per prophetam dicentem:

23 “ Ecce, virgo in utero habebit et pariet filium, et vocabunt nomen eius Emmanuel ”, quod est interpretatum Nobiscum Deus.

24 Exsurgens autem Ioseph a somno fecit, sicut praecepit ei angelus Domini, et accepit coniugem suam;

25 et non cognoscebat eam, donec peperit filium, et vocavit nomen eius Iesum.

2

1 Cum autem natus esset Iesus in Bethlehem Iudaeae in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Hierosolymam

2 dicentes: “ Ubi est, qui natus est, rex Iudaeorum? Vidimus enim stellam eius in oriente et venimus adorare eum ”.

3 Audiens autem Herodes rex turbatus est et omnis Hierosolyma cum illo;

4 et congregans omnes principes sacerdotum et scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur.

5 At illi dixerunt ei: “ In Bethlehem Iudaeae. Sic enim scriptum est per prophetam:

6 "Et tu, Bethlehem terra Iudae,

nequaquam minima es in principibus Iudae;

ex te enim exiet dux,

qui reget populum meum Israel" ”.

7 Tunc Herodes, clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellae, quae apparuit eis;

8 et mittens illos in Bethlehem dixit: “ Ite et interrogate diligenter de puero; et cum inveneritis, renuntiate mihi, ut et ego veniens adorem eum ”.

9 Qui cum audissent regem, abierunt. Et ecce stella, quam viderant in oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret supra, ubi erat puer.

10 Videntes autem stellam gavisi sunt gaudio magno valde.

11 Et intrantes domum viderunt puerum cum Maria matre eius, et procidentes adoraverunt eum; et apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum et tus et myrrham.

12 Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam.

13 Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparet in somnis Ioseph dicens: “ Surge et accipe puerum et matrem eius et fuge in Aegyptum et esto ibi, usque dum dicam tibi; futurum est enim ut Herodes quaerat puerum ad perdendum eum ”.

14 Qui consurgens accepit puerum et matrem eius nocte et recessit in Aegyptum

15 et erat ibi usque ad obitum Herodis, ut adimpleretur, quod dictum est a Domino per prophetam dicentem:

“ Ex Aegypto vocavi filium meum ”.

16 Tunc Herodes videns quoniam illusus esset a Magis, iratus est valde et mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem et in omnibus finibus eius, a bimatu et infra, secundum tempus, quod exquisierat a Magis.

17 Tunc adimpletum est, quod dictum est per Ieremiam prophetam dicentem:

18 “ Vox in Rama audita est,

ploratus et ululatus multus:

Rachel plorans filios suos,

et noluit consolari, quia non sunt ”.

19 Defuncto autem Herode, ecce apparet angelus Domini in somnis Ioseph in Aegypto

20 dicens: “ Surge et accipe puerum et matrem eius et vade in terram Israel; defuncti sunt enim, qui quaerebant animam pueri ”.

21 Qui surgens accepit puerum et matrem eius et venit in terram Israel.

22 Audiens autem quia Archelaus regnaret in Iudaea pro Herode patre suo, timuit illuc ire; et admonitus in somnis, secessit in partes Galilaeae

23 et veniens habitavit in civitate, quae vocatur Nazareth, ut adimpleretur, quod dictum est per Prophetas: “ Nazaraeus vocabitur ”.

3

1 In diebus autem illis venit Ioannes Baptista praedicans in deserto Iudaeae

2 et dicens: “ Paenitentiam agite; appropinquavit enim regnum caelorum ”.

3 Hic est enim, qui dictus est per Isaiam prophetam dicentem:

“ Vox clamantis in deserto:

"Parate viam Domini,

rectas facite semitas eius!" ”.

4 Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis cameli et zonam pelliceam circa lumbos suos; esca autem eius erat locustae et mel silvestre.

5 Tunc exibat ad eum Hierosolyma et omnis Iudaea et omnis regio circa Iordanem,

6 et baptizabantur in Iordane flumine ab eo, confitentes peccata sua.

7 Videns autem multos pharisaeorum et sadducaeorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: “ Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere a futura ira?

8 Facite ergo fructum dignum paenitentiae

9 et ne velitis dicere intra vos: “Patrem habemus Abraham”; dico enim vobis quoniam potest Deus de lapidibus istis suscitare Abrahae filios.

10 Iam enim securis ad radicem arborum posita est; omnis ergo arbor, quae non facit fructum bonum, exciditur et in ignem mittitur.

11 Ego quidem vos baptizo in aqua in paenitentiam; qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare; ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto et igni,

12 cuius ventilabrum in manu sua, et permundabit aream suam et congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inexstinguibili ”.

13 Tunc venit Iesus a Galilaea in Iordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo.

14 Ioannes autem prohibebat eum dicens: “ Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me? ”.

15 Respondens autem Iesus dixit ei: “ Sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiam ”. Tunc dimittit eum.

16 Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua; et ecce aperti sunt ei caeli, et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam et venientem super se.

17 Et ecce vox de caelis dicens: “Hic est Filius meus dilectus, in quo

mihi complacui ”.

4

1 Tunc Iesus ductus est in de sertum a Spiritu, ut tentaretur a Diabolo.

2 Et cum ieiunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esuriit.

3 Et accedens tentator dixit ei: “ Si Filius Dei es, dic, ut lapides isti panes fiant ”.

4 Qui respondens dixit:

“ Scriptum est:

"Non in pane solo vivet homo,

sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei" ”.

5 Tunc assumit eum Diabolus in sanctam civitatem et statuit eum supra pinnaculum templi

6 et dicit ei: “ Si Filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim:

"Angelis suis mandabit de te,

et in manibus tollent te,

ne forte offendas ad lapidem pedem tuum" ”.

7 Ait illi Iesus: “ Rursum scriptum est: "Non tentabis Dominum Deum tuum" ”.

8 Iterum assumit eum Diabolus in montem excelsum valde et ostendit ei omnia regna mundi et gloriam eorum

9 et dicit illi: “ Haec tibi omnia dabo, si cadens adoraveris me”.

10 Tunc dicit ei Iesus:

“ Vade, Satanas! Scriptum est enim:

"Dominum Deum tuum adorabis

et illi soli servies" ”.

11 Tunc reliquit eum Diabolus, et ecce angeli accesserunt et ministrabant ei.

12 Cum autem audisset quod Ioannes traditus esset, secessit in Galilaeam.

13 Et relicta Nazareth, venit et habitavit in Capharnaum maritimam

14 in finibus Zabulon et Nephthali, ut impleretur, quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem:

15 “ Terra Zabulon et terra Nephthali,

ad viam maris, trans Iordanem,

Galilaea gentium;

16 populus, qui sedebat in tenebris,

lucem vidit magnam,

et sedentibus in regione et umbra mortis

lux orta est eis ”.

17 Exinde coepit Iesus praedicare et dicere: “ Paenitentiam agite; appropinquavit enim regnum caelorum ”.

18 Ambulans autem iuxta mare Galilaeae, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, et Andream fratrem eius, mittentes rete in mare; erant enim piscatores.

19 Et ait illis: “ Venite post me, et faciam vos piscatores hominum ”.

20 At illi continuo, relictis retibus, secuti sunt eum.

21 Et procedens inde vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedaei et Ioannem fratrem eius, in navi cum Zebedaeo patre eorum reficientes retia sua; et vocavit eos.

22 Illi autem statim, relicta navi et patre suo, secuti sunt eum.

23 Et circumibat Iesus totam Galilaeam, docens in synagogis eorum et praedicans evangelium regni et sanans omnem languorem et omnem infirmitatem in populo.

24 Et abiit opinio eius in totam Syriam; et obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus et tormentis comprehensos, et qui daemonia habebant, et lunaticos et paralyticos, et curavit eos.

25 Et secutae sunt eum turbae multae de Galilaea et Decapoli et Hierosolymis et Iudaea et de trans Iordanem.

5

1 Videns autem turbas, ascendit in montem; et cum sedisset, ac cesserunt ad eum discipuli eius;

2 et aperiens os suum docebat eos dicens:

3 “ Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.

4 Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

5 Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.

6 Beati, qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

7 Beati misericordes, quia ipsi misericordiam consequentur.

8 Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

9 Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.

10 Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum.

11 Beati estis cum maledixerint vobis et persecuti vos fuerint et dixerint omne malum adversum vos, mentientes, propter me.

12 Gaudete et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis; sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

13 Vos estis sal terrae; quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus.

14 Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita;

15 neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt.

16 Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera et glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est.

17 Nolite putare quoniam veni solvere Legem aut Prophetas; non veni solvere, sed adimplere.

18 Amen quippe dico vobis: Donec transeat caelum et terra, iota unum aut unus apex non praeteribit a Lege, donec omnia fiant.

19 Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum; qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum.

20 Dico enim vobis: Nisi abundaverit iustitia vestra plus quam scribarum et pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum.

21 Audistis quia dictum est antiquis: “Non occides; qui autem occiderit, reus erit iudicio”.

22 Ego autem dico vobis: Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio; qui autem dixerit fratri suo: “Racha”, reus erit concilio; qui autem dixerit: “Fatue”, reus erit gehennae ignis.

23 Si ergo offeres munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te,

24 relinque ibi munus tuum ante altare et vade, prius, reconciliare fratri tuo et tunc veniens offer munus tuum.

25 Esto consentiens adversario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte tradat te adversarius iudici, et iudex tradat te ministro, et in carcerem mittaris.

26 Amen dico tibi: Non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.

27 Audistis quia dictum est: "Non moechaberis".

28 Ego autem dico vobis: Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo.

29 Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum et proice abs te; expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam.

30 Et si dextera manus tua scandalizat te, abscide eam et proice abs te; expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum abeat in gehennam.

31 Dictum est autem: “Quicumque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudii”.

32 Ego autem dico vobis: Omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari; et, qui dimissam duxerit, adulterat.

33 Iterum audistis quia dictum est antiquis: "Non periurabis; reddes autem Domino iuramenta tua".

34 Ego autem dico vobis: Non iurare omnino, neque per caelum, quia thronus Dei est,

35 neque per terram, quia scabellum est pedum eius, neque per Hierosolymam, quia civitas est magni Regis;

36 neque per caput tuum iuraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum.

37 Sit autem sermo vester: “Est, est”, “Non, non”; quod autem his abundantius est, a Malo est.

38 Audistis quia dictum est: "Oculum pro oculo et dentem pro dente".

39 Ego autem dico vobis: Non resistere malo; sed si quis te percusserit in dextera maxilla tua, praebe illi et alteram;

40 et ei, qui vult tecum iudicio contendere et tunicam tuam tollere, remitte ei et pallium;

41 et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo duo.

42 Qui petit a te, da ei; et volenti mutuari a te, ne avertaris.

43 Audistis quia dictum est: "Diliges proximum tuum et odio habebis inimicum tuum".

44 Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros et orate pro persequentibus vos,

45 ut sitis filii Patris vestri, qui in caelis est, quia solem suum oriri facit super malos et bonos et pluit super iustos et iniustos.

46 Si enim dilexeritis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habetis? Nonne et publicani hoc faciunt?

47 Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? Nonne et ethnici hoc faciunt?

48 Estote ergo vos perfecti, sicut Pater vester caelestis perfectus est.

6

1 Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut vi deamini ab eis; alioquin mercedem non habetis apud Patrem vestrum, qui in caelis est.

2 Cum ergo facies eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritae faciunt in synagogis et in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis: Receperunt mercedem suam.

3 Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua,

4 ut sit eleemosyna tua in abscondito, et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

5 Et cum oratis, non eritis sicut hypocritae, qui amant in synagogis et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus. Amen dico vobis: Receperunt mercedem suam.

6 Tu autem cum orabis, intra in cubiculum tuum et, clauso ostio tuo, ora Patrem tuum, qui est in abscondito; et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

7 Orantes autem nolite multum loqui sicut ethnici; putant enim quia in multiloquio suo exaudiantur.

8 Nolite ergo assimilari eis; scit enim Pater vester, quibus opus sit vobis, antequam petatis eum.

9 Sic ergo vos orabitis:

Pater noster, qui es in caelis,

sanctificetur nomen tuum,

10 adveniat regnum tuum,

fiat voluntas tua,

sicut in caelo, et in terra.

11 Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie;

12 et dimitte nobis debita nostra,

sicut et nos dimittimus debitoribus nostris;

13 et ne inducas nos in tentationem,

sed libera nos a Malo.

14 Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester caelestis;

15 si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet peccata vestra.

16 Cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes; demoliuntur enim facies suas, ut pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis: Receperunt mercedem suam.

17 Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum et faciem tuam lava,

18 ne videaris hominibus ieiunans sed Patri tuo, qui est in abscondito; et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

19 Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi aerugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt et furantur;

20 thesaurizate autem vobis thesauros in caelo, ubi neque aerugo neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt nec furantur;

21 ubi enim est thesaurus tuus, ibi erit et cor tuum.

22 Lucerna corporis est oculus. Si ergo fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit;

23 si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est, tene brae sunt, tenebrae quantae erunt!

24 Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit et alterum diliget, aut unum sustinebit et alterum contemnet; non potestis Deo servire et mammonae.

25 Ideo dico vobis: Ne solliciti sitis animae vestrae quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, et corpus quam vestimentum?

26 Respicite volatilia caeli, quoniam non serunt neque metunt neque congregant in horrea, et Pater vester caelestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?

27 Quis autem vestrum cogitans potest adicere ad aetatem suam cubitum unum?

28 Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant neque nent.

29 Dico autem vobis quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.

30 Si autem fenum agri, quod hodie est et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos, modicae fidei?

31 Nolite ergo solliciti esse dicentes: "Quid manducabimus?", aut: "Quid bibemus?", aut: "Quo operiemur?".

32 Haec enim omnia gentes inquirunt; scit enim Pater vester caelestis quia his omnibus indigetis.

33 Quaerite autem primum regnum Dei et iustitiam eius, et haec omnia adicientur vobis.

34 Nolite ergo esse solliciti in crastinum; crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipse. Sufficit diei malitia sua.

7

1 Nolite iudicare, ut non iudice mini;

2 in quo enim iudicio iudi caveritis, iudicabimini, et in qua mensura mensi fueritis, metietur vobis.

3 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides?

4 Aut quomodo dices fratri tuo: "Sine, eiciam festucam de oculo tuo", et ecce trabes est in oculo tuo?

5 Hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis eicere festucam de oculo fratris tui.

6 Nolite dare sanctum canibus neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis et conversi dirumpant vos.

7 Petite, et dabitur vobis; quaerite et invenietis; pulsate, et aperietur vobis.

8 Omnis enim qui petit, accipit; et, qui quaerit, invenit; et pulsanti aperietur.

9 Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei?

10 Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei?

11 Si ergo vos, cum sitis mali, nostis dona bona dare filiis vestris, quanto magis Pater vester, qui in caelis est, dabit bona petentibus se.

12 Omnia ergo, quaecumque vultis ut faciant vobis homines, ita et vos facite eis; haec est enim Lex et Prophetae.

13 Intrate per angustam portam, quia lata porta et spatiosa via, quae ducit ad perditionem, et multi sunt, qui intrant per eam;

14 quam angusta porta et arta via, quae ducit ad vitam, et pauci sunt, qui inveniunt eam!

15 Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

16 A fructibus eorum cognoscetis eos; numquid colligunt de spinis uvas aut de tribulis ficus?

17 Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor fructus malos facit;

18 non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere.

19 Omnis arbor, quae non facit fructum bonum, exciditur et in ignem mittitur.

20 Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

21 Non omnis, qui dicit mihi: "Domine, Domine", intrabit in regnum caelorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in caelis est.

22 Multi dicent mihi in illa die: "Domine, Domine, nonne in tuo nomine prophetavimus, et in tuo nomine daemonia eiecimus, et in tuo nomine virtutes multas fecimus?".

23 Et tunc confitebor illis: Numquam novi vos; discedite a me, qui operamini iniquitatem.

24 Omnis ergo, qui audit verba mea haec et facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui aedificavit domum suam supra petram.

25 Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti et irruerunt in domum illam, et non cecidit; fundata enim erat supra petram.

26 Et omnis, qui audit verba mea haec et non facit ea, similis erit viro stulto, qui aedificavit domum suam supra arenam.

27 Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti et irruerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina eius magna ".

28 Et factum est, cum consummasset Iesus verba haec, admirabantur turbae super doctrinam eius;

29 erat enim docens eos sicut potestatem habens, et non sicut scribae eorum.

8

1 Cum autem descendisset de monte, secutae sunt eum turbae multae.

2 Et ecce leprosus veniens adorabat eum dicens: " Domine, si vis, potes me mundare ".

3 Et extendens manum, tetigit eum dicens: " Volo, mundare! "; et confestim mundata est lepra eius.

4 Et ait illi Iesus: " Vide, nemini dixeris; sed vade, ostende te sacerdoti et offer munus, quod praecepit Moyses, in testimonium illis ".

5 Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum centurio rogans eum

6 et dicens: “ Domine, puer meus iacet in domo paralyticus et male torquetur ”.

7 Et ait illi: “ Ego veniam et curabo eum ”.

8 Et respondens centurio ait: “ Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus.

9 Nam et ego homo sum sub potestate, habens sub me milites, et dico huic: “Vade”, et vadit; et alii: “Veni”, et venit; et servo meo: “Fac hoc”, et facit”.

10 Audiens autem Iesus, miratus est et sequentibus se dixit: “Amen dico vobis: Apud nullum inveni tantam fidem in Israel!

11 Dico autem vobis quod multi ab oriente et occidente venient et recumbent cum Abraham et Isaac et Iacob in regno caelorum;

12 filii autem regni eicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium ”.

13 Et dixit Iesus centurioni: “ Vade; sicut credidisti, fiat tibi ”. Et sanatus est puer in hora illa.

14 Et cum venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum eius iacentem et febricitantem;

15 et tetigit manum eius, et dimisit eam febris; et surrexit et ministrabat ei.

16 Vespere autem facto, obtulerunt ei multos daemonia habentes; et eiciebat spiritus verbo et omnes male habentes curavit,

17 ut adimpleretur, quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem:

“ Ipse infirmitates nostras accepit

et aegrotationes portavit ”.

18 Videns autem Iesus turbas multas circum se, iussit ire trans fretum.

19 Et accedens unus scriba ait illi: “ Magister, sequar te, quocumque ieris ”.

20 Et dicit ei Iesus: “ Vulpes foveas habent, et volucres caeli tabernacula, Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet ”.

21 Alius autem de discipulis eius ait illi: “Domine, permitte me primum ire et sepelire patrem meum ”.

22 Iesus autem ait illi: “ Sequere me et dimitte mortuos sepelire mortuos suos ”.

23 Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli eius.

24 Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus; ipse vero dormiebat.

25 Et accesserunt et suscitaverunt eum dicentes: “ Domine, salva nos, perimus! ”.

26 Et dicit eis: “ Quid timidi estis, modicae fidei? ”. Tunc surgens increpavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna.

27 Porro homines mirati sunt dicentes: “ Qualis est hic, quia et venti et mare oboediunt ei? ”.

28 Et cum venisset trans fretum in regionem Gadarenorum, occurrerunt ei duo habentes daemonia, de monumentis exeuntes, saevi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam.

29 Et ecce clamaverunt dicentes: “ Quid nobis et tibi, Fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos? ”.

30 Erat autem longe ab illis grex porcorum multorum pascens.

31 Daemones autem rogabant eum dicentes: “ Si eicis nos, mitte nos in gregem porcorum ”.

32 Et ait illis: “ Ite ”. Et illi exeuntes abierunt in porcos; et ecce impetu abiit totus grex per praeceps in mare, et mortui sunt in aquis.

33 Pastores autem fugerunt et venientes in civitatem nuntiaverunt omnia et de his, qui daemonia habuerant.

34 Et ecce tota civitas exiit obviam Iesu, et viso eo rogabant, ut transiret a finibus eorum.

9

1 Et ascendens in naviculam transfretavit et venit in civita tem suam.

2 Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico: “ Confide, fili; remittuntur peccata tua ”.

3 Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se: “ Hic blasphemat ”.

4 Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: “ Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5 Quid enim est facilius, dicere: “Dimittuntur peccata tua”, aut dicere: “Surge et ambula”?

6 Ut sciatis autem quoniam Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata — tunc ait paralytico - : Surge, tolle lectum tuum et vade in domum tuam ”.

7 Et surrexit et abiit in domum suam.

8 Videntes autem turbae timuerunt et glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

9 Et cum transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in teloneo, Matthaeum nomine, et ait illi: “Sequere me”. Et surgens secutus est eum.

10 Et factum est, discumbente eo in domo, ecce multi publicani et peccatores venientes simul discumbebant cum Iesu et discipulis eius.

11 Et videntes pharisaei dicebant discipulis eius: “ Quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister vester? ”.

12 At ille audiens ait: “ Non est opus valentibus medico sed male habentibus.

13 Euntes autem discite quid est: “Misericordiam volo et non sacrificium”. Non enim veni vocare iustos sed peccatores ”.

14 Tunc accedunt ad eum discipuli Ioannis dicentes: “ Quare nos et pharisaei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? ”.

15 Et ait illis Iesus: “ Numquid possunt convivae nuptiarum lugere, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, et tunc ieiunabunt.

16 Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus; tollit enim supplementum eius a vestimento, et peior scissura fit.

17 Neque mittunt vinum novum in utres veteres, alioquin rumpuntur utres, et vinum effunditur, et utres pereunt; sed vinum novum in utres novos mittunt, et ambo conservantur ”.

18 Haec illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit et adorabat eum dicens: “ Filia mea modo defuncta est; sed veni, impone manum tuam super eam, et vivet ”.

19 Et surgens Iesus sequebatur eum et discipuli eius.

20 Et ecce mulier, quae sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro et tetigit fimbriam vestimenti eius.

21 Dicebat enim intra se: “ Si tetigero tantum vestimentum eius, salva ero ”.

22 At Iesus conversus et videns eam dixit: “ Confide, filia; fides tua te salvam fecit ”. Et salva facta est mulier ex illa hora.

23 Et cum venisset Iesus in domum principis et vidisset tibicines et turbam tumultuantem,

24 dicebat: “ Recedite; non est enim mortua puella, sed dormit ”. Et deridebant eum.

25 At cum eiecta esset turba, intravit et tenuit manum eius, et surrexit puella.

26 Et exiit fama haec in universam terram illam.

27 Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo caeci clamantes et dicentes: “ Miserere nostri, fili David! ”.

28 Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum caeci, et dicit eis Iesus: “ Creditis quia possum hoc facere? ”. Dicunt ei: “Utique, Domine”.

29 Tunc tetigit oculos eorum dicens: “Secundum fidem vestram fiat vobis”.

30 Et aperti sunt oculi illorum. Et comminatus est illis Iesus dicens: “ Videte, ne quis sciat ”.

31 Illi autem exeuntes diffamaverunt eum in universa terra illa.

32 Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, daemonium habentem.

33 Et eiecto daemone, locutus est mutus. Et miratae sunt turbae dicentes: “ Numquam apparuit sic in Israel! ”.

34 Pharisaei autem dicebant: “ In principe daemoniorum eicit daemones ”.

35 Et circumibat Iesus civitates omnes et castella, docens in synagogis eorum et praedicans evangelium regni et curans omnem languorem et omnem infirmitatem.

36 Videns autem turbas, misertus est eis, quia erant vexati et iacentes sicut oves non habentes pastorem.

37 Tunc dicit discipulis suis: “ Messis quidem multa, operarii autem pauci;

38 rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam ”.

10

1 Et convocatis Duodecim di scipulis suis, dedit illis pote statem spirituum immundorum, ut eicerent eos et curarent omnem languorem et omnem infirmitatem.

2 Duodecim autem apostolorum nomina sunt haec: primus Simon, qui dicitur Petrus, et Andreas frater eius, et Iacobus Zebedaei et Ioannes frater eius,

3 Philippus et Bartholomaeus, Thomas et Matthaeus publicanus, Iacobus Alphaei et Thaddaeus,

4 Simon Chananaeus et Iudas Iscariotes, qui et tradidit eum.

5 Hos Duodecim misit Iesus praecipiens eis et dicens: " In viam gentium ne abieritis et in civitates Samaritanorum ne intraveritis;

6 sed potius ite ad oves, quae perierunt domus Israel.

7 Euntes autem praedicate dicentes: "Appropinquavit regnum caelorum".

8 Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, daemones eicite; gratis accepistis, gratis date.

9 Nolite possidere aurum neque argentum neque pecuniam in zonis vestris,

10 non peram in via neque duas tunicas neque calceamenta neque virgam; dignus enim est operarius cibo suo.

11 In quamcumque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit; et ibi manete donec exeatis.

12 Intrantes autem in domum, salutate eam;

13 et si quidem fuerit domus digna, veniat pax vestra super eam; si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertatur.

14 Et quicumque non receperit vos neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo vel de civitate illa, excutite pulverem de pedibus vestris.

15 Amen dico vobis: Tolerabilius erit terrae Sodomorum et Gomorraeorum in die iudicii quam illi civitati.

16 Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum; estote ergo prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae.

17 Cavete autem ab hominibus; tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos;

18 et ad praesides et ad reges ducemini propter me in testimonium illis et gentibus.

19 Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.

20 Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium; et insurgent filii in parentes et morte eos afficient.

22 Et eritis odio omnibus propter nomen meum; qui autem perseveraverit in finem, hic salvus erit.

23 Cum autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam; amen enim dico vobis: Non consummabitis civitates Israel, donec veniat Filius hominis.

24 Non est discipulus super magistrum nec servus super dominum suum.

25 Sufficit discipulo, ut sit sicut magister eius, et servus sicut dominus eius. Si patrem familias Beelzebul vocaverunt, quanto magis domesticos eius!

26 Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod non revelabitur, et occultum, quod non scietur.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et, quod in aure auditis, praedicate super tecta.

28 Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius eum timete, qui potest et animam et corpus perdere in gehenna.

29 Nonne duo passeres asse veneunt? Et unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro.

30 Vestri autem et capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Nolite ergo timere; multis passeribus meliores estis vos.

32 Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui est in caelis;

33 qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui est in caelis.

34 Nolite arbitrari quia venerim mittere pacem in terram; non veni pacem mittere sed gladium.

35 Veni enim separare

hominem adversus patrem suum

et filiam adversus matrem suam

et nurum adversus socrum suam:

36 et inimici hominis domestici eius.

37 Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus; et, qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus;

38 et, qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est me dignus.

39 Qui invenerit animam suam, perdet illam; et, qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.

40 Qui recipit vos, me recipit; et, qui me recipit, recipit eum, qui me misit.

41 Qui recipit prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet; et, qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.

42 Et, quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquae frigidae tantum in nomine discipuli, amen dico vobis: Non perdet mercedem suam ”.

11

1 Et factum est, cum consum masset Iesus praecipiens Duodecim discipulis suis, transiit inde, ut doceret et praedicaret in civitatibus eorum.

2 Ioannes autem, cum audisset in vinculis opera Christi, mittens per discipulos suos

3 ait illi: “ Tu es qui venturus es, an alium exspectamus? ”.

4 Et respondens Iesus ait illis: “ Euntes renuntiate Ioanni, quae auditis et videtis:

5 caeci vident et claudi ambulant, leprosi mundantur et surdi audiunt et mortui resurgunt et pauperes evangelizantur;

6 et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me ”.

7 Illis autem abeuntibus, coepit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: “ Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam?

8 Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce, qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.

9 Sed quid existis videre? Prophetam? Etiam, dico vobis, et plus quam prophetam.

10 Hic est, de quo scriptum est:

"Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam,

qui praeparabit viam tuam ante te".

11 Amen dico vobis: Non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista; qui autem minor est in regno caelorum, maior est illo.

12 A diebus autem Ioannis Baptistae usque nunc regnum caelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud.

13 Omnes enim Prophetae et Lex usque ad Ioannem prophetaverunt;

14 et si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est.

15 Qui habet aures, audiat.

16 Cui autem similem aestimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coaequalibus

17 dicunt:

“Cecinimus vobis, et non saltastis;

lamentavimus, et non planxistis”.

18 Venit enim Ioannes neque manducans neque bibens, et dicunt: “Daemonium habet!”;

19 venit Filius hominis manducans et bibens, et dicunt: “Ecce homo vorax et potator vini, publicanorum amicus et peccatorum!”. Et iustificata est sapientia ab operibus suis ”.

20 Tunc coepit exprobrare civitatibus, in quibus factae sunt plurimae virtutes eius, quia non egissent paenitentiam:

21 “ Vae tibi, Chorazin! Vae tibi, Bethsaida! Quia si in Tyro et Sidone factae essent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cilicio et cinere paenitentiam egissent.

22 Verumtamen dico vobis: Tyro et Sidoni remissius erit in die iudicii quam vobis.

23 Et tu, Capharnaum, numquid usque in caelum exaltaberis? Usque in infernum descendes! Quia si in Sodomis factae fuissent virtutes, quae factae sunt in te, mansissent usque in hunc diem.

24 Verumtamen dico vobis: Terrae Sodomorum remissius erit in die iudicii quam tibi ”.

25 In illo tempore respondens Iesus dixit: “ Confiteor tibi, Pater, Domine caeli et terrae, quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis.

26 Ita, Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.

27 Omnia mihi tradita sunt a Patre meo; et nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius et cui voluerit Filius revelare.

28 Venite ad me, omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos.

29 Tollite iugum meum super vos et discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris.

30 Iugum enim meum suave, et onus meum leve est ”.

12

1 In illo tempore abiit Iesus sabbatis per sata; discipuli autem eius esurierunt et coeperunt vellere spicas et manducare.

2 Pharisaei autem videntes dixerunt ei: “ Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere sabbato ”.

3 At ille dixit eis: “ Non legistis quid fecerit David, quando esuriit, et qui cum eo erant?

4 Quomodo intravit in domum Dei et panes propositionis comedit, quod non licebat ei edere neque his, qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus?

5 Aut non legistis in Lege quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant et sine crimine sunt?

6 Dico autem vobis quia templo maior est hic.

7 Si autem sciretis quid est: “Misericordiam volo et non sacrificium”, numquam condemnassetis innocentes.

8 Dominus est enim Filius hominis sabbati ”.

9 Et cum inde transisset, venit in synagogam eorum;

10 et ecce homo manum habens aridam. Et interrogabant eum dicentes: “ Licet sabbatis curare? ”, ut accusarent eum.

11 Ipse autem dixit illis: “ Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam et, si ceciderit haec sabbatis in foveam, nonne tenebit et levabit eam?

12 Quanto igitur melior est homo ove! Itaque licet sabbatis bene facere ”.

13 Tunc ait homini: “ Extende manum tuam ”. Et extendit, et restituta est sana sicut altera.

14 Exeuntes autem pharisaei consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent.

15 Iesus autem sciens secessit inde. Et secuti sunt eum multi, et curavit eos omnes

16 et comminatus est eis, ne manifestum eum facerent,

17 ut adimpleretur, quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem:

18 “ Ecce puer meus, quem elegi,

dilectus meus, in quo bene placuit animae meae;

ponam Spiritum meum super eum,

et iudicium gentibus nuntiabit.

19 Non contendet neque clamabit,

neque audiet aliquis in plateis vocem eius.

20 Arundinem quassatam non confringet

et linum fumigans non exstinguet,

donec eiciat ad victoriam iudicium;

21 et in nomine eius gentes sperabunt ”.

22 Tunc oblatus est ei daemonium habens, caecus et mutus, et curavit eum, ita ut mutus loqueretur et videret.

23 Et stupebant omnes turbae et dicebant: “ Numquid hic est filius David? ”.

24 Pharisaei autem audientes dixerunt: “ Hic non eicit daemones nisi in Beelzebul, principe daemonum ”.

25 Sciens autem cogitationes eorum dixit eis: “ Omne regnum divisum contra se desolatur, et omnis civitas vel domus divisa contra se non stabit.

26 Et si Satanas Satanam eicit, adversus se divisus est; quomodo ergo stabit regnum eius?

27 Et si ego in Beelzebul eicio daemones, filii vestri in quo eiciunt? Ideo ipsi iudices erunt vestri.

28 Si autem in Spiritu Dei ego eicio daemones, igitur pervenit in vos regnum Dei.

29 Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis et vasa eius diripere, nisi prius alligaverit fortem? Et tunc domum illius diripiet.

30 Qui non est mecum, contra me est; et, qui non congregat mecum, spargit.

31 Ideo dico vobis: Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, Spiritus autem blasphemia non remittetur.

32 Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc saeculo neque in futuro.

33 Aut facite arborem bonam et fructum eius bonum, aut facite arborem malam et fructum eius malum: si quidem ex fructu arbor agnoscitur.

34 Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur.

35 Bonus homo de bono thesauro profert bona, et malus homo de malo thesauro profert mala.

36 Dico autem vobis: Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii:

37 ex verbis enim tuis iustificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis ".

38 Tunc responderunt ei quidam de scribis et pharisaeis dicentes: " Magister, volumus a te signum videre ".

39 Qui respondens ait illis: " Generatio mala et adultera signum requirit; et signum non dabitur ei, nisi signum Ionae prophetae.

40 Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terrae tribus diebus et tribus noctibus.

41 Viri Ninevitae surgent in iudicio cum generatione ista et condemnabunt eam, quia paenitentiam egerunt in praedicatione Ionae; et ecce plus quam Iona hic!

42 Regina austri surget in iudicio cum generatione ista et condemnabit eam, quia venit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis; et ecce plus quam Salomon hic!

43 Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quaerens requiem et non invenit.

44 Tunc dicit: "Revertar in domum meam unde exivi"; et veniens invenit vacantem, scopis mundatam et ornatam.

45 Tunc vadit et assumit secum septem alios spiritus nequiores se, et intrantes habitant ibi; et fiunt novissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit et generationi huic pessimae ".

46 Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater et fratres eius stabant foris quaerentes loqui ei.

47 Dixit autem ei quidam: " Ecce mater tua et fratres tui foris stant quaerentes loqui tecum ".

48 At ille respondens dicenti sibi ait: " Quae est mater mea, et qui sunt fratres mei? ".

49 Et extendens manum suam in discipulos suos dixit: " Ecce mater mea et fratres mei.

50 Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in caelis est, ipse meus frater et soror et mater est ".

13

1 In illo die exiens Iesus de domo sedebat secus mare;

2 et congregatae sunt ad eum turbae multae, ita ut in naviculam ascendens sederet, et omnis turba stabat in litore.

3 Et locutus est eis multa in parabolis dicens: " Ecce exiit, qui seminat, seminare.

4 Et dum seminat, quaedam ceciderunt secus viam, et venerunt volucres et comederunt ea.

5 Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam, et continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terrae;

6 sole autem orto, aestuaverunt et, quia non habebant radicem, aruerunt.

7 Alia autem ceciderunt in spinas, et creverunt spinae et suffocaverunt ea.

8 Alia vero ceciderunt in terram bonam et dabant fructum: aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum.

9 Qui habet aures, audiat ”.

10 Et accedentes discipuli dixerunt ei: “ Quare in parabolis loqueris eis? ”.

11 Qui respondens ait illis: “ Quia vobis datum est nosse mysteria regni caelorum, illis autem non est datum.

12 Qui enim habet, dabitur ei, et abundabit; qui autem non habet, et quod habet, auferetur ab eo.

13 Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident et audientes non audiunt neque intellegunt;

14 et adimpletur eis prophetia Isaiae dicens:

"Auditu audietis et non intellegetis

et videntes videbitis et non videbitis.

15 Incrassatum est enim cor populi huius,

et auribus graviter audierunt

et oculos suos clauserunt,

ne quando oculis videant

et auribus audiant

et corde intellegant et convertantur,

et sanem eos".

16 Vestri autem beati oculi, quia vident, et aures vestrae, quia audiunt.

17 Amen quippe dico vobis: Multi prophetae et iusti cupierunt videre, quae videtis, et non viderunt, et audire, quae auditis, et non audierunt!

18 Vos ergo audite parabolam seminantis.

19 Omnis, qui audit verbum regni et non intellegit, venit Malus et rapit, quod seminatum est in corde eius; hic est, qui secus viam seminatus est.

20 Qui autem supra petrosa seminatus est, hic est, qui verbum audit et continuo cum gaudio accipit illud,

21 non habet autem in se radicem, sed est temporalis; facta autem tribulatione vel persecutione propter verbum, continuo scandalizatur.

22 Qui autem est seminatus in spinis, hic est, qui verbum audit, et sollicitudo saeculi et fallacia divitiarum suffocat verbum, et sine fructu efficitur.

23 Qui vero in terra bona seminatus est, hic est, qui audit verbum et intellegit et fructum affert et facit aliud quidem centum, aliud autem sexaginta, porro aliud triginta ”.

24 Aliam parabolam proposuit illis dicens: “ Simile factum est regnum caelorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo.

25 Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius et superseminavit zizania in medio tritici et abiit.

26 Cum autem crevisset herba et fructum fecisset, tunc apparuerunt et zizania.

27 Accedentes autem servi patris familias dixerunt ei: “Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania?”.

28 Et ait illis: “Inimicus homo hoc fecit”. Servi autem dicunt ei: “Vis, imus et colligimus ea?”.

29 Et ait: “Non; ne forte colligentes zizania eradicetis simul cum eis triticum,

30 sinite utraque crescere usque ad messem. Et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania et alligate ea in fasciculos ad comburendum ea, triticum autem congregate in horreum meum” ”.

31 Aliam parabolam proposuit eis dicens: “ Simile est regnum caelorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo.

32 Quod minimum quidem est omnibus seminibus; cum autem creverit, maius est holeribus et fit arbor, ita ut volucres caeli veniant et habitent in ramis eius ”.

33 Aliam parabolam locutus est eis: “ Simile est regnum caelorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinae satis tribus, donec fermentatum est totum ”.

34 Haec omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas; et sine parabola nihil loquebatur eis,

35 ut adimpleretur, quod dictum erat per prophetam dicentem:

“ Aperiam in parabolis os meum,

eructabo abscondita a constitutione mundi ”.

36 Tunc, dimissis turbis, venit in domum, et accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: “ Dissere nobis parabolam zizaniorum agri ”.

37 Qui respondens ait: “ Qui seminat bonum semen, est Filius hominis;

38 ager autem est mundus; bonum vero semen, hi sunt filii regni; zizania autem filii sunt Mali;

39 inimicus autem, qui seminavit ea, est Diabolus; messis vero consummatio saeculi est; messores autem angeli sunt.

40 Sicut ergo colliguntur zizania et igni comburuntur, sic erit in consummatione saeculi:

41 mittet Filius hominis angelos suos, et colligent de regno eius omnia scandala et eos, qui faciunt iniquitatem,

42 et mittent eos in caminum ignis; ibi erit fletus et stridor dentium.

43 Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Pa tris eorum. Qui habet aures, audiat.

44 Simile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro; quem qui invenit homo abscondit et prae gaudio illius vadit et vendit universa, quae habet, et emit agrum illum.

45 Iterum simile est regnum caelorum homini negotiatori quaerenti bonas margaritas.

46 Inventa autem una pretiosa margarita, abiit et vendidit omnia, quae habuit, et emit eam.

47 Iterum simile est regnum caelorum sagenae missae in mare et ex omni genere congreganti;

48 quam, cum impleta esset, educentes secus litus et sedentes collegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt.

49 Sic erit in consummatione saeculi: exibunt angeli et separabunt malos de medio iustorum

50 et mittent eos in caminum ignis; ibi erit fletus et stridor dentium.

51 Intellexistis haec omnia? ”. Dicunt ei: “ Etiam ”.

52 Ait autem illis: “ Ideo omnis scriba doctus in regno caelorum similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo nova et vetera ”.

53 Et factum est, cum consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde.

54 Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagoga eorum, ita ut mirarentur et dicerent: “ Unde huic sapientia haec et virtutes?

55 Nonne hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria, et fratres eius Iacobus et Ioseph et Simon et Iudas?

56 Et sorores eius nonne omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista? ”.

57 Et scandalizabantur in eo. Iesus autem dixit eis: “ Non est propheta sine honore nisi in patria et in domo sua ”.

58 Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

14

1 In illo tempore audivit He rodes tetrarcha famam Iesu

2 et ait pueris suis: “ Hic est Ioannes Baptista; ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo ”.

3 Herodes enim tenuit Ioannem et alligavit eum et posuit in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui.

4 Dicebat enim illi Ioannes: “ Non licet tibi habere eam ”.

5 Et volens illum occidere, timuit populum, quia sicut prophetam eum habebant.

6 Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodiadis in medio et placuit Herodi,

7 unde cum iuramento pollicitus est ei dare, quodcumque postulasset.

8 At illa, praemonita a matre sua: “ Da mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistae ”.

9 Et contristatus rex propter iuramentum et eos, qui pariter recumbebant, iussit dari

10 misitque et decollavit Ioannem in carcere;

11 et allatum est caput eius in disco et datum est puellae, et tulit matri suae.

12 Et accedentes discipuli eius tulerunt corpus et sepelierunt illud et venientes nuntiaverunt Iesu.

13 Quod cum audisset Iesus, secessit inde in navicula in locum desertum seorsum; et cum audissent, turbae secutae sunt eum pedestres de civitatibus.

14 Et exiens vidit turbam multam et misertus est eorum et curavit languidos eorum.

15 Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli dicentes: “ Desertus est locus, et hora iam praeteriit; dimitte turbas, ut euntes in castella emant sibi escas ”.

16 Iesus autem dixit eis: “ Non habent necesse ire; date illis vos manducare ”.

17 Illi autem dicunt ei: “ Non habemus hic nisi quinque panes et duos pisces ”.

18 Qui ait: “ Afferte illos mihi huc ”.

19 Et cum iussisset turbas discumbere supra fenum, acceptis quinque panibus et duobus piscibus, aspiciens in caelum benedixit et fregit et dedit discipulis panes, discipuli autem turbis.

20 Et manducaverunt omnes et saturati sunt; et tulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos.

21 Manducantium autem fuit numerus fere quinque milia virorum, exceptis mulieribus et parvulis.

22 Et statim iussit discipulos ascendere in naviculam et praecedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas.

23 Et dimissis turbis, ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto, solus erat ibi.

24 Navicula autem iam multis stadiis a terra distabat, fluctibus iactata; erat enim contrarius ventus.

25 Quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans supra mare.

26 Discipuli autem, videntes eum supra mare ambulantem, turbati sunt dicentes: “ Phantasma est ”, et prae timore clamaverunt.

27 Statimque Iesus locutus est eis dicens: “ Habete fiduciam, ego sum; nolite timere! ”.

28 Respondens autem ei Petrus dixit: “ Domine, si tu es, iube me venire ad te super aquas ”.

29 At ipse ait: “ Veni! ”. Et descendens Petrus de navicula ambulavit super aquas et venit ad Iesum.

30 Videns vero ventum validum timuit et, cum coepisset mergi, clamavit dicens: “ Domine, salvum me fac! ”.

31 Continuo autem Iesus extendens manum apprehendit eum et ait illi: “ Modicae fidei, quare dubitasti? ”.

32 Et cum ascendissent in naviculam, cessavit ventus.

33 Qui autem in navicula erant, adoraverunt eum dicentes: “ Vere Filius Dei es! ”.

34 Et cum transfretassent, venerunt in terram Gennesaret.

35 Et cum cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam et obtulerunt ei omnes male habentes,

36 et rogabant eum, ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent; et, quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.

15

1 Tunc accedunt ad Iesum ab Hierosolymis pharisaei et scribae dicentes:

2 “ Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? Non enim lavant manus suas, cum panem manducant ”.

3 Ipse autem respondens ait illis: “ Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?

4 Nam Deus dixit: "Honora patrem tuum et matrem" et: "Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur".

5 Vos autem dicitis: “Quicumque dixerit patri vel matri: Munus est, quodcumque ex me profuerit,

6 non honorificabit patrem suum”; et irritum fecistis verbum Dei propter traditionem vestram.

7 Hypocritae! Bene prophetavit de vobis Isaias dicens:

8 "Populus hic labiis me honorat,

cor autem eorum longe est a me;

9 sine causa autem colunt me

docentes doctrinas mandata homi num" ”.

10 Et convocata ad se turba, dixit eis: “ Audite et intellegite:

11 Non quod intrat in os, coinquinat hominem; sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem! ”.

12 Tunc accedentes discipuli dicunt ei: “ Scis quia pharisaei, audito verbo, scandalizati sunt? ”.

13 At ille respondens ait: “ Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus caelestis, eradicabitur.

14 Sinite illos: caeci sunt, duces caecorum. Caecus autem si caeco ducatum praestet, ambo in foveam cadent ”.

15 Respondens autem Petrus dixit ei: “ Edissere nobis parabolam istam ”.

16 At ille dixit: “ Adhuc et vos sine intellectu estis?

17 Non intellegitis quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit et in secessum emittitur?

18 Quae autem procedunt de ore, de corde exeunt, et ea coinquinant hominem.

19 De corde enim exeunt cogitationes malae, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiae.

20 Haec sunt, quae coinquinant hominem; non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem ”.

21 Et egressus inde Iesus, secessit in partes Tyri et Sidonis.

22 Et ecce mulier Chananaea a finibus illis egressa clamavit dicens: “ Miserere mei, Domine, fili David! Filia mea male a daemonio vexatur ”.

23 Qui non respondit ei verbum.

Et accedentes discipuli eius rogabant eum dicentes: “ Dimitte eam, quia clamat post nos ”.

24 Ipse autem respondens ait: “ Non sum missus nisi ad oves, quae perierunt domus Israel ”.

25 At illa venit et adoravit eum dicens: “ Domine, adiuva me! ”.

26 Qui respondens ait: “ Non est bonum sumere panem filiorum et mittere catellis ”.

27 At illa dixit: “ Etiam, Domine, nam et catelli edunt de micis, quae cadunt de mensa dominorum suorum ”.

28 Tunc respondens Iesus ait illi: “ O mulier, magna est fides tua! Fiat tibi, sicut vis ”. Et sanata est filia illius ex illa hora.

29 Et cum transisset inde, Iesus venit secus mare Galilaeae et ascendens in montem sedebat ibi.

30 Et accesserunt ad eum turbae multae habentes secum claudos, caecos, debiles, mutos et alios multos et proiecerunt eos ad pedes eius, et curavit eos,

31 ita ut turba miraretur videntes mutos loquentes, debiles sanos et claudos ambulantes et caecos videntes. Et magnificabant Deum Israel.

32 Iesus autem convocatis discipulis suis dixit: “ Misereor turbae, quia triduo iam perseverant mecum et non habent, quod manducent; et dimittere eos ieiunos nolo, ne forte deficiant in via ”.

33 Et dicunt ei discipuli: “ Unde nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam? ”.

34 Et ait illis Iesus: “ Quot panes habetis? ”. At illi dixerunt: “ Septem et paucos pisciculos ”.

35 Et praecepit turbae, ut discumberet super terram;

36 et accipiens septem panes et pisces et gratias agens fregit et dedit discipulis, discipuli autem turbis.

37 Et comederunt omnes et saturati sunt; et, quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas.

38 Erant autem, qui manducaverant, quattuor milia hominum extra mulieres et parvulos.

39 Et dimissis turbis, ascendit in naviculam et venit in fines Magadan.

16

1 Et accesserunt ad eum pharisaei et sadducaei tentantes et rogaverunt eum, ut signum de caelo ostenderet eis.

2 At ille respondens ait eis: “ Facto vespere dicitis: “Serenum erit, rubicundum est enim caelum”;

3 et mane: “Hodie tempestas, rutilat enim triste caelum”. Faciem quidem caeli diiudicare nostis, signa autem temporum non potestis.

4 Generatio mala et adultera signum quaerit, et signum non dabitur ei, nisi signum Ionae ”. Et, relictis illis, abiit.

5 Et cum venissent discipuli trans fretum, obliti sunt panes accipere.

6 Iesus autem dixit illis: “ Intuemini et cavete a fermento pharisaeorum et sadducaeorum ”.

7 At illi cogitabant inter se dicentes: “ Panes non accepimus!”.

8 Sciens autem Iesus dixit: “ Quid cogitatis inter vos, modicae fidei, quia panes non habetis?

9 Nondum intellegitis neque recordamini quinque panum quinque milium hominum, et quot cophinos sumpsistis?

10 Neque septem panum quattuor milium hominum, et quot sportas sumpsistis?

11 Quomodo non intellegitis quia non de panibus dixi vobis? Sed cavete a fermento pharisaeorum et sadducaeorum ”.

12 Tunc intellexerunt quia non dixerit cavendum a fermento panum sed a doctrina pharisaeorum et sadducaeorum.

13 Venit autem Iesus in partes Caesareae Philippi et interrogabat discipulos suos dicens: “ Quem dicunt homines esse Filium hominis?”.

14 At illi dixerunt: “ Alii Ioannem Baptistam, alii autem Eliam, alii vero Ieremiam, aut unum ex prophetis ”.

15 Dicit illis: “ Vos autem quem me esse dicitis? ”.

16 Respondens Simon Petrus dixit: “ Tu es Christus, Filius Dei vivi ”.

17 Respondens autem Iesus dixit ei: “ Beatus es, Simon Bariona, quia caro et sanguis non revelavit tibi sed Pater meus, qui in caelis est.

18 Et ego dico tibi: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam; et portae inferi non praevalebunt adversum eam.

19 Tibi dabo claves regni caelorum; et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum in caelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum in caelis ”.

20 Tunc praecepit discipulis, ut nemini dicerent quia ipse esset Christus.

21 Exinde coepit Iesus ostendere discipulis suis quia oporteret eum ire Hierosolymam et multa pati a senioribus et principibus sacerdotum et scribis et occidi et tertia die resurgere.

22 Et assumens eum Petrus coepit increpare illum dicens: “ Absit a te, Domine; non erit tibi hoc ”.

23 Qui conversus dixit Petro: “ Vade post me, Satana! Scandalum es mihi, quia non sapis ea, quae Dei sunt, sed ea, quae hominum! ”.

24 Tunc Iesus dixit discipulis suis: “ Si quis vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me.

25 Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam; qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.

26 Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?

27 Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis, et tunc reddet unicuique secundum opus eius.

28 Amen dico vobis: Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo ”.

17

1 Et post dies sex assumit Iesus Petrum et Iacobum et Ioan nem fratrem eius et ducit illos in montem excelsum seorsum.

2 Et transfiguratus est ante eos; et resplenduit facies eius sicut sol, vestimenta autem eius facta sunt alba sicut lux.

3 Et ecce apparuit illis Moyses et Elias cum eo loquentes.

4 Respondens autem Petrus dixit ad Iesum: “ Domine, bonum est nos hic esse. Si vis, faciam hic tria tabernacula: tibi unum et Moysi unum et Eliae unum ”.

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos; et ecce vox de nube dicens: “ Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui; ipsum audite ”.

6 Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam et timuerunt valde.

7 Et accessit Iesus et tetigit eos dixitque eis: “ Surgite et nolite timere ”.

8 Levantes autem oculos suos, neminem viderunt nisi solum Iesum.

9 Et descendentibus illis de monte, praecepit eis Iesus dicens: “ Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a mortuis resurgat ”.

10 Et interrogaverunt eum discipuli dicentes: “ Quid ergo scribae dicunt quod Eliam oporteat primum venire? ”.

11 At ille respondens ait: “ Elias quidem venturus est et restituet omnia.

12 Dico autem vobis quia Elias iam venit, et non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo, quaecumque voluerunt; sic et Filius hominis passurus est ab eis ”.

13 Tunc intellexerunt discipuli quia de Ioanne Baptista dixisset eis.

14 Et cum venissent ad turbam, accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum

15 et dicens: “ Domine, miserere filii mei, quia lunaticus est et male patitur; nam saepe cadit in ignem et crebro in aquam.

16 Et obtuli eum discipulis tuis, et non potuerunt curare eum ”.

17 Respondens autem Iesus ait: “ O generatio incredula et perversa, quousque ero vobiscum? Usquequo patiar vos? Afferte huc illum ad me ”.

18 Et increpavit eum Iesus, et exiit ab eo daemonium, et curatus est puer ex illa hora.

19 Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secreto et dixerunt: “ Quare nos non potuimus eicere illum? ”.

20 Ille autem dicit illis: “ Propter modicam fidem vestram. Amen quippe dico vobis: Si habueritis fidem sicut

granum sinapis, dicetis monti huic: “Transi hinc illuc!”, et transibit, et nihil impossibile erit vobis ”.

(21) 22 Conversantibus autem eis in Galilaea, dixit illis Iesus: “ Filius hominis tradendus est in manus hominum,

23 et occident eum, et tertio die resurget ”. Et contristati sunt vehementer.

24 Et cum venissent Capharnaum, accesserunt, qui didrachma accipiebant, ad Petrum et dixerunt: “ Magister vester non solvit didrachma? ”.

25 Ait: “ Etiam”. Et cum intrasset domum, praevenit eum Iesus dicens: “ Quid tibi videtur, Simon? Reges terrae a quibus accipiunt tributum vel censum? A filiis suis an ab alienis? ”.

26 Cum autem ille dixisset: “ Ab alienis ”, dixit illi Iesus: “ Ergo liberi sunt filii.

27 Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare et mitte hamum; et eum piscem, qui primus ascenderit, tolle; et, aperto ore, eius invenies staterem. Illum sumens, da eis pro me et te ”.

18

1 In illa hora accesserunt di scipuli ad Iesum dicentes: “ Quis putas maior est in regno caelorum? ”.

2 Et advocans parvulum, statuit eum in medio eorum

3 et dixit: “ Amen dico vobis: Nisi conversi fueritis et efiiciamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum caelorum.

4 Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est maior in regno caelorum.

5 Et, qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.

6 Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius et demergatur in profundum maris.

7 Vae mundo ab scandalis! Necesse est enim ut veniant scandala; verumtamen vae homini, per quem scandalum venit!

8 Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscide eum et proice abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem aeternum.

9 Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum et proice abs te: bonum tibi est unoculum in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.

10 Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis; dico enim vobis quia angeli eorum in caelis semper

vident faciem Patris mei, qui in caelis est.

(11) 12 Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oves, et erraverit una ex eis, nonne relinquet nonaginta novem in montibus et vadit quaerere eam, quae erravit?

13 Et si contigerit ut inveniat eam, amen dico vobis quia gaudebit super eam magis quam super nonaginta novem, quae non erraverunt.

14 Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in caelis est, ut pereat unus de pusillis istis.

15 Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum;

16 si autem non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum testium vel trium stet omne verbum;

17 quod si noluerit audire eos, dic ecclesiae; si autem et ecclesiam noluerit audire, sit tibi sicut ethnicus et publicanus.

18 Amen dico vobis: Quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata in caelo; et, quaecumque solveritis super terram, erunt soluta in caelo.

19 Iterum dico vobis: Si duo ex vobis consenserint super terram de omni re, quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo, qui in caelis est.

20 Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum ”.

21 Tunc accedens Petrus dixit ei: “ Domine, quotiens peccabit in me frater meus, et dimittam ei? Usque septies? ”.

22 Dicit illi Iesus: “ Non dico tibi usque septies sed usque septuagies septies.

23 Ideo assimilatum est regnum caelorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis.

24 Et cum coepisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat decem milia talenta.

25 Cum autem non haberet, unde redderet, iussit eum dominus venumdari et uxorem et filios et omnia, quae habebat, et reddi.

26 Procidens igitur servus ille adorabat eum dicens: “Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi”.

27 Misertus autem dominus servi illius dimisit eum et debitum dimisit ei.

28 Egressus autem servus ille invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios, et tenens suffocabat eum dicens: “Redde, quod debes!”.

29 Procidens igitur conservus eius rogabat eum dicens: “Patientiam habe in me, et reddam tibi”.

30 Ille autem noluit, sed abiit et misit eum in carcerem, donec redderet debitum.

31 Videntes autem conservi eius, quae fiebant, contristati sunt valde et venerunt et narraverunt domino suo omnia, quae facta erant.

32 Tunc vocavit illum dominus suus et ait illi: “Serve nequam, omne debitum illud dimisi tibi, quoniam rogasti me;

33 non oportuit et te misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum?”.

34 Et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum.

35 Sic et Pater meus caelestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris ”.

19

1 Et factum est, cum consum masset Iesus sermones istos, migravit a Galilaea et venit in fines Iudaeae trans Iordanem.

2 Et secutae sunt eum turbae multae, et curavit eos ibi.

3 Et accesserunt ad eum pharisaei tentantes eum et dicentes: “ Licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa? ”.

4 Qui respondens ait: “ Non legistis quia, qui creavit ab initio, masculum et feminam fecit eos

5 et dixit: "Propter hoc dimittet homo patrem et matrem et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una?".

6 Itaque iam non sunt duo sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet ”.

7 Dicunt illi: “ Quid ergo Moyses mandavit dari libellum repudii et dimittere? ”.

8 Ait illis: “ Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras; ab initio autem non sic fuit.

9 Dico autem vobis quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur ”.

10 Dicunt ei discipuli eius: “ Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere ”.

11 Qui dixit eis: “ Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.

12 Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt; et sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus; et sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum caelorum. Qui potest capere, capiat ”.

13 Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret et oraret; discipuli autem increpabant eis.

14 Iesus vero ait: “ Sinite parvulos et nolite eos prohibere ad me venire; talium est enim regnum caelorum ”.

15 Et cum imposuisset eis manus, abiit inde.

16 Et ecce unus accedens ait illi: “ Magister, quid boni faciam, ut habeam vitam aeternam? ”. Qui dixit ei:

17 “ Quid me interrogas de bono? Unus est bonus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata ”.

18 Dicit illi: “ Quae? ”. Iesus autem dixit: “ Non homicidium facies, non adulterabis, non facies furtum, non falsum testimonium dices,

19 honora patrem et matrem et diliges proximum tuum sicut teipsum ”.

20 Dicit illi adulescens: “ Omnia haec custodivi. Quid adhuc mihi deest? ”.

21 Ait illi Iesus: “ Si vis perfectus esse, vade, vende, quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo; et veni, sequere me ”.

22 Cum audisset autem adulescens verbum, abiit tristis; erat enim habens multas possessiones.

23 Iesus autem dixit discipulis suis: “ Amen dico vobis: Dives difficile intrabit in regnum caelorum.

24 Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei ”.

25 Auditis autem his, discipuli mirabantur valde dicentes: “ Quis ergo poterit salvus esse? ”.

26 Aspiciens autem Iesus dixit illis: “ Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt ”.

27 Tunc respondens Petrus dixit ei: “ Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te. Quid ergo erit nobis? ”.

28 Iesus autem dixit illis: “ Amen dico vobis quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in throno gloriae suae, sedebitis et vos super thronos duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.

29 Et omnis, qui reliquit domos vel fratres aut sorores aut patrem aut matrem aut filios aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam aeternam possidebit.

30 Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi.

20

1 Simile est enim regnum cae lorum homini patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam;

2 conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam.

3 Et egressus circa horam tertiam vidit alios stantes in foro otiosos

4 et illis dixit: “Ite et vos in vineam; et, quod iustum fuerit, dabo vobis”.

5 Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam et nonam horam et fecit similiter.

6 Circa undecimam vero exiit et invenit alios stantes et dicit illis: “Quid hic statis tota die otiosi?”.

7 Dicunt ei: “Quia nemo nos conduxit”. Dicit illis: “Ite et vos in vineam”.

8 Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineae procuratori suo: “ Voca operarios et redde illis mercedem incipiens a novissimis usque ad primos ”.

9 Et cum venissent, qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singuli denarium.

10 Venientes autem primi arbitrati sunt quod plus essent accepturi; acceperunt autem et ipsi singuli denarium.

11 Accipientes autem murmurabant adversus patrem familias

12 dicentes: “Hi novissimi una hora fecerunt, et pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei et aestum!”.

13 At ille respondens uni eorum dixit: “Amice, non facio tibi iniuriam; nonne ex denario convenisti mecum?

14 Tolle, quod tuum est, et vade; volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi.

15 Aut non licet mihi, quod volo, facere de meis? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?”.

16 Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi ”.

17 Et ascendens Iesus Hierosolymam assumpsit Duodecim discipulos secreto et ait illis in via:

18 “ Ecce ascendimus Hierosolymam, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis, et condemnabunt eum morte

19 et tradent eum gentibus ad illudendum et flagellandum et crucifigendum, et tertia die resurget ”.

20 Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedaei cum filiis suis, adorans et petens aliquid ab eo.

21 Qui dixit ei: “ Quid vis? ”. Ait illi: “ Dic ut sedeant hi duo filii mei unus ad dexteram tuam et unus ad sinistram in regno tuo ”.

22 Respondens autem Iesus dixit: “ Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? ”. Dicunt ei: “ Possumus ”.

23 Ait illis: “ Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam et sinistram non est meum dare illud, sed quibus paratum est a Patre meo ”.

24 Et audientes decem indignati sunt de duobus fratribus.

25 Iesus autem vocavit eos ad se et ait: “ Scitis quia principes gentium dominantur eorum et, qui magni sunt, potestatem exercent in eos.

26 Non ita erit inter vos, sed quicumque voluerit inter vos magnus fieri, erit vester minister;

27 et, quicumque voluerit inter vos primus esse, erit vester servus;

28 sicut Filius hominis non venit ministrari sed ministrare et dare animam suam redemptionem pro multis ”.

29 Et egredientibus illis ab Iericho, secuta est eum turba multa.

30 Et ecce duo caeci sedentes secus viam audierunt quia Iesus transiret et clamaverunt dicentes: “ Domine, miserere nostri, fili David! ”.

31 Turba autem increpabat eos, ut tacerent; at illi magis clamabant dicentes: “ Domine, miserere nostri, fili David! ”.

32 Et stetit Iesus et vocavit eos et ait: “ Quid vultis, ut faciam vobis?”.

33 Dicunt illi: “ Domine, ut aperiantur oculi nostri ”.

34 Misertus autem Iesus, tetigit oculos eorum; et confestim viderunt et secuti sunt eum.

21

1 Et cum appropinquassent Hierosolymis et venissent Bethfage, ad montem Oliveti, tunc Iesus misit duos discipulos

2 dicens eis: “ Ite in castellum, quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam et pullum cum ea; solvite et adducite mihi.

3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite: “Dominus eos necessarios habet”, et confestim dimittet eos ”.

4 Hoc autem factum est, ut impleretur, quod dictum est per prophetam dicentem:

5 “ Dicite filiae Sion:

Ecce Rex tuus venit tibi,

mansuetus et sedens super asinam

et super pullum filium subiugalis ”.

6 Euntes autem discipuli fecerunt, sicut praecepit illis Iesus,

7 et adduxerunt asinam et pullum; et imposuerunt super eis vestimenta sua, et sedit super ea.

8 Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via; alii autem caedebant ramos de arboribus et sternebant in via.

9 Turbae autem, quae praecedebant eum et quae sequebantur, clamabant dicentes: “ Hosanna filio David! Benedictus, qui venit in nomine Domini! Hosanna in altissimis! ”.

10 Et cum intrasset Hierosolymam, commota est universa civitas dicens: “ Quis est hic?”.

11 Turbae autem dicebant: “ Hic est Iesus propheta a Nazareth Galilaeae ”.

12 Et intravit Iesus in templum et eiciebat omnes vendentes et ementes in templo, et mensas nummulariorum evertit et cathedras vendentium columbas,

13 et dicit eis: “ Scriptum est: "Domus mea domus orationis vocabitur". Vos autem facitis eam speluncam latronum ”.

14 Et accesserunt ad eum caeci et claudi in templo, et sanavit eos.

15 Videntes autem principes sacerdotum et scribae mirabilia, quae fecit, et pueros clamantes in templo et dicentes: “ Hosanna filio David ”, indignati sunt

16 et dixerunt ei: “ Audis quid isti dicant? ”. Iesus autem dicit eis: “ Utique; numquam legistis: "Ex ore infantium et lactantium perfecisti laudem"? ”.

17 Et relictis illis, abiit foras extra civitatem in Bethaniam ibique mansit.

18 Mane autem revertens in civitatem, esuriit.

19 Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam; et nihil invenit in ea nisi folia tantum et ait illi: “ Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum ”. Et arefacta est continuo ficulnea.

20 Et videntes discipuli mirati sunt dicentes: “ Quomodo continuo aruit ficulnea? ”.

21 Respondens autem Iesus ait eis: “ Amen dico vobis: Si habueritis fidem et non haesitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis: “Tolle et iacta te in mare”, fiet.

22 Et omnia, quaecumque petieritis in oratione credentes, accipietis ”.

23 Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum et seniores populi dicentes: “ In qua potestate haec facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem? ”.

24 Respondens autem Iesus dixit illis: “ Interrogabo vos et ego unum sermonem, quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam, in qua potestate haec facio:

25 Baptismum Ioannis unde erat? A caelo an ex hominibus? ”. At illi cogitabant inter se dicentes: “ Si dixerimus: “E caelo”, dicet nobis: “Quare ergo non credidistis illi?”;

26 si autem dixerimus: “Ex hominibus”, timemus turbam; omnes enim habent Ioannem sicut prophetam ”.

27 Et respondentes Iesu dixerunt: “ Nescimus ”. Ait illis et ipse: “ Nec ego dico vobis in qua potestate haec facio ”.

28 “ Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios. Et accedens ad primum dixit: “Fili, vade hodie, operare in vinea”.

29 Ille autem respondens ait: “Nolo”; postea autem paenitentia motus abiit.

30 Accedens autem ad alterum dixit similiter. At ille respondens ait: “Eo, domine”; et non ivit.

31 Quis ex duobus fecit voluntatem patris? ”. Dicunt: “ Primus ”. Dicit illis Iesus: “ Amen dico vobis: Publicani et meretrices praecedunt vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Ioannes in via iustitiae, et non credidistis ei; publicani autem et meretrices crediderunt ei. Vos autem videntes nec paenitentiam habuistis postea, ut crederetis ei.

33 Aliam parabolam audite. Homo erat pater familias, qui plantavit vineam et saepem circumdedit ei et fodit in ea torcular et aedificavit turrim et locavit eam agricolis et peregre profectus est.

34 Cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus eius.

35 Et agricolae, apprehensis servis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidaverunt.

36 Iterum misit alios servos plures prioribus, et fecerunt illis similiter.

37 Novissime autem misit ad eos filium suum dicens: “Verebuntur filium meum”.

38 Agricolae autem videntes filium dixerunt intra se: “Hic est heres. Venite, occidamus eum et habebimus hereditatem eius”.

39 Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam et occiderunt.

40 Cum ergo venerit dominus vineae, quid faciet agricolis illis? ”.

41 Aiunt illi: “ Malos male perdet et vineam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis ”.

42 Dicit illis Iesus: “ Numquam legistis in Scripturis:

"Lapidem quem reprobaverunt aedificantes,

hic factus est in caput anguli;

a Domino factum est istud

et est mirabile in oculis nostris" ?

43 Ideo dico vobis quia auferetur a vobis regnum Dei et dabitur genti facienti fructus eius.

44 Et, qui ceciderit super lapidem istum confringetur; super quem vero ceciderit, conteret eum ”.

45 Et cum audissent principes sacerdotum et pharisaei parabolas eius, cognoverunt quod de ipsis diceret;

46 et quaerentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam sicut prophetam eum habebant.

22

1 Et respondens Iesus dixit ite rum in parabolis eis dicens:

2 “ Simile factum est regnum caelorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

3 Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, et nolebant venire.

4 Iterum misit alios servos dicens: “Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei et altilia occisa, et omnia parata; venite ad nuptias”.

5 Illi autem neglexerunt et abierunt, alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam;

6 reliqui vero tenuerunt servos eius et contumelia affectos occiderunt.

7 Rex autem iratus est et, missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos et civitatem illorum succendit.

8 Tunc ait servis suis: “Nuptiae quidem paratae sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni;

9 ite ergo ad exitus viarum, et quoscumque inveneritis, vocate ad nuptias”.

10 Et egressi servi illi in vias, congregaverunt omnes, quos invenerunt, malos et bonos; et impletae sunt nuptiae discumbentium.

11 Intravit autem rex, ut videret discumbentes, et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali

12 et ait illi: “Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem?”. At ille obmutuit.

13 Tunc dixit rex ministris: “Ligate pedes eius et manus et mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium”.

14 Multi enim sunt vocati, pauci vero electi ”.

15 Tunc abeuntes pharisaei consilium inierunt, ut caperent eum in sermone.

16 Et mittunt ei discipulos suos cum herodianis dicentes: “ Magister, scimus quia verax es et viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo; non enim respicis personam hominum.

17 Dic ergo nobis quid tibi videatur: Licet censum dare Caesari an non? ”.

18 Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: “ Quid me tentatis, hypocritae?

19 Ostendite mihi nomisma census ”. At illi obtulerunt ei denarium.

20 Et ait illis: “ Cuius est imago haec et suprascriptio? ”.

21 Dicunt ei: “ Caesaris ”. Tunc ait illis: “ Reddite ergo, quae sunt Caesaris, Caesari et, quae sunt Dei, Deo ”.

22 Et audientes mirati sunt et, relicto eo, abierunt.

23 In illo die accesserunt ad eum sadducaei, qui dicunt non esse resurrectionem, et interrogaverunt eum

24 dicentes: “ Magister, Moyses dixit, si quis mortuus fuerit non habens filios, ut ducat frater eius uxorem illius et suscitet semen fratri suo.

25 Erant autem apud nos septem fratres: et primus, uxore ducta, defunctus est et non habens semen reliquit uxorem suam fratri suo;

26 similiter secundus et tertius usque ad septimum.

27 Novissime autem omnium mulier defuncta est.

28 In resurrectione ergo cuius erit de septem uxor? Omnes enim habuerunt eam ”.

29 Respondens autem Iesus ait illis: “ Erratis nescientes Scripturas neque virtutem Dei;

30 in resurrectione enim neque nubent neque nubentur, sed sunt sicut angeli in caelo.

31 De resurrectione autem mortuorum non legistis, quod dictum est vobis a Deo dicente:

32 “Ego sum Deus Abraham et Deus Isaac et Deus Iacob”? Non est Deus mortuorum sed viventium ”.

33 Et audientes turbae mirabantur in doctrina eius.

34 Pharisaei autem audientes quod silentium imposuisset sadducaeis, convenerunt in unum.

35 Et interrogavit unus ex eis legis doctor tentans eum:

36 “ Magister, quod est mandatum magnum in Lege? ”.

37 Ait autem illi: “ Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo et in tota anima tua et in tota mente tua:

38 hoc est magnum et primum mandatum.

39 Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum.

40 In his duobus mandatis universa Lex pendet et Prophetae ”.

41 Congregatis autem pharisaeis, interrogavit eos Iesus

42 dicens: “ Quid vobis videtur de Christo? Cuius filius est? ”. Dicunt ei: “ David ”.

43 Ait illis: “ Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum dicens:

44 “Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis,

donec ponam inimicos tuos sub pedibus tuis”?

45 Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius eius est? ”.

46 Et nemo poterat respondere ei verbum, neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

23

1 Tunc Iesus locutus est ad turbas et ad discipulos suos

2 dicens: “ Super cathedram Moysis sederunt scribae et pharisaei.

3 Omnia ergo, quaecumque dixerint vobis, facite et servate; secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim et non faciunt.

4 Alligant autem onera gravia et importabilia et imponunt in umeros hominum, ipsi autem digito suo nolunt ea movere.

5 Omnia vero opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus: dilatant enim phylacteria sua et magnificant fimbrias,

6 amant autem primum recubitum in cenis et primas cathedras in synagogis

7 et salutationes in foro et vocari ab hominibus Rabbi.

8 Vos autem nolite vocari Rabbi; unus enim est Magister vester, omnes autem vos fratres estis.

9 Et Patrem nolite vocare vobis super terram, unus enim est Pater vester, caelestis.

10 Nec vocemini Magistri, quia Magister vester unus est, Christus.

11 Qui maior est vestrum, erit minister vester.

12 Qui autem se exaltaverit, humiliabitur; et, qui se humiliaverit, exaltabitur.

13 Vae autem vobis, scribae et pharisaei hypocritae, quia clauditis regnum caelorum ante homines! Vos

enim non intratis nec introeuntes sinitis intrare.

(14) 15 Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, quia circuitis mare et aridam, ut faciatis unum proselytum, et cum fuerit factus, facitis eum filium gehennae duplo quam vos!

16 Vae vobis, duces caeci, qui dicitis: “Quicumque iuraverit per templum, nihil est; quicumque autem iuraverit in auro templi, debet”.

17 Stulti et caeci! Quid enim maius est: aurum an templum, quod sanctificat aurum?

18 Et: “Quicumque iuraverit in altari, nihil est; quicumque autem iuraverit in dono, quod est super illud, debet”.

19 Caeci! Quid enim maius est: donum an altare, quod sanctificat donum?

20 Qui ergo iuraverit in altari, iurat in eo et in omnibus, quae super illud sunt;

21 et, qui iuraverit in templo, iurat in illo et in eo, qui inhabitat in ipso;

22 et, qui iuraverit in caelo, iurat in throno Dei et in eo, qui sedet super eum.

23 Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, quia decimatis mentam et anethum et cyminum et reliquistis, quae graviora sunt legis: iudicium et misericordiam et fidem! Haec oportuit facere et illa non omittere.

24 Duces caeci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.

25 Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, quia mundatis, quod de foris est calicis et paropsidis, intus autem pleni sunt rapina et immunditia!

26 Pharisaee caece, munda prius, quod intus est calicis, ut fiat et id, quod de foris eius est, mundum.

27 Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, quia similes estis sepulcris dealbatis, quae a foris quidem parent speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum et omni spurcitia!

28 Sic et vos a foris quidem paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisi et iniquitate.

29 Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, qui aedificatis sepulcra prophetarum et ornatis monumenta iustorum

30 et dicitis: “Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum”!

31 Itaque testimonio estis vobismetipsis quia filii estis eorum, qui prophetas occiderunt.

32 Et vos implete mensuram patrum vestrorum.

33 Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis a iudicio gehennae?

34 Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas et sapientes et scribas; ex illis occidetis et crucifigetis et ex eis flagellabitis in synagogis vestris et persequemini de civitate in civitatem,

35 ut veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram a sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zachariae filii Barachiae, quem occidistis inter templum et altare.

36 Amen dico vobis: Venient haec omnia super generationem istam.

37 Ierusalem, Ierusalem, quae occidis prophetas et lapidas eos, qui ad te missi sunt, quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluistis!

38 Ecce relinquitur vobis domus vestra deserta!

39 Dico enim vobis: Non me videbitis amodo, donec dicatis: "Benedictus, qui venit in nomine Dominil" ”.

24

1 Et egressus Iesus de templo ibat, et accesserunt discipuli eius, ut ostenderent ei aedificationes templi;

2 ipse autem respondens dixit eis: “ Non videtis haec omnia? Amen dico vobis: Non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruetur ”.

3 Sedente autem eo super montem Oliveti, accesserunt ad eum discipuli secreto dicentes: “ Dic nobis: Quando haec erunt, et quod signum adventus tui et consummationis saeculi? ”.

4 Et respondens Iesus dixit eis: “ Videte, ne quis vos seducat.

5 Multi enim venient in nomine meo dicentes: “Ego sum Christus”, et multos seducent.

6 Audituri enim estis proelia et opiniones proeliorum. Videte, ne turbemini; oportet enim fieri, sed nondum est finis.

7 Consurget enim gens in gentem, et regnum in regnum, et erunt fames et terrae motus per loca;

8 haec autem omnia initia sunt dolorum.

9 Tunc tradent vos in tribulationem et occident vos, et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.

10 Et tunc scandalizabuntur multi et invicem tradent et odio habebunt invicem;

11 et multi pseudoprophetae surgent et seducent multos.

12 Et, quoniam abundavit iniquitas, refrigescet caritas multorum;

13 qui autem permanserit usque in finem, hic salvus erit.

14 Et praedicabitur hoc evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus; et tunc veniet consummatio.

15 Cum ergo videritis abominationem desolationis, quae dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intellegat:

16 tunc qui in Iudaea sunt, fugiant ad montes;

17 qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua;

18 et, qui in agro, non revertatur tollere pallium suum.

19 Vae autem praegnantibus et nutrientibus in illis diebus!

20 Orate autem, ut non fiat fuga vestra hieme vel sabbato:

21 erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo neque fiet.

22 Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro; sed propter electos breviabuntur dies illi.

23 Tunc si quis vobis dixerit: “Ecce hic Christus” aut: “Hic”, nolite credere.

24 Surgent enim pseudochristi et pseudoprophetae et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.

25 Ecce praedixi vobis.

26 Si ergo dixerint vobis: “Ecce in deserto est”, nolite exire; “Ecce in penetralibus”, nolite credere;

27 sicut enim fulgur exit ab oriente et paret usque in occidentem, ita erit adventus Filii hominis.

28 Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilae.

29 Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellae cadent de caelo, et virtutes caelorum commovebuntur.

30 Et tunc parebit signum Filii hominis in caelo, et tunc plangent omnes tribus terrae et videbunt Filium hominis venientem in nubibus caeli cum virtute et gloria multa;

31 et mittet angelos suos cum tuba magna, et congregabunt electos eius a quattuor ventis, a summis caelorum usque ad terminos eorum.

32 Ab arbore autem fici discite parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit, et folia nata, scitis quia prope est aestas.

33 Ita et vos, cum videritis haec omnia, scitote quia prope est in ianuis.

34 Amen dico vobis: Non praeteribit haec generatio, donec omnia haec fiant.

35 Caelum et terra transibunt, verba vero mea non praeteribunt.

36 De die autem illa et hora nemo scit, neque angeli caelorum neque Filius, nisi Pater solus.

37 Sicut enim dies Noe, ita erit adventus Filii hominis.

38 Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes et bibentes, nubentes et nuptum tradentes, usque ad eum diem, quo introivit in arcam Noe,

39 et non cognoverunt, donec venit diluvium et tulit omnes, ita erit et adventus Filii hominis.

40 Tunc duo erunt in agro: unus assumitur, et unus relinquitur;

41 duae molentes in mola: una assumitur, et una relinquitur.

42 Vigilate ergo, quia nescitis qua die Dominus vester venturus sit.

43 Illud autem scitote quoniam si sciret pater familias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique et non sineret perfodi domum suam.

44 Ideo et vos estote parati, quia, qua nescitis hora, Filius hominis venturus est.

45 Quis putas est fidelis servus et prudens, quem constituit dominus supra familiam suam, ut det illis cibum in tempore?

46 Beatus ille servus, quem cum venerit dominus eius, invenerit sic facientem.

47 Amen dico vobis quoniam super omnia bona sua constituet eum.

48 Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: “Moram facit dominus meus venire”,

49 et coeperit percutere conservos suos, manducet autem et bibat cum ebriis,

50 veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, et in hora, qua ignorat,

51 et dividet eum partemque eius ponet cum hypocritis; illic erit fletus et stridor dentium.

25

1 Tunc simile erit regnum cae lorum decem virginibus, quae accipientes lampades suas exierunt obviam sponso.

2 Quinque autem ex eis erant fatuae, et quinque prudentes.

3 Fatuae enim, acceptis lampadibus suis, non sumpserunt oleum secum;

4 prudentes vero acceperunt oleum in vasis cum lampadibus suis.

5 Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes et dormierunt.

6 Media autem nocte clamor factus est: “Ecce sponsus! Exite obviam ei”.

7 Tunc surrexerunt omnes virgines illae et ornaverunt lampades suas.

8 Fatuae autem sapientibus dixerunt: “Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrae exstinguuntur”.

9 Responderunt prudentes dicentes: “Ne forte non sufficiat nobis et vobis, ite potius ad vendentes et emite vobis”.

10 Dum autem irent emere, venit sponsus, et quae paratae erant, intraverunt cum eo ad nuptias; et clausa est ianua.

11 Novissime autem veniunt et reliquae virgines dicentes: “Domine, domine, aperi nobis”.

12 At ille respondens ait: “Amen dico vobis: Nescio vos”.

13 Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.

14 Sicut enim homo peregre proficiscens vocavit servos suos et tradidit illis bona sua.

15 Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum, unicuique secundum propriam virtutem, et profectus est. Statim

16 abiit, qui quinque talenta acceperat, et operatus est in eis et lucratus est alia quinque;

17 similiter qui duo acceperat, lucratus est alia duo.

18 Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terra et abscondit pecuniam domini sui.

19 Post multum vero temporis venit dominus servorum illorum et ponit rationem cum eis.

20 Et accedens, qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta dicens: “Domine, quinque talenta tradidisti mihi; ecce alia quinque superlucratus sum”.

21 Ait illi dominus eius: “Euge, serve bone et fidelis. Super pauca fuisti fidelis; supra multa te constituam: intra in gaudium domini tui”.

22 Accessit autem et qui duo talenta acceperat, et ait: “Domine, duo talenta tradidisti mihi; ecce alia duo lucratus sum”.

23 Ait illi dominus eius: “Euge, serve bone et fidelis. Super pauca fuisti fidelis; supra multa te constituam: intra in gaudium domini tui”.

24 Accedens autem et qui unum talentum acceperat, ait: “Domine, novi te quia homo durus es: metis, ubi non seminasti, et congregas, ubi non sparsisti;

25 et timens abii et abscondi talentum tuum in terra. Ecce habes, quod tuum est”.

26 Respondens autem dominus eius dixit ei: “Serve male et piger! Sciebas quia meto, ubi non seminavi, et congrego, ubi non sparsi?

27 Oportuit ergo te mittere pecuniam meam nummulariis, et veniens ego recepissem, quod meum est cum usura.

28 Tollite itaque ab eo talentum et date ei, qui habet decem talenta:

29 omni enim habenti dabitur, et abundabit; ei autem, qui non habet, et quod habet, auferetur ab eo.

30 Et inutilem servum eicite in tenebras exteriores: illic erit fletus et stridor dentium”.

31 Cum autem venerit Filius hominis in gloria sua, et omnes angeli cum eo, tunc sedebit super thronum gloriae suae.

32 Et congregabuntur ante eum omnes gentes; et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab haedis,

33 et statuet oves quidem a dextris suis, haedos autem a sinistris.

34 Tunc dicet Rex his, qui a dextris eius erunt: “Venite, benedicti Patris mei; possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.

35 Esurivi enim, et dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi bibere; hospes eram, et collegistis me;

36 nudus, et operuistis me; infirmus, et visitastis me; in carcere eram, et venistis ad me”.

37 Tunc respondebunt ei iusti dicentes: “Domine, quando te vidimus esurientem et pavimus, aut sitientem et dedimus tibi potum?

38 Quando autem te vidimus hospitem et collegimus, aut nudum et cooperuimus?

39 Quando autem te vidimus infirmum aut in carcere et venimus ad te?”.

40 Et respondens Rex dicet illis: “Amen dico vobis: Quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis”.

41 Tunc dicet et his, qui a sinistris erunt: “Discedite a me, maledicti, in ignem aeternum, qui praeparatus est Diabolo et angelis eius.

42 Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare; sitivi, et non dedistis mihi potum;

43 hospes eram, et non collegistis me; nudus, et non operuistis me; infirmus et in carcere, et non visitastis me”.

44 Tunc respondebunt et ipsi dicentes: “Domine, quando te vidimus esurientem aut sitientem aut hospitem aut nudum aut infirmum vel in carcere et non ministravimus tibi?”.

45 Tunc respondebit illis dicens: “Amen dico vobis: Quamdiu non fecistis uni de minimis his, nec mihi fecistis”.

46 Et ibunt hi in supplicium aeternum, iusti autem in vitam aeternam ”.

26

1 Et factum est, cum consum masset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis:

2 “ Scitis quia post biduum Pascha fiet, et Filius hominis traditur, ut crucifigatur ”.

3 Tunc congregati sunt principes sacerdotum et seniores populi in aulam principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas,

4 et consilium fecerunt, ut Iesum dolo tenerent et occiderent;

5 dicebant autem: “ Non in die festo, ne tumultus fiat in populo ”.

6 Cum autem esset Iesus in Bethania, in domo Simonis leprosi,

7 accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi et effudit super caput ipsius recumbentis.

8 Videntes autem discipuli, indignati sunt dicentes: “ Ut quid perditio haec?

9 Potuit enim istud venumdari multo et dari pauperibus ”.

10 Sciens autem Iesus ait illis: “ Quid molesti estis mulieri? Opus enim bonum operata est in me;

11 nam semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habetis.

12 Mittens enim haec unguentum hoc supra corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

13 Amen dico vobis: Ubicumque praedicatum fuerit hoc evangelium in toto mundo, dicetur et quod haec fecit in memoriam eius ”.

14 Tunc abiit unus de Duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad principes sacerdotum

15 et ait: “ Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam? ”. At illi constituerunt ei triginta argenteos.

16 Et exinde quaerebat opportunitatem, ut eum traderet.

17 Prima autem Azymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: “ Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? ”.

18 Ille autem dixit: “ Ite in civitatem ad quendam et dicite ei: “Magister dicit: Tempus meum prope est; apud te facio Pascha cum discipulis meis” ”.

19 Et fecerunt discipuli, sicut constituit illis Iesus, et paraverunt Pascha.

20 Vespere autem facto, discumbebat cum Duodecim.

21 Et edentibus illis, dixit: “ Amen dico vobis: Unus vestrum me traditurus est ”.

22 Et contristati valde, coeperunt singuli dicere ei: “ Numquid ego sum, Domine? ”.

23 At ipse respondens ait: “ Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.

24 Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo; vae autem homini illi, per quem Filius hominis traditur! Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille ”.

25 Respondens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit: “ Numquid ego sum, Rabbi? ”. Ait illi: “ Tu dixisti ”.

26 Cenantibus autem eis, accepit Iesus panem et benedixit ac fregit deditque discipulis et ait: “ Accipite, comedite: hoc est corpus meum ”.

27 Et accipiens calicem, gratias egit et dedit illis dicens: “ Bibite ex hoc omnes:

28 hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

29 Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei ”.

30 Et hymno dicto, exierunt in montem Oliveti.

31 Tunc dicit illis Iesus: “ Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: "Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis".

32 Postquam autem resurrexero, praecedam vos in Galilaeam ”.

33 Respondens autem Petrus ait illi: “ Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor ”.

34 Ait illi Iesus: “ Amen dico tibi: In hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis ”.

35 Ait illi Petrus: “ Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo ”. Similiter et omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit Iesus cum illis in praedium, quod dicitur Gethsemani. Et dicit discipulis: “ Sedete hic, donec vadam illuc et orem ”.

37 Et assumpto Petro et duobus filiis Zebedaei, coepit contristari et maestus esse.

38 Tunc ait illis: “ Tristis est anima mea usque ad mortem; sustinete hic et vigilate mecum ”.

39 Et progressus pusillum, procidit in faciem suam orans et dicens: “ Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu ”.

40 Et venit ad discipulos et invenit eos dormientes; et dicit Petro: “ Sic non potuistis una hora vigilare mecum?

41 Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem; spiritus quidem promptus est, caro autem infirma ”.

42 Iterum secundo abiit et oravit dicens: “ Pater mi, si non potest hoc transire, nisi bibam illud, fiat voluntas tua ”.

43 Et venit iterum et invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati.

44 Et relictis illis, iterum abiit et oravit tertio, eundem sermonem iterum dicens.

45 Tunc venit ad discipulos et dicit illis: “ Dormite iam et requiescite; ecce appropinquavit hora, et Filius hominis traditur in manus peccatorum.

46 Surgite, eamus; ecce appropinquavit, qui me tradit ”.

47 Et adhuc ipso loquente, ecce Iudas, unus de Duodecim, venit, et cum eo turba multa cum gladiis et fustibus, missi a principibus sacerdotum et senioribus populi.

48 Qui autem tradidit eum, dedit illis signum dicens: “ Quemcumque osculatus fuero, ipse est; tenete eum! ”.

49 Et confestim accedens ad Iesum dixit: “ Ave, Rabbi! ” et osculatus est eum.

50 Iesus autem dixit illi: “ Amice, ad quod venisti! ”. Tunc accesserunt et manus iniecerunt in Iesum et tenuerunt eum.

51 Et ecce unus ex his, qui erant cum Iesu, extendens manum exemit gladium suum et percutiens servum principis sacerdotum amputavit auriculam eius.

52 Tunc ait illi Iesus: “ Converte gladium tuum in locum suum. Omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt.

53 An putas quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum?

54 Quomodo ergo implebuntur Scripturae quia sic oportet fieri? ”.

55 In illa hora dixit Iesus turbis: “ Tamquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus comprehendere me? Cotidie sedebam docens in templo, et non me tenuistis ”.

56 Hoc autem totum factum est, ut implerentur scripturae Prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo, fugerunt.

57 Illi autem tenentes Iesum duxerunt ad Caipham principem sacerdotum, ubi scribae et seniores convenerant.

58 Petrus autem sequebatur eum a longe usque in aulam principis sacerdotum; et ingressus intro sede bat cum ministris, ut videret finem.

59 Principes autem sacerdotum et omne concilium quaerebant falsum testimonium contra Iesum, ut eum morti traderent,

60 et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Novissime autem venientes duo

61 dixerunt: “ Hic dixit: “Possum destruere templum Dei et post triduum aedificare illud” ”.

62 Et surgens princeps sacerdotum ait illi: “ Nihil respondes? Quid isti adversum te testificantur? ”.

63 Iesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: “ Adiuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus Filius Dei ”.

64 Dicit illi Iesus: “ Tu dixisti. Verumtamen dico vobis: Amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris Virtutis et venientem in nubibus caeli ”.

65 Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicens: “ Blasphemavit! Quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam.

66 Quid vobis videtur? ”. Illi autem respondentes dixerunt: “ Reus est mortis! ”.

67 Tunc exspuerunt in faciem eius et colaphis eum ceciderunt; alii autem palmas in faciem ei dederunt

68 dicentes: “ Prophetiza nobis, Christe: Quis est, qui te percussit? ”.

69 Petrus vero sedebat foris in atrio; et accessit ad eum una ancilla dicens: “ Et tu cum Iesu Galilaeo eras! ”.

70 At ille negavit coram omnibus dicens: “ Nescio quid dicis! ”.

71 Exeunte autem illo ad ianuam, vidit eum alia et ait his, qui erant ibi: “ Hic erat cum Iesu Nazareno! ”.

72 Et iterum negavit cum iuramento: “ Non novi hominem! ”.

73 Post pusillum autem accesserunt, qui stabant, et dixerunt Petro: “ Vere et tu ex illis es, nam et loquela tua manifestum te facit ”.

74 Tunc coepit detestari et iurare: “ Non novi hominem! ”. Et continuo gallus cantavit;

75 et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat: “ Priusquam gallus cantet, ter me negabis ”. Et egressus foras ploravit amare.

27

1 Mane autem facto, consi lium inierunt omnes princi pes sacerdotum et seniores populi adversus Iesum, ut eum morti traderent.

2 Et vinctum adduxerunt eum et tradiderunt Pilato praesidi.

3 Tunc videns Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset, paenitentia ductus, rettulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus

4 dicens: “ Peccavi tradens sanguinem innocentem ”. At illi dixerunt: “ Quid ad nos? Tu videris! ”.

5 Et proiectis argenteis in templo, recessit et abiens laqueo se suspendit.

6 Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: “ Non licet mittere eos in corbanam, quia pretium sanguinis est ”.

7 Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum Figuli in sepulturam peregrinorum.

8 Propter hoc vocatus est ager ille ager Sanguinis usque in hodiernum diem.

9 Tunc impletum est quod dictum est per Ieremiam prophetam di centem: “ Et acceperunt triginta argenteos, pretium appretiati quem appretiaverunt a filiis Israel,

10 et dederunt eos in agrum Figuli, sicut constituit mihi Dominus ”.

11 Iesus autem stetit ante praesidem; et interrogavit eum praeses dicens: “ Tu es Rex Iudaeorum? ”. Dixit autem Iesus: “ Tu dicis ”.

12 Et cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit illi Pilatus: “ Non audis quanta adversum te dicant testimonia? ”.

14 Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur praeses vehementer.

15 Per diem autem sollemnem consueverat praeses dimittere turbae unum vinctum, quem voluissent.

16 Habebant autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17 Congregatis ergo illis dixit Pilatus: “ Quem vultis dimittam vobis: Barabbam an Iesum, qui dicitur Christus? ”.

18 Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum.

19 Sedente autem illo pro tribunali, misit ad illum uxor eius dicens: “ Nihil tibi et iusto illi. Multa enim passa sum hodie per visum propter eum ”.

20 Principes autem sacerdotum et seniores persuaserunt turbis, ut peterent Barabbam, Iesum vero perderent.

21 Respondens autem praeses ait illis: “ Quem vultis vobis de duobus dimittam? ”. At illi dixerunt: “ Barabbam! ”.

22 Dicit illis Pilatus: “ Quid igitur faciam de Iesu, qui dicitur Christus? ”. Dicunt omnes: “ Crucifigatur! ”.

23 Ait autem: “ Quid enim mali fecit? ”. At illi magis clamabant dicentes: “ Crucifigatur! ”.

24 Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua, lavit manus coram turba dicens: “ Innocens ego sum a sanguine hoc; vos videritis! ”.

25 Et respondens universus populus dixit: “ Sanguis eius super nos et super filios nostros ”.

26 Tunc dimisit illis Barabbam; Iesum autem flagellatum tradidit, ut crucifigeretur.

27 Tunc milites praesidis suscipientes Iesum in praetorio congregaverunt ad eum universam cohortem.

28 Et exuentes eum, clamydem coccineam circumdederunt ei

29 et plectentes coronam de spinis posuerunt super caput eius et arundinem in dextera eius et, genu flexo ante eum, illudebant ei dicentes: “ Ave, rex Iudaeorum! ”.

30 Et exspuentes in eum acceperunt arundinem et percutiebant caput eius.

31 Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum clamyde et induerunt eum vestimentis eius et duxerunt eum, ut crucifigerent.

32 Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenaeum nomine Simonem; hunc angariaverunt, ut tolleret crucem eius.

33 Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariae locus,

34 et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum; et cum gustasset, noluit bibere.

35 Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta eius sortem mittentes

36 et sedentes servabant eum ibi.

37 Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: “ Hic est Iesus Rex Iudaeorum ”.

38 Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones: unus a dextris, et unus a sinistris.

39 Praetereuntes autem blasphemabant eum moventes capita sua

40 et dicentes: “ Qui destruis templum et in triduo illud reaedificas, salva temetipsum; si Filius Dei es, descende de cruce! ”.

41 Similiter et principes sacerdotum illudentes cum scribis et senioribus dicebant:

42 “ Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. Rex Israel est; descendat nunc de cruce, et credemus in eum.

43 Confidit in Deo; liberet nunc, si vult eum. Dixit enim: “Dei Filius sum” ”.

44 Idipsum autem et latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.

45 A sexta autem hora tenebrae factae sunt super universam terram usque ad horam nonam.

46 Et circa horam nonam clamavit Iesus voce magna dicens: “ Eli, Eli, lema sabacthani? ”, hoc est: “ Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? ”.

47 Quidam autem ex illic stantibus audientes dicebant: “ Eliam vocat iste ”.

48 Et continuo currens unus ex eis acceptam spongiam implevit aceto et imposuit arundini et dabat ei bibere.

49 Ceteri vero dicebant: “ Sine, videamus an veniat Elias liberans eum ”.

50 Iesus autem iterum clamans voce magna emisit spiritum.

51 Et ecce velum templi scissum est a summo usque deorsum in duas partes, et terra mota est, et petrae scissae sunt;

52 et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt

53 et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius venerunt in sanctam civitatem et apparuerunt multis.

54 Centurio autem et, qui cum eo erant custodientes Iesum, viso terrae motu et his, quae fiebant, timuerunt valde dicentes: “ Vere Dei Filius erat iste! ”.

55 Erant autem ibi mulieres multae a longe aspicientes, quae secutae erant Iesum a Galilaea ministrantes ei;

56 inter quas erat Maria Magdalene et Maria Iacobi et Ioseph mater et mater filiorum Zebedaei.

57 Cum sero autem factum esset, venit homo dives ab Arimathaea nomine Ioseph, qui et ipse discipulus erat Iesu.

58 Hic accessit ad Pilatum et petiit corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi.

59 Et accepto corpore, Ioseph involvit illud in sindone munda

60 et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra, et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti et abiit.

61 Erat autem ibi Maria Magdalene et altera Maria sedentes contra sepulcrum.

62 Altera autem die, quae est post Parascevem, convenerunt principes sacerdotum et pharisaei ad Pilatum

63 dicentes: “ Domine, recordati sumus quia seductor ille dixit adhuc vivens: “Post tres dies resurgam”.

64 Iube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium, ne forte veniant discipuli eius et furentur eum et dicant plebi: “Surrexit a mortuis”, et erit novissimus error peior priore ”.

65 Ait illis Pilatus: “ Habetis custodiam; ite, custodite, sicut scitis ”.

66 Illi autem abeuntes munierunt sepulcrum, signantes lapidem, cum custodia.

28

1 Sero autem post sabbatum, cum illucesceret in primam sabbati, venit Maria Magdalene et altera Maria videre sepulcrum.

2 Et ecce terrae motus factus est magnus: angelus enim Domini descendit de caelo et accedens revolvit lapidem et sedebat super eum.

3 Erat autem aspectus eius sicut fulgur, et vestimentum eius candidum sicut nix.

4 Prae timore autem eius exterriti sunt custodes et facti sunt velut mortui.

5 Respondens autem angelus dixit mulieribus: “ Nolite timere vos! Scio enim quod Iesum, qui crucifixus est, quaeritis.

6 Non est hic: surrexit enim, sicut dixit. Venite, videte locum, ubi positus erat.

7 Et cito euntes dicite discipulis eius: “Surrexit a mortuis et ecce praecedit vos in Galilaeam; ibi eum videbitis”. Ecce dixi vobis ”.

8 Et exeuntes cito de monumento cum timore et magno gaudio cucurrerunt nuntiare discipulis eius.

9 Et ecce Iesus occurrit illis dicens: “ Avete ”. Illae autem accesserunt et tenuerunt pedes eius et adoraverunt eum.

10 Tunc ait illis Iesus: “ Nolite timere; ite, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilaeam et ibi me videbunt ”.

11 Quae cum abiissent, ecce quidam de custodia venerunt in civitatem et nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia, quae facta fuerant.

12 Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus

13 dicentes: “ Dicite: “Discipuli eius nocte venerunt et furati sunt eum, nobis dormientibus”.

14 Et si hoc auditum fuerit a praeside, nos suadebimus ei et securos vos faciemus ”.

15 At illi, accepta pecunia, fecerunt, sicut erant docti. Et divulgatum est verbum istud apud Iudaeos usque in hodiernum diem.

16 Undecim autem discipuli abierunt in Galilaeam, in montem ubi constituerat illis Iesus,

17 et videntes eum adoraverunt; quidam autem dubitaverunt.

18 Et accedens Iesus locutus est eis dicens: “ Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra.

19 Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti,

20 docentes eos servare omnia, quaecumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi ”.

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHAEUM

1

1 Liber generationis Iesu Christi filii David filii Abraham.

2 Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob, Iacob autem genuit Iudam et fratres eius,

3 Iudas autem genuit Phares et Zara de Thamar, Phares autem genuit Esrom, Esrom autem genuit Aram,

4 Aram autem genuit Aminadab, Aminadab autem genuit Naasson, Naasson autem genuit Salmon,

5 Salmon autem genuit Booz de Rahab, Booz autem genuit Obed ex Ruth, Obed autem genuit Iesse,

6 Iesse autem genuit David regem.

David autem genuit Salomonem ex ea, quae fuit Uriae,

7 Salomon autem genuit Roboam, Roboam autem genuit Abiam, Abia autem genuit Asa,

8 Asa autem genuit Iosaphat, Iosaphat autem genuit Ioram, Ioram autem genuit Oziam,

9 Ozias autem genuit Ioatham, Ioatham autem genuit Achaz, Achaz autem genuit Ezechiam,

10 Ezechias autem genuit Manassen, Manasses autem genuit Amon, Amon autem genuit Iosiam,

11 Iosias autem genuit Iechoniam et fratres eius in transmigratione Babylonis.

12 Et post transmigrationem Babylonis Iechonias genuit Salathiel, Salathiel autem genuit Zorobabel,

13 Zorobabel autem genuit Abiud, Abiud autem genuit Eliachim, Eliachim autem genuit Azor,

14 Azor autem genuit Sadoc, Sadoc autem genuit Achim, Achim autem genuit Eliud,

15 Eliud autem genuit Eleazar, Eleazar autem genuit Matthan, Matthan autem genuit Iacob,

16 Iacob autem genuit Ioseph virum Mariae, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus.

17 Omnes ergo generationes ab Abraham usque ad David generationes quattuordecim; et a David usque ad transmigrationem Babylonis generationes quattuordecim; et a transmigratione Babylonis usque ad Christum generationes quattuordecim.

18 Iesu Christi autem generatio sic erat.

Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam convenirent inventa est in utero habens de Spiritu Sancto.

19 Ioseph autem vir eius, cum esset iustus et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam.

20 Haec autem eo cogitante, ecce angelus Domini in somnis apparuit ei dicens: “ Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est;

21 pariet autem filium, et vocabis nomen eius Iesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum ”.

22 Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur id, quod dictum est a Domino per prophetam dicentem:

23 “ Ecce, virgo in utero habebit et pariet filium, et vocabunt nomen eius Emmanuel ”, quod est interpretatum Nobiscum Deus.

24 Exsurgens autem Ioseph a somno fecit, sicut praecepit ei angelus Domini, et accepit coniugem suam;

25 et non cognoscebat eam, donec peperit filium, et vocavit nomen eius Iesum.

2

1 Cum autem natus esset Iesus in Bethlehem Iudaeae in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Hierosolymam

2 dicentes: “ Ubi est, qui natus est, rex Iudaeorum? Vidimus enim stellam eius in oriente et venimus adorare eum ”.

3 Audiens autem Herodes rex turbatus est et omnis Hierosolyma cum illo;

4 et congregans omnes principes sacerdotum et scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur.

5 At illi dixerunt ei: “ In Bethlehem Iudaeae. Sic enim scriptum est per prophetam:

6 "Et tu, Bethlehem terra Iudae,

nequaquam minima es in principibus Iudae;

ex te enim exiet dux,

qui reget populum meum Israel" ”.

7 Tunc Herodes, clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellae, quae apparuit eis;

8 et mittens illos in Bethlehem dixit: “ Ite et interrogate diligenter de puero; et cum inveneritis, renuntiate mihi, ut et ego veniens adorem eum ”.

9 Qui cum audissent regem, abierunt. Et ecce stella, quam viderant in oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret supra, ubi erat puer.

10 Videntes autem stellam gavisi sunt gaudio magno valde.

11 Et intrantes domum viderunt puerum cum Maria matre eius, et procidentes adoraverunt eum; et apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum et tus et myrrham.

12 Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam.

13 Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparet in somnis Ioseph dicens: “ Surge et accipe puerum et matrem eius et fuge in Aegyptum et esto ibi, usque dum dicam tibi; futurum est enim ut Herodes quaerat puerum ad perdendum eum ”.

14 Qui consurgens accepit puerum et matrem eius nocte et recessit in Aegyptum

15 et erat ibi usque ad obitum Herodis, ut adimpleretur, quod dictum est a Domino per prophetam dicentem:

“ Ex Aegypto vocavi filium meum ”.

16 Tunc Herodes videns quoniam illusus esset a Magis, iratus est valde et mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem et in omnibus finibus eius, a bimatu et infra, secundum tempus, quod exquisierat a Magis.

17 Tunc adimpletum est, quod dictum est per Ieremiam prophetam dicentem:

18 “ Vox in Rama audita est,

ploratus et ululatus multus:

Rachel plorans filios suos,

et noluit consolari, quia non sunt ”.

19 Defuncto autem Herode, ecce apparet angelus Domini in somnis Ioseph in Aegypto

20 dicens: “ Surge et accipe puerum et matrem eius et vade in terram Israel; defuncti sunt enim, qui quaerebant animam pueri ”.

21 Qui surgens accepit puerum et matrem eius et venit in terram Israel.

22 Audiens autem quia Archelaus regnaret in Iudaea pro Herode patre suo, timuit illuc ire; et admonitus in somnis, secessit in partes Galilaeae

23 et veniens habitavit in civitate, quae vocatur Nazareth, ut adimpleretur, quod dictum est per Prophetas: “ Nazaraeus vocabitur ”.

3

1 In diebus autem illis venit Ioannes Baptista praedicans in deserto Iudaeae

2 et dicens: “ Paenitentiam agite; appropinquavit enim regnum caelorum ”.

3 Hic est enim, qui dictus est per Isaiam prophetam dicentem:

“ Vox clamantis in deserto:

"Parate viam Domini,

rectas facite semitas eius!" ”.

4 Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis cameli et zonam pelliceam circa lumbos suos; esca autem eius erat locustae et mel silvestre.

5 Tunc exibat ad eum Hierosolyma et omnis Iudaea et omnis regio circa Iordanem,

6 et baptizabantur in Iordane flumine ab eo, confitentes peccata sua.

7 Videns autem multos pharisaeorum et sadducaeorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: “ Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere a futura ira?

8 Facite ergo fructum dignum paenitentiae

9 et ne velitis dicere intra vos: “Patrem habemus Abraham”; dico enim vobis quoniam potest Deus de lapidibus istis suscitare Abrahae filios.

10 Iam enim securis ad radicem arborum posita est; omnis ergo arbor, quae non facit fructum bonum, exciditur et in ignem mittitur.

11 Ego quidem vos baptizo in aqua in paenitentiam; qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare; ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto et igni,

12 cuius ventilabrum in manu sua, et permundabit aream suam et congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inexstinguibili ”.

13 Tunc venit Iesus a Galilaea in Iordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo.

14 Ioannes autem prohibebat eum dicens: “ Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me? ”.

15 Respondens autem Iesus dixit ei: “ Sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiam ”. Tunc dimittit eum.

16 Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua; et ecce aperti sunt ei caeli, et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam et venientem super se.

17 Et ecce vox de caelis dicens: “Hic est Filius meus dilectus, in quo

mihi complacui ”.

4

1 Tunc Iesus ductus est in de sertum a Spiritu, ut tentaretur a Diabolo.

2 Et cum ieiunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esuriit.

3 Et accedens tentator dixit ei: “ Si Filius Dei es, dic, ut lapides isti panes fiant ”.

4 Qui respondens dixit:

“ Scriptum est:

"Non in pane solo vivet homo,

sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei" ”.

5 Tunc assumit eum Diabolus in sanctam civitatem et statuit eum supra pinnaculum templi

6 et dicit ei: “ Si Filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim:

"Angelis suis mandabit de te,

et in manibus tollent te,

ne forte offendas ad lapidem pedem tuum" ”.

7 Ait illi Iesus: “ Rursum scriptum est: "Non tentabis Dominum Deum tuum" ”.

8 Iterum assumit eum Diabolus in montem excelsum valde et ostendit ei omnia regna mundi et gloriam eorum

9 et dicit illi: “ Haec tibi omnia dabo, si cadens adoraveris me”.

10 Tunc dicit ei Iesus:

“ Vade, Satanas! Scriptum est enim:

"Dominum Deum tuum adorabis

et illi soli servies" ”.

11 Tunc reliquit eum Diabolus, et ecce angeli accesserunt et ministrabant ei.

12 Cum autem audisset quod Ioannes traditus esset, secessit in Galilaeam.

13 Et relicta Nazareth, venit et habitavit in Capharnaum maritimam

14 in finibus Zabulon et Nephthali, ut impleretur, quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem:

15 “ Terra Zabulon et terra Nephthali,

ad viam maris, trans Iordanem,

Galilaea gentium;

16 populus, qui sedebat in tenebris,

lucem vidit magnam,

et sedentibus in regione et umbra mortis

lux orta est eis ”.

17 Exinde coepit Iesus praedicare et dicere: “ Paenitentiam agite; appropinquavit enim regnum caelorum ”.

18 Ambulans autem iuxta mare Galilaeae, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, et Andream fratrem eius, mittentes rete in mare; erant enim piscatores.

19 Et ait illis: “ Venite post me, et faciam vos piscatores hominum ”.

20 At illi continuo, relictis retibus, secuti sunt eum.

21 Et procedens inde vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedaei et Ioannem fratrem eius, in navi cum Zebedaeo patre eorum reficientes retia sua; et vocavit eos.

22 Illi autem statim, relicta navi et patre suo, secuti sunt eum.

23 Et circumibat Iesus totam Galilaeam, docens in synagogis eorum et praedicans evangelium regni et sanans omnem languorem et omnem infirmitatem in populo.

24 Et abiit opinio eius in totam Syriam; et obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus et tormentis comprehensos, et qui daemonia habebant, et lunaticos et paralyticos, et curavit eos.

25 Et secutae sunt eum turbae multae de Galilaea et Decapoli et Hierosolymis et Iudaea et de trans Iordanem.

5

1 Videns autem turbas, ascendit in montem; et cum sedisset, ac cesserunt ad eum discipuli eius;

2 et aperiens os suum docebat eos dicens:

3 “ Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.

4 Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

5 Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.

6 Beati, qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

7 Beati misericordes, quia ipsi misericordiam consequentur.

8 Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

9 Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.

10 Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum.

11 Beati estis cum maledixerint vobis et persecuti vos fuerint et dixerint omne malum adversum vos, mentientes, propter me.

12 Gaudete et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis; sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

13 Vos estis sal terrae; quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus.

14 Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita;

15 neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt.

16 Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera et glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est.

17 Nolite putare quoniam veni solvere Legem aut Prophetas; non veni solvere, sed adimplere.

18 Amen quippe dico vobis: Donec transeat caelum et terra, iota unum aut unus apex non praeteribit a Lege, donec omnia fiant.

19 Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum; qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum.

20 Dico enim vobis: Nisi abundaverit iustitia vestra plus quam scribarum et pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum.

21 Audistis quia dictum est antiquis: “Non occides; qui autem occiderit, reus erit iudicio”.

22 Ego autem dico vobis: Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio; qui autem dixerit fratri suo: “Racha”, reus erit concilio; qui autem dixerit: “Fatue”, reus erit gehennae ignis.

23 Si ergo offeres munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te,

24 relinque ibi munus tuum ante altare et vade, prius, reconciliare fratri tuo et tunc veniens offer munus tuum.

25 Esto consentiens adversario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte tradat te adversarius iudici, et iudex tradat te ministro, et in carcerem mittaris.

26 Amen dico tibi: Non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.

27 Audistis quia dictum est: "Non moechaberis".

28 Ego autem dico vobis: Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo.

29 Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum et proice abs te; expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam.

30 Et si dextera manus tua scandalizat te, abscide eam et proice abs te; expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum abeat in gehennam.

31 Dictum est autem: “Quicumque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudii”.

32 Ego autem dico vobis: Omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari; et, qui dimissam duxerit, adulterat.

33 Iterum audistis quia dictum est antiquis: "Non periurabis; reddes autem Domino iuramenta tua".

34 Ego autem dico vobis: Non iurare omnino, neque per caelum, quia thronus Dei est,

35 neque per terram, quia scabellum est pedum eius, neque per Hierosolymam, quia civitas est magni Regis;

36 neque per caput tuum iuraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum.

37 Sit autem sermo vester: “Est, est”, “Non, non”; quod autem his abundantius est, a Malo est.

38 Audistis quia dictum est: "Oculum pro oculo et dentem pro dente".

39 Ego autem dico vobis: Non resistere malo; sed si quis te percusserit in dextera maxilla tua, praebe illi et alteram;

40 et ei, qui vult tecum iudicio contendere et tunicam tuam tollere, remitte ei et pallium;

41 et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo duo.

42 Qui petit a te, da ei; et volenti mutuari a te, ne avertaris.

43 Audistis quia dictum est: "Diliges proximum tuum et odio habebis inimicum tuum".

44 Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros et orate pro persequentibus vos,

45 ut sitis filii Patris vestri, qui in caelis est, quia solem suum oriri facit super malos et bonos et pluit super iustos et iniustos.

46 Si enim dilexeritis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habetis? Nonne et publicani hoc faciunt?

47 Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? Nonne et ethnici hoc faciunt?

48 Estote ergo vos perfecti, sicut Pater vester caelestis perfectus est.

6

1 Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut vi deamini ab eis; alioquin mercedem non habetis apud Patrem vestrum, qui in caelis est.

2 Cum ergo facies eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritae faciunt in synagogis et in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis: Receperunt mercedem suam.

3 Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua,

4 ut sit eleemosyna tua in abscondito, et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

5 Et cum oratis, non eritis sicut hypocritae, qui amant in synagogis et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus. Amen dico vobis: Receperunt mercedem suam.

6 Tu autem cum orabis, intra in cubiculum tuum et, clauso ostio tuo, ora Patrem tuum, qui est in abscondito; et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

7 Orantes autem nolite multum loqui sicut ethnici; putant enim quia in multiloquio suo exaudiantur.

8 Nolite ergo assimilari eis; scit enim Pater vester, quibus opus sit vobis, antequam petatis eum.

9 Sic ergo vos orabitis:

Pater noster, qui es in caelis,

sanctificetur nomen tuum,

10 adveniat regnum tuum,

fiat voluntas tua,

sicut in caelo, et in terra.

11 Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie;

12 et dimitte nobis debita nostra,

sicut et nos dimittimus debitoribus nostris;

13 et ne inducas nos in tentationem,

sed libera nos a Malo.

14 Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester caelestis;

15 si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet peccata vestra.

16 Cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes; demoliuntur enim facies suas, ut pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis: Receperunt mercedem suam.

17 Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum et faciem tuam lava,

18 ne videaris hominibus ieiunans sed Patri tuo, qui est in abscondito; et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

19 Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi aerugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt et furantur;

20 thesaurizate autem vobis thesauros in caelo, ubi neque aerugo neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt nec furantur;

21 ubi enim est thesaurus tuus, ibi erit et cor tuum.

22 Lucerna corporis est oculus. Si ergo fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit;

23 si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est, tene brae sunt, tenebrae quantae erunt!

24 Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit et alterum diliget, aut unum sustinebit et alterum contemnet; non potestis Deo servire et mammonae.

25 Ideo dico vobis: Ne solliciti sitis animae vestrae quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, et corpus quam vestimentum?

26 Respicite volatilia caeli, quoniam non serunt neque metunt neque congregant in horrea, et Pater vester caelestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?

27 Quis autem vestrum cogitans potest adicere ad aetatem suam cubitum unum?

28 Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant neque nent.

29 Dico autem vobis quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.

30 Si autem fenum agri, quod hodie est et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos, modicae fidei?

31 Nolite ergo solliciti esse dicentes: “Quid manducabimus?”, aut: “Quid bibemus?”, aut: “Quo operiemur?”.

32 Haec enim omnia gentes inquirunt; scit enim Pater vester caelestis quia his omnibus indigetis.

33 Quaerite autem primum regnum Dei et iustitiam eius, et haec omnia adicientur vobis.

34 Nolite ergo esse solliciti in crastinum; crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipse. Sufficit diei malitia sua.

7

1 Nolite iudicare, ut non iudice mini;

2 in quo enim iudicio iudi caveritis, iudicabimini, et in qua mensura mensi fueritis, metietur vobis.

3 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides?

4 Aut quomodo dices fratri tuo: “Sine, eiciam festucam de oculo tuo”, et ecce trabes est in oculo tuo?

5 Hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis eicere festucam de oculo fratris tui.

6 Nolite dare sanctum canibus neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis et conversi dirumpant vos.

7 Petite, et dabitur vobis; quaerite et invenietis; pulsate, et aperietur vobis.

8 Omnis enim qui petit, accipit; et, qui quaerit, invenit; et pulsanti aperietur.

9 Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei?

10 Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei?

11 Si ergo vos, cum sitis mali, nostis dona bona dare filiis vestris, quanto magis Pater vester, qui in caelis est, dabit bona petentibus se.

12 Omnia ergo, quaecumque vultis ut faciant vobis homines, ita et vos facite eis; haec est enim Lex et Prophetae.

13 Intrate per angustam portam, quia lata porta et spatiosa via, quae ducit ad perditionem, et multi sunt, qui intrant per eam;

14 quam angusta porta et arta via, quae ducit ad vitam, et pauci sunt, qui inveniunt eam!

15 Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

16 A fructibus eorum cognoscetis eos; numquid colligunt de spinis uvas aut de tribulis ficus?

17 Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor fructus malos facit;

18 non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere.

19 Omnis arbor, quae non facit fructum bonum, exciditur et in ignem mittitur.

20 Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

21 Non omnis, qui dicit mihi: "Domine, Domine", intrabit in regnum caelorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in caelis est.

22 Multi dicent mihi in illa die: "Domine, Domine, nonne in tuo nomine prophetavimus, et in tuo nomine daemonia eiecimus, et in tuo nomine virtutes multas fecimus?".

23 Et tunc confitebor illis: Numquam novi vos; discedite a me, qui operamini iniquitatem.

24 Omnis ergo, qui audit verba mea haec et facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui aedificavit domum suam supra petram.

25 Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti et irruerunt in domum illam, et non cecidit; fundata enim erat supra petram.

26 Et omnis, qui audit verba mea haec et non facit ea, similis erit viro stulto, qui aedificavit domum suam supra arenam.

27 Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti et irruerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina eius magna ".

28 Et factum est, cum consummasset Iesus verba haec, admirabantur turbae super doctrinam eius;

29 erat enim docens eos sicut potestatem habens, et non sicut scribae eorum.

8

1 Cum autem descendisset de monte, secutae sunt eum turbae multae.

2 Et ecce leprosus veniens adorabat eum dicens: " Domine, si vis, potes me mundare ".

3 Et extendens manum, tetigit eum dicens: " Volo, mundare! "; et confestim mundata est lepra eius.

4 Et ait illi Iesus: " Vide, nemini dixeris; sed vade, ostende te sacerdoti et offer munus, quod praecepit Moyses, in testimonium illis ".

5 Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum centurio rogans eum

6 et dicens: “ Domine, puer meus iacet in domo paralyticus et male torquetur ”.

7 Et ait illi: “ Ego veniam et curabo eum ”.

8 Et respondens centurio ait: “ Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus.

9 Nam et ego homo sum sub potestate, habens sub me milites, et dico huic: “Vade”, et vadit; et alii: “Veni”, et venit; et servo meo: “Fac hoc”, et facit”.

10 Audiens autem Iesus, miratus est et sequentibus se dixit: “Amen dico vobis: Apud nullum inveni tantam fidem in Israel!

11 Dico autem vobis quod multi ab oriente et occidente venient et recumbent cum Abraham et Isaac et Iacob in regno caelorum;

12 filii autem regni eicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium ”.

13 Et dixit Iesus centurioni: “ Vade; sicut credidisti, fiat tibi ”. Et sanatus est puer in hora illa.

14 Et cum venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum eius iacentem et febricitantem;

15 et tetigit manum eius, et dimisit eam febris; et surrexit et ministrabat ei.

16 Vespere autem facto, obtulerunt ei multos daemonia habentes; et eiciebat spiritus verbo et omnes male habentes curavit,

17 ut adimpleretur, quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem:

“ Ipse infirmitates nostras accepit

et aegrotationes portavit ”.

18 Videns autem Iesus turbas multas circum se, iussit ire trans fretum.

19 Et accedens unus scriba ait illi: “ Magister, sequar te, quocumque ieris ”.

20 Et dicit ei Iesus: “ Vulpes foveas habent, et volucres caeli tabernacula, Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet ”.

21 Alius autem de discipulis eius ait illi: “Domine, permitte me primum ire et sepelire patrem meum ”.

22 Iesus autem ait illi: “ Sequere me et dimitte mortuos sepelire mortuos suos ”.

23 Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli eius.

24 Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus; ipse vero dormiebat.

25 Et accesserunt et suscitaverunt eum dicentes: “ Domine, salva nos, perimus! ”.

26 Et dicit eis: “ Quid timidi estis, modicae fidei? ”. Tunc surgens increpavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna.

27 Porro homines mirati sunt dicentes: “ Qualis est hic, quia et venti et mare oboediunt ei? ”.

28 Et cum venisset trans fretum in regionem Gadarenorum, occurrerunt ei duo habentes daemonia, de monumentis exeuntes, saevi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam.

29 Et ecce clamaverunt dicentes: “ Quid nobis et tibi, Fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos? ”.

30 Erat autem longe ab illis grex porcorum multorum pascens.

31 Daemones autem rogabant eum dicentes: “ Si eicis nos, mitte nos in gregem porcorum ”.

32 Et ait illis: “ Ite ”. Et illi exeuntes abierunt in porcos; et ecce impetu abiit totus grex per praeceps in mare, et mortui sunt in aquis.

33 Pastores autem fugerunt et venientes in civitatem nuntiaverunt omnia et de his, qui daemonia habuerant.

34 Et ecce tota civitas exiit obviam Iesu, et viso eo rogabant, ut transiret a finibus eorum.

9

1 Et ascendens in naviculam transfretavit et venit in civita tem suam.

2 Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico: “ Confide, fili; remittuntur peccata tua ”.

3 Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se: “ Hic blasphemat ”.

4 Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: “ Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5 Quid enim est facilius, dicere: “Dimittuntur peccata tua”, aut dicere: “Surge et ambula”?

6 Ut sciatis autem quoniam Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata — tunc ait paralytico - : Surge, tolle lectum tuum et vade in domum tuam ”.

7 Et surrexit et abiit in domum suam.

8 Videntes autem turbae timuerunt et glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

9 Et cum transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in teloneo, Matthaeum nomine, et ait illi: “Sequere me”. Et surgens secutus est eum.

10 Et factum est, discumbente eo in domo, ecce multi publicani et peccatores venientes simul discumbebant cum Iesu et discipulis eius.

11 Et videntes pharisaei dicebant discipulis eius: “ Quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister vester? ”.

12 At ille audiens ait: “ Non est opus valentibus medico sed male habentibus.

13 Euntes autem discite quid est: “Misericordiam volo et non sacrificium”. Non enim veni vocare iustos sed peccatores ”.

14 Tunc accedunt ad eum discipuli Ioannis dicentes: “ Quare nos et pharisaei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? ”.

15 Et ait illis Iesus: “ Numquid possunt convivae nuptiarum lugere, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, et tunc ieiunabunt.

16 Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus; tollit enim supplementum eius a vestimento, et peior scissura fit.

17 Neque mittunt vinum novum in utres veteres, alioquin rumpuntur utres, et vinum effunditur, et utres pereunt; sed vinum novum in utres novos mittunt, et ambo conservantur ”.

18 Haec illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit et adorabat eum dicens: “ Filia mea modo defuncta est; sed veni, impone manum tuam super eam, et vivet ”.

19 Et surgens Iesus sequebatur eum et discipuli eius.

20 Et ecce mulier, quae sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro et tetigit fimbriam vestimenti eius.

21 Dicebat enim intra se: “ Si tetigero tantum vestimentum eius, salva ero ”.

22 At Iesus conversus et videns eam dixit: “ Confide, filia; fides tua te salvam fecit ”. Et salva facta est mulier ex illa hora.

23 Et cum venisset Iesus in domum principis et vidisset tibicines et turbam tumultuantem,

24 dicebat: “ Recedite; non est enim mortua puella, sed dormit ”. Et deridebant eum.

25 At cum eiecta esset turba, intravit et tenuit manum eius, et surrexit puella.

26 Et exiit fama haec in universam terram illam.

27 Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo caeci clamantes et dicentes: “ Miserere nostri, fili David! ”.

28 Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum caeci, et dicit eis Iesus: “ Creditis quia possum hoc facere? ”. Dicunt ei: “Utique, Domine”.

29 Tunc tetigit oculos eorum dicens: “Secundum fidem vestram fiat vobis”.

30 Et aperti sunt oculi illorum. Et comminatus est illis Iesus dicens: “ Videte, ne quis sciat ”.

31 Illi autem exeuntes diffamaverunt eum in universa terra illa.

32 Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, daemonium habentem.

33 Et eiecto daemone, locutus est mutus. Et miratae sunt turbae dicentes: “ Numquam apparuit sic in Israel! ”.

34 Pharisaei autem dicebant: “ In principe daemoniorum eicit daemones ”.

35 Et circumibat Iesus civitates omnes et castella, docens in synagogis eorum et praedicans evangelium regni et curans omnem languorem et omnem infirmitatem.

36 Videns autem turbas, misertus est eis, quia erant vexati et iacentes sicut oves non habentes pastorem.

37 Tunc dicit discipulis suis: “ Messis quidem multa, operarii autem pauci;

38 rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam ”.

10

1 Et convocatis Duodecim di scipulis suis, dedit illis pote statem spirituum immundorum, ut eicerent eos et curarent omnem languorem et omnem infirmitatem.

2 Duodecim autem apostolorum nomina sunt haec: primus Simon, qui dicitur Petrus, et Andreas frater eius, et Iacobus Zebedaei et Ioannes frater eius,

3 Philippus et Bartholomaeus, Thomas et Matthaeus publicanus, Iacobus Alphaei et Thaddaeus,

4 Simon Chananaeus et Iudas Iscariotes, qui et tradidit eum.

5 Hos Duodecim misit Iesus praecipiens eis et dicens: “ In viam gentium ne abieritis et in civitates Samaritanorum ne intraveritis;

6 sed potius ite ad oves, quae perierunt domus Israel.

7 Euntes autem praedicate dicentes: “Appropinquavit regnum caelorum”.

8 Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, daemones eicite; gratis accepistis, gratis date.

9 Nolite possidere aurum neque argentum neque pecuniam in zonis vestris,

10 non peram in via neque duas tunicas neque calceamenta neque virgam; dignus enim est operarius cibo suo.

11 In quamcumque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit; et ibi manete donec exeatis.

12 Intrantes autem in domum, salutate eam;

13 et si quidem fuerit domus digna, veniat pax vestra super eam; si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertatur.

14 Et quicumque non receperit vos neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo vel de civitate illa, excutite pulverem de pedibus vestris.

15 Amen dico vobis: Tolerabilius erit terrae Sodomorum et Gomorraeorum in die iudicii quam illi civitati.

16 Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum; estote ergo prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae.

17 Cavete autem ab hominibus; tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos;

18 et ad praesides et ad reges ducemini propter me in testimonium illis et gentibus.

19 Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.

20 Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium; et insurgent filii in parentes et morte eos afficient.

22 Et eritis odio omnibus propter nomen meum; qui autem perseveraverit in finem, hic salvus erit.

23 Cum autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam; amen enim dico vobis: Non consummabitis civitates Israel, donec veniat Filius hominis.

24 Non est discipulus super magistrum nec servus super dominum suum.

25 Sufficit discipulo, ut sit sicut magister eius, et servus sicut dominus eius. Si patrem familias Beelzebul vocaverunt, quanto magis domesticos eius!

26 Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod non revelabitur, et occultum, quod non scietur.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et, quod in aure auditis, praedicate super tecta.

28 Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius eum timete, qui potest et animam et corpus perdere in gehenna.

29 Nonne duo passeres asse veneunt? Et unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro.

30 Vestri autem et capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Nolite ergo timere; multis passeribus meliores estis vos.

32 Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui est in caelis;

33 qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui est in caelis.

34 Nolite arbitrari quia venerim mittere pacem in terram; non veni pacem mittere sed gladium.

35 Veni enim separare

hominem adversus patrem suum

et filiam adversus matrem suam

et nurum adversus socrum suam:

36 et inimici hominis domestici eius.

37 Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus; et, qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus;

38 et, qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est me dignus.

39 Qui invenerit animam suam, perdet illam; et, qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.

40 Qui recipit vos, me recipit; et, qui me recipit, recipit eum, qui me misit.

41 Qui recipit prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet; et, qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.

42 Et, quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquae frigidae tantum in nomine discipuli, amen dico vobis: Non perdet mercedem suam ”.

11

1 Et factum est, cum consum masset Iesus praecipiens Duodecim discipulis suis, transiit inde, ut doceret et praedicaret in civitatibus eorum.

2 Ioannes autem, cum audisset in vinculis opera Christi, mittens per discipulos suos

3 ait illi: “ Tu es qui venturus es, an alium exspectamus? ”.

4 Et respondens Iesus ait illis: “ Euntes renuntiate Ioanni, quae auditis et videtis:

5 caeci vident et claudi ambulant, leprosi mundantur et surdi audiunt et mortui resurgunt et pauperes evangelizantur;

6 et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me ”.

7 Illis autem abeuntibus, coepit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: “ Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam?

8 Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce, qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.

9 Sed quid existis videre? Prophetam? Etiam, dico vobis, et plus quam prophetam.

10 Hic est, de quo scriptum est:

"Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam,

qui praeparabit viam tuam ante te".

11 Amen dico vobis: Non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista; qui autem minor est in regno caelorum, maior est illo.

12 A diebus autem Ioannis Baptistae usque nunc regnum caelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud.

13 Omnes enim Prophetae et Lex usque ad Ioannem prophetaverunt;

14 et si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est.

15 Qui habet aures, audiat.

16 Cui autem similem aestimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coaequalibus

17 dicunt:

“Cecinimus vobis, et non saltastis;

lamentavimus, et non planxistis”.

18 Venit enim Ioannes neque manducans neque bibens, et dicunt: “Daemonium habet!”;

19 venit Filius hominis manducans et bibens, et dicunt: “Ecce homo vorax et potator vini, publicanorum amicus et peccatorum!”. Et iustificata est sapientia ab operibus suis ”.

20 Tunc coepit exprobrare civitatibus, in quibus factae sunt plurimae virtutes eius, quia non egissent paenitentiam:

21 “ Vae tibi, Chorazin! Vae tibi, Bethsaida! Quia si in Tyro et Sidone factae essent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cilicio et cinere paenitentiam egissent.

22 Verumtamen dico vobis: Tyro et Sidoni remissius erit in die iudicii quam vobis.

23 Et tu, Capharnaum, numquid usque in caelum exaltaberis? Usque in infernum descendes! Quia si in Sodomis factae fuissent virtutes, quae factae sunt in te, mansissent usque in hunc diem.

24 Verumtamen dico vobis: Terrae Sodomorum remissius erit in die iudicii quam tibi ”.

25 In illo tempore respondens Iesus dixit: “ Confiteor tibi, Pater, Domine caeli et terrae, quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis.

26 Ita, Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.

27 Omnia mihi tradita sunt a Patre meo; et nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius et cui voluerit Filius revelare.

28 Venite ad me, omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos.

29 Tollite iugum meum super vos et discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris.

30 Iugum enim meum suave, et onus meum leve est ”.

12

1 In illo tempore abiit Iesus sabbatis per sata; discipuli autem eius esurierunt et coeperunt vellere spicas et manducare.

2 Pharisaei autem videntes dixerunt ei: “ Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere sabbato ”.

3 At ille dixit eis: “ Non legistis quid fecerit David, quando esuriit, et qui cum eo erant?

4 Quomodo intravit in domum Dei et panes propositionis comedit, quod non licebat ei edere neque his, qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus?

5 Aut non legistis in Lege quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant et sine crimine sunt?

6 Dico autem vobis quia templo maior est hic.

7 Si autem sciretis quid est: “Misericordiam volo et non sacrificium”, numquam condemnassetis innocentes.

8 Dominus est enim Filius hominis sabbati ”.

9 Et cum inde transisset, venit in synagogam eorum;

10 et ecce homo manum habens aridam. Et interrogabant eum dicentes: “ Licet sabbatis curare? ”, ut accusarent eum.

11 Ipse autem dixit illis: “ Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam et, si ceciderit haec sabbatis in foveam, nonne tenebit et levabit eam?

12 Quanto igitur melior est homo ove! Itaque licet sabbatis bene facere ”.

13 Tunc ait homini: “ Extende manum tuam ”. Et extendit, et restituta est sana sicut altera.

14 Exeuntes autem pharisaei consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent.

15 Iesus autem sciens secessit inde. Et secuti sunt eum multi, et curavit eos omnes

16 et comminatus est eis, ne manifestum eum facerent,

17 ut adimpleretur, quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem:

18 “ Ecce puer meus, quem elegi,

dilectus meus, in quo bene placuit animae meae;

ponam Spiritum meum super eum,

et iudicium gentibus nuntiabit.

19 Non contendet neque clamabit,

neque audiet aliquis in plateis vocem eius.

20 Arundinem quassatam non confringet

et linum fumigans non exstinguet,

donec eiciat ad victoriam iudicium;

21 et in nomine eius gentes sperabunt ”.

22 Tunc oblatus est ei daemonium habens, caecus et mutus, et curavit eum, ita ut mutus loqueretur et videret.

23 Et stupebant omnes turbae et dicebant: “ Numquid hic est filius David? ”.

24 Pharisaei autem audientes dixerunt: “ Hic non eicit daemones nisi in Beelzebul, principe daemonum ”.

25 Sciens autem cogitationes eorum dixit eis: “ Omne regnum divisum contra se desolatur, et omnis civitas vel domus divisa contra se non stabit.

26 Et si Satanas Satanam eicit, adversus se divisus est; quomodo ergo stabit regnum eius?

27 Et si ego in Beelzebul eicio daemones, filii vestri in quo eiciunt? Ideo ipsi iudices erunt vestri.

28 Si autem in Spiritu Dei ego eicio daemones, igitur pervenit in vos regnum Dei.

29 Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis et vasa eius diripere, nisi prius alligaverit fortem? Et tunc domum illius diripiet.

30 Qui non est mecum, contra me est; et, qui non congregat mecum, spargit.

31 Ideo dico vobis: Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, Spiritus autem blasphemia non remittetur.

32 Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc saeculo neque in futuro.

33 Aut facite arborem bonam et fructum eius bonum, aut facite arborem malam et fructum eius malum: si quidem ex fructu arbor agnoscitur.

34 Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur.

35 Bonus homo de bono thesauro profert bona, et malus homo de malo thesauro profert mala.

36 Dico autem vobis: Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii:

37 ex verbis enim tuis iustificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis ”.

38 Tunc responderunt ei quidam de scribis et pharisaeis dicentes: “ Magister, volumus a te signum videre ”.

39 Qui respondens ait illis: “ Generatio mala et adultera signum requirit; et signum non dabitur ei, nisi signum Ionae prophetae.

40 Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terrae tribus diebus et tribus noctibus.

41 Viri Ninevitae surgent in iudicio cum generatione ista et condemnabunt eam, quia paenitentiam egerunt in praedicatione Ionae; et ecce plus quam Iona hic!

42 Regina austri surget in iudicio cum generatione ista et condemnabit eam, quia venit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis; et ecce plus quam Salomon hic!

43 Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quaerens requiem et non invenit.

44 Tunc dicit: “Revertar in domum meam unde exivi”; et veniens invenit vacantem, scopis mundatam et ornatam.

45 Tunc vadit et assumit secum septem alios spiritus nequiores se, et intrantes habitant ibi; et fiunt novissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit et generationi huic pessimae ”.

46 Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater et fratres eius stabant foris quaerentes loqui ei.

47 Dixit autem ei quidam: “ Ecce mater tua et fratres tui foris stant quaerentes loqui tecum ”.

48 At ille respondens dicenti sibi ait: “ Quae est mater mea, et qui sunt fratres mei? ”.

49 Et extendens manum suam in discipulos suos dixit: “ Ecce mater mea et fratres mei.

50 Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in caelis est, ipse meus frater et soror et mater est ”.

13

1 In illo die exiens Iesus de domo sedebat secus mare;

2 et congregatae sunt ad eum turbae multae, ita ut in naviculam ascendens sederet, et omnis turba stabat in litore.

3 Et locutus est eis multa in parabolis dicens: “ Ecce exiit, qui seminat, seminare.

4 Et dum seminat, quaedam ceciderunt secus viam, et venerunt volucres et comederunt ea.

5 Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam, et continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terrae;

6 sole autem orto, aestuaverunt et, quia non habebant radicem, aruerunt.

7 Alia autem ceciderunt in spinas, et creverunt spinae et suffocaverunt ea.

8 Alia vero ceciderunt in terram bonam et dabant fructum: aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum.

9 Qui habet aures, audiat ”.

10 Et accedentes discipuli dixerunt ei: “ Quare in parabolis loqueris eis? ”.

11 Qui respondens ait illis: “ Quia vobis datum est nosse mysteria regni caelorum, illis autem non est datum.

12 Qui enim habet, dabitur ei, et abundabit; qui autem non habet, et quod habet, auferetur ab eo.

13 Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident et audientes non audiunt neque intellegunt;

14 et adimpletur eis prophetia Isaiae dicens:

"Auditu audietis et non intellegetis

et videntes videbitis et non videbitis.

15 Incrassatum est enim cor populi huius,

et auribus graviter audierunt

et oculos suos clauserunt,

ne quando oculis videant

et auribus audiant

et corde intellegant et convertantur,

et sanem eos".

16 Vestri autem beati oculi, quia vident, et aures vestrae, quia audiunt.

17 Amen quippe dico vobis: Multi prophetae et iusti cupierunt videre, quae videtis, et non viderunt, et audire, quae auditis, et non audierunt!

18 Vos ergo audite parabolam seminantis.

19 Omnis, qui audit verbum regni et non intellegit, venit Malus et rapit, quod seminatum est in corde eius; hic est, qui secus viam seminatus est.

20 Qui autem supra petrosa seminatus est, hic est, qui verbum audit et continuo cum gaudio accipit illud,

21 non habet autem in se radicem, sed est temporalis; facta autem tribulatione vel persecutione propter verbum, continuo scandalizatur.

22 Qui autem est seminatus in spinis, hic est, qui verbum audit, et sollicitudo saeculi et fallacia divitiarum suffocat verbum, et sine fructu efficitur.

23 Qui vero in terra bona seminatus est, hic est, qui audit verbum et intellegit et fructum affert et facit aliud quidem centum, aliud autem sexaginta, porro aliud triginta ”.

24 Aliam parabolam proposuit illis dicens: “ Simile factum est regnum caelorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo.

25 Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius et superseminavit zizania in medio tritici et abiit.

26 Cum autem crevisset herba et fructum fecisset, tunc apparuerunt et zizania.

27 Accedentes autem servi patris familias dixerunt ei: “Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania?”.

28 Et ait illis: “Inimicus homo hoc fecit”. Servi autem dicunt ei: “Vis, imus et colligimus ea?”.

29 Et ait: “Non; ne forte colligentes zizania eradicetis simul cum eis triticum,

30 sinite utraque crescere usque ad messem. Et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania et alligate ea in fasciculos ad comburendum ea, triticum autem congregate in horreum meum” ”.

31 Aliam parabolam proposuit eis dicens: “ Simile est regnum caelorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo.

32 Quod minimum quidem est omnibus seminibus; cum autem creverit, maius est holeribus et fit arbor, ita ut volucres caeli veniant et habitent in ramis eius ”.

33 Aliam parabolam locutus est eis: “ Simile est regnum caelorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinae satis tribus, donec fermentatum est totum ”.

34 Haec omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas; et sine parabola nihil loquebatur eis,

35 ut adimpleretur, quod dictum erat per prophetam dicentem:

“ Aperiam in parabolis os meum,

eructabo abscondita a constitutione mundi ”.

36 Tunc, dimissis turbis, venit in domum, et accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: “ Dissere nobis parabolam zizaniorum agri ”.

37 Qui respondens ait: “ Qui seminat bonum semen, est Filius hominis;

38 ager autem est mundus; bonum vero semen, hi sunt filii regni; zizania autem filii sunt Mali;

39 inimicus autem, qui seminavit ea, est Diabolus; messis vero consummatio saeculi est; messores autem angeli sunt.

40 Sicut ergo colliguntur zizania et igni comburuntur, sic erit in consummatione saeculi:

41 mittet Filius hominis angelos suos, et colligent de regno eius omnia scandala et eos, qui faciunt iniquitatem,

42 et mittent eos in caminum ignis; ibi erit fletus et stridor dentium.

43 Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Pa tris eorum. Qui habet aures, audiat.

44 Simile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro; quem qui invenit homo abscondit et prae gaudio illius vadit et vendit universa, quae habet, et emit agrum illum.

45 Iterum simile est regnum caelorum homini negotiatori quaerenti bonas margaritas.

46 Inventa autem una pretiosa margarita, abiit et vendidit omnia, quae habuit, et emit eam.

47 Iterum simile est regnum caelorum sagenae missae in mare et ex omni genere congreganti;

48 quam, cum impleta esset, educentes secus litus et sedentes collegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt.

49 Sic erit in consummatione saeculi: exibunt angeli et separabunt malos de medio iustorum

50 et mittent eos in caminum ignis; ibi erit fletus et stridor dentium.

51 Intellexistis haec omnia? ". Dicunt ei: " Etiam ".

52 Ait autem illis: " Ideo omnis scriba doctus in regno caelorum similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo nova et vetera ".

53 Et factum est, cum consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde.

54 Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagoga eorum, ita ut mirarentur et dicerent: " Unde huic sapientia haec et virtutes?

55 Nonne hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria, et fratres eius Iacobus et Ioseph et Simon et Iudas?

56 Et sorores eius nonne omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista? ".

57 Et scandalizabantur in eo. Iesus autem dixit eis: " Non est propheta sine honore nisi in patria et in domo sua ".

58 Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

14

1 In illo tempore audivit He rodes tetrarcha famam Iesu

2 et ait pueris suis: " Hic est Ioannes Baptista; ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo ".

3 Herodes enim tenuit Ioannem et alligavit eum et posuit in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui.

4 Dicebat enim illi Ioannes: " Non licet tibi habere eam ".

5 Et volens illum occidere, timuit populum, quia sicut prophetam eum habebant.

6 Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodiadis in medio et placuit Herodi,

7 unde cum iuramento pollicitus est ei dare, quodcumque postulasset.

8 At illa, praemonita a matre sua: " Da mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistae ".

9 Et contristatus rex propter iuramentum et eos, qui pariter recumbebant, iussit dari

10 misitque et decollavit Ioannem in carcere;

11 et allatum est caput eius in disco et datum est puellae, et tulit matri suae.

12 Et accedentes discipuli eius tulerunt corpus et sepelierunt illud et venientes nuntiaverunt Iesu.

13 Quod cum audisset Iesus, secessit inde in navicula in locum desertum seorsum; et cum audissent, turbae secutae sunt eum pedestres de civitatibus.

14 Et exiens vidit turbam multam et misertus est eorum et curavit languidos eorum.

15 Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli dicentes: “ Desertus est locus, et hora iam praeteriit; dimitte turbas, ut euntes in castella emant sibi escas ”.

16 Iesus autem dixit eis: “ Non habent necesse ire; date illis vos manducare ”.

17 Illi autem dicunt ei: “ Non habemus hic nisi quinque panes et duos pisces ”.

18 Qui ait: “ Afferte illos mihi huc ”.

19 Et cum iussisset turbas discumbere supra fenum, acceptis quinque panibus et duobus piscibus, aspiciens in caelum benedixit et fregit et dedit discipulis panes, discipuli autem turbis.

20 Et manducaverunt omnes et saturati sunt; et tulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos.

21 Manducantium autem fuit numerus fere quinque milia virorum, exceptis mulieribus et parvulis.

22 Et statim iussit discipulos ascendere in naviculam et praecedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas.

23 Et dimissis turbis, ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto, solus erat ibi.

24 Navicula autem iam multis stadiis a terra distabat, fluctibus iactata; erat enim contrarius ventus.

25 Quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans supra mare.

26 Discipuli autem, videntes eum supra mare ambulantem, turbati sunt dicentes: “ Phantasma est ”, et prae timore clamaverunt.

27 Statimque Iesus locutus est eis dicens: “ Habete fiduciam, ego sum; nolite timere! ”.

28 Respondens autem ei Petrus dixit: “ Domine, si tu es, iube me venire ad te super aquas ”.

29 At ipse ait: “ Veni! ”. Et descendens Petrus de navicula ambulavit super aquas et venit ad Iesum.

30 Videns vero ventum validum timuit et, cum coepisset mergi, clamavit dicens: “ Domine, salvum me fac! ”.

31 Continuo autem Iesus extendens manum apprehendit eum et ait illi: “ Modicae fidei, quare dubitasti? ”.

32 Et cum ascendissent in naviculam, cessavit ventus.

33 Qui autem in navicula erant, adoraverunt eum dicentes: “ Vere Filius Dei es! ”.

34 Et cum transfretassent, venerunt in terram Gennesaret.

35 Et cum cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam et obtulerunt ei omnes male habentes,

36 et rogabant eum, ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent; et, quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.

15

1 Tunc accedunt ad Iesum ab Hierosolymis pharisaei et scribae dicentes:

2 “ Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? Non enim lavant manus suas, cum panem manducant ”.

3 Ipse autem respondens ait illis: “ Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?

4 Nam Deus dixit: "Honora patrem tuum et matrem" et: "Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur".

5 Vos autem dicitis: “Quicumque dixerit patri vel matri: Munus est, quodcumque ex me profuerit,

6 non honorificabit patrem suum”; et irritum fecistis verbum Dei propter traditionem vestram.

7 Hypocritae! Bene prophetavit de vobis Isaias dicens:

8 "Populus hic labiis me honorat,

cor autem eorum longe est a me;

9 sine causa autem colunt me

docentes doctrinas mandata homi num" ”.

10 Et convocata ad se turba, dixit eis: “ Audite et intellegite:

11 Non quod intrat in os, coinquinat hominem; sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem! ”.

12 Tunc accedentes discipuli dicunt ei: “ Scis quia pharisaei, audito verbo, scandalizati sunt? ”.

13 At ille respondens ait: “ Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus caelestis, eradicabitur.

14 Sinite illos: caeci sunt, duces caecorum. Caecus autem si caeco ducatum praestet, ambo in foveam cadent ”.

15 Respondens autem Petrus dixit ei: “ Edissere nobis parabolam istam ”.

16 At ille dixit: “ Adhuc et vos sine intellectu estis?

17 Non intellegitis quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit et in secessum emittitur?

18 Quae autem procedunt de ore, de corde exeunt, et ea coinquinant hominem.

19 De corde enim exeunt cogitationes malae, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiae.

20 Haec sunt, quae coinquinant hominem; non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem ”.

21 Et egressus inde Iesus, secessit in partes Tyri et Sidonis.

22 Et ecce mulier Chananaea a finibus illis egressa clamavit dicens: “ Miserere mei, Domine, fili David! Filia mea male a daemonio vexatur ”.

23 Qui non respondit ei verbum.

Et accedentes discipuli eius rogabant eum dicentes: “ Dimitte eam, quia clamat post nos ”.

24 Ipse autem respondens ait: “ Non sum missus nisi ad oves, quae perierunt domus Israel ”.

25 At illa venit et adoravit eum dicens: “ Domine, adiuva me! ”.

26 Qui respondens ait: “ Non est bonum sumere panem filiorum et mittere catellis ”.

27 At illa dixit: “ Etiam, Domine, nam et catelli edunt de micis, quae cadunt de mensa dominorum suorum ”.

28 Tunc respondens Iesus ait illi: “ O mulier, magna est fides tua! Fiat tibi, sicut vis ”. Et sanata est filia illius ex illa hora.

29 Et cum transisset inde, Iesus venit secus mare Galilaeae et ascendens in montem sedebat ibi.

30 Et accesserunt ad eum turbae multae habentes secum claudos, caecos, debiles, mutos et alios multos et proiecerunt eos ad pedes eius, et curavit eos,

31 ita ut turba miraretur videntes mutos loquentes, debiles sanos et claudos ambulantes et caecos videntes. Et magnificabant Deum Israel.

32 Iesus autem convocatis discipulis suis dixit: “ Misereor turbae, quia triduo iam perseverant mecum et non habent, quod manducent; et dimittere eos ieiunos nolo, ne forte deficiant in via ”.

33 Et dicunt ei discipuli: “ Unde nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam? ”.

34 Et ait illis Iesus: “ Quot panes habetis? ”. At illi dixerunt: “ Septem et paucos pisciculos ”.

35 Et praecepit turbae, ut discumberet super terram;

36 et accipiens septem panes et pisces et gratias agens fregit et dedit discipulis, discipuli autem turbis.

37 Et comederunt omnes et saturati sunt; et, quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas.

38 Erant autem, qui manducaverant, quattuor milia hominum extra mulieres et parvulos.

39 Et dimissis turbis, ascendit in naviculam et venit in fines Magadan.

16

1 Et accesserunt ad eum pharisaei et sadducaei tentantes et rogaverunt eum, ut signum de caelo ostenderet eis.

2 At ille respondens ait eis: “ Facto vespere dicitis: “Serenum erit, rubicundum est enim caelum”;

3 et mane: “Hodie tempestas, rutilat enim triste caelum”. Faciem quidem caeli diiudicare nostis, signa autem temporum non potestis.

4 Generatio mala et adultera signum quaerit, et signum non dabitur ei, nisi signum Ionae ”. Et, relictis illis, abiit.

5 Et cum venissent discipuli trans fretum, obliti sunt panes accipere.

6 Iesus autem dixit illis: “ Intuemini et cavete a fermento pharisaeorum et sadducaeorum ”.

7 At illi cogitabant inter se dicentes: “ Panes non accepimus!”.

8 Sciens autem Iesus dixit: “ Quid cogitatis inter vos, modicae fidei, quia panes non habetis?

9 Nondum intellegitis neque recordamini quinque panum quinque milium hominum, et quot cophinos sumpsistis?

10 Neque septem panum quattuor milium hominum, et quot sportas sumpsistis?

11 Quomodo non intellegitis quia non de panibus dixi vobis? Sed cavete a fermento pharisaeorum et sadducaeorum ”.

12 Tunc intellexerunt quia non dixerit cavendum a fermento panum sed a doctrina pharisaeorum et sadducaeorum.

13 Venit autem Iesus in partes Caesareae Philippi et interrogabat discipulos suos dicens: “ Quem dicunt homines esse Filium hominis?”.

14 At illi dixerunt: “ Alii Ioannem Baptistam, alii autem Eliam, alii vero Ieremiam, aut unum ex prophetis ”.

15 Dicit illis: “ Vos autem quem me esse dicitis? ”.

16 Respondens Simon Petrus dixit: “ Tu es Christus, Filius Dei vivi ”.

17 Respondens autem Iesus dixit ei: “ Beatus es, Simon Bariona, quia caro et sanguis non revelavit tibi sed Pater meus, qui in caelis est.

18 Et ego dico tibi: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam; et portae inferi non praevalebunt adversum eam.

19 Tibi dabo claves regni caelorum; et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum in caelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum in caelis ”.

20 Tunc praecepit discipulis, ut nemini dicerent quia ipse esset Christus.

21 Exinde coepit Iesus ostendere discipulis suis quia oporteret eum ire Hierosolymam et multa pati a senioribus et principibus sacerdotum et scribis et occidi et tertia die resurgere.

22 Et assumens eum Petrus coepit increpare illum dicens: “ Absit a te, Domine; non erit tibi hoc ”.

23 Qui conversus dixit Petro: “ Vade post me, Satana! Scandalum es mihi, quia non sapis ea, quae Dei sunt, sed ea, quae hominum! ”.

24 Tunc Iesus dixit discipulis suis: “ Si quis vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me.

25 Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam; qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.

26 Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?

27 Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis, et tunc reddet unicuique secundum opus eius.

28 Amen dico vobis: Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo ”.

17

1 Et post dies sex assumit Iesus Petrum et Iacobum et Ioan nem fratrem eius et ducit illos in montem excelsum seorsum.

2 Et transfiguratus est ante eos; et resplenduit facies eius sicut sol, vestimenta autem eius facta sunt alba sicut lux.

3 Et ecce apparuit illis Moyses et Elias cum eo loquentes.

4 Respondens autem Petrus dixit ad Iesum: “ Domine, bonum est nos hic esse. Si vis, faciam hic tria tabernacula: tibi unum et Moysi unum et Eliae unum ”.

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos; et ecce vox de nube dicens: “ Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui; ipsum audite ”.

6 Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam et timuerunt valde.

7 Et accessit Iesus et tetigit eos dixitque eis: “ Surgite et nolite timere ”.

8 Levantes autem oculos suos, neminem viderunt nisi solum Iesum.

9 Et descendentibus illis de monte, praecepit eis Iesus dicens: “ Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a mortuis resurgat ”.

10 Et interrogaverunt eum discipuli dicentes: “ Quid ergo scribae dicunt quod Eliam oporteat primum venire? ”.

11 At ille respondens ait: “ Elias quidem venturus est et restituet omnia.

12 Dico autem vobis quia Elias iam venit, et non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo, quaecumque voluerunt; sic et Filius hominis passurus est ab eis ”.

13 Tunc intellexerunt discipuli quia de Ioanne Baptista dixisset eis.

14 Et cum venissent ad turbam, accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum

15 et dicens: “ Domine, miserere filii mei, quia lunaticus est et male patitur; nam saepe cadit in ignem et crebro in aquam.

16 Et obtuli eum discipulis tuis, et non potuerunt curare eum ”.

17 Respondens autem Iesus ait: “ O generatio incredula et perversa, quousque ero vobiscum? Usquequo patiar vos? Afferte huc illum ad me ”.

18 Et increpavit eum Iesus, et exiit ab eo daemonium, et curatus est puer ex illa hora.

19 Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secreto et dixerunt: “ Quare nos non potuimus eicere illum? ”.

20 Ille autem dicit illis: “ Propter modicam fidem vestram. Amen quippe dico vobis: Si habueritis fidem sicut

granum sinapis, dicetis monti huic: “Transi hinc illuc!”, et transibit, et nihil impossibile erit vobis ”.

(21) 22 Conversantibus autem eis in Galilaea, dixit illis Iesus: “ Filius hominis tradendus est in manus hominum,

23 et occident eum, et tertio die resurget ”. Et contristati sunt vehementer.

24 Et cum venissent Capharnaum, accesserunt, qui didrachma accipiebant, ad Petrum et dixerunt: “ Magister vester non solvit didrachma? ”.

25 Ait: “ Etiam”. Et cum intrasset domum, praevenit eum Iesus dicens: “ Quid tibi videtur, Simon? Reges terrae a quibus accipiunt tributum vel censum? A filiis suis an ab alienis? ”.

26 Cum autem ille dixisset: “ Ab alienis ”, dixit illi Iesus: “ Ergo liberi sunt filii.

27 Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare et mitte hamum; et eum piscem, qui primus ascenderit, tolle; et, aperto ore, eius invenies staterem. Illum sumens, da eis pro me et te ”.

18

1 In illa hora accesserunt di scipuli ad Iesum dicentes: “ Quis putas maior est in regno caelorum? ”.

2 Et advocans parvulum, statuit eum in medio eorum

3 et dixit: “ Amen dico vobis: Nisi conversi fueritis et efiiciamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum caelorum.

4 Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est maior in regno caelorum.

5 Et, qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.

6 Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius et demergatur in profundum maris.

7 Vae mundo ab scandalis! Necesse est enim ut veniant scandala; verumtamen vae homini, per quem scandalum venit!

8 Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscide eum et proice abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem aeternum.

9 Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum et proice abs te: bonum tibi est unoculum in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.

10 Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis; dico enim vobis quia angeli eorum in caelis semper

vident faciem Patris mei, qui in caelis est.

(11) 12 Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oves, et erraverit una ex eis, nonne relinquet nonaginta novem in montibus et vadit quaerere eam, quae erravit?

13 Et si contigerit ut inveniat eam, amen dico vobis quia gaudebit super eam magis quam super nonaginta novem, quae non erraverunt.

14 Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in caelis est, ut pereat unus de pusillis istis.

15 Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum;

16 si autem non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum testium vel trium stet omne verbum;

17 quod si noluerit audire eos, dic ecclesiae; si autem et ecclesiam noluerit audire, sit tibi sicut ethnicus et publicanus.

18 Amen dico vobis: Quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata in caelo; et, quaecumque solveritis super terram, erunt soluta in caelo.

19 Iterum dico vobis: Si duo ex vobis consenserint super terram de omni re, quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo, qui in caelis est.

20 Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum ”.

21 Tunc accedens Petrus dixit ei: “ Domine, quotiens peccabit in me frater meus, et dimittam ei? Usque septies? ”.

22 Dicit illi Iesus: “ Non dico tibi usque septies sed usque septuagies septies.

23 Ideo assimilatum est regnum caelorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis.

24 Et cum coepisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat decem milia talenta.

25 Cum autem non haberet, unde redderet, iussit eum dominus venumdari et uxorem et filios et omnia, quae habebat, et reddi.

26 Procidens igitur servus ille adorabat eum dicens: “Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi”.

27 Misertus autem dominus servi illius dimisit eum et debitum dimisit ei.

28 Egressus autem servus ille invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios, et tenens suffocabat eum dicens: “Redde, quod debes!”.

29 Procidens igitur conservus eius rogabat eum dicens: “Patientiam habe in me, et reddam tibi”.

30 Ille autem noluit, sed abiit et misit eum in carcerem, donec redderet debitum.

31 Videntes autem conservi eius, quae fiebant, contristati sunt valde et venerunt et narraverunt domino suo omnia, quae facta erant.

32 Tunc vocavit illum dominus suus et ait illi: “Serve nequam, omne debitum illud dimisi tibi, quoniam rogasti me;

33 non oportuit et te misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum?”.

34 Et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum.

35 Sic et Pater meus caelestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris ”.

19

1 Et factum est, cum consum masset Iesus sermones istos, migravit a Galilaea et venit in fines Iudaeae trans Iordanem.

2 Et secutae sunt eum turbae multae, et curavit eos ibi.

3 Et accesserunt ad eum pharisaei tentantes eum et dicentes: “ Licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa? ”.

4 Qui respondens ait: “ Non legistis quia, qui creavit ab initio, masculum et feminam fecit eos

5 et dixit: "Propter hoc dimittet homo patrem et matrem et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una?".

6 Itaque iam non sunt duo sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet ”.

7 Dicunt illi: “ Quid ergo Moyses mandavit dari libellum repudii et dimittere? ”.

8 Ait illis: “ Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras; ab initio autem non sic fuit.

9 Dico autem vobis quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur ”.

10 Dicunt ei discipuli eius: “ Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere ”.

11 Qui dixit eis: “ Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.

12 Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt; et sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus; et sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum caelorum. Qui potest capere, capiat ”.

13 Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret et oraret; discipuli autem increpabant eis.

14 Iesus vero ait: “ Sinite parvulos et nolite eos prohibere ad me venire; talium est enim regnum caelorum ”.

15 Et cum imposuisset eis manus, abiit inde.

16 Et ecce unus accedens ait illi: “ Magister, quid boni faciam, ut habeam vitam aeternam? ”. Qui dixit ei:

17 “ Quid me interrogas de bono? Unus est bonus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata ”.

18 Dicit illi: “ Quae? ”. Iesus autem dixit: “ Non homicidium facies, non adulterabis, non facies furtum, non falsum testimonium dices,

19 honora patrem et matrem et diliges proximum tuum sicut teipsum ”.

20 Dicit illi adulescens: “ Omnia haec custodivi. Quid adhuc mihi deest? ”.

21 Ait illi Iesus: “ Si vis perfectus esse, vade, vende, quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo; et veni, sequere me ”.

22 Cum audisset autem adulescens verbum, abiit tristis; erat enim habens multas possessiones.

23 Iesus autem dixit discipulis suis: “ Amen dico vobis: Dives difficile intrabit in regnum caelorum.

24 Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei ”.

25 Auditis autem his, discipuli mirabantur valde dicentes: “ Quis ergo poterit salvus esse? ”.

26 Aspiciens autem Iesus dixit illis: “ Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt ”.

27 Tunc respondens Petrus dixit ei: “ Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te. Quid ergo erit nobis? ”.

28 Iesus autem dixit illis: “ Amen dico vobis quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in throno gloriae suae, sedebitis et vos super thronos duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.

29 Et omnis, qui reliquit domos vel fratres aut sorores aut patrem aut matrem aut filios aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam aeternam possidebit.

30 Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi.

20

1 Simile est enim regnum cae lorum homini patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam;

2 conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam.

3 Et egressus circa horam tertiam vidit alios stantes in foro otiosos

4 et illis dixit: “Ite et vos in vineam; et, quod iustum fuerit, dabo vobis”.

5 Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam et nonam horam et fecit similiter.

6 Circa undecimam vero exiit et invenit alios stantes et dicit illis: “Quid hic statis tota die otiosi?”.

7 Dicunt ei: “Quia nemo nos conduxit”. Dicit illis: “Ite et vos in vineam”.

8 Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineae procuratori suo: “ Voca operarios et redde illis mercedem incipiens a novissimis usque ad primos ”.

9 Et cum venissent, qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singuli denarium.

10 Venientes autem primi arbitrati sunt quod plus essent accepturi; acceperunt autem et ipsi singuli denarium.

11 Accipientes autem murmurabant adversus patrem familias

12 dicentes: “Hi novissimi una hora fecerunt, et pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei et aestum!”.

13 At ille respondens uni eorum dixit: “Amice, non facio tibi iniuriam; nonne ex denario convenisti mecum?

14 Tolle, quod tuum est, et vade; volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi.

15 Aut non licet mihi, quod volo, facere de meis? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?”.

16 Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi ”.

17 Et ascendens Iesus Hierosolymam assumpsit Duodecim discipulos secreto et ait illis in via:

18 “ Ecce ascendimus Hierosolymam, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis, et condemnabunt eum morte

19 et tradent eum gentibus ad illudendum et flagellandum et crucifigendum, et tertia die resurget ”.

20 Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedaei cum filiis suis, adorans et petens aliquid ab eo.

21 Qui dixit ei: “ Quid vis? ”. Ait illi: “ Dic ut sedeant hi duo filii mei unus ad dexteram tuam et unus ad sinistram in regno tuo ”.

22 Respondens autem Iesus dixit: “ Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? ”. Dicunt ei: “ Possumus ”.

23 Ait illis: “ Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam et sinistram non est meum dare illud, sed quibus paratum est a Patre meo ”.

24 Et audientes decem indignati sunt de duobus fratribus.

25 Iesus autem vocavit eos ad se et ait: “ Scitis quia principes gentium dominantur eorum et, qui magni sunt, potestatem exercent in eos.

26 Non ita erit inter vos, sed quicumque voluerit inter vos magnus fieri, erit vester minister;

27 et, quicumque voluerit inter vos primus esse, erit vester servus;

28 sicut Filius hominis non venit ministrari sed ministrare et dare animam suam redemptionem pro multis ”.

29 Et egredientibus illis ab Iericho, secuta est eum turba multa.

30 Et ecce duo caeci sedentes secus viam audierunt quia Iesus transiret et clamaverunt dicentes: “ Domine, miserere nostri, fili David! ”.

31 Turba autem increpabat eos, ut tacerent; at illi magis clamabant dicentes: “ Domine, miserere nostri, fili David! ”.

32 Et stetit Iesus et vocavit eos et ait: “ Quid vultis, ut faciam vobis?”.

33 Dicunt illi: “ Domine, ut aperiantur oculi nostri ”.

34 Misertus autem Iesus, tetigit oculos eorum; et confestim viderunt et secuti sunt eum.

21

1 Et cum appropinquassent Hierosolymis et venissent Bethfage, ad montem Oliveti, tunc Iesus misit duos discipulos

2 dicens eis: “ Ite in castellum, quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam et pullum cum ea; solvite et adducite mihi.

3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite: “Dominus eos necessarios habet”, et confestim dimittet eos ”.

4 Hoc autem factum est, ut impleretur, quod dictum est per prophetam dicentem:

5 “ Dicite filiae Sion:

Ecce Rex tuus venit tibi,

mansuetus et sedens super asinam

et super pullum filium subiugalis ”.

6 Euntes autem discipuli fecerunt, sicut praecepit illis Iesus,

7 et adduxerunt asinam et pullum; et imposuerunt super eis vestimenta sua, et sedit super ea.

8 Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via; alii autem caedebant ramos de arboribus et sternebant in via.

9 Turbae autem, quae praecedebant eum et quae sequebantur, clamabant dicentes: “ Hosanna filio David! Benedictus, qui venit in nomine Domini! Hosanna in altissimis! ”.

10 Et cum intrasset Hierosolymam, commota est universa civitas dicens: “ Quis est hic?”.

11 Turbae autem dicebant: “ Hic est Iesus propheta a Nazareth Galilaeae ”.

12 Et intravit Iesus in templum et eiciebat omnes vendentes et ementes in templo, et mensas nummulariorum evertit et cathedras vendentium columbas,

13 et dicit eis: “ Scriptum est: "Domus mea domus orationis vocabitur". Vos autem facitis eam speluncam latronum ”.

14 Et accesserunt ad eum caeci et claudi in templo, et sanavit eos.

15 Videntes autem principes sacerdotum et scribae mirabilia, quae fecit, et pueros clamantes in templo et dicentes: “ Hosanna filio David ”, indignati sunt

16 et dixerunt ei: “ Audis quid isti dicant? ”. Iesus autem dicit eis: “ Utique; numquam legistis: "Ex ore infantium et lactantium perfecisti laudem"? ”.

17 Et relictis illis, abiit foras extra civitatem in Bethaniam ibique mansit.

18 Mane autem revertens in civitatem, esuriit.

19 Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam; et nihil invenit in ea nisi folia tantum et ait illi: “ Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum ”. Et arefacta est continuo ficulnea.

20 Et videntes discipuli mirati sunt dicentes: “ Quomodo continuo aruit ficulnea? ”.

21 Respondens autem Iesus ait eis: “ Amen dico vobis: Si habueritis fidem et non haesitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis: “Tolle et iacta te in mare”, fiet.

22 Et omnia, quaecumque petieritis in oratione credentes, accipietis ”.

23 Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum et seniores populi dicentes: “ In qua potestate haec facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem? ”.

24 Respondens autem Iesus dixit illis: “ Interrogabo vos et ego unum sermonem, quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam, in qua potestate haec facio:

25 Baptismum Ioannis unde erat? A caelo an ex hominibus? ”. At illi cogitabant inter se dicentes: “ Si dixerimus: “E caelo”, dicet nobis: “Quare ergo non credidistis illi?”;

26 si autem dixerimus: “Ex hominibus”, timemus turbam; omnes enim habent Ioannem sicut prophetam ”.

27 Et respondentes Iesu dixerunt: “ Nescimus ”. Ait illis et ipse: “ Nec ego dico vobis in qua potestate haec facio ”.

28 “ Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios. Et accedens ad primum dixit: “Fili, vade hodie, operare in vinea”.

29 Ille autem respondens ait: “Nolo”; postea autem paenitentia motus abiit.

30 Accedens autem ad alterum dixit similiter. At ille respondens ait: “Eo, domine”; et non ivit.

31 Quis ex duobus fecit voluntatem patris? ”. Dicunt: “ Primus ”. Dicit illis Iesus: “ Amen dico vobis: Publicani et meretrices praecedunt vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Ioannes in via iustitiae, et non credidistis ei; publicani autem et meretrices crediderunt ei. Vos autem videntes nec paenitentiam habuistis postea, ut crederetis ei.

33 Aliam parabolam audite. Homo erat pater familias, qui plantavit vineam et saepem circumdedit ei et fodit in ea torcular et aedificavit turrim et locavit eam agricolis et peregre profectus est.

34 Cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus eius.

35 Et agricolae, apprehensis servis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidaverunt.

36 Iterum misit alios servos plures prioribus, et fecerunt illis similiter.

37 Novissime autem misit ad eos filium suum dicens: “Verebuntur filium meum”.

38 Agricolae autem videntes filium dixerunt intra se: “Hic est heres. Venite, occidamus eum et habebimus hereditatem eius”.

39 Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam et occiderunt.

40 Cum ergo venerit dominus vineae, quid faciet agricolis illis? ”.

41 Aiunt illi: “ Malos male perdet et vineam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis ”.

42 Dicit illis Iesus: “ Numquam legistis in Scripturis:

"Lapidem quem reprobaverunt aedificantes,

hic factus est in caput anguli;

a Domino factum est istud

et est mirabile in oculis nostris" ?

43 Ideo dico vobis quia auferetur a vobis regnum Dei et dabitur genti facienti fructus eius.

44 Et, qui ceciderit super lapidem istum confringetur; super quem vero ceciderit, conteret eum ”.

45 Et cum audissent principes sacerdotum et pharisaei parabolas eius, cognoverunt quod de ipsis diceret;

46 et quaerentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam sicut prophetam eum habebant.

22

1 Et respondens Iesus dixit ite rum in parabolis eis dicens:

2 “ Simile factum est regnum caelorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

3 Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, et nolebant venire.

4 Iterum misit alios servos dicens: “Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei et altilia occisa, et omnia parata; venite ad nuptias”.

5 Illi autem neglexerunt et abierunt, alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam;

6 reliqui vero tenuerunt servos eius et contumelia affectos occiderunt.

7 Rex autem iratus est et, missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos et civitatem illorum succendit.

8 Tunc ait servis suis: “Nuptiae quidem paratae sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni;

9 ite ergo ad exitus viarum, et quoscumque inveneritis, vocate ad nuptias”.

10 Et egressi servi illi in vias, congregaverunt omnes, quos invenerunt, malos et bonos; et impletae sunt nuptiae discumbentium.

11 Intravit autem rex, ut videret discumbentes, et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali

12 et ait illi: “Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem?”. At ille obmutuit.

13 Tunc dixit rex ministris: “Ligate pedes eius et manus et mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium”.

14 Multi enim sunt vocati, pauci vero electi ”.

15 Tunc abeuntes pharisaei consilium inierunt, ut caperent eum in sermone.

16 Et mittunt ei discipulos suos cum herodianis dicentes: “ Magister, scimus quia verax es et viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo; non enim respicis personam hominum.

17 Dic ergo nobis quid tibi videatur: Licet censum dare Caesari an non? ”.

18 Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: “ Quid me tentatis, hypocritae?

19 Ostendite mihi nomisma census ”. At illi obtulerunt ei denarium.

20 Et ait illis: “ Cuius est imago haec et suprascriptio? ”.

21 Dicunt ei: “ Caesaris ”. Tunc ait illis: “ Reddite ergo, quae sunt Caesaris, Caesari et, quae sunt Dei, Deo ”.

22 Et audientes mirati sunt et, relicto eo, abierunt.

23 In illo die accesserunt ad eum sadducaei, qui dicunt non esse resurrectionem, et interrogaverunt eum

24 dicentes: “ Magister, Moyses dixit, si quis mortuus fuerit non habens filios, ut ducat frater eius uxorem illius et suscitet semen fratri suo.

25 Erant autem apud nos septem fratres: et primus, uxore ducta, defunctus est et non habens semen reliquit uxorem suam fratri suo;

26 similiter secundus et tertius usque ad septimum.

27 Novissime autem omnium mulier defuncta est.

28 In resurrectione ergo cuius erit de septem uxor? Omnes enim habuerunt eam ”.

29 Respondens autem Iesus ait illis: “ Erratis nescientes Scripturas neque virtutem Dei;

30 in resurrectione enim neque nubent neque nubentur, sed sunt sicut angeli in caelo.

31 De resurrectione autem mortuorum non legistis, quod dictum est vobis a Deo dicente:

32 “Ego sum Deus Abraham et Deus Isaac et Deus Iacob”? Non est Deus mortuorum sed viventium ”.

33 Et audientes turbae mirabantur in doctrina eius.

34 Pharisaei autem audientes quod silentium imposuisset sadducaeis, convenerunt in unum.

35 Et interrogavit unus ex eis legis doctor tentans eum:

36 “ Magister, quod est mandatum magnum in Lege? ”.

37 Ait autem illi: “ Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo et in tota anima tua et in tota mente tua:

38 hoc est magnum et primum mandatum.

39 Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum.

40 In his duobus mandatis universa Lex pendet et Prophetae ”.

41 Congregatis autem pharisaeis, interrogavit eos Iesus

42 dicens: “ Quid vobis videtur de Christo? Cuius filius est? ”. Dicunt ei: “ David ”.

43 Ait illis: “ Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum dicens:

44 “Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis,

donec ponam inimicos tuos sub pedibus tuis”?

45 Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius eius est? ”.

46 Et nemo poterat respondere ei verbum, neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

23

1 Tunc Iesus locutus est ad turbas et ad discipulos suos

2 dicens: “ Super cathedram Moysis sederunt scribae et pharisaei.

3 Omnia ergo, quaecumque dixerint vobis, facite et servate; secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim et non faciunt.

4 Alligant autem onera gravia et importabilia et imponunt in umeros hominum, ipsi autem digito suo nolunt ea movere.

5 Omnia vero opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus: dilatant enim phylacteria sua et magnificant fimbrias,

6 amant autem primum recubitum in cenis et primas cathedras in synagogis

7 et salutationes in foro et vocari ab hominibus Rabbi.

8 Vos autem nolite vocari Rabbi; unus enim est Magister vester, omnes autem vos fratres estis.

9 Et Patrem nolite vocare vobis super terram, unus enim est Pater vester, caelestis.

10 Nec vocemini Magistri, quia Magister vester unus est, Christus.

11 Qui maior est vestrum, erit minister vester.

12 Qui autem se exaltaverit, humiliabitur; et, qui se humiliaverit, exaltabitur.

13 Vae autem vobis, scribae et pharisaei hypocritae, quia clauditis regnum caelorum ante homines! Vos

enim non intratis nec introeuntes sinitis intrare.

(14) 15 Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, quia circuitis mare et aridam, ut faciatis unum proselytum, et cum fuerit factus, facitis eum filium gehennae duplo quam vos!

16 Vae vobis, duces caeci, qui dicitis: “Quicumque iuraverit per templum, nihil est; quicumque autem iuraverit in auro templi, debet”.

17 Stulti et caeci! Quid enim maius est: aurum an templum, quod sanctificat aurum?

18 Et: “Quicumque iuraverit in altari, nihil est; quicumque autem iuraverit in dono, quod est super illud, debet”.

19 Caeci! Quid enim maius est: donum an altare, quod sanctificat donum?

20 Qui ergo iuraverit in altari, iurat in eo et in omnibus, quae super illud sunt;

21 et, qui iuraverit in templo, iurat in illo et in eo, qui inhabitat in ipso;

22 et, qui iuraverit in caelo, iurat in throno Dei et in eo, qui sedet super eum.

23 Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, quia decimatis mentam et anethum et cyminum et reliquistis, quae graviora sunt legis: iudicium et misericordiam et fidem! Haec oportuit facere et illa non omittere.

24 Duces caeci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.

25 Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, quia mundatis, quod de foris est calicis et paropsidis, intus autem pleni sunt rapina et immunditia!

26 Pharisaee caece, munda prius, quod intus est calicis, ut fiat et id, quod de foris eius est, mundum.

27 Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, quia similes estis sepulcris dealbatis, quae a foris quidem parent speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum et omni spurcitia!

28 Sic et vos a foris quidem paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisi et iniquitate.

29 Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, qui aedificatis sepulcra prophetarum et ornatis monumenta iustorum

30 et dicitis: "Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum"!

31 Itaque testimonio estis vobismetipsis quia filii estis eorum, qui prophetas occiderunt.

32 Et vos implete mensuram patrum vestrorum.

33 Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis a iudicio gehennae?

34 Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas et sapientes et scribas; ex illis occidetis et crucifigetis et ex eis flagellabitis in synagogis vestris et persequemini de civitate in civitatem,

35 ut veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram a sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zachariae filii Barachiae, quem occidistis inter templum et altare.

36 Amen dico vobis: Venient haec omnia super generationem istam.

37 Ierusalem, Ierusalem, quae occidis prophetas et lapidas eos, qui ad te missi sunt, quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluistis!

38 Ecce relinquitur vobis domus vestra deserta!

39 Dico enim vobis: Non me videbitis amodo, donec dicatis: "Benedictus, qui venit in nomine Dominil" ".

24

1 Et egressus Iesus de templo ibat, et accesserunt discipuli eius, ut ostenderent ei aedificationes templi;

2 ipse autem respondens dixit eis: " Non videtis haec omnia? Amen dico vobis: Non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruetur ".

3 Sedente autem eo super montem Oliveti, accesserunt ad eum discipuli secreto dicentes: " Dic nobis: Quando haec erunt, et quod signum adventus tui et consummationis saeculi? ".

4 Et respondens Iesus dixit eis: " Videte, ne quis vos seducat.

5 Multi enim venient in nomine meo dicentes: "Ego sum Christus", et multos seducent.

6 Audituri enim estis proelia et opiniones proeliorum. Videte, ne turbemini; oportet enim fieri, sed nondum est finis.

7 Consurget enim gens in gentem, et regnum in regnum, et erunt fames et terrae motus per loca;

8 haec autem omnia initia sunt dolorum.

9 Tunc tradent vos in tribulationem et occident vos, et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.

10 Et tunc scandalizabuntur multi et invicem tradent et odio habebunt invicem;

11 et multi pseudoprophetae surgent et seducent multos.

12 Et, quoniam abundavit iniquitas, refrigescet caritas multorum;

13 qui autem permanserit usque in finem, hic salvus erit.

14 Et praedicabitur hoc evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus; et tunc veniet consummatio.

15 Cum ergo videritis abominationem desolationis, quae dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intellegat:

16 tunc qui in Iudaea sunt, fugiant ad montes;

17 qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua;

18 et, qui in agro, non revertatur tollere pallium suum.

19 Vae autem praegnantibus et nutrientibus in illis diebus!

20 Orate autem, ut non fiat fuga vestra hieme vel sabbato:

21 erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo neque fiet.

22 Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro; sed propter electos breviabuntur dies illi.

23 Tunc si quis vobis dixerit: “Ecce hic Christus” aut: “Hic”, nolite credere.

24 Surgent enim pseudochristi et pseudoprophetae et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.

25 Ecce praedixi vobis.

26 Si ergo dixerint vobis: “Ecce in deserto est”, nolite exire; “Ecce in penetralibus”, nolite credere;

27 sicut enim fulgur exit ab oriente et paret usque in occidentem, ita erit adventus Filii hominis.

28 Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilae.

29 Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellae cadent de caelo, et virtutes caelorum commovebuntur.

30 Et tunc parebit signum Filii hominis in caelo, et tunc plangent omnes tribus terrae et videbunt Filium hominis venientem in nubibus caeli cum virtute et gloria multa;

31 et mittet angelos suos cum tuba magna, et congregabunt electos eius a quattuor ventis, a summis caelorum usque ad terminos eorum.

32 Ab arbore autem fici discite parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit, et folia nata, scitis quia prope est aestas.

33 Ita et vos, cum videritis haec omnia, scitote quia prope est in ianuis.

34 Amen dico vobis: Non praeteribit haec generatio, donec omnia haec fiant.

35 Caelum et terra transibunt, verba vero mea non praeteribunt.

36 De die autem illa et hora nemo scit, neque angeli caelorum neque Filius, nisi Pater solus.

37 Sicut enim dies Noe, ita erit adventus Filii hominis.

38 Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes et bibentes, nubentes et nuptum tradentes, usque ad eum diem, quo introivit in arcam Noe,

39 et non cognoverunt, donec venit diluvium et tulit omnes, ita erit et adventus Filii hominis.

40 Tunc duo erunt in agro: unus assumitur, et unus relinquitur;

41 duae molentes in mola: una assumitur, et una relinquitur.

42 Vigilate ergo, quia nescitis qua die Dominus vester venturus sit.

43 Illud autem scitote quoniam si sciret pater familias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique et non sineret perfodi domum suam.

44 Ideo et vos estote parati, quia, qua nescitis hora, Filius hominis venturus est.

45 Quis putas est fidelis servus et prudens, quem constituit dominus supra familiam suam, ut det illis cibum in tempore?

46 Beatus ille servus, quem cum venerit dominus eius, invenerit sic facientem.

47 Amen dico vobis quoniam super omnia bona sua constituet eum.

48 Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: “Moram facit dominus meus venire”,

49 et coeperit percutere conservos suos, manducet autem et bibat cum ebriis,

50 veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, et in hora, qua ignorat,

51 et dividet eum partemque eius ponet cum hypocritis; illic erit fletus et stridor dentium.

25

1 Tunc simile erit regnum cae lorum decem virginibus, quae accipientes lampades suas exierunt obviam sponso.

2 Quinque autem ex eis erant fatuae, et quinque prudentes.

3 Fatuae enim, acceptis lampadibus suis, non sumpserunt oleum secum;

4 prudentes vero acceperunt oleum in vasis cum lampadibus suis.

5 Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes et dormierunt.

6 Media autem nocte clamor factus est: “Ecce sponsus! Exite obviam ei”.

7 Tunc surrexerunt omnes virgines illae et ornaverunt lampades suas.

8 Fatuae autem sapientibus dixerunt: “Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrae exstinguuntur”.

9 Responderunt prudentes dicentes: “Ne forte non sufficiat nobis et vobis, ite potius ad vendentes et emite vobis”.

10 Dum autem irent emere, venit sponsus, et quae paratae erant, intraverunt cum eo ad nuptias; et clausa est ianua.

11 Novissime autem veniunt et reliquae virgines dicentes: “Domine, domine, aperi nobis”.

12 At ille respondens ait: “Amen dico vobis: Nescio vos”.

13 Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.

14 Sicut enim homo peregre proficiscens vocavit servos suos et tradidit illis bona sua.

15 Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum, unicuique secundum propriam virtutem, et profectus est. Statim

16 abiit, qui quinque talenta acceperat, et operatus est in eis et lucratus est alia quinque;

17 similiter qui duo acceperat, lucratus est alia duo.

18 Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terra et abscondit pecuniam domini sui.

19 Post multum vero temporis venit dominus servorum illorum et ponit rationem cum eis.

20 Et accedens, qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta dicens: “Domine, quinque talenta tradidisti mihi; ecce alia quinque superlucratus sum”.

21 Ait illi dominus eius: “Euge, serve bone et fidelis. Super pauca fuisti fidelis; supra multa te constituam: intra in gaudium domini tui”.

22 Accessit autem et qui duo talenta acceperat, et ait: “Domine, duo talenta tradidisti mihi; ecce alia duo lucratus sum”.

23 Ait illi dominus eius: “Euge, serve bone et fidelis. Super pauca fuisti fidelis; supra multa te constituam: intra in gaudium domini tui”.

24 Accedens autem et qui unum talentum acceperat, ait: “Domine, novi te quia homo durus es: metis, ubi non seminasti, et congregas, ubi non sparsisti;

25 et timens abii et abscondi talentum tuum in terra. Ecce habes, quod tuum est”.

26 Respondens autem dominus eius dixit ei: “Serve male et piger! Sciebas quia meto, ubi non seminavi, et congrego, ubi non sparsi?

27 Oportuit ergo te mittere pecuniam meam nummulariis, et veniens ego recepissem, quod meum est cum usura.

28 Tollite itaque ab eo talentum et date ei, qui habet decem talenta:

29 omni enim habenti dabitur, et abundabit; ei autem, qui non habet, et quod habet, auferetur ab eo.

30 Et inutilem servum eicite in tenebras exteriores: illic erit fletus et stridor dentium”.

31 Cum autem venerit Filius hominis in gloria sua, et omnes angeli cum eo, tunc sedebit super thronum gloriae suae.

32 Et congregabuntur ante eum omnes gentes; et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab haedis,

33 et statuet oves quidem a dextris suis, haedos autem a sinistris.

34 Tunc dicet Rex his, qui a dextris eius erunt: “Venite, benedicti Patris mei; possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.

35 Esurivi enim, et dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi bibere; hospes eram, et collegistis me;

36 nudus, et operuistis me; infirmus, et visitastis me; in carcere eram, et venistis ad me”.

37 Tunc respondebunt ei iusti dicentes: “Domine, quando te vidimus esurientem et pavimus, aut sitientem et dedimus tibi potum?

38 Quando autem te vidimus hospitem et collegimus, aut nudum et cooperuimus?

39 Quando autem te vidimus infirmum aut in carcere et venimus ad te?”.

40 Et respondens Rex dicet illis: “Amen dico vobis: Quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis”.

41 Tunc dicet et his, qui a sinistris erunt: “Discedite a me, maledicti, in ignem aeternum, qui praeparatus est Diabolo et angelis eius.

42 Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare; sitivi, et non dedistis mihi potum;

43 hospes eram, et non collegistis me; nudus, et non operuistis me; infirmus et in carcere, et non visitastis me”.

44 Tunc respondebunt et ipsi dicentes: “Domine, quando te vidimus esurientem aut sitientem aut hospitem aut nudum aut infirmum vel in carcere et non ministravimus tibi?”.

45 Tunc respondebit illis dicens: “Amen dico vobis: Quamdiu non fecistis uni de minimis his, nec mihi fecistis”.

46 Et ibunt hi in supplicium aeternum, iusti autem in vitam aeternam ”.

26

1 Et factum est, cum consum masset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis:

2 “ Scitis quia post biduum Pascha fiet, et Filius hominis traditur, ut crucifigatur ”.

3 Tunc congregati sunt principes sacerdotum et seniores populi in aulam principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas,

4 et consilium fecerunt, ut Iesum dolo tenerent et occiderent;

5 dicebant autem: “ Non in die festo, ne tumultus fiat in populo ”.

6 Cum autem esset Iesus in Bethania, in domo Simonis leprosi,

7 accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi et effudit super caput ipsius recumbentis.

8 Videntes autem discipuli, indignati sunt dicentes: “ Ut quid perditio haec?

9 Potuit enim istud venumdari multo et dari pauperibus ”.

10 Sciens autem Iesus ait illis: “ Quid molesti estis mulieri? Opus enim bonum operata est in me;

11 nam semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habetis.

12 Mittens enim haec unguentum hoc supra corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

13 Amen dico vobis: Ubicumque praedicatum fuerit hoc evangelium in toto mundo, dicetur et quod haec fecit in memoriam eius ”.

14 Tunc abiit unus de Duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad principes sacerdotum

15 et ait: “ Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam? ”. At illi constituerunt ei triginta argenteos.

16 Et exinde quaerebat opportunitatem, ut eum traderet.

17 Prima autem Azymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: “ Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? ”.

18 Ille autem dixit: “ Ite in civitatem ad quendam et dicite ei: “Magister dicit: Tempus meum prope est; apud te facio Pascha cum discipulis meis” ”.

19 Et fecerunt discipuli, sicut constituit illis Iesus, et paraverunt Pascha.

20 Vespere autem facto, discumbebat cum Duodecim.

21 Et edentibus illis, dixit: “ Amen dico vobis: Unus vestrum me traditurus est ”.

22 Et contristati valde, coeperunt singuli dicere ei: “ Numquid ego sum, Domine? ”.

23 At ipse respondens ait: “ Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.

24 Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo; vae autem homini illi, per quem Filius hominis traditur! Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille ”.

25 Respondens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit: “ Numquid ego sum, Rabbi? ”. Ait illi: “ Tu dixisti ”.

26 Cenantibus autem eis, accepit Iesus panem et benedixit ac fregit deditque discipulis et ait: “ Accipite, comedite: hoc est corpus meum ”.

27 Et accipiens calicem, gratias egit et dedit illis dicens: “ Bibite ex hoc omnes:

28 hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

29 Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei ”.

30 Et hymno dicto, exierunt in montem Oliveti.

31 Tunc dicit illis Iesus: “ Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: "Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis".

32 Postquam autem resurrexero, praecedam vos in Galilaeam ”.

33 Respondens autem Petrus ait illi: “ Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor ”.

34 Ait illi Iesus: “ Amen dico tibi: In hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis ”.

35 Ait illi Petrus: “ Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo ”. Similiter et omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit Iesus cum illis in praedium, quod dicitur Gethsemani. Et dicit discipulis: “ Sedete hic, donec vadam illuc et orem ”.

37 Et assumpto Petro et duobus filiis Zebedaei, coepit contristari et maestus esse.

38 Tunc ait illis: “ Tristis est anima mea usque ad mortem; sustinete hic et vigilate mecum ”.

39 Et progressus pusillum, procidit in faciem suam orans et dicens: “ Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu ”.

40 Et venit ad discipulos et invenit eos dormientes; et dicit Petro: “ Sic non potuistis una hora vigilare mecum?

41 Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem; spiritus quidem promptus est, caro autem infirma ”.

42 Iterum secundo abiit et oravit dicens: “ Pater mi, si non potest hoc transire, nisi bibam illud, fiat voluntas tua ”.

43 Et venit iterum et invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati.

44 Et relictis illis, iterum abiit et oravit tertio, eundem sermonem iterum dicens.

45 Tunc venit ad discipulos et dicit illis: “ Dormite iam et requiescite; ecce appropinquavit hora, et Filius hominis traditur in manus peccatorum.

46 Surgite, eamus; ecce appropinquavit, qui me tradit ”.

47 Et adhuc ipso loquente, ecce Iudas, unus de Duodecim, venit, et cum eo turba multa cum gladiis et fustibus, missi a principibus sacerdotum et senioribus populi.

48 Qui autem tradidit eum, dedit illis signum dicens: “ Quemcumque osculatus fuero, ipse est; tenete eum! ”.

49 Et confestim accedens ad Iesum dixit: “ Ave, Rabbi! ” et osculatus est eum.

50 Iesus autem dixit illi: “ Amice, ad quod venisti! ”. Tunc accesserunt et manus iniecerunt in Iesum et tenuerunt eum.

51 Et ecce unus ex his, qui erant cum Iesu, extendens manum exemit gladium suum et percutiens servum principis sacerdotum amputavit auriculam eius.

52 Tunc ait illi Iesus: “ Converte gladium tuum in locum suum. Omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt.

53 An putas quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum?

54 Quomodo ergo implebuntur Scripturae quia sic oportet fieri? ”.

55 In illa hora dixit Iesus turbis: “ Tamquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus comprehendere me? Cotidie sedebam docens in templo, et non me tenuistis ”.

56 Hoc autem totum factum est, ut implerentur scripturae Prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo, fugerunt.

57 Illi autem tenentes Iesum duxerunt ad Caipham principem sacerdotum, ubi scribae et seniores convenerant.

58 Petrus autem sequebatur eum a longe usque in aulam principis sacerdotum; et ingressus intro sede bat cum ministris, ut videret finem.

59 Principes autem sacerdotum et omne concilium quaerebant falsum testimonium contra Iesum, ut eum morti traderent,

60 et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Novissime autem venientes duo

61 dixerunt: “ Hic dixit: “Possum destruere templum Dei et post triduum aedificare illud” ”.

62 Et surgens princeps sacerdotum ait illi: “ Nihil respondes? Quid isti adversum te testificantur? ”.

63 Iesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: “ Adiuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus Filius Dei ”.

64 Dicit illi Iesus: “ Tu dixisti. Verumtamen dico vobis: Amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris Virtutis et venientem in nubibus caeli ”.

65 Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicens: “ Blasphemavit! Quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam.

66 Quid vobis videtur? ”. Illi autem respondentes dixerunt: “ Reus est mortis! ”.

67 Tunc exspuerunt in faciem eius et colaphis eum ceciderunt; alii autem palmas in faciem ei dederunt

68 dicentes: “ Prophetiza nobis, Christe: Quis est, qui te percussit? ”.

69 Petrus vero sedebat foris in atrio; et accessit ad eum una ancilla dicens: “ Et tu cum Iesu Galilaeo eras! ”.

70 At ille negavit coram omnibus dicens: “ Nescio quid dicis! ”.

71 Exeunte autem illo ad ianuam, vidit eum alia et ait his, qui erant ibi: “ Hic erat cum Iesu Nazareno! ”.

72 Et iterum negavit cum iuramento: “ Non novi hominem! ”.

73 Post pusillum autem accesserunt, qui stabant, et dixerunt Petro: “ Vere et tu ex illis es, nam et loquela tua manifestum te facit ”.

74 Tunc coepit detestari et iurare: “ Non novi hominem! ”. Et continuo gallus cantavit;

75 et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat: “ Priusquam gallus cantet, ter me negabis ”. Et egressus foras ploravit amare.

27

1 Mane autem facto, consi lium inierunt omnes princi pes sacerdotum et seniores populi adversus Iesum, ut eum morti traderent.

2 Et vinctum adduxerunt eum et tradiderunt Pilato praesidi.

3 Tunc videns Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset, paenitentia ductus, rettulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus

4 dicens: “ Peccavi tradens sanguinem innocentem ”. At illi dixerunt: “ Quid ad nos? Tu videris! ”.

5 Et proiectis argenteis in templo, recessit et abiens laqueo se suspendit.

6 Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: “ Non licet mittere eos in corbanam, quia pretium sanguinis est ”.

7 Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum Figuli in sepulturam peregrinorum.

8 Propter hoc vocatus est ager ille ager Sanguinis usque in hodiernum diem.

9 Tunc impletum est quod dictum est per Ieremiam prophetam di centem: “ Et acceperunt triginta argenteos, pretium appretiati quem appretiaverunt a filiis Israel,

10 et dederunt eos in agrum Figuli, sicut constituit mihi Dominus ”.

11 Iesus autem stetit ante praesidem; et interrogavit eum praeses dicens: “ Tu es Rex Iudaeorum? ”. Dixit autem Iesus: “ Tu dicis ”.

12 Et cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit illi Pilatus: “ Non audis quanta adversum te dicant testimonia? ”.

14 Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur praeses vehementer.

15 Per diem autem sollemnem consueverat praeses dimittere turbae unum vinctum, quem voluissent.

16 Habebant autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17 Congregatis ergo illis dixit Pilatus: “ Quem vultis dimittam vobis: Barabbam an Iesum, qui dicitur Christus? ”.

18 Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum.

19 Sedente autem illo pro tribunali, misit ad illum uxor eius dicens: “ Nihil tibi et iusto illi. Multa enim passa sum hodie per visum propter eum ”.

20 Principes autem sacerdotum et seniores persuaserunt turbis, ut peterent Barabbam, Iesum vero perderent.

21 Respondens autem praeses ait illis: “ Quem vultis vobis de duobus dimittam? ”. At illi dixerunt: “ Barabbam! ”.

22 Dicit illis Pilatus: “ Quid igitur faciam de Iesu, qui dicitur Christus? ”. Dicunt omnes: “ Crucifigatur! ”.

23 Ait autem: “ Quid enim mali fecit? ”. At illi magis clamabant dicentes: “ Crucifigatur! ”.

24 Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua, lavit manus coram turba dicens: “ Innocens ego sum a sanguine hoc; vos videritis! ”.

25 Et respondens universus populus dixit: “ Sanguis eius super nos et super filios nostros ”.

26 Tunc dimisit illis Barabbam; Iesum autem flagellatum tradidit, ut crucifigeretur.

27 Tunc milites praesidis suscipientes Iesum in praetorio congregaverunt ad eum universam cohortem.

28 Et exuentes eum, clamydem coccineam circumdederunt ei

29 et plectentes coronam de spinis posuerunt super caput eius et arundinem in dextera eius et, genu flexo ante eum, illudebant ei dicentes: “ Ave, rex Iudaeorum! ”.

30 Et exspuentes in eum acceperunt arundinem et percutiebant caput eius.

31 Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum clamyde et induerunt eum vestimentis eius et duxerunt eum, ut crucifigerent.

32 Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenaeum nomine Simonem; hunc angariaverunt, ut tolleret crucem eius.

33 Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariae locus,

34 et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum; et cum gustasset, noluit bibere.

35 Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta eius sortem mittentes

36 et sedentes servabant eum ibi.

37 Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: “ Hic est Iesus Rex Iudaeorum ”.

38 Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones: unus a dextris, et unus a sinistris.

39 Praetereuntes autem blasphemabant eum moventes capita sua

40 et dicentes: “ Qui destruis templum et in triduo illud reaedificas, salva temetipsum; si Filius Dei es, descende de cruce! ”.

41 Similiter et principes sacerdotum illudentes cum scribis et senioribus dicebant:

42 “ Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. Rex Israel est; descendat nunc de cruce, et credemus in eum.

43 Confidit in Deo; liberet nunc, si vult eum. Dixit enim: “Dei Filius sum” ”.

44 Idipsum autem et latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.

45 A sexta autem hora tenebrae factae sunt super universam terram usque ad horam nonam.

46 Et circa horam nonam clamavit Iesus voce magna dicens: “ Eli, Eli, lema sabacthani? ”, hoc est: “ Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? ”.

47 Quidam autem ex illic stantibus audientes dicebant: “ Eliam vocat iste ”.

48 Et continuo currens unus ex eis acceptam spongiam implevit aceto et imposuit arundini et dabat ei bibere.

49 Ceteri vero dicebant: “ Sine, videamus an veniat Elias liberans eum ”.

50 Iesus autem iterum clamans voce magna emisit spiritum.

51 Et ecce velum templi scissum est a summo usque deorsum in duas partes, et terra mota est, et petrae scissae sunt;

52 et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt

53 et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius venerunt in sanctam civitatem et apparuerunt multis.

54 Centurio autem et, qui cum eo erant custodientes Iesum, viso terrae motu et his, quae fiebant, timuerunt valde dicentes: “ Vere Dei Filius erat iste! ”.

55 Erant autem ibi mulieres multae a longe aspicientes, quae secutae erant Iesum a Galilaea ministrantes ei;

56 inter quas erat Maria Magdalene et Maria Iacobi et Ioseph mater et mater filiorum Zebedaei.

57 Cum sero autem factum esset, venit homo dives ab Arimathaea nomine Ioseph, qui et ipse discipulus erat Iesu.

58 Hic accessit ad Pilatum et petiit corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi.

59 Et accepto corpore, Ioseph involvit illud in sindone munda

60 et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra, et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti et abiit.

61 Erat autem ibi Maria Magdalene et altera Maria sedentes contra sepulcrum.

62 Altera autem die, quae est post Parascevem, convenerunt principes sacerdotum et pharisaei ad Pilatum

63 dicentes: “ Domine, recordati sumus quia seductor ille dixit adhuc vivens: “Post tres dies resurgam”.

64 Iube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium, ne forte veniant discipuli eius et furentur eum et dicant plebi: “Surrexit a mortuis”, et erit novissimus error peior priore ”.

65 Ait illis Pilatus: “ Habetis custodiam; ite, custodite, sicut scitis ”.

66 Illi autem abeuntes munierunt sepulcrum, signantes lapidem, cum custodia.

28

1 Sero autem post sabbatum, cum illucesceret in primam sabbati, venit Maria Magdalene et altera Maria videre sepulcrum.

2 Et ecce terrae motus factus est magnus: angelus enim Domini descendit de caelo et accedens revolvit lapidem et sedebat super eum.

3 Erat autem aspectus eius sicut fulgur, et vestimentum eius candidum sicut nix.

4 Prae timore autem eius exterriti sunt custodes et facti sunt velut mortui.

5 Respondens autem angelus dixit mulieribus: “ Nolite timere vos! Scio enim quod Iesum, qui crucifixus est, quaeritis.

6 Non est hic: surrexit enim, sicut dixit. Venite, videte locum, ubi positus erat.

7 Et cito euntes dicite discipulis eius: “Surrexit a mortuis et ecce praecedit vos in Galilaeam; ibi eum videbitis”. Ecce dixi vobis ”.

8 Et exeuntes cito de monumento cum timore et magno gaudio cucurrerunt nuntiare discipulis eius.

9 Et ecce Iesus occurrit illis dicens: “ Avete ”. Illae autem accesserunt et tenuerunt pedes eius et adoraverunt eum.

10 Tunc ait illis Iesus: “ Nolite timere; ite, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilaeam et ibi me videbunt ”.

11 Quae cum abiissent, ecce quidam de custodia venerunt in civitatem et nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia, quae facta fuerant.

12 Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus

13 dicentes: “ Dicite: “Discipuli eius nocte venerunt et furati sunt eum, nobis dormientibus”.

14 Et si hoc auditum fuerit a praeside, nos suadebimus ei et securos vos faciemus ”.

15 At illi, accepta pecunia, fecerunt, sicut erant docti. Et divulgatum est verbum istud apud Iudaeos usque in hodiernum diem.

16 Undecim autem discipuli abierunt in Galilaeam, in montem ubi constituerat illis Iesus,

17 et videntes eum adoraverunt; quidam autem dubitaverunt.

18 Et accedens Iesus locutus est eis dicens: “ Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra.

19 Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti,

20 docentes eos servare omnia, quaecumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi ”.

http://www.vatican.va/archive/bible/nova_vulgata/documents/nova-vulgata_nt_evang-matthaeum_lt.htm

FINIS

AUGUSTINI HIPPONIENSIS EPISCOPI RESQUE AB EO GESTAE. ***PROF. DR. DARCY CARVALHO. FEA-USP. SÃO PAULO. BRAZIL. ANNO MMXIX. STUDIES IN MEDIEVAL AND MODERN LATIN.***

Aurelius Augustinus, Affer, linguae Latinae magister, Episcopus Hipponae, urbis circa Cartagum, Tunisia, inter magnos Romanos scriptores saeculo V eminet, propter simplicitatem modo scribendi, didacticam et vastitatem operum in quibus omnia neolatini studentes inveniri possunt.

2019